

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิง
ที่ถูกกระทำความรุนแรง
กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราเขต ยิ้มสุข
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสนอต่อ

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง
กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราเขต ยิ้มสุข

พิมพ์ครั้งที่ 1 2564

จัดทำโดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราเขต ยิ้มสุข

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แบบปกโดย

ศิริพงศ์ สวัสดิ์สันติสุข

พิมพ์ที่ บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด

219 ซอยเพชรเกษม 102/2

แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160

โทรศัพท์ 02-809-2281-3 โทรสาร 02-809-2284

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(5)
สารบัญภาพ	(6)
บทคัดย่อภาษาไทย	(7)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	7
1.3 ประเด็นในการวิเคราะห์	7
1.4 วัตถุประสงค์	8
1.5 คำนิยามที่ใช้ในการศึกษา	8
1.6 ขอบเขตการศึกษา	10
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 ความหมายของอาชีพและความสำคัญ	13
2.2 แนวคิดความมั่นคงทางอาชีพและความไม่มั่นคงทางอาชีพ	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพไร้ขอบเขต	20
2.4 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ	24
2.4.1 ทฤษฎีการปรับตัวในการทำงาน	24

2.4.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพทางอาชีพและสภาพแวดล้อม ในการทำงาน	25
2.4.3 ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ	29
2.4.4 แนวคิดการทดสอบทางอาชีพ	36
2.5 กระบวนการช่วยเหลือสตรีและเด็ก ในสมาคมส่งเสริม สถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน	39
2.6 กรณีตัวอย่างการให้บริการทางอาชีพในศูนย์พักพิงผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในต่างประเทศ	42
2.7 กรณีศึกษาการติดตามการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ การทำงานของหญิงที่เคยใช้บริการศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูก กระทำ ความรุนแรง	45
2.8 กรณีศึกษาการพัฒนาอาชีพในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในประเทศไทย	48
2.8.1 กรณีศึกษากลุ่มเป้าหมายสตรี	48
2.8.2 กรณีศึกษากลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขังในเรือนจำ	50
2.9 สรุปประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรม	53
2.9.1 กลไกการพัฒนาอาชีพ	53
2.9.2 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ	56
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	59
3.1 วิธีการศึกษา	60
3.2 พื้นที่ในการศึกษา	60
3.3 ประเด็นในการศึกษา	61
3.4 หน่วยในการวิเคราะห์	61
3.5 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	61
3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	62

3.7 ประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก	63
3.8 วิธีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล	64
3.9 จริยธรรมในการวิจัย	66
บทที่ 4 ผลการศึกษา	67
4.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน	68
4.1.1 40 ปี สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน	68
4.1.2 ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภายใน	70
4.1.3 กระบวนการช่วยเหลือสตรีและเด็กของบ้านพักฉุกเฉิน	74
4.1.4 ผู้ใช้บริการ	76
4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	79
4.2.1 เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน	79
4.2.2 ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน	88
4.3 กลไกการพัฒนาอาชีพ	91
4.3.1 การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก	92
4.3.2 การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ	96
4.3.3 การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ	103
4.3.4 การประเมินผลและติดตาม	113
4.4 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ	116
4.4.1 การสนับสนุนทางจิตใจ	116
4.4.2 การสนับสนุนการดูแลบุตร	123
4.4.3 การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพ	126
4.4.4 การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น	129
4.5 ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ : กรณีศึกษา ผู้เคยใช้บริการ	134

4.5.1 ภูมิหลังของกรณีศึกษาก่อนเข้ามาใช้บริการ บ้านพักฉุกเฉิน	134
4.5.2 ผลของกลไกการพัฒนาอาชีพผ่านประสบการณ์ ของผู้ใช้บริการ	137
4.5.3 ผลของการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพผ่าน ประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ	148
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	161
5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	161
5.1.1 กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ ถูกระทำความรุนแรง	162
5.1.2 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ ผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรง	169
5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากลไกและการสนับสนุน การพัฒนาอาชีพ	175
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	177
รายการอ้างอิง	179
ภาคผนวก ก	185
ภาคผนวก ข	187

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	41
หลักสูตรอบรมการฝึกอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ	
บ้านพักฉุกเฉินตอนเมือง ในปัจจุบัน	
3.1	65
วัตถุประสงค์ในการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือ	
ที่ใช้ในการศึกษา	
4.1	76
จำนวนผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉินจำแนกตามอายุ	
4.2	77
จำนวนผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉินจำแนกตามระดับการศึกษา	
4.3	78
จำนวนผู้ให้บริการย้อนหลัง 10 ปี (เฉพาะผู้ให้บริการที่พึง	
ชั่วคราวในบ้านพักฉุกเฉิน)	
4.4	80
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริม	
สถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน	
4.5	88
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 2 ผู้เคยใช้บริการบ้านพัก	
ฉุกเฉิน	
4.6	97
หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคม	
ส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ในปี 2564	

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ (Social Cognitive Career Theory: SCCT)	31
2.2 กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ CARE กับผู้ต้องขังที่กำลังพ้นโทษ	51

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาอาชีพ การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ และผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยศึกษาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามจากสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน จำนวน 11 คน และผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน จำนวน 2 คน

ผลการศึกษา พบว่า สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน (1) มีกลไกการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ประกอบด้วย 4 กลไก ที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ และการประเมินผลและติดตาม (2) มีการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพมีความราบรื่น ได้แก่ การสนับสนุนทางจิตใจ การสนับสนุนการดูแลบุตร การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพ และการสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น (3) เมื่อกรณีศึกษาผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉินได้ผ่านกระบวนการแล้ว ระบุว่ากรณีศึกษาสามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาได้ มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก สำหรับด้านการพัฒนาอาชีพกรณีศึกษาไม่ได้ประกอบอาชีพหลักตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพ แต่ได้นำทักษะความสามารถทางอาชีพที่ได้รับมาประกอบอาชีพเสริมและใช้ในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : กลไกการพัฒนาอาชีพ, การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ, ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง, บ้านพักฉุกเฉิน

ABSTRACT

This research is qualitative research with the following objectives: To study the mechanism and support of career development and the results of mechanism and support for the career development of women experiencing violence. The research methods comprised of documentary research and field research from The Emergency Shelter of Association for the Promotion of the Status of Women. The samples are divided into two groups; the first includes eleven staff and the second includes two people who used to use the service at the emergency shelter.

The research finds that The Emergency Shelter of Association for the Promotion of the Status of Women. (1) have 4 mechanisms for women experiencing violence that facilitate the career development process more efficiently consist of Preparation before training, Client needs survey, Career development, and Evaluation and follow up. (2) have 4 supports for women experiencing violence that facilitate the career development process more comfortably consist of Psychological support, Childcare support, Career Counseling Support, and Additional training and knowledge support. (3) Cases study that used to use the service of the emergency shelter states that; They can overcome problems, have behavior changes for the better, and not entering the cycle of violence. For career development, A case study is not engaged in the main occupation according to the vocational training course but has brought the skills and abilities that have been acquired to carry out in additional occupations and use in daily life.

Key words: Career development mechanism, Career development support, Women experiencing violence, Emergency shelter

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในประเทศไทยจากการรวบรวมข้อมูลของกองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ในปี 2561 มีผู้ใช้บริการที่ศูนย์พึ่งได้ จำนวน 14,237 คน ในจำนวนนี้ ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุดเป็นเพศหญิง จำนวน 13,248 คน (ร้อยละ 93.05) จากจำนวนผู้ใช้บริการทั้งหมด (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2561) สอดคล้องกับการรวบรวมข้อมูลผู้ใช้บริการศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี ตามโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานการแพทย์กรุงเทพมหานคร พบว่า มีจำนวนผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว 1,466 คน เป็นผู้หญิง 1,282 คน โดยในจำนวนนี้เป็นวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 18 – 60 ปี สูงถึง 1,049 คน และความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงก็มีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่งผลต่อสภาพร่างกายจิตใจ การขาดความมั่นใจ และความสามารถในการประกอบอาชีพในอนาคต

ประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ข้างต้น คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 หลักสำคัญของการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและซับซ้อน มีลักษณะแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายทั่วไป กฎหมายให้ความสำคัญแก่การปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้สามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ นอกจากนั้น แม้ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ยุทธศาสตร์ดังกล่าวไม่ได้ระบุประเด็นการจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรีไว้อย่างชัดเจน แต่ระบุให้ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและบทบาทของผู้หญิงในการสร้างสรรค์สังคม โดยให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

การเพิ่มโอกาสการทำงานเชิงเศรษฐกิจ การเพิ่มศักยภาพความรู้ความสามารถ และ
ภาวะผู้นำต่อบทบาททางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีพันธกิจโดยตรงด้านการป้องกัน แก้ไข
คุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ และการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้หญิงและครอบครัว ได้จัดทำ
ยุทธศาสตร์กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยมี
เป้าหมายในการส่งเสริมศักยภาพ สถานภาพ และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้หญิง
รวมถึงการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ สวัสดิภาพและสวัสดิการสังคม จากการถูกเลือก
ปฏิบัติ การกระทำความรุนแรงในครอบครัวและการค้าประเวณี ยุทธศาสตร์ของ
หน่วยงานภาครัฐหลายด้านสอดคล้องกับเป้าหมายและการดำเนินงานของ
หน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐหลายแห่ง หนึ่งในนั้น คือ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ
บ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งได้อธิบายไว้ในส่วนถัดไป

แม้ว่าจะมียุทธศาสตร์ นโยบาย และกฎหมายกำหนดไว้ แต่ความรุนแรงต่อ
ผู้หญิงยังคงเกิดขึ้นทุกวัน การถูกกระทำความรุนแรงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพ
ร่างกายและจิตใจ เท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพของ
ผู้ถูกกระทำความรุนแรงด้วย เพราะการถูกกระทำความรุนแรงทำให้ผู้ที่ตกอยู่
ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวรู้สึกไร้พลังอำนาจที่เชื่อมโยงไปถึงสถานะภาพทาง
ครอบครัวและสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง นอกจาก
กระบวนการรักษาและเยียวยาทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว การสร้างความรู้สึก
มั่นคงทางอาชีพให้แก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะส่งผลต่อการ
ประกอบอาชีพและประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง เป็นหน่วยงาน
ให้บริการสตรีและเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมทุกรูปแบบ มีการจัดบริการเพื่อ
เยียวยาช่วยเหลือทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถ
กลับไปอยู่ในครอบครัวและสังคมได้ตามปกติ กระบวนการช่วยเหลือของบ้านพัก
ฉุกเฉิน ครอบคลุมการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา ให้ความ

ช่วยเหลือด้านความต้องการขั้นพื้นฐานไปจนถึงการฟื้นฟูสภาพจิตใจแก่ผู้ใช้บริการ และครอบครัว ควบคู่กับการให้บริการด้านการแพทย์ ทั้งรูปแบบแพทย์สูตินรีเวช และจิตแพทย์ โดยการจัดบริการแบบรายกรณีตามความต้องการของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการดำเนินคดีคุ้มครองการใช้ความรุนแรงกับคู่กรณี ซึ่งหน่วยงานได้จัดให้มีบริการด้านกฎหมายด้วย นอกจากนี้ ยังได้จัดบริการเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพให้ผู้ใช้บริการ โดยให้ความรู้ที่จำเป็นเรื่องการวางแผนครอบครัว การดูแล เด็ก โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ความรู้ด้านทักษะชีวิต ให้บริการศึกษาตามระบบ การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน และสิ่งสำคัญ คือ การให้บริการฝึก อาชีพตามความสนใจ ซึ่งเป็นหนึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สมาชิกในบ้านพัก ฉุกเฉิน รวมถึงประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยมีหลักสูตรฝึกอาชีพที่หลากหลายเพื่อ สร้างทักษะทางอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรง มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง Reardon, Lenz, Sampson, & Peterson (2000) อธิบายว่า การพัฒนาอาชีพเป็นประเด็นที่ซับซ้อน ต้องวิเคราะห์ปัจจัยอื่น ร่วมด้วย ทั้งเศรษฐกิจ สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา ลักษณะร่างกาย บุคคล ธรรมชาติศาสตร์ ปัจจัยเหล่านี้เชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างในสังคม ซึ่งจะส่งผลทั้ง ทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินอาชีพของบุคคลหนึ่ง และส่งผลต่อ ความก้าวหน้าทางอาชีพของบุคคลหนึ่งด้วย ทฤษฎีลำดับแรกพัฒนาโดย Lloyd H. Lofquist, Rene V. Dawis และ David J. Weiss ได้คิดค้นทฤษฎีการปรับตัวใน การทำงาน (Theory of Work Adjustment :TWA) สารสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ บุคคลและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ควบคู่กันไป ต่อมา ทฤษฎีบุคลิกภาพทางอาชีพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ของ Holland กล่าวถึง การให้การปรึกษาในรูปแบบการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมา เชื่อมโยงกับลักษณะบุคลิกภาพต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ได้รับคำแนะนำทางอาชีพที่เหมาะสม (Rounds & Tracey, 1990, as cited in Fouad & Naya, 2015, p. 97) และลำดับสุดท้ายทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและ

นำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง คือ ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ (Social cognitive career theory: SCCT) โดย Robert W. Lent, Steven D. Brown, and Gail Hackett (1994) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Social Cognitive Theory ของ Albert Bandura โดยทฤษฎี SCCT นั้นประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลักได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ความคาดหวังในผลลัพธ์ (Outcome Expectations) และเป้าหมายส่วนบุคคล (Personal Goals)

กรณีศึกษาการประยุกต์ทฤษฎี SCCT เพื่อให้การปรึกษาทางอาชีพแก่กลุ่มเป้าหมายผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ได้ยกกรณีศึกษาของ Tameika ผู้หญิงเชื้อสายแอฟริกัน อายุ 29 ปี และบุตร ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว Tameika ตัดสินใจนำมาอยู่ด้วยที่ศูนย์พักพิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว และบอกผู้ให้บริการว่าอยากประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูบุตร โดยสนใจอยากจะเป็นพยาบาล ผู้ให้บริการจึงให้ทำแบบประเมิน Strong Interest Inventory (SII) นอกจากนี้ ยังได้หาข้อมูลของอาชีพที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพผลลัพธ์ที่ได้คือ ผู้ช่วยทันตแพทย์และพยาบาล จากนั้นผู้ให้บริการได้สำรวจความคาดหวังในการประกอบอาชีพ โดยให้จินตนาการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนั้นๆ ซึ่งพบว่า ความสนใจของ Tameika คือ การเป็นพยาบาล ต่อมาผู้ให้บริการได้ประเมิน Tameika โดยการทำ Card Sort ซึ่งเป็นเครื่องมือของ S. D. Brown Lent ทำให้พบว่า Tameika รับรู้ความสามารถของตนเองได้ไม่ดี และความคาดหวังในผลลัพธ์เป็นเชิงลบ ผู้ให้บริการจึงให้เล่าเรื่องการดำเนินชีวิตในแต่ละวันแล้วค่อยๆ เชื่อมโยงกิจกรรมที่ทำกับทักษะการเป็นพยาบาล ว่าสอดคล้องกันอย่างไร ทำให้ Tameika เห็นว่าตนมีความสามารถเป็นพยาบาลได้ ซึ่ง Tameika สามารถจัดการกับความคาดหวังของตนเอง และทำตามสิ่งที่ต้องการได้ในที่สุด

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การตัดสินใจทำงานนั้นมีปัจจัยที่ส่งผลเกี่ยวข้อง ตามทฤษฎีของ Holland และการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง ตามทฤษฎีของ Lent

รวมถึงทฤษฎีของ Dawis ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ทฤษฎีที่กล่าวมานี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ศึกษากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของบุคคลได้

กลไกการพัฒนาทักษะทางอาชีพช่วยให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงพัฒนาทักษะทางอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับไปดำเนินชีวิตได้ตามปกติ กลไกการพัฒนาทักษะทางอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง แบ่งออกเป็น 4 กลไก ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันทั้งความพร้อมและประสบการณ์ ความแตกต่างย่อมส่งผลต่อการฝึกอาชีพ จึงต้องมีการประเมินความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ สังคม และทักษะพื้นฐานสำหรับหลักสูตร หากผู้ใช้บริการขาดความพร้อมด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมส่งผลต่อกระบวนการให้บริการฝึกอาชีพด้วย 2) การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ การให้การปรึกษาทางอาชีพเบื้องต้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับกลไกการพัฒนาทักษะทางอาชีพ เพื่อให้ผู้ใช้บริการรับรู้ความต้องการและความคาดหวังของการฝึก อาจนำแบบประเมินความสนใจในอาชีพมาใช้ เพื่อให้ผู้ใช้บริการค้นพบความต้องการของตนเอง ถ้าหากผู้ใช้บริการยังไม่แน่ใจหรือลังเล จะทำให้ไม่สามารถตั้งเป้าหมายในการฝึกอาชีพของตนเองได้ และเมื่อมีเป้าหมายไม่ชัดเจน ผู้ใช้บริการก็จะรู้สึกว่าการฝึกอาชีพในหลักสูตรต่างๆ เป็นการฝึกเพื่อให้จบกระบวนการเท่านั้น 3) การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ ในกลไกนี้ควรสร้างความรู้สึกลดต้อยในกระบวนการพัฒนาอาชีพและเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการได้แสดงศักยภาพ ซึ่งหากเกิดข้อผิดพลาดระหว่างกระบวนการพัฒนาอาชีพ เจ้าหน้าที่ควรให้โอกาสผู้ใช้บริการ ในขั้นตอนนี้ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและความต้องการของผู้ใช้บริการได้มากขึ้น นอกจากนี้ ในขั้นตอนปฏิบัติการหากผู้ใช้บริการได้ฝึกทำงานในสภาพแวดล้อมจริง จะทำให้เกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้นหลังจากผ่านกระบวนการฝึกอาชีพ 4) การประเมินผลและติดตาม มีความสำคัญหลังกระบวนการฝึกเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหน้าที่และ

ผู้ให้บริการ ว่ากลไกการพัฒนาอาชีพที่ผ่านมาได้บรรลุเป้าหมายและความคาดหวังของผู้ให้บริการ หากมีการประเมินผลหลักสูตรก็จะช่วยให้เกิดการปรับปรุงหลักสูตรในครั้งถัดไป นอกจากนี้ การติดตามผลหลังการฝึกเมื่อผู้ให้บริการออกไปทำงานแล้วจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถให้ความช่วยเหลือและให้การปรึกษาในกรณีที่เป็นแก่ผู้ให้บริการได้

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพช่วยให้กลไกพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน โดยการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรม มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางจิตใจ ช่วยบรรเทาความเปราะบางที่จะส่งผลต่ออารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรม การสนับสนุนทางจิตใจด้วยการเสริมสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ให้บริการในระหว่างฝึก และการประเมินสภาวะทางจิตใจ จึงมีความสำคัญ 2) การสนับสนุนการดูแลบุตร เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องตระหนักถึงเป็นพิเศษ เนื่องจากผู้ให้บริการบางกรณีมีบุตรติดตามมาด้วย จึงต้องสร้างความเข้าใจให้แก่แม่และเด็กที่อาจจะต้องแยกกันในระหว่างเข้ารับการฝึกอาชีพ 3) การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพ เจ้าหน้าที่ควรให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้ให้บริการ เพื่อให้ผู้ให้บริการได้วางแผนการประกอบอาชีพในอนาคต นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ให้บริการยังไม่มีทางเลือกในการฝึกอาชีพหรือการประกอบอาชีพ เจ้าหน้าที่อาจช่วยจัดหางานที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ให้บริการ โดยร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 4) การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น ในการประกอบอาชีพ ใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องหลากหลายด้าน หากผู้ให้บริการได้รับการอบรมความรู้เพิ่มเติม จะทำให้ผู้ให้บริการมีความสนใจในการอบรมมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ การใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ให้บริการ และทำให้การดำรงชีวิตของผู้ให้บริการมีความยั่งยืนมากขึ้น

จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงส่งผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมถึงความมั่นคงในการประกอบอาชีพของผู้หญิงกลุ่มนี้ จากข้อมูลพบว่า หน่วยงานที่มีการสนับสนุนกลไกการพัฒนาอาชีพและการ

สนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ในกระบวนการช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง จะช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการกลับไปสู่ครอบครัวและสังคมของผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาการพัฒนาอาชีพสำหรับกลุ่มผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้ จึงมุ่งเน้นการศึกษากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง

1.2 คำถามการวิจัย การศึกษาครั้งนี้มุ่งตอบโจทย์ต่อไปนี้

- 1) กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน มีรูปแบบอย่างไร
- 2) การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน มีรูปแบบอย่างไร
- 3) ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน เป็นอย่างไร

1.3 ประเด็นในการวิเคราะห์

จากความสำคัญของปัญหา คำถามในการศึกษา ตลอดจนกรอบที่ใช้ในการศึกษาที่นำเสนอไว้ข้างต้น นำมาสู่ประเด็นในการวิเคราะห์ 3 ประเด็นหลัก คือ

- 1) วิเคราะห์กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 2) วิเคราะห์การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 3) วิเคราะห์ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน

1.4 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 2) เพื่อศึกษาการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 3) เพื่อศึกษาผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน

1.5 คำนิยามที่ใช้ในการศึกษา

เจ้าหน้าที่ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ ผู้จัดการเคหะกิจ หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน หัวหน้าบ้านเด็ก เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ครูสอนศิลปประดิษฐ์ และเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ

ทีมสหวิชาชีพ หมายถึง นักวิชาชีพของบ้านพักฉุกเฉินที่ใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงาน

ผู้ใช้บริการ หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงที่ได้เข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงที่ได้ผ่านกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

กลไกการพัฒนาอาชีพ หมายถึง กลไกที่นำมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพในอนาคตของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย 4 กลไก ได้แก่

- 1) การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก หมายถึง การประเมินความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ สังคม และทักษะพื้นฐานสำหรับการฝึกอาชีพ

2) การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ หมายถึง การให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อให้ผู้ใช้บริการรับรู้ถึงความต้องการ ความคาดหวังของการฝึกเมื่อจบหลักสูตร และการนำแบบประเมินความสนใจในอาชีพมาปรับใช้

3) การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ หมายถึง การสร้างความรู้สึกปลอดภัยในกระบวนการพัฒนาอาชีพ การเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้แสดงศักยภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และการฝึกทำงานในสภาพแวดล้อมจริง

4) การประเมินผลและติดตาม หมายถึง การประเมินผลและติดตามผู้ใช้บริการว่ากลไกการพัฒนาอาชีพได้บรรลุเป้าหมายและความคาดหวังของผู้ใช้บริการมากน้อยเพียงใด รวมถึงการติดตามผลเมื่อผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ หมายถึง รูปแบบการสนับสนุนผู้ใช้บริการเพื่อให้กลไกการพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ได้แก่

1) การสนับสนุนทางจิตใจ หมายถึง การเสริมสร้างกำลังใจ การให้การปรึกษาแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม การให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ การประเมินสภาวะทางจิตใจของผู้ใช้บริการ และการทำกิจกรรมกลุ่มบำบัด

2) การสนับสนุนการดูแลบุตร หมายถึง การฝากเลี้ยงบุตรของผู้ใช้บริการในระหว่างการฝึกอาชีพ และการให้กลุ่มผู้ใช้บริการหญิงที่อยู่ในบ้านพักฉุกเฉินจัดตั้งเป็นเครือข่ายการดูแลบุตรในระหว่างที่มารดาต้องฝึกอาชีพ

3) การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ หมายถึง การวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตของผู้ใช้บริการและการสนับสนุนผู้ใช้บริการที่ยังไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพหรือยังไม่สามารถหางานทำได้ โดยการประสานงานกับเครือข่ายจัดหางานที่เกี่ยวข้อง

4) การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น หมายถึง การสนับสนุนความรู้ในหลากหลายด้านจากความสนใจของผู้ใช้บริการ เช่น การวางแผนการขาย

การวางแผนทางการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการใช้ในชีวิตประจำวัน

1.6 ขอบเขตการศึกษา

กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วยเนื้อหา 3 ประเด็นหลัก คือ 1) กลไกการพัฒนาอาชีพ 2) การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ และ 3) ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน

1.6.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาค้างนี้ ศึกษาและใช้ข้อมูลกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ที่ผ่านมจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564

1.6.3 ขอบเขตด้านพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลหลัก

(1) พื้นที่

ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตในการศึกษาไว้เฉพาะเจาะจง คือ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน เป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้

(2) ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาค้างนี้ ศึกษาและเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย (1) เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 2 คน นักจิตวิทยา จำนวน 1 คน ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 2 คน ผู้จัดการเคหะกิจ จำนวน 1 คน หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 1 คน ครูสอน

ศิลปินประดิษฐ์ 1 คน และเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ 2 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน (2) ผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน รวมทั้งสิ้น 2 คน

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ผลการศึกษาทำให้ทราบกลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 2) ผลการศึกษาทำให้ทราบการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 3) ผลการศึกษากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน สามารถเป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 ความหมายของอาชีพและความสำคัญ
- 2.2 แนวคิดความมั่นคงทางอาชีพและความไม่มั่นคงทางอาชีพ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพไร้ขอบเขต
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ
- 2.5 กระบวนการช่วยเหลือสตรีและเด็กในสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน
- 2.6 กรณีตัวอย่างการให้บริการทางอาชีพในศูนย์พักพิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในต่างประเทศ
- 2.7 กรณีศึกษาการติดตามการดำเนินชีวิตและประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงที่เคยใช้บริการศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูกกระทำความรุนแรง
- 2.8 กรณีศึกษาการพัฒนาอาชีพในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในประเทศไทย
- 2.9 สรุปประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรม

2.1 ความหมายของอาชีพและความสำคัญ

การประกอบอาชีพ เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับบุคคลเป็นจำนวนมาก ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่บุคคลส่วนมากให้ความสำคัญ เพราะสัมพันธ์กับทุกมิติในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ส่งผลให้บุคคลจำนวนมากต้องการมีอาชีพที่ดี โดยความหมายและความสำคัญของอาชีพมีการนิยามจากนักวิชาการจำนวนมาก เช่นตัวอย่างดังต่อไปนี้

Arthur, Hall, & Lawrence (1989) นิยามความหมายอาชีพ ว่าเป็นการพัฒนาประสบการณ์ในการทำงานของบุคคลในช่วงเวลาหนึ่ง (the evolving sequence of a person's work experience over time)

Bellah, et al. (1996) อธิบายเรื่องอาชีพว่า การทำงาน คือ วิธีการหาเงิน และการสร้างความเป็นอยู่ของตนเอง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดสถานะทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จของตนเอง และในแง่ของอาชีพ การประกอบอาชีพคือหนึ่งในสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในชีวิต และความก้าวหน้าทางการงาน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดสถานะทางสังคม ความรู้สึกมีอำนาจมากขึ้น และความสามารถในการทำให้ความภูมิใจในตัวเอง เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง

Inkson, Dries, & Arnold (2015) อธิบายว่า อาชีพถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของชีวิต และสามารถบ่งบอกประเภทของกิจกรรมที่ตนสามารถมีส่วนร่วมได้ โดยทั้งสามคนได้อธิบายความสำคัญของการประกอบอาชีพดังต่อไปนี้

- อาชีพเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดสถานะทางการเงิน สถานะทางสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม สิ่งที่สามารถเป็นความสุขให้ตนเอง ภาพลักษณ์ของบุคคลอื่นที่มีต่อตัวบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลต้องให้ความสำคัญแก่การประกอบอาชีพของตนเอง
- ทุกคนล้วนมีความแตกต่างกันทางความสามารถ ภูมิหลังของชีวิต ความสนใจ ดังนั้น บุคคลจึงควรตัดสินใจเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของตน และสิ่งที่สำคัญ คือ ต้องรู้จักตัวเอง และพร้อมจะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ในการทำงาน
- เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น บุคคลอาจมีเป้าหมาย ความสนใจในการทำงานที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าสุดท้ายจะทำงานอะไร แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การรักษาพลังในการทำงานและสุขภาพของตนเอง เพราะว่าเมื่อเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น แต่ละคนอาจมีภาระความรับผิดชอบ หรือแรงกดดันทางครอบครัวมากขึ้น อาชีพที่กำลังทำในขณะนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่

ต้องพร้อมต่อการรับผิดชอบ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน
ครอบครัว

- อาชีพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจตลอดเวลา ในการทำงาน
บางสถานการณ์ บุคคลอาจจำเป็นต้องเลือกระหว่างความพึงพอใจใน
งาน กับรายได้ที่ได้รับ การตัดสินใจที่เด็ดขาดเกี่ยวกับอาชีพจึงเป็น
เรื่องสำคัญ
- การรักษาสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับการแบ่งเวลาให้ครอบครัว
เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน เพราะหลายคนมีครอบครัวที่ต้องดูแล การทำ
หน้าที่ทั้งในฐานะพนักงานและในฐานะสมาชิกครอบครัว จึงเป็นสิ่งที่
สำคัญที่ต้องรักษาสมดุลให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ทั้งสองหน้าที่ได้
อย่างสมบูรณ์ เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจตามมาหากบกพร่องใน
หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง

จากคำนิยามทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า อาชีพ หมายถึงช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต
ในการพัฒนาประสบการณ์การทำงานของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการตัดสินใจอยู่
ตลอดเวลา การประกอบอาชีพนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลมีคุณภาพชีวิต
ที่ดีขึ้นได้จากการมีรายได้ ซึ่งจะส่งผลต่อสถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม
และความรู้สึกมีอำนาจ ภาคภูมิใจในตนเอง ของบุคคลนั้น

2.2 แนวคิดความมั่นคงทางอาชีพและความไม่มั่นคงทางอาชีพ (Job Security and Job Insecurity)

จากนิยามและความสำคัญของอาชีพ แสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพ
ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ แต่การที่บุคคลจะสามารถ
ประกอบอาชีพของตนได้อย่างต่อเนื่อง ก็เป็นประเด็นที่สำคัญเหมือนกัน เพราะจะ
ส่งผลต่อความมั่นคงและความไม่มั่นคงทางอาชีพของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งนักวิชาการ
หลายท่านได้อธิบายความหมายของมั่นคงทางอาชีพและความไม่มั่นคงทางอาชีพไว้
ดังต่อไปนี้

Pearce (1998, as cited in Kraimer, Wayne & Liden 2005) อธิบายว่า ความมั่นคงทางอาชีพเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาวะทางจิตใจของบุคคล ที่บุคคลคาดหวังต่ออนาคตการทำงานของตนในองค์กร ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีการรับรู้ความคาดหวังที่แตกต่างกัน อาจขึ้นอยู่กับ การออกคำสั่ง นโยบายขององค์กร หรือขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตัวของนายจ้างต่อบุคคลในองค์กรที่แตกต่างกันออกไป

Bourn (1980) อธิบายความสำคัญของความมั่นคงทางอาชีพ โดย Bourn มองว่า การได้รับการจ้างงานเป็นเรื่องสำคัญสำหรับพนักงาน การมีอาชีพนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ และสถานะทางสังคมด้วย

Greenhalgh & Rosenblatt (1984) นิยามว่า ความไม่มั่นคงทางอาชีพ คือ การไร้ซึ่งอำนาจ (Powerlessness) ในการรักษาความปรารถนาอย่างต่อเนื่อง จากความไม่แน่นอนในบริบทของการทำงาน โดย Greenhalgh & Rosenblatt อธิบายว่า Powerlessness เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ 1) การขาดการป้องกัน (Lack of Protection) คือประเด็นเกี่ยวกับ อำนาจ ของบุคคลบางกลุ่มในสถานที่ทำงาน ที่มีอำนาจมากกว่าบุคคลบางกลุ่ม 2) ความคาดหวังที่ไม่ชัดเจน (Unclear Expectancies) เช่น พนักงานมีความต้องการบรรลุเป้าหมายในการทำงาน แต่ไม่มีการกำหนดวิธีการที่ให้พนักงานบรรลุเป้าหมายนั้นได้ชัดเจน 3) สภาพแวดล้อมในการทำงานแบบเผด็จการ (Authoritarian Environment) เช่น องค์กรมีการตัดสินใจในบางประเด็นที่ไม่ยุติธรรม พนักงานไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) ความเชื่อของพนักงานต่อการบริหารขององค์กร (Employee belief's about the organization's) เช่น พนักงานมีความคิดว่าองค์กรไม่ค่อยสนใจพนักงานในการทำงานเท่าที่ควร

Van Vuuren (1990, as cited in Klandermans & Van Vuuren, 2010) วิเคราะห์ว่า ความไม่มั่นคงทางอาชีพเป็นเรื่องอึดวิสัย ไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าสิ่งใด สถานการณ์ใดที่จะทำให้เกิดความไม่มั่นคงได้อย่างตายตัว ขึ้นอยู่กับมุมมอง

ของแต่ละบุคคล โดย Van Vuuren ระบุ 3 องค์ประกอบ ที่ส่งผลต่อความไม่มั่นคงทางอาชีพ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบแรก คือ ประสบการณ์ส่วนตัวและการรับรู้ เมื่อเกิดสถานการณ์หนึ่งในที่ทำงาน แต่ละบุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึกไม่มั่นคงในระดับที่แตกต่างกันออกไป โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้สึกไม่มั่นคง เช่น ความมั่นใจในตนเอง (Self-esteem) การมองโลกในแง่ดีหรือร้าย อายุ การศึกษา ความจำเป็นที่ต้องประกอบอาชีพ เป็นต้น

องค์ประกอบที่สอง คือ ความต่อเนื่องในการทำงาน หมายถึง รูปแบบในการทำงานของแต่ละบุคคล งานบางรูปแบบอาจมีการทำงานอย่างต่อเนื่องทุกวัน แต่งานบางรูปแบบอาจไม่ได้ทำต่อเนื่องกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึกไม่สบายใจ และส่งผลต่อความรู้สึกไม่มั่นคง

องค์ประกอบที่สาม คือ ความแตกต่างในแต่ละบุคคล หมายถึง บุคคลแต่ละบุคคลย่อมอยู่ในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน มีเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น สถานการณ์ในครอบครัว ระบบประกันสังคมสำหรับแรงงาน (Social Security) ที่ได้รับ หรือรวมไปถึงความแตกต่างทางอายุ เชื้อชาติ ซึ่งทั้งหมดส่งผลต่อความน่าจะเป็นที่จะทำให้สูญเสียงานที่ตนเองทำอยู่ได้ทั้งสิ้น

Klug (2017) วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพ โดยแบ่งปัจจัยเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยที่เป็นนามธรรม โดย Klug มองว่าความรู้สึกไม่มั่นคงที่เกิดขึ้น เกิดจากการประเมินสถานการณ์ของแต่ละบุคคล ในการทำงาน อาจมีบางสถานการณ์ที่ส่งผลต่อความรู้สึกแน่นอน ไม่แน่นอนที่แตกต่างกันออกไป ความแตกต่างทางอายุ ประสบการณ์จะส่งผลให้การประเมินแตกต่างกันออกไป และส่งผลต่อความรู้สึกเครียดที่แตกต่างกันไป และจากทฤษฎีความเครียดของ Lazarus (1984, as cited in Klug, 2017) แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อความเครียดของบุคคลนั้น ๆ และปัจจัยอีกประเภทหนึ่ง คือ ปัจจัยที่เป็นรูปธรรม เช่น รูปแบบการจ้างงาน ซึ่งจากงานวิจัยบางส่วน พบว่า รูปแบบการจ้างงานแบบชั่วคราว กับรูปแบบการจ้างประจำ ส่งผล

ต่อความรู้สึกไม่มั่นคงที่แตกต่างกันออกไป และส่งผลต่อสุขภาพจิตของพนักงานด้วย แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตกลงรูปแบบการทำงานก่อนเกิดการจ้างงานด้วยเช่นกัน (De Cuyper and De Witte, 2007, as cited in Klug, 2017) เช่น เป็นรูปแบบงานระยะสั้นที่ทำเป็นครั้ง ๆ พนักงานจะรู้สึกไม่มั่นคง เนื่องจากเป็นรูปแบบงานปกติที่เมื่อทำงานเสร็จแล้วถือว่าเสร็จสิ้นไป พนักงานจะทราบดีและไม่คาดหวังความมั่นคงในการทำงาน และปัจจัยที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกไม่มั่นคง เช่น ระบบการคุ้มครองแรงงานของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อความรู้สึกความไม่มั่นคงทางอาชีพเช่นกัน

Berglund, Furåker & Vulkan (2014) วิเคราะห์ว่า ความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพ เกิดได้จากนโยบายเศรษฐกิจในระดับจุลภาคและมหภาคของประเทศนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับระดับการพึ่งพาของแต่ละบุคคล โดยระดับการพึ่งพาของแต่ละบุคคลหมายถึง การพึ่งพารายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพของตนเอง ซึ่งจากงานวิจัยของ Berglund, Furåker & Vulkan พบว่า บุคคลที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพารายได้จากงานของตนเองมาก จะให้ความสำคัญแก่การทำงานน้อยลง และจะมีความกังวลเรื่องความไม่มั่นคงทางอาชีพน้อยกว่าบุคคลที่ต้องพึ่งพารายได้จากการทำงานเป็นหลัก

งาน วิจัย ของ Lübke (2019) เรื่อง How Self-Perceived Job Insecurity Affects Health: Evidence From An Age-Differentiated Mediation Analysis เป็นการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพที่เป็นผลมาจากการรับรู้ความไม่มั่นคงทางอาชีพของตนเอง โดยในงานวิจัยดังกล่าวได้รวบรวมข้อมูลจากแรงงานชาวเยอรมัน อายุ 18-65 ปี ในรูปแบบการจ้างงานแบบเต็มเวลา (Full-Time) การจ้างงานเป็นรายชั่วโมง (Part-Time) และการจ้างงานแบบระยะสั้น (Marginal Employment) ซึ่งจากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ 2 ประเด็นต่อไปนี้เป็นประเด็นแรกความกังวลต่อความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพนั่นส่งผลต่อสุขภาพจิตต่อคนทุกกลุ่มตั้งแต่วัยรุ่น ถึงวัยผู้สูงอายุ และความกังวลที่เกิดขึ้นจะก่อตัวสะสมเป็นความเครียดขึ้นมาได้ โดยพบว่าแรงงานในวัยกลางคนถึงวัยผู้สูงอายุ

จะมีโอกาสเกิดความเครียดต่อเนื่องได้มากกว่าแรงงานที่เป็นวัยรุ่น ในวัยผู้สูงอายุ มีผลการวิจัยเพิ่มเติมว่า ถึงแม้นายจ้างหรือองค์กรจะสามารถสร้างความรู้สึกมั่นคงทางอาชีพให้ได้ในภายหลัง แต่ผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดขึ้นแล้ว จะยังส่งผลต่อแรงงานผู้สูงอายุอยู่อย่างต่อเนื่อง และใช้เวลานานกว่าคนวัยอื่นในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ

ในประเด็นต่อมา คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความกังวลใจต่อความไม่มั่นคงทางอาชีพ เช่น การรับรู้ปัญหาทางการเงิน ความเครียด ความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ความไม่พอใจเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัว เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อสุขภาพของแรงงานในวัยกลางคนมากที่สุด แต่ในวัยรุ่นและผู้สูงอายุจากข้อมูลที่มียังไม่สามารถสร้างข้อสรุปที่ชัดเจนได้ อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยพบว่า วัยรุ่นก็รู้สึกกังวลต่อความไม่มั่นคงทางอาชีพจากปัจจัยเหล่านี้ได้ในระดับหนึ่งเช่นกัน ซึ่งผลจากงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blom, Richter, Hallsten, & Svedberg (2018) ที่สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยว่า ความเหนื่อยล้า ความเครียดและอาการซึมเศร้า ที่เกิดขึ้นจากแรงงานกลุ่มตัวอย่าง ก็เป็นผลมาจากความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพเช่นกัน โดยอาการเหล่านี้จะพบได้มากในกลุ่มแรงงานที่ประสบกับความไม่มั่นคงทางอาชีพ และข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ บุคคลที่เห็นคุณค่าตนเองโดยขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการทำงานของตนเอง (Performance-Based Self-Esteem) จะมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากความไม่มั่นคงทางอาชีพมากกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากคนกลุ่มนี้จะมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อได้ทำงานตามที่กำหนด และมีผลลัพธ์ที่ออกมาเป็นไปตามที่คาดหวัง หากเกิดสถานการณ์ที่มีความไม่มั่นคงทางอาชีพเกิดขึ้นกับตนเอง หรือองค์กร คนกลุ่มนี้มักจะทำงานมากขึ้น เพื่อให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่าอยู่เท่าเดิม และช่วยลดความรู้สึกเครียดต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งคนกลุ่มนี้อาจต้องได้รับการสนับสนุนทางจิตใจจากนายจ้างหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในช่วงเวลาที่องค์กรเกิดความไม่มั่นคงขึ้น หรือเมื่อต้องแจ้งข้อมูลบางอย่าง เพื่อเป็นการดูแลสุขภาพจิตใจของคนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ

จากแนวคิดเรื่องความมั่นคงและความไม่มั่นคงทางอาชีพ ร่วมกับ ทัศนศึกษาที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ความมั่นคงทางอาชีพและความไม่มั่นคงทางอาชีพเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงหลายประเด็น เช่น ความรู้สึกมีอำนาจ ไร้อำนาจในสถานที่ทำงาน นโยบายขององค์กรและนายจ้าง สถานะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน สภาพจิตใจของบุคคล ซึ่งผลกระทบจากความรู้สึกไม่มั่นคงทางอาชีพแต่ละบุคคล อาจได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันถึงแม้จะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เพราะผลกระทบจะขึ้นอยู่กับกระบวนการคิด และสภาพจิตใจของแต่ละบุคคลด้วย ดังนั้น การสร้างความรู้สึกมั่นคงทางอาชีพจึงเป็นเรื่องที่ต้องดูแลในองค์กรรวมของผู้ใช้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้บริการรู้สึกมั่นคงในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อสภาพจิตใจ และประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพไร้ขอบเขต (Boundaryless Career)

แนวคิดเรื่องอาชีพเป็นแนวคิดที่ถูกกล่าวถึงอย่างต่อเนื่อง และมีการศึกษา มาอย่างยาวนาน โดยแนวคิดเรื่องอาชีพแบบดั้งเดิม (Traditional Career) จะพูดถึงเรื่องของโครงสร้างการทำงานขององค์กร พฤติกรรมการทำงาน การพัฒนาวิชาชีพและพนักงานในองค์กร การสร้างความมั่นคงทางอาชีพเป็นหลัก โดยในช่วง ค.ศ. 1990 เริ่มมีนักวิชาการพูดถึงแนวคิดของอาชีพที่เปลี่ยนไป โดยแนวคิดเรื่อง Boundaryless Career ถูกพูดถึงครั้งแรกโดย Arthur ใน Journal of Organizational Behavior ค.ศ. 1994 ซึ่ง Arthur ได้รวบรวมแนวคิดจากนักวิจัยท่านอื่น ๆ กล่าวโดยสรุป ในบทความดังกล่าวของ Arthur ได้ให้นิยามแบบง่ายของ Boundaryless Careers ว่าเป็นคำตรงข้ามคำว่า ขอบเขต (Bounded) และ องค์กร (Organizational) ซึ่งยังมีการพูดถึงองค์กร พนักงาน การพัฒนาอาชีพเหมือนแนวคิดดั้งเดิม แต่ความหมายขององค์กร รูปแบบการทำงานจะเปลี่ยนไป โดยพนักงานจะไม่ได้ทำงานในองค์กรเดียวเสมอไป องค์กรนั้นอาจกลายเป็นเพียงแหล่งรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง แต่การพัฒนาอาชีพ การแสวงหาความรู้ในการทำงานจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์กรอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับปัจเจก

บุคคลในการพัฒนาความสามารถของตนเอง และยังมองว่า Boundaryless Career จะยังช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นสำหรับปัจเจกบุคคล กลุ่มอาชีพ และองค์กรด้วย และอีกประเด็นที่ถูกพูดถึงในงานดังกล่าว คือ รูปแบบการทำงานของพนักงานที่อาจเปลี่ยนไป โดยก่อนหน้านี้แนวคิดอาชีพแบบดั้งเดิมจะมุ่งเน้นไปที่การรักษาพนักงานให้ทำงานในองค์กรอย่างต่อเนื่อง และการสร้างอาชีพที่มั่นคง แต่ในปัจจุบันองค์กรเองก็ไม่สามารถสร้างความมั่นคงในการทำงานให้พนักงานได้ และพนักงานอาจสนใจที่จะเปลี่ยนสถานที่การทำงานหรือรูปแบบการทำงานไปเรื่อย ๆ จึงมีการพูดถึงแนวคิดงานแบบประยัค (Protean Career) ขึ้นเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการวิจัยเรื่องดังกล่าวต่อไป

ในโลกของการทำงานรูปแบบใหม่ตามแนวคิด Boundaryless Career แต่ละบุคคลจะไม่ทำงานในองค์กรเดียวเสมอไป และจะมีสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาให้แต่ละบุคคลได้เปิดประสบการณ์ในการทำงาน มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำและเป็นการเพิ่มคุณค่าของตัวเองในตลาดแรงงานมากขึ้น โดยการพัฒนาอาชีพในตนเองสามารถปฏิบัติได้ตามแนวทางดังต่อไปนี้ (Boles, 2004; Peters, 1999, as cited in Robbin, 2005, p.595-596)

1. การรับผิดชอบการพัฒนาอาชีพของตนเอง (Take responsibility for your career development) ในการพัฒนาอาชีพด้วยตนเอง ควรรับผิดชอบต่อจัดการอาชีพของตนเอง เปรียบเสมือนตนเองเป็นผู้ประกอบการที่ดูแลธุรกิจส่วนตัว เปรียบว่าการทำงานในองค์กรของตนเสมือนกับการจ้างงานตนเอง และการที่บุคคลจะสามารถพัฒนาการทำงานตนเองได้ ควรที่จะสร้างความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ของตนเอง และคอยพัฒนาความรู้และทักษะที่ตนเองมี ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเสมอ

2. รู้จักตนเอง (Know yourself) รู้จุดแข็ง และจุดอ่อนของตนเอง และรู้ว่าตนเองมีความสามารถใดที่สามารถใช้ทำงานกับนายจ้างได้ ซึ่งการบริหารอาชีพในตนเองจะเริ่มต้นได้จากการซื่อสัตย์ต่อตนเองก่อน

3. มุ่งมั่นในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Commit to lifelong learning) การเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมในการทำงาน ไม่ได้สิ้นสุดแค่ในการศึกษาในระบบปกติ ภายใต้พลวัตในสังคมที่ไม่หยุดนิ่งทำให้บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การอ่านหนังสือหรือวารสารทางวิชาการในสายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีทักษะและความรู้ของบุคคลทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันเสมอ

4. สร้างความสมดุลระหว่างความสามารถเฉพาะตัวและความสามารถทั่วไป (Balance your specialist and generalist competencies) ทักษะและความสามารถเฉพาะเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน แต่การพัฒนาความสามารถทั่วไปก็เป็นเรื่องที่สำคัญในการทำงานเช่นกัน เพราะจะช่วยให้สามารถทำงานได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้น การให้ความสำคัญแก่ความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป จะกลายเป็นการจำกัดความสามารถในการทำงานที่หลากหลาย

5. การใช้ความได้เปรียบจากการแข่งขัน (Leverage your competitive advantage) การพัฒนาทักษะในตนเอง จะช่วยให้บุคคลเกิดความได้เปรียบเมื่อแข่งขันในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะการเน้นในทักษะที่นายจ้างมีความต้องการเป็นพิเศษ ทักษะที่มีคู่แข่งในตลาดแรงงานไม่มาก เป็นต้น

6. พัฒนาทักษะการสื่อสารโดยเฉพาะ (Develop your communication skills) ทักษะทางการสื่อสาร ถือเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่า ประสิทธิภาพการทำงาน แรงจูงใจ หรือผลการศึกษาในมหาวิทยาลัย หากบุคคลมีทักษะทางการสื่อสารที่ดี จะช่วยให้ได้เปรียบคู่แข่งในตลาดแรงงานได้

7. การมีพี่เลี้ยง (Get a mentor) บุคคลที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่จะมีพี่เลี้ยงอย่างน้อยหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำงานแก่ตนเอง การมีพี่เลี้ยงจะช่วยให้มีคณคอยชี้แนะแนวทางการทำงาน และการให้คำปรึกษาทางอาชีพที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลมากขึ้น

8. การสร้างและรักษาเครือข่ายในการทำงาน (Build and maintain network contacts) การสร้างเครือข่าย จะเกิดจากสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่าง

บุคคลอื่น ซึ่งจะนำมาสู่การทำงานที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ ทั้งนี้ การรักษาและพัฒนาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน การที่บุคคลมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น อาจส่งผลให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ และโอกาสในการทำงานในอนาคตอีกด้วย

9. การบันทึกผลงานความสำเร็จ (Document your achievements) นายจ้างมักจะดูผลงานความสำเร็จที่ผ่านของผู้สมัครงานมากกว่าส่วนอื่นของใบสมัคร การหางานหรือทำผลงานที่ท้าทายมากขึ้นจะช่วยให้คุณมีหลักฐานแสดงให้เห็นความสามารถในการดำเนินงานของตน

10. การจัดการเกี่ยวกับชื่อเสียงของตน (Manage your reputation) การสร้างการรับรู้ในชื่อเสียงของตนเอง ควรทำให้ทั้งบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กรของบุคคล รู้ในความสามารถ ความสำเร็จ โดยการรับรู้ไม่ควรเกิดจากการประชาสัมพันธ์ของตนเอง แต่ควรเกิดจากผลลัพธ์จากผลงานที่ดี จนสร้างการบอกต่อไปยังบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยให้คุณมีคุณค่าในการแข่งขันของตลาดแรงงานมากขึ้น

11. มีทางเลือกให้แก่ตนเองเสมอ (Keep your options open) การเตรียมพร้อมแผนการสำรองเป็นสิ่งสำคัญ เพราะแต่ละบุคคลไม่รู้ว่าอนาคตในการทำงานจะเป็นแบบใด

แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพไร้ขอบเขต เป็นการพูดถึงการทำงานในรูปแบบใหม่ที่บุคคลจะไม่ยึดติดกับองค์กรเดียวอีกต่อไป องค์กรแบบใหม่อาจจะไม่ใช่รูปแบบการทำงาน รูปแบบการบริหาร หรือควบคุมพนักงานแบบเดิมอีกต่อไป ในขณะเดียวกัน บุคคลจะมีอิสระในการประกอบอาชีพมากขึ้น และจะมีอิสระในการพัฒนาตนเองได้มากขึ้น เพื่อให้ตนเองนั้นมีประสิทธิภาพมากพอที่จะแข่งขันในตลาดแรงงานได้ ซึ่งการพัฒนาอาชีพในตนเองเป็นแนวทางที่บุคคลสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ แต่สิ่งสำคัญ คือ การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะจะไม่มีบุคคลอื่นมาคอยควบคุมกำกับอีกต่อไป การพัฒนาตนเองจะเกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเท่านั้น

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ

การพัฒนาอาชีพเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจในอาชีพของตนเอง การตัดสินใจ ความรู้ของตนเองและของอาชีพของตน เพื่อให้สามารถระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของบุคคลหรือการดำเนินอาชีพนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางอาชีพ และเกิดความก้าวหน้าและโอกาสในอาชีพอีกด้วย ซึ่งการพัฒนาอาชีพเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่สามารถจัดการการพัฒนาอาชีพได้ด้วยตัวคนเดียว เนื่องจากการพัฒนาอาชีพ เป็นสิ่งที่ต้องวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันเช่น เศรษฐกิจ สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา ลักษณะร่างกายบุคคล ตรรกศาสตร์ เป็นต้น เพราะปัจจัยเหล่านี้เชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างในสังคม ซึ่งจะส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินอาชีพของบุคคลหนึ่ง และส่งผลต่อความก้าวหน้าทางอาชีพของบุคคลหนึ่งด้วย (Reardon, Lenz, Sampson, & Peterson, 2000) โดยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอใน 3 ทฤษฎีที่สำคัญ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 ทฤษฎีการปรับตัวในการทำงาน (Theory of Work Adjustment: TWA) ของ Dawis

ทฤษฎีดังกล่าวเริ่มต้นคิดค้นในช่วง ค.ศ. 1960-1970 โดย Lloyd H. Lofquist และ Rene V. Dawis นักจิตวิทยาจาก University of Minnesota ซึ่งทำงานร่วมกับ David J. Weiss เพื่อพัฒนาโครงสร้างข้อมูลสำคัญที่นำมาใช้ในการสร้างเป็นทฤษฎีดังกล่าว โดยทฤษฎีดังกล่าวพูดถึงประเด็นการปรับตัวเพื่อเข้ากับการทำงานของมนุษย์ โดยอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน Dawis มองว่าบุคคลไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพัง แต่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเสมอ และพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาก็เป็นผลมาจากมนุษย์อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ บุคคลและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เป็นสองปัจจัยที่มีปฏิสัมพันธ์ควบคู่กันไป สิ่งแวดล้อมในการทำงานจะเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์ต้องแสดงพฤติกรรม ความสามารถในการ

ทำงานเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และในทางกลับกันบุคคลเองก็ย่อมกำหนดเงื่อนไขต่อสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม เช่น การได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม โอกาสในการก้าวหน้าทางการงาน Dawis ได้อธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ บุคคลและสภาพแวดล้อมมีความพึงพอใจ (Satisfied and Satisfactory) บุคคลมีความพึงพอใจ แต่สภาพแวดล้อมไม่พึงพอใจ (Satisfied but Unsatisfactory) บุคคลไม่พึงพอใจ แต่สภาพแวดล้อมพึงพอใจ (Dissatisfied but Satisfactory) และทั้งบุคคลและสภาพแวดล้อมไม่พึงพอใจ (Dissatisfied and Unsatisfactory) ซึ่งใน TWA คาดหวังว่า สถานการณ์ในรูปแบบ บุคคลและสภาพแวดล้อมมีความพึงพอใจทั้งคู่ เช่น สามารถทำความเข้าใจ และตกลงกันได้ อย่างเหมาะสม ปฏิสัมพันธ์ของสองสิ่งนี้ก็จะสามารถดำเนินต่อไปได้ จะช่วยให้ทั้งบุคคลและสภาพการทำงาน คอยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่หากเกิดในสถานการณ์ 3 รูปแบบถัดมา เช่นในกรณีบุคคลไม่พึงพอใจ แต่สภาพแวดล้อมพึงพอใจ การที่บุคคลยังอดทนต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและพยายามปรับปรุงความสัมพันธ์ที่เกิดก็คือการปรับตัวนั่นเอง แต่หากกรณีที่ความสัมพันธ์ไม่ดีในระดับที่รุนแรง ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมจะหยุดไป ซึ่งอาจหมายถึงการลาออกหรือถูกไล่ออก

2.4.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพทางอาชีพและสภาพแวดล้อมในการทำงานของ Holland

ทฤษฎีของ Holland มีจุดเริ่มต้นจากการทำงานของตนเองในฐานะนักให้คำปรึกษาทางอาชีพ (Vocational Counselor) โดยทฤษฎีถูกมองว่าเป็นทฤษฎีที่มีพัฒนาการมาจากการให้การปรึกษาแบบคุณลักษณะและองค์ประกอบ (Trait and Factor Theory) ซึ่งเป็นการให้การปรึกษาในรูปแบบการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการเพื่อให้ได้ข้อมูลนำมาเชื่อมโยงกับลักษณะบุคลิกภาพต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพของผู้ใช้บริการเพื่อให้ได้รับคำแนะนำทางอาชีพที่เหมาะสม (Rounds & Tracey, 1990, as cited in Fouad & Naya, 2015, p.97)

Holland กล่าวว่า ทฤษฎีของตนเองสามารถให้คำอธิบายของคำถามพื้นฐาน 3 ข้อดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะของบุคคลและสิ่งแวดล้อมแบบใด ที่นำไปสู่การตัดสินใจในอาชีพที่ได้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ และลักษณะของบุคคลแบบใดที่นำไปสู่ความไม่แน่นอนในการตัดสินใจในอาชีพ หรือไม่ประสบผลสำเร็จ 2) ลักษณะของบุคคลแบบใด และสภาพแวดล้อมแบบใด ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงในอาชีพการงาน หรือต้องเปลี่ยนอาชีพบ่อยครั้ง 3) วิธีการใดมีประสิทธิภาพที่สุดในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่มีความกังวลใจเรื่องอาชีพ

ทฤษฎีของ Holland ตั้งบนสมมติฐานว่า การเลือกอาชีพเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น บุคคลที่ทำงานในอาชีพเดียวกัน ก็จะมีบุคลิกภาพ และประวัติที่คล้ายคลึงกัน โดย Holland ได้ตั้งสมมติฐานหลัก 4 ข้อ ที่ถือเป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้ได้แก่

1. ในวัฒนธรรมของบุคคล บุคคลส่วนใหญ่สามารถจำแนกบุคลิกภาพเป็น 6 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ Realistic, Investigate, Artistic, Conventional, Enterprising และ Social โดยการจำแนกคนออกแต่ละประเภทเป็นผลมาจากการปฏิสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล ธรรมชาติ ลักษณะทางชีวภาพ และชนชั้นทางสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้แต่ละคนได้เกิดการเรียนรู้ รับประสบการณ์การดำเนินชีวิตที่ต่างกัน ส่งผลให้ ความสนใจ ไม่สนใจ ในแต่ละกิจกรรมของบุคคลไม่เท่ากัน จนสุดท้าย ความสนใจและความพึงพอใจของบุคคลจะพัฒนาเป็นบุคลิกของบุคคลนั้น
2. สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งได้ 6 รูปแบบ เช่นกัน ได้แก่ Realistic, Investigate, Artistic, Conventional, Enterprising และ Social โดยสภาพแวดล้อมแต่ละรูปแบบถูกครอบงำโดยบุคลิกภาพที่กำหนด และสภาพแวดล้อมแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะของปัญหาที่แตกต่างกันออกไป
3. บุคคลจะค้นหาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ที่จะให้ตนเองได้ฝึกทักษะ และเพิ่มความสามารถของตนเอง และได้แสดงออกทัศนคติและค่านิยมอีกด้วย

4. พฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะถูกกำหนดโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบบุคคลนั้น หากบุคคลรู้จักบุคลิกภาพของบุคคลและสภาพแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ บุคคลจะสามารถคาดการณ์ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการจับคู่ลักษณะทางอาชีพได้ และผลลัพธ์ที่ได้สามารถบ่งบอกการเลือกอาชีพ การเปลี่ยนอาชีพ ความสำเร็จในทางวิชาชีพ ความสามารถส่วนบุคคล พฤติกรรมในการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตในสังคมได้

ประเภทของบุคลิกภาพตามทฤษฎีของ Holland

รูปแบบบุคลิกภาพของ Holland ที่ได้จำแนกไว้ทั้ง 6 รูปแบบ เป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการเติบโตของบุคคลในวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งบุคลิกภาพแต่ละรูปแบบเป็นการอธิบายจากโครงสร้างของทฤษฎีนี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อ 1) สรุปข้อมูลพื้นฐานของประสบการณ์แต่ละรูปแบบเพื่อนำไปสู่ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล 2) เพื่อแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ของแต่ละรูปแบบจะนำไปสู่ลักษณะเฉพาะแต่ละแบบได้อย่างไร และ 3) ลักษณะเฉพาะแต่ละแบบจะนำไปสู่พฤติกรรมของบุคคลได้อย่างไร เพื่อนำผลลัพธ์ที่ได้มาจำแนกสู่บุคลิกแต่ละรูปแบบ โดยอาศัยทั้งหลักฐานเก่า และหลักฐานที่เพิ่งค้นพบใหม่ ซึ่งรูปแบบบุคลิกภาพของ Holland ที่ได้จำแนกไว้ทั้ง 6 รูปแบบได้แก่

1. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Realistic จะสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเครื่องมือ เครื่องจักร หรือการควบคุมสัตว์ และจะไม่สนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การทำบำบัด ซึ่งในภาพรวมความสนใจของคนกลุ่มนี้จะสนใจการทำงานแบบสันโดษ การเกษตร เครื่องจักรกล และคนกลุ่มนี้อาจขาดมุมในการเข้าสังคม สมรรถนะทางการศึกษา (Educational Competencies) เมื่อเกิดปัญหาจะแก้ปัญหาโดยอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง และจะให้คุณค่าแก่สิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือสิ่งที่บ่งบอกความเป็นปัจเจกบุคคล เช่น เงิน อำนาจ และสถานะทางสังคม

2. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Investigate จะสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสืบสวน การหารูปแบบความสัมพันธ์ ความคิดสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิด และจะไม่สนใจในกิจกรรมที่ต้องอาศัยการโน้มน้าว การทำงานกับสังคม และการทำงานรูปแบบซ้ำๆ ทุกวัน โดยแนวโน้มพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่ความสนใจทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เมื่อเกิดปัญหาคนกลุ่มนี้จะแก้ปัญหาโดยอยู่บนพื้นฐานการสืบสวนเพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Artistic จะมีบุคลิกที่ไม่ตายตัว ชอบความอิสระ ไม่ชอบกิจกรรมที่ต้องทำเป็นขั้นตอนหรือระบบ ซึ่งการทำงานจะไม่ยึดติดกับโครงสร้างและความคิดเดิม ๆ ทำให้เกิดเป็นผลงานต่าง ๆ หรืองานศิลปะในรูปแบบใหม่ โดยคนกลุ่มนี้จะไม่สนใจความแน่นอน ความเป็นระบบ กิจกรรมที่ต้องคอยรับคำสั่ง และคนในกลุ่มนี้จะแก้ปัญหาโดยอยู่บนพื้นฐานของความอิสระ ไม่ตายตัว และจะให้คุณค่าแก่สุนทรียภาพ (Esthetics)

4. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Social จะสนใจและชอบแนะนำให้ผู้อื่นร่วมกิจกรรมที่เน้นพัฒนาศักยภาพ กิจกรรมที่เน้นการแก้ไขปัญหา การฝึกอบรมต่าง ๆ และจะไม่สนใจกิจกรรมที่มีการออกคำสั่ง การทำงานที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือเครื่องจักร ซึ่งพฤติกรรมของคนในบุคลิกนี้จะส่งผลให้มีทักษะในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี และจะมีความสามารถในงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสามารถด้านการศึกษา และคนในกลุ่มนี้จะแก้ปัญหาโดยอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และจะให้คุณค่าแก่กิจกรรมทางสังคม ปัญหาสังคม และประเด็นทางจริยธรรม

5. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Enterprising จะสนใจกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวิธีการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ขององค์กร หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และจะไม่สนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสืบสวน กิจกรรมที่มีแบบแผนเป็นระบบ ซึ่งพฤติกรรมของคนในบุคลิกนี้จะมีมีความสามารถด้านการเป็นผู้นำ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะการโน้มน้าวใจ และคนในกลุ่มนี้จะ

แก้ปัญหาโดยอยู่บนพื้นฐานของการจัดการด้วยตนเอง และจะให้คุณค่าแก่ความสำเร็จทางธุรกิจและเศรษฐศาสตร์

6. บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ Conventional จะสนใจกิจกรรมที่มีการออกคำสั่งชัดเจน การจัดการสิ่งของอย่างเป็นระบบ เช่น การบันทึกข้อมูลลงฐานข้อมูล การทำงานรูปแบบซ้ำๆ ทุกวัน และจะไม่สนใจในกิจกรรมที่คลุมเครือ ไม่มีการวางแผนเป็นระบบ ซึ่งพฤติกรรมของคนบุคลิกนี้จะมีความสามารถในกิจกรรมเกี่ยวกับเสมียน ธุรการ และแก้ปัญหบนพื้นฐานของความเป็นระบบ ความแน่นอน และหลีกเลี่ยงวิธีการที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง

2.4.3 ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ

ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ (Social Cognitive Career Theory: SCCT) โดย Robert W. Lent, Steven D. Brown, and Gail Hackett (1994) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Social Cognitive Theory ของ Albert Bandura ที่ได้อธิบายไว้ว่า ความสนใจในอาชีพของแต่ละบุคคลมีที่มาอย่างไร และแต่ละบุคคลตัดสินใจเลือกอาชีพของตนเองอย่างไร โดยในทฤษฎีของ Bandura ได้ตั้งสมมติฐานว่า ความคิดของตนเองที่มีต่อความมั่นใจในการทำงานแต่ละประเภท (การรับรู้ความสามารถของตนเอง: Self-Efficacy) เป็นตัวกลางระหว่าง สิ่งที่เราเรียนรู้ และ ปฏิบัติต่อความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยให้การดำเนินงานนั้นสำเร็จ (Bandura, 1986 as cited in Swanson & Fouad, 2015, p.177) ซึ่งฐานคิดจากทฤษฎีของ Bandura และการเชื่อมโยงกรอบแนวคิดจากทฤษฎีที่เน้นการพัฒนาทางอาชีพอื่น ๆ เช่น Super's Career Development Theory หรือ Holland's Theory of Vocational Personalities and Work Environments ทฤษฎี SCCT ได้สร้างกรอบแนวคิดใหม่เพื่ออธิบายใน 3 ประเด็น คือ 1) พัฒนาความสนใจทางอาชีพ 2) การสร้าง (หรือสร้างใหม่) ทางเลือกในการประกอบอาชีพ 3) ความสำเร็จทางอาชีพเกิดขึ้นได้อย่างไร

โดยทฤษฎี SCCT นั้นประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลักได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ความคาดหวังในผลลัพธ์ (Outcome Expectations) และเป้าหมายส่วนบุคคล (Personal Goals)

1. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ในทฤษฎี SCCT มีความหมายเหมือนกับทฤษฎีของ Bandura ที่ได้กล่าวข้างต้น ซึ่งหมายถึงความเชื่อมั่นของแต่ละบุคคลในการแสดงพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่ง Self-Efficacy ในแต่ละบุคคลถือว่ามีค่าแตกต่างกัน เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน โดย Self-Efficacy ในแต่ละบุคคลเกิดได้จากหลายปัจจัย ได้แก่ 1) ความสำเร็จของตนเองในการทำงานดังกล่าว หรือประสบการณ์ตัวแทน (Vicarious Experience) เช่น การเห็นความสำเร็จของคนอื่นจากการทำงานในแบบที่คล้ายกัน 2) การโน้มน้าวใจ 3) ลักษณะทางกายภาพของบุคคลนั้น และอารมณ์ เช่น ความเครียด 4) ผลสัมฤทธิ์ส่วนบุคคลจากการทำงาน อาจเป็นได้ทั้งความสำเร็จหรือความล้มเหลว

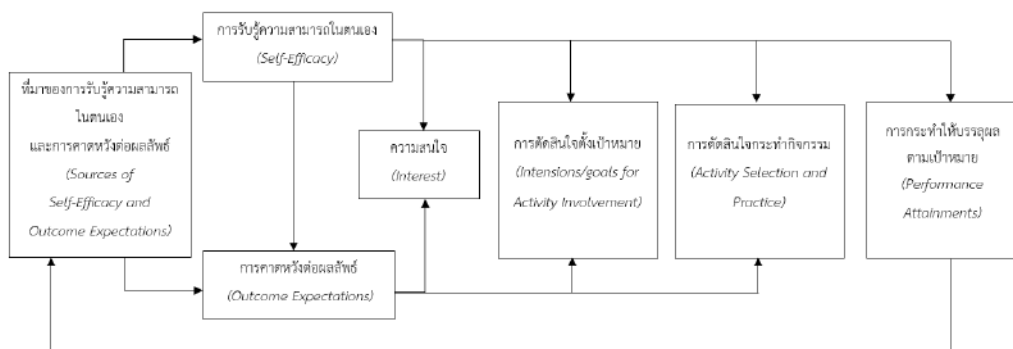
2. ความคาดหวังในผลลัพธ์ (Outcome Expectations) หมายถึง ความเชื่อต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการกระทำของบุคคล โดยบุคคลจะเลือกทำในกิจกรรมที่ตนเองคิดว่าตนเองเล็งเห็นว่าผลลัพธ์นั้นเป็นไปตามสิ่งที่คาดหวัง เช่น บุคคลจะให้ความสนใจและความพยายามในการทำกิจกรรม กับกิจกรรมที่บุคคลนั้นเห็นว่าจะส่งผลดีต่อตัวเองหลังจากทำกิจกรรมเสร็จ หรือเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีผลประโยชน์ต่อตัวเอง

3. เป้าหมายส่วนบุคคล (Personal Goals) เป็นสิ่งที่อาจถูกนำมาใช้กำหนดความตั้งใจหรือความพยายามทำกิจกรรม

ซึ่งทั้งสามปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการรับรู้ความสามารถของตนเอง ที่ส่งผลต่อความสนใจ และการคาดหวังในผลลัพธ์ และส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การกระทำเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่ง Lent ได้อธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1

ทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ (Social Cognitive Career Theory: SCCT)

ปรับจาก : Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work. , by Lent, 2005, New Jersey: Wiley.

กรณีศึกษา การนำแนวคิดจากทฤษฎี SCCT ปรับใช้ในการให้การปรึกษาทางอาชีพกับกลุ่มเป้าหมายผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง

ผู้ให้การปรึกษาทางอาชีพ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎี SCCT มาปรับใช้ในการให้การปรึกษาได้ เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น ความไม่มั่นใจในผลจากการทำงานของตนเอง เพราะทฤษฎี SCCT จะเน้นวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และวิเคราะห์ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความพยายามและความสนใจในการทำงานมากขึ้น เมื่อวิเคราะห์แล้วจะทำให้ผู้ให้บริการเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เห็นปัจจัยที่เป็นปัจจัยสนับสนุน อุปสรรคในการทำงานของผู้ใช้บริการ (Chronister, Linville, & Kaag, 2008) หรืออาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายขององค์กร เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานออกมาได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมมากขึ้น เป็นต้น

ผู้วิจัยยกกรณีศึกษางานวิจัยเรื่อง Career Counseling for Women Preparing to Leave Abusive Relationships: A Social Cognitive Career Theory Approach ของ Morris, Shoffner & Newsome (2009) ซึ่งได้วิเคราะห์การทำงานให้การปรึกษาจากผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณแรง และให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณแรงโดยนำแนวคิดจากทฤษฎี SCCT มาใช้ในกระบวนการให้การปรึกษา สาเหตุที่ผู้ทำวิจัยเลือกใช้ทฤษฎี SCCT ในการให้การปรึกษา เพราะผู้วิจัยมองว่าทฤษฎีดังกล่าวมีจุดแข็งที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญในการรับรู้ของผู้ใช้บริการ ซึ่งการวิเคราะห์การรับรู้ของผู้ใช้บริการ จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการให้การปรึกษา เพราะผู้ใช้บริการแต่ละคนมีประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ที่ถูกกระทำทารุณแรง ความรู้ ความสามารถ และความสนใจทางอาชีพที่แตกต่างกันออกไป ผู้ให้บริการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงต้องตระหนักในความแตกต่างเหล่านี้ และให้ความสำคัญในประเด็นนี้ เพื่อให้การปรึกษาได้อย่างเหมาะสม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างแท้จริง โดยผู้ทำวิจัยได้อธิบายแนวทางการให้การปรึกษาโดยเชื่อมโยงกับทั้ง 3 ปัจจัยหลักของทฤษฎี SCCT ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ความคาดหวังในผลลัพธ์ (Outcome Expectations) และเป้าหมายส่วนบุคคล (Personal Goals) ดังต่อไปนี้

ในปัจจุบัน การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเมื่อผู้หญิงถูกกระทำทารุณแรง การสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการประกอบอาชีพอาจทำได้ยากขึ้น เนื่องจากประสบการณ์ความรุนแรงที่ผู้ใช้บริการได้รับ เช่น ความรุนแรงทางร่างกาย การถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว จะมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ใช้บริการ ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองที่ลดลง ความไม่มั่นใจในตนเอง ซึ่งผู้ให้บริการจะต้องมีกระบวนการให้การปรึกษา หรือบำบัด เพื่อดูแลสภาพจิตใจของผู้ใช้บริการ และเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองให้ผู้ใช้บริการไปพร้อมกัน เมื่อผู้ใช้บริการสามารถมีการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มากขึ้น ก็จะส่งผลต่อความมั่นใจในตนเอง พร้อมต่อ

การเรียนรู้เพื่อเพิ่มความสามารถของตนเอง และสามารถกลับไปประกอบอาชีพเดิม หรือเริ่มต้นการประกอบอาชีพใหม่ได้ตามปกติ

ความคาดหวังในผลลัพธ์ (Outcome Expectations) เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการตั้งความหวังในอนาคตของผู้ใช้บริการ ถึงแม้ว่าผู้ใช้บริการเลือกตัดสินใจหลีกเลี่ยงจากความสัมพันธ์ที่มีความรุนแรงได้สำเร็จ แต่การหลีกเลี่ยงจากความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจแลกมาด้วยความมั่นคงด้านการเงินที่สูญเสียไป การขาดที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์กับคนรักหรือครอบครัวที่หายไป ดังนั้นผู้ให้บริการจะต้องสำรวจกลไกที่ผู้ใช้บริการใช้ในการเผชิญกับความคาดหวังที่สูญเสียไป และร่วมกับผู้ใช้บริการเพื่อสร้างความคาดหวังเชิงบวกขึ้นมาอีกครั้ง เช่น การตั้งความคาดหวังว่าตนเองจะสามารถประกอบอาชีพที่มีรายได้มากพอที่จะเลี้ยงดูตัวเองได้ เมื่อสามารถจัดการกับความคาดหวังที่สูญเสียไป และสามารถสร้างความคาดหวังใหม่ได้ ก็จะส่งผลต่อความสนใจในอาชีพของผู้ใช้บริการได้มากขึ้น (Chronister & McWhirter, 2003) ส่งผลให้สามารถผลักดันความคาดหวังสู่กระบวนการลงมือเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังต่อไป

การรับรู้อุปสรรคและการสนับสนุน (Perceived Barriers and Supports) เป็นหนึ่งในกระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างเป้าหมายส่วนบุคคล (Personal Goals) ซึ่งการรับรู้ทั้งสองสิ่งนี้จะส่งผลอย่างมากต่อการสร้างเป้าหมายของตนเอง หากตนเองรับรู้อุปสรรคในการทำงานที่มากเกินไป การรับรู้ที่ผิด หรือการถูกโน้มน้าวจากคนอื่น จะส่งผลต่อการล้มเลิกความตั้งใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ผู้ให้บริการจะต้องแสดงให้เห็นผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงเกิดการรับรู้ได้ว่า ในรอบตัวของผู้ใช้นั้นยังมีการสนับสนุนจากหลายด้าน เช่น การสนับสนุนทางกฎหมายจากหน่วยงานอื่น การฝึกอบรมอาชีพในอนาคตเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถมีรายได้ในการดำรงชีวิตได้ตามปกติ หรือแม้กระทั่งการสนับสนุนจากตัวผู้ให้บริการเอง ซึ่งการสร้างการรับรู้ สิ่งที่เคยสนับสนุนแก่ผู้ใช้บริการ จะส่งผลต่อการกำหนดความคาดหวังของตนเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเองได้มากขึ้นด้วย

กรณีศึกษาในงานวิจัย ได้ยกกรณีศึกษาของ Tameika ผู้หญิงเชื้อสายแอฟริกันอายุ 29 ปี และบุตรอีกสามคน โดยความรุนแรงในครอบครัวของ Tameika เกิดจากการที่สามีดื่มสุราบ่อยครั้ง และเริ่มสร้างความหวาดกลัวต่อ Tameika และบุตรในที่สุด Tameika จึงตัดสินใจพาตนเองและบุตรหนีออกจากบ้านเพื่อมาอยู่ศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และได้พบกับนักให้คำปรึกษา ที่จะคอยรับผิดชอบในกรณีศึกษาของ Tameika ในช่วงแรกของกระบวนการ ผู้ให้บริการให้ Tameika ได้พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเองเป็นหลัก โดยในช่วงแรกผู้ให้บริการจะคอยประเมินสภาพจิตใจ ประเมินลักษณะความรุนแรงในครอบครัว โดย Tameika ได้เล่าถึงความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น และบอกกับผู้ให้บริการว่าตนเองอยากประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงดูบุตรเอง โดย Tameika มีความสนใจอยากเป็นพยาบาล ในช่วงมัธยมปลาย Tameika ลงเรียนโปรแกรมด้านสหเวชศาสตร์ (Allied Health Program) ในวิทยาลัยประจำชุมชน เพราะอยากเป็นพยาบาล แต่ก็รับรู้ถึงอุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดหากเรียนเป็นพยาบาลต่อ เช่น ค่าใช้จ่ายที่สูง แต่ยังคงสนใจที่จะเป็น เพราะคาดหวังว่าจะมีรายได้ที่ดี ผู้ให้การปรึกษาจึงให้ทำแบบประเมิน Strong Interest Inventory (SII) ซึ่งได้คะแนนประเมินในด้าน Social และ Realistic สูงที่สุด Tameika และผู้ให้บริการได้หาข้อมูลของอาชีพที่มีความสอดคล้องกับบุคลิก โดยผลลัพธ์ที่ได้ คือ ผู้ช่วยทันตแพทย์ และพยาบาล ต่อมาผู้ให้บริการจึงสำรวจความคาดหวังในการประกอบอาชีพโดยให้ Tameika ลองจินตนาการว่าหากตนเองได้ทำอาชีพดังกล่าว ตนเองจะรู้สึกอย่างไร ซึ่งผลสรุปของ Tameika คือ ไม่อยากใช้เวลาทั้งวันกับการเอานิ้วเข้าไปในปากของคนไข้ แต่สนใจในการเป็นพยาบาลมากกว่า และต่อมาผู้ให้บริการได้ประเมิน Tameika โดยการทำ Card Sort ซึ่งเป็นเครื่องมือของ S. D. Brown Lent โดยจากผลลัพธ์พบประเด็นที่น่าสนใจสองประเด็นคือ การขาดความรู้ความสามารถด้านการศึกษาของตนเอง และความกลัวว่าตนเองจะทำร้ายคนอื่นโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ความสามารถของตนเองที่ไม่ดี และความคาดหวังในผลลัพธ์เชิงลบ

ผู้ให้บริการจึงให้ Tameika เล่าเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง โดยเล่าว่าแต่ละวันตนเองทำกิจกรรมใดบ้าง และผู้ให้บริการจะค่อยๆ เชื่อมโยง กิจกรรมที่ทำและทักษะของการเป็นพยาบาล ว่าสิ่งที่ทำกับทักษะการเป็นพยาบาล มีสิ่งใดที่สอดคล้องกัน ซึ่งผลลัพธ์คือทำให้ Tameika เห็นว่าตนเองมีความสามารถ มากพอที่จะเป็นพยาบาลได้ ทำให้มีความพยายามที่จะทำตามความคาดหวังมากขึ้น และอีกความคาดหวังหนึ่งคือการเลี้ยงบุตรเอง ซึ่งได้พยายามทำทั้งสองเรื่องนี้ไป ด้วยกันโดย Tameika ได้พูดคุยกับตำรวจ ในเรื่องการห้ามติดต่อบุคคลที่ กระทำความรุนแรง และได้ติดต่อไปยังสถานศึกษาใกล้บ้านเพื่อเริ่มศึกษาต่อ เพื่อให้ ได้เป็นพยาบาลตามที่คาดหวังไว้ และในส่วนของ การเลี้ยงบุตรเอง Tameika ได้ พูดคุยเรื่องการจัดการรายรับ เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นที่สุด และติดต่อไปยังกลุ่ม ของบุคคลที่ถูกกระทำความรุนแรงเหมือนที่ได้รับการบำบัดแล้ว ที่จัดให้เป็น Group Support เพื่อให้ช่วยกันดูแลบุคคลที่ประสบปัญหาใกล้เคียงกัน โดยได้ฝาก คนในกลุ่มนี้เลี้ยงดูบุตร และเมื่อเวลาผ่านไปสิ่งที่ Tameika ได้วางแผนเริ่มลงตัว มากขึ้น สามารถจัดการกับความคาดหวังของตนเอง และสามารถทำตามสิ่งที่ ต้องการได้ คือ การเป็นพยาบาลและการดูแลบุตร

จากทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ตัดสินใจทำงาน เช่น การเข้าใจในบุคลิกภาพของตนเอง 6 แบบตามทฤษฎีของ Holland เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม การรับรู้ ความสามารถของตนเองตามทฤษฎีของ Lent ที่จะช่วยนำไปสู่การรับรู้ความสนใจ ของตนเอง และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น การปรับ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงานเพื่อให้ลูกจ้างและนายจ้างเกิดความพึง พอใจร่วมกันตามทฤษฎีของ Dawis การเข้าใจในความคาดหวังต่อผลลัพธ์และ เป้าหมายของตนเองเพื่อให้เกิดความตั้งใจที่จะกระทำผลลัพธ์ดังกล่าวให้สำเร็จ ซึ่ง ทฤษฎีทั้งหมดและกรณีศึกษาที่ยกมาข้างต้นถือเป็นองค์ความรู้ส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาอาชีพโดยตรง ในประเด็นของการหาความต้องการของผู้ใช้บริการ และการเสริมแรงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาอาชีพมากขึ้น ซึ่งองค์ความรู้

ดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในการสร้างกลไกการ และการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพในปัจเจกบุคคล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการ และเกิดความยั่งยืนในผลลัพธ์หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการพัฒนาอีกด้วย

2.4.4 แนวคิดการทดสอบทางอาชีพ

ในหัวข้อก่อนหน้านี้มีการกล่าวถึงทฤษฎีการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องการอธิบายบุคลิกภาพของบุคคลในแต่ละประเภท ในเวลาต่อมาได้เกิดการพัฒนาเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจทางอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง การสร้างเครื่องมือในการทดสอบทางอาชีพบางชนิดมีการนำทฤษฎีดังกล่าวใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างข้อคำถามในเครื่องมือ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ให้การปรึกษาทางอาชีพ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้านแนะนำอาชีพ ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประเมินความสนใจ ความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อแนะนำอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้

Brown & Brooks (1991) การทดสอบทางอาชีพ เป็นหนึ่งในทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถระบุลักษณะ ขอบเขต หรือสาเหตุของปัญหาในการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ เพราะบางครั้งผู้ใช้บริการประสบความลำบากในการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตัวเอง เพราะความคิด หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้ใช้บริการ เช่น ความคาดหวังจากคนในครอบครัว หรือการขาดวุฒิภาวะในการตัดสินใจ การใช้แบบทดสอบอาจช่วยระบุอุปสรรคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ หรือช่วยเสริมความมั่นใจในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น โดย Betz (1992, as cited in Whiston, 2005) วิเคราะห์ว่าในการทำงานการให้การปรึกษาทางอาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

- 1) เครื่องมือที่ใช้ประเมินความสนใจในการประกอบอาชีพ เครื่องมือประเภทนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้การปรึกษาทางอาชีพ ผู้ใช้บริการที่มีความไม่แน่ใจในความสนใจของตัวเอง เกิดความลังเลในการตัดสินใจเลือกอาชีพหรือไม่สามารถหาคำตอบให้ตนเองได้ว่าเพราะเหตุใดตนจึงสนใจในอาชีพนี้

เครื่องมือประเภทนี้จะช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าใจในคำตอบเหล่านั้นมากขึ้น ผู้ให้บริการจะใช้เครื่องมือประเมินประเภทนี้เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เห็นความคิดของตัวเองที่เป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่เหมาะสม และช่วยให้ผู้ใช้บริการเข้าใจที่มาของความคิดตนเอง ว่าเป็นความคิดที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง หรือได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมรอบตัวของบุคคลหรือไม่ (Hansen, 2005) ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ประเมินความสนใจในประเภทนี้ ได้แก่

1.1) Interest Profiler (IP)

Interest Profiler: IP เป็นเครื่องมือที่ถูก ออกแบบเพื่อประเมินบุคลิกภาพตามฐานคิดจากทฤษฎีของ Holland ทั้ง 6 รูปแบบโดยตรง รูปแบบเครื่องมือ จะเป็นคำถามจำนวน 60 ข้อ โดยข้อคำถามทั้งหมดถูกแบ่งเพื่อวัดบุคลิกภาพทั้ง 6 รูปแบบของ Holland โดยในหนึ่งรูปแบบจะมี 10 ข้อคำถาม ซึ่งคะแนนที่จะได้การตอบคำถามในแต่ละส่วน จะบ่งบอกถึงความสนใจ ความไม่สนใจ หรือความไม่แน่ใจ ในงานแต่ละรูปแบบได้ (Swanson & Fouad, 2015)

1.2) Strong Interest Inventory (SII)

Strong Interest Inventory: SII เป็นเครื่องมือที่มีฐานคิดจากทฤษฎีของ Holland โดยเครื่องมือนี้จะประเมินความสนใจและความไม่สนใจทางอาชีพส่วนบุคคล ผู้ที่รับการประเมินจะตอบว่าตนเองชอบ หรือไม่ชอบ หรือไม่สนใจลักษณะการทำงานในรูปแบบใด ซึ่งเครื่องมือ SII สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทตามลักษณะการใช้งาน และพัฒนาการของแต่ละเครื่องมือ 1) General Occupational Themes เป็นการประเมินทัศนคติส่วนบุคคล โดยจะให้ผลเป็นรายละเอียดเป็นภาพกว้าง โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่มตามทฤษฎีของ Holland 2) Basic Interest Scales เป็นการวัดความสนใจในกิจกรรมที่ตนเองชอบ และความสนใจในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 30 กลุ่ม โดยผลลัพธ์จะเป็นตัวเลข และจะมีคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคะแนนในแต่ละช่วง 3) Occupational Scales จะบ่งบอกรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบ (Pattern) ความสนใจ ไม่สนใจอาชีพในแบบใด ซึ่งการบอกเป็น Pattern จะช่วยให้บุคคลเห็นความสนใจ ไม่สนใจในแบบที่

ใกล้เคียงกันได้ เพื่อให้มีทางเลือกได้มากขึ้น โดยมีการแบ่งเป็น 122 อาชีพ ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มอาชีพตามเครื่องมือประเมิน General Occupational Themes ที่แบ่งเป็น 6 กลุ่มด้วย 4) Personal Style Scales จะเป็นการประเมินลักษณะบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงาน โดยมีการแบ่งส่วนในเครื่องมือย่อย ได้แก่ 4.1) Work Style Scale ที่จะวัดระดับความต้องการ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสถานที่ทำงาน 4.2) Learning Environment Scale จะวัดวิธีการเรียนรู้ที่สนใจ โดยแบ่งเป็น เรียนรู้แบบลงมือทำจริง (Learning by doing) กับ เรียนรู้ผ่านการอ่านหนังสือ หรือนั่งเรียนในห้องเรียน (Learning through books and Traditional lectures) 4.3) Leadership style scale ที่จะวัดความสนใจในการดูแลคนอื่นในฐานะการเป็นผู้นำ 4.4) Risk Taking Scale คือการวัดความสนใจในกิจกรรมที่มีความตื่นเต้น หรือการยอมรับความเสี่ยง 4.5) Team Orientation Scale คือการวัดความสนใจในการทำงานแบบอิสระ หรือการทำงานแบบเป็นทีม ซึ่งในผลลัพธ์จากการทดสอบด้วยเครื่องมือประเมินนี้จะมีผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ 291 รายการ (Hansen, 2005)

2) เครื่องมือที่ใช้ประเมินความต้องการและค่านิยมในการทำงาน เป็นหนึ่งในประเภทของเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างมั่นใจขึ้น การประเมินในประเภทนี้จะบอกได้ว่าสิ่งที่ตนเองคาดหวังจากการทำงานคืออะไร หรือแรงจูงใจที่จะทำให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพ และเป็นการประเมินค่านิยมในการทำงาน ว่าผู้ใช้บริการมีค่านิยมเกี่ยวกับการทำงานในรูปแบบใด ซึ่งการประเมินนี้ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นผลดีต่อทั้งผู้ใช้บริการ และองค์กรด้วยในกรณีที่องค์กรให้คำแนะนำ หรือพนักงานทำแบบประเมิน เพื่อให้องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของพนักงานได้อย่างเหมาะสม (Rounds & Armstrong, 2005) ซึ่งตัวอย่างเครื่องมือประเมินที่อยู่ในประเภทดังกล่าว ได้แก่

2.1) Minnesota Importance Questionnaire (MIQ)

Minnesota Importance Questionnaire: MIQ เป็นการประเมินรูปแบบการทำงานที่ต้องการ โดยมีรูปแบบการทำงาน 21 รูปแบบที่เป็นประเด็น

ความต้องการ ซึ่งทั้ง 20 จะถูกจัดกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม โดยมีฐานคิดจาก Theory of Work Adjustment ของ Dawis ที่กล่าวว่าบุคคลจะใช้สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยในการตัดสินใจเข้าทำงาน โดยจะเลือกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของตนเอง เครื่องมือ MIQ จะช่วยให้ผู้ใช้บริการเห็นว่าสภาพแวดล้อมแบบใดที่เหมาะสมกับการทำงานของตนเอง โดยการเปรียบเทียบความต้องการจะทำใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเลือกจับคู่ระหว่างความต้องการบุคคลในแต่ละอาชีพทั้ง 21 รูปแบบ กับความต้องการของตนเอง ซึ่งการประเมินในแบบดังกล่าวจะใช้เวลาทำค่อนข้างนาน เนื่องจากต้องจับคู่ความต้องการและลำดับความสำคัญของแต่ละคู่ ซึ่งจะมีความเป็นไปได้ของผลลัพธ์ 420 คู่ แต่ก็จะทำให้ผู้ใช้บริการเห็นรายละเอียดมากขึ้น 2) การเลือกจับคู่อาชีพ กับกลุ่มอาชีพทั้ง 6 กลุ่ม กับ การจัดลำดับความต้องการทางอาชีพ จัดลำดับความสำคัญ 5 ตัวเลือกจากในกลุ่ม ซึ่งในรูปแบบนี้จะใช้เวลาในการทำน้อยกว่า ซึ่งเครื่องมือ MIQ จะมีประโยชน์อย่างมากกับผู้ใช้บริการที่เริ่มเข้าสู่วัยแรงงาน เนื่องจากผลลัพธ์จากการประเมินจะแสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ต้องการ ได้เห็นกระบวนการคิดเรื่องอาชีพของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก (Rounds & Armstrong, 2005) ทำให้ผู้ใช้บริการมีข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพในอนาคตต่อไปได้

2.5 กระบวนการช่วยเหลือสตรีและเด็กในสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง ให้ความช่วยเหลือผู้หญิง และเด็กที่มีประสบปัญหาในทุกรูปแบบ โดยจัดให้มีพื้นที่พักอาศัย เพื่อเป็นที่อยู่ชั่วคราว และมีบริการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีทางเลือกในการใช้ชีวิตของตนเองมากขึ้น และสามารถกลับเข้าไปอยู่ในสังคม ครอบครัวได้ตามปกติ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง มีกระบวนการดังต่อไปนี้

- 1) บริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา
 - 1.1 จัดหาที่พักอาศัยชั่วคราว อาหาร ยา และสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ
 - 1.2 นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาให้คำปรึกษา ให้กำลังใจและ
ทางเลือกโดยยึดผู้หญิงและเด็กเป็นศูนย์กลาง ใช้แนวทางการ
เสริมสร้างศักยภาพ (Empowerment)
 - 1.3 จัดกลุ่มบำบัดฟื้นฟูจิตใจ
 - 1.4 เป็นสื่อกลางขอความช่วยเหลือหน่วยงานรัฐและเอกชน
 - 1.5 เยี่ยมบ้าน สร้างความเข้าใจและฟื้นฟูครอบครัว
- 2) บริการด้านการแพทย์
 - 2.1 แพทย์สูตินรีเวช และจิตแพทย์ (อาสาสมัคร) ให้การตรวจสุขภาพ
และให้คำแนะนำปรึกษาด้านการวางแผนครอบครัว โรคต่างๆ
ทางเพศสัมพันธ์ และด้านเพศศึกษา และการดูแลด้านสุขภาพจิต
 - 2.2 ส่งต่อเข้ารับการรักษาวินิจฉัยทางกาย จิต รักษาและฝาก
ครรภ์ที่โรงพยาบาลของรัฐ เช่น วิทยาลัยแพทยศาสตร์
กรุงเทพมหานคร สถาบันบำราศนราดูร โรงพยาบาลศรีธัญญา
 - 2.3 ติดตามผลและเยี่ยมเยียนผู้ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลอย่าง
ต่อเนื่อง
- 3) บริการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ
 - 3.1 ให้ความรู้ด้านต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การวางแผนครอบครัว
HIV/AIDS การดูแลเด็ก
 - 3.2 เสริมสร้างทักษะชีวิต
 - 3.3 ฝึกอาชีพตามความสนใจ
 - 3.4 ให้บริการศึกษา ตามระบบการศึกษาของประเทศทั้งในระบบและ
การศึกษานอกโรงเรียน ในระดับประถมและมัธยม
- 4) บริการด้านกฎหมาย
 - 4.1 ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเบื้องต้น และกระบวนการยุติธรรม

4.2 ศูนย์กลางรับเรื่องและติดต่อสถานีตำรวจที่เกี่ยวข้อง ติดตามผลคดี

4.3 เป็นสื่อกลางติดต่อหน่วยงานเอกชน และรัฐที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย

4.4 ร่วมสอบพยานเด็กตาม ป.วิ อาญา พ.ศ. 2543

5) ติดตามผล เมื่อพ้นจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว

กิจกรรมการศึกษานอกระบบสายอาชีพ เป็นหนึ่งในบริการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง ที่บริการให้แก่สมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน และประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยบ้านพักฉุกเฉินได้จัดให้มีหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่

ตารางที่ 2.1

หลักสูตรอบรมการฝึกอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง ในปัจจุบัน

การจัดฝึกอบรมให้สมาชิกทั่วไป และสมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน	ฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน กิจกรรมเสริมรายได้บ้านพักฉุกเฉิน
— ช่างตัดผมและเสริมสวย — ช่างตัดผมชาย — ช่างตัดเสื้อสตรี — ขนมอบ — นวดแผนไทย (นวดตัว) — คอมพิวเตอร์เบื้องต้น — ดอกไม้ประดิษฐ์ (ดอกแก้ว สัตตบงกชจากผ้าไหมเรยอง)	— งานดอกไม้ประดิษฐ์ เช่น ดอกไม้จันทร์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าไหมเรยอง — งานปักผ้าด้วยมือ — งานเย็บผ้า — งานผลิตภัณฑ์สั่งทำ/ ทำตามออเดอร์

ข้อมูลจาก รายงานประจำปี 2562 สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ANNUAL REPORT 2019 (น. 30-32), โดย สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ, 2563, กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

กิจกรรมในบางหลักสูตร เช่น หลักสูตรตัดผมชาย บ้านพักฉุกเฉินฯ ได้ออกแบบหลักสูตรให้มีภาคปฏิบัติ โดยถือว่าเป็นกิจกรรมบริการสังคมไปพร้อมกัน ในปีพ.ศ. 2562 ผู้เข้าร่วมอบรมได้ออกบริการสังคม แก่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และจังหวัดปทุมธานี และในส่วนของผลผลิตจากกิจกรรมเสริมรายได้บ้านพักฉุกเฉิน ได้มีองค์กรภาคเอกชน ร่วมสั่งซื้อผลิตภัณฑ์จากทางบ้านพักฉุกเฉิน โดยใน พ.ศ. 2562 บ้านพักฉุกเฉินได้รับคำสั่งซื้อจาก บริษัท ไทยวาโก้ จำกัด (มหาชน) และเครือโรงแรมโนโวเทล (Novotel) (สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ, 2563)

2.6 กรณีตัวอย่างการให้บริการทางอาชีพในศูนย์พักพิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในต่างประเทศ

ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง บางครั้งอาจตัดสินใจที่จะประกอบอาชีพหลังจากออกจากศูนย์พักพิงฯ เพราะว่าการหารายได้ให้แก่ตนเองเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาใคร หรือผู้หญิงบางคน เดิมนั้นมีอาชีพอยู่แล้ว แต่ด้วยสภาพจิตใจที่ไม่พร้อมหรือการห่างหายจากการทำอาชีพนาน ทำให้ความสามารถในการประกอบอาชีพลดลงไป ศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูกกระทำความรุนแรง หรือบ้านพักฉุกเฉินในหลายแห่งทั่วโลก จึงมีบริการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว ในส่วนนี้จะยกตัวอย่างบริการการฝึกอาชีพจากศูนย์พักพิงฯ หรือบ้านพักฉุกเฉินในที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

หน่วยงานแรก ได้แก่ L.I. Against Domestic Violence เป็นหน่วยงานที่ให้บริการสำหรับผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยบริการในบ้านพักฉุกเฉิน มีการให้บริการฝึกอบรมทางอาชีพ (Vocational Advocacy Program: VAP) โดยเป็นการให้บริการเพิ่มทักษะในการทำงานเพื่อให้

ผู้หญิงสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อีกครั้ง โดยในโปรแกรม VAP จะมีเจ้าหน้าที่ร่วมวางแผนกับผู้ใช้บริการเพื่อวางแผนเป้าหมายการทำงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยทางหน่วยงานจัดบริการที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือด้านอาชีพดังต่อไปนี้ (L.I. Against Domestic Violence, 2020)

- การให้การปรึกษาทางอาชีพรายบุคคล
- การประเมินทักษะทางอาชีพ
- การฝึกทักษะที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การฝึกการเขียนเรซูเม่ (Resume) การฝึกเทคนิคการสัมภาษณ์งาน การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น
- การเข้าถึงการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตามความต้องการ
- การเข้าถึงการฝึกอบรมทักษะเฉพาะ และทักษะการขาย
- การช่วยหาดำรงตำแหน่งว่าง
- การฝึกทำรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน (Household Budgeting) และทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การฝึกทักษะการเจรจาต่อรองกับนายจ้าง
- บริการสนับสนุนติดตาม

หน่วยงานที่สอง ได้แก่ Kiwassa Neighborhood House เป็นองค์กรทางสังคมที่ให้บริการทางสังคมและโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับผู้ใช้บริการทุกเพศทุกวัยในประเทศแคนาดา โดยที่หน่วยงานนี้มีการจัดโปรแกรมสำหรับผู้ใช้บริการที่ถูกกระทำความรุนแรง ซึ่งมีชื่อโปรแกรมน่า EMPOW3R Program มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงสามารถกลับมาทำงานได้อีกครั้งหนึ่ง โปรแกรมดังกล่าวมีทั้งกระบวนการฟื้นฟูสภาพจิตใจและการฝึกงาน ที่กำหนดโดยเฉพาะว่าเป็นงานเกี่ยวกับการดูแลเด็ก ซึ่ง Kiwassa Neighborhood House ได้ร่วมกับ Vancouver East Side Educational Enrichment Society ซึ่งเป็นองค์กรที่จะฝึกอบรมทางอาชีพแก่ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงโดยเฉพาะ และร่วมมือกับนักจัดหา

งาน (Job Seeker) ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสสูงที่หลังจากจบจากโปรแกรมจะได้ประกอบอาชีพทันที โดยระยะเวลาดำเนินการโปรแกรมละ 8 สัปดาห์ ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (Kiwassa Neighbourhood House, 2020)

- รับรู้ เข้าใจ และเอาชนะผลกระทบจากการถูกกระทำความรุนแรง
- การรักษาสุขภาพ และปรับความสัมพันธ์ในตัวเอง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการสร้างความมั่นใจในตนเอง
- กิจกรรมกลุ่ม Workshop ตามประเด็นต่าง ๆ การให้คำแนะนำ (Coaching) แบบตัวต่อตัว และการสร้างกลุ่มสนับสนุนทางจิตใจ (Peer support)
- การวางแผนทางอาชีพ และการสร้างเครือข่ายในอนาคต
- เพิ่มทักษะในการหางาน และการติดตามผล
- การให้การช่วยเหลือทางการเงิน การเดินทาง อาหาร เครื่องแต่งกายทำงาน และการฝึกอาชีพระยะสั้น

หน่วยงานที่สาม ได้แก่ Urban Resource Institute (URI) เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้บริการทางสังคมหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ปลอดภัยในสภาวะวิกฤติ โดยใน URI มีบริการ Economic Empowerment ที่ให้การปรึกษาผู้ใช้บริการด้านเศรษฐกิจ เพราะ URI มองว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่สามารถออกมาจากสถานการณ์ความรุนแรงได้ การสนับสนุนอิสระทางเศรษฐกิจจึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ โดยบริการดังกล่าวมีทั้งการให้การปรึกษาทางการเงิน โดยประเมินสถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบัน พร้อมคำแนะนำและให้การปรึกษาทางอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (Urban Resource Institute, 2020)

- การหาตำแหน่งงานที่เหมาะสม
- การให้การปรึกษาทางอาชีพ (Career Counseling)

- ห้องปฏิบัติการทางอาชีพ และทางศิลปะ
- การฝึกอบรมทักษะและความสามารถเพื่อเตรียมพร้อมในการทำงาน
- การทดสอบทางอาชีพด้วยแบบประเมินต่าง ๆ
- การฝึกอบรมในสาขาพิเศษ

URI จัดอบรมเรื่องอาชีพและเรื่องทางการเงิน เช่น การบริหารจัดการเงินไปพร้อมกัน เพื่อให้ผู้ใช้บริการไม่ประสบกับเหตุการณ์ในรูปแบบเดิม นอกจากนี้ URI ยังร่วมมือกับนักพัฒนาอาชีพ (Job developer) เพื่อให้คำแนะนำเพิ่มเติมแบบตัวต่อตัว และเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถหางานได้ตรงตามความต้องการมากขึ้น

2.7 กรณีศึกษาการติดตามการดำเนินชีวิตและประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงที่เคยใช้บริการศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูกระทำความรุนแรง

กรณีศึกษางานวิจัยเรื่อง Battered Women's Process of Leaving A 2-Year Follow-Up ของ Brown, Trangsrud & Linnemeyer (2009) งานวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาที่ติดตามรูปแบบการใช้ชีวิตและประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรง ที่เคยใช้บริการศูนย์พักพิงสำหรับผู้ถูกระทำความรุนแรง โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงจำนวน 6 คน ที่มีอายุระหว่าง 28-48 ปีและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปประเด็นไว้ดังต่อไปนี้

1) ความกังวลใจของตนเองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนประสบกับอุปสรรคในการทำงาน โดยมีอุปสรรคที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ปัญหาเงินทุนในการประกอบอาชีพด้วยตนเอง ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ปัญหาทางด้านกฎหมาย เนื่องจากตนเองมีประวัติในฐานะผู้กระทำความผิดที่เกิดจากการต่อสู้ระหว่างคู่รักของตนเอง ส่งผลให้ไม่สามารถสมัครงานในหลายที่ได้ และปัญหาในการสมัครในการเข้ารับการอบรมเพื่อให้ได้ใบรับรองในการ

ประกอบอาชีพและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้บริการที่ออกจากศูนย์พักพิงฯ ไป จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการช่วยเหลือในประเด็นเหล่านี้ เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสประกอบอาชีพและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพยังรวมถึงความไม่พึงพอใจในสถานที่ทำงานของตนเอง กลุ่มตัวอย่างจำนวนครึ่งหนึ่งของงานวิจัยนี้สะท้อนว่า ตนเองไม่ได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมในการทำงาน ไม่มีความสุขกับงานที่ตนเองทำ และไม่สามารถวางแผนเกี่ยวกับการเปลี่ยนงานของตนเองได้อย่างทันที่ด้วยข้อจำกัดหลายอย่างของสถานที่ทำงาน และตัวผู้หญิงเอง ซึ่งจากปัญหานี้ย่อมส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายทางอาชีพของตนเอง และความมั่นคงในอาชีพของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2) ประสบการณ์การใช้ชีวิตหลังจากออกจากศูนย์พักพิงฯ หลังจากกลุ่มตัวอย่างทุกคนได้กลับไปอยู่ในที่อยู่อาศัยของตามปกติก่อนหน้านี้ที่เข้าใช้บริการของศูนย์พักพิงฯ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกคนประสบปัญหาในการกลับเข้าไปอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิม โดยกลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งมีความกังวลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนเองและคู่รักที่ไม่เหมือนเดิม และหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างเล่าว่า ตนเองนั้นกลับมาอยู่ในสถานะที่ถูกกระทำรุนแรงเหมือนเดิมอีกครั้ง และหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างอีกคนเล่าว่า ตนเองกลับเป็นฝ่ายเริ่มที่จะใช้คำพูดรุนแรงกับคู่รักของตนก่อน ซึ่งในกรณีอาจเป็นไปได้ว่าเป็นผลกระทบจากสุขภาพจิต ซึ่งพฤติกรรมนี้สามารถใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura อธิบายได้ว่า พฤติกรรมนี้อาจเป็นผลมาจากการที่เคยประสบกับความรุนแรงนั้นโดยตรงหรือเห็นจากการที่ผู้อื่นถูกกระทำ ทำให้เกิดการเลียนแบบและนำมาใช้โดยที่อาจไม่รู้ตัว (Barnett et al., 2005, as cited in Brown, Trangsrud & Linnemeyer, 2009) อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีปัญหาสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ เช่น การสูญเสียการได้ยิน การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบชนิดหายาก เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันโดยตรง ซึ่งทีมนักวิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถออกจากความสัมพันธ์ในรูปแบบเดิมได้ อาจเป็นเพราะประวัติ

หนี้สิน เช่น ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งการที่ผู้หญิงเหล่านี้มีประวัติที่ไม่ดี จะส่งผลให้ไม่สามารถออกไปหาที่อยู่ด้วยตนเองได้ ทำให้กลุ่มตัวอย่างบางคนจึงตัดสินใจที่จะกลับมาอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิม

3) ความคาดหวังทางอาชีพ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีความต้องการที่จะกลับไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเอง และส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะศึกษาเพิ่มเติมเพื่อประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้คนเช่น พยาบาล ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้หญิงที่เป็นกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเน้นย้ำความปรารถนาของตนเอง ที่มีความต้องการประกอบอาชีพที่ได้ช่วยเหลือผู้คน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chronister & McWhirter (2003) ที่สรุปว่าผู้หญิงที่มีความสนใจในอาชีพที่ได้ช่วยเหลือผู้คนเพราะว่าเป็นการตอบสนองต่อเหตุการณ์ความรุนแรงในอดีตที่ประสบ ทำให้ผู้หญิงมีความสนใจในอาชีพรูปแบบดังกล่าว เช่น พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักไกลเกลี่ยในศาล เป็นต้น แต่ทั้งนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ พบว่า พวกเขาเคยมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จทางอาชีพ แต่ด้วยข้อจำกัดในปัจจุบันทำให้พวกเขาไม่สามารถตั้งความหมายได้เหมือนเดิมอีกต่อไป

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ชีวิตของผู้ใช้บริการหลังจากออกจากศูนย์พักพิงฯ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และอุปสรรคในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ต้องเผชิญกับอุปสรรคเหล่านี้โดยที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมเท่าที่ควร ซึ่งในประเด็นเหล่านี้ยังเป็นช่องว่างของศูนย์พักพิงฯ ที่ยังไม่สามารถเตรียมความพร้อมเพื่อแก้อุปสรรคเหล่านี้ได้ดีเท่าที่ควร ทีมผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าการทำงานของนักวิชาชีพต่าง ๆ เช่น นักจิตวิทยาทางอาชีพ จะช่วยเตรียมความพร้อมของผู้หญิงก่อนออกจากศูนย์พักพิงฯ เพื่อให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

2.8 กรณีศึกษาการพัฒนาอาชีพในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในประเทศไทย

การพัฒนาอาชีพถือเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ตนเองและครอบครัวได้ในอนาคต หลายองค์กรและหน่วยงานในประเทศไทย จึงจัดบริการพัฒนาอาชีพหรืออบรมพัฒนาอาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมายของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ในหลายจังหวัด ซึ่งรูปแบบและวิธีการนั้นอาจแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ และบริบทของผู้ใช้บริการ ผู้วิจัยได้ยกกรณีศึกษาการพัฒนาอาชีพในองค์กรและหน่วยงานดังต่อไปนี้

2.8.1 กรณีศึกษากลุ่มเป้าหมายสตรี

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งศูนย์ฯ ดังกล่าวเปิดให้สตรีและเยาวชนที่สนใจประกอบอาชีพ หรือกลุ่มบุคคลที่เสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดทางเพศและค้ำมนุษย์ ที่ต้องการหาเลี้ยงชีพตนเอง เข้ารับการอบรม โดยรูปแบบของอาชีพที่ศูนย์ฯ เปิดอบรมเปลี่ยนแปลงตามระยะเวลาและความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน เช่น หลักสูตรตัดผมชาย หลักสูตรทอผ้ากะเหรี่ยงกี่เอว หลักสูตรตัดเย็บกระเป๋าค่าเป็นต้น โดยทุกหลักสูตรที่เปิดอบรม ผู้เข้าอบรมจะไม่เสียค่าใช้จ่ายในการรับการฝึก และได้รับสวัสดิการที่พัก อาหาร อุปกรณ์การฝึก และอื่น ๆ หากมีการร้องขอ ซึ่งรายละเอียดจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลา การศึกษาการพัฒนาอาชีพในศูนย์ฯ ดังกล่าว มีงานวิทยานิพนธ์ของ จุฑามาส ครุฑพุ่ม (2549) เรื่อง การพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง (ชื่อเดิม) ในงานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ และผู้เข้ารับการฝึก ดังต่อไปนี้

ประเด็นเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เข้ารับการฝึก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในวิทยานิพนธ์ดังกล่าว พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ ส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร และจะส่งผลต่อความสามารถในการฝึกอาชีพตลอดระยะเวลาการอบรม และถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างในศูนยดังกล่าว จะมีการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับประถมศึกษา แต่ก็ยังพบปัญหาในการอ่านหนังสือ และเขียนหนังสือเช่นกัน

ในประเด็นต่อมาเกี่ยวกับสาเหตุของการเข้าฝึกอบรม ผู้ที่เข้าฝึกอบรมส่วนหนึ่งให้เหตุผลว่า เข้าฝึกเพราะความสนใจของตนเอง และมองว่าความเป็นอาชีพอิสระจะทำให้หาเงินได้ง่าย พอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งในช่วงเวลาของงานวิทยานิพนธ์ ทางศูนยฯ ได้เปิดอบรมหลักสูตรการตัดเย็บเสื้อผ้า เพราะในช่วงเวลานั้น อุตสาหกรรมการเย็บผ้ามีความเติบโตอย่างมาก และในพื้นที่มีการเปิดโรงงานเย็บผ้าสำเร็จรูปมากขึ้น ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกมองว่าการฝึกอาชีพดังกล่าวจะทำให้ตนเองหางานได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้การฝึกอาชีพที่ไม่ตรงกับตลาดแรงงานในพื้นที่ อาจส่งผลให้หลังจากผู้เข้ารับการฝึกผ่านการอบรมเสร็จสิ้น ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ที่มีความต้องการ ซึ่งอาจนำมาสู่ปัญหาทางสังคมในรูปแบบอื่น ๆ ตามมา เช่น การที่ครอบครัวต้องแยกจากกัน การปรับตัวเข้าไปในพื้นที่ใหม่ เป็นต้น

ในประเด็นของผลลัพธ์ และความคาดหวังในประกอบอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพหลังจบหลักสูตร จากการสรุปผลพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกมีความเข้าใจการประกอบอาชีพมากขึ้น และต้องการเรียนรู้การฝึกอาชีพเพิ่มเติมที่เข้มข้นมากขึ้นโดยเฉพาะภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น และในส่วนของความคาดหวังของผู้เข้ารับการฝึก กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีความคาดหวังที่จะนำความรู้ที่ได้จากการฝึกไปใช้ควบคู่กับการทำงานเดิมของตน เพื่อให้ได้รับค่าจ้างสูงขึ้น และส่วนหนึ่งก็ต้องการออกไปรับจ้างเพื่อให้เกิดรายได้ที่เพียงพอต่อความต้องการของครอบครัว

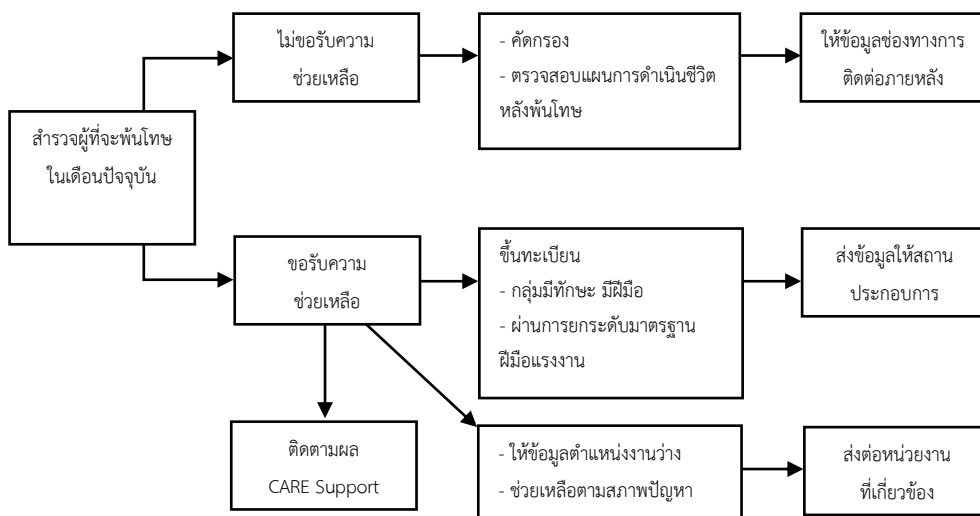
วิทยานิพนธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการฝึกอบรมในศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ถึงแม้ว่าเมื่อเวลาผ่านไปทางศูนย์ฯจะมีการปรับปรุงกระบวนการฝึกมากขึ้น ตั้งแต่การรับผู้อบรมเข้าที่กำหนดวุฒิการศึกษาชัดเจนขึ้น มีการอบรมทักษะ ความรู้เพิ่มเติมที่จำเป็นสำหรับผู้หญิง เช่น การอบรมสุขภาวะทางเพศของผู้หญิง และในกระบวนการฝึกก็มีขั้นตอนการติดตามผลการฝึกที่ชัดเจนขึ้น การส่งผู้เข้ารับการฝึกทำงานในสถานที่จริง และสนับสนุนทางอาชีพหลังจากจบหลักสูตรการฝึก เช่น การช่วยจัดหางานในท้องถิ่นให้ ซึ่งถือเป็นการปรับปรุงที่ดีขึ้น แต่ประเด็นที่พบในงานวิทยานิพนธ์ก็เป็นสิ่งที่ผู้จัดทำหลักสูตรการพัฒนาอาชีพยังต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้การพัฒนาอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความมั่นคงทางอาชีพหลังจบกระบวนการฝึก และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้ารับการฝึก

2.8.2 กรณีศึกษากลุ่มเป้าหมายผู้ต้องขังในเรือนจำ

การฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขัง เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เรือนจำ และทัณฑสถานทั่วประเทศจัดบริการให้แก่ผู้ต้องขังที่มีความสนใจฝึกก่อนที่จะพ้นโทษและกลับสู่สังคมตามปกติ เพื่อส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ให้สามารถประกอบอาชีพได้ตามความต้องการของตนเอง และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำในอนาคต (กรมราชทัณฑ์, 2561) จากข้อมูลใน พ.ศ. 2564 กรมราชทัณฑ์มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE: Center for Assistance to Reintegration and Employment) เพื่อส่งเสริม ประสานงานการมีงานทำของผู้ใช้บริการ และประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการช่วยเหลือทางอาชีพ ให้ผู้ให้บริการที่ผ่านหลักสูตรการอบรมมีโอกาสในการมีงานทำ โดยกลุ่มเป้าหมายของศูนย์ CARE คือผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ญาติและครอบครัวผู้ต้องขัง ประชาชนทั่วไป สามารถติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือและประสานงานได้ โดยในศูนย์ CARE มีกระบวนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2

กระบวนการดำเนินงานของศูนย์ CARE กับผู้ต้องขังที่กำลังพ้นโทษ

ข้อมูลจาก เอกสารคู่มือการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและการส่งเสริมการมีงาน
ทำ Center for Assistance to Reintegration and Employment, (2561),
สืบค้นจาก www.correct.go.th/care/care/file/ยกระดับศูนย์แคร์.pdf

แผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นการทำงานของศูนย์ CARE ประจำเรือนจำ
หรือทัณฑสถาน ที่เริ่มจากการสำรวจข้อมูลผู้ที่จะพ้นโทษในเดือนนั้นๆ หรืออยู่ใน
ระยะเตรียมปล่อยตัว หรือในระยะเตรียมพักการลงโทษ ซึ่งกระบวนการเข้าสู่การ
ฝึกอาชีพ เป็นกระบวนการแบบสมัครใจ ไม่บังคับให้ผู้ต้องขังทุกคนต้องฝึก และใน
กระบวนการสำรวจข้อมูล เจ้าหน้าที่จะสอบถามความต้องการของผู้ต้องขัง ให้
ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหา โดยการประสานงานหน่วยงานเครือข่ายของศูนย์
CARE เช่น ต้องการเงินกลับภูมิลำเนา ต้องการเงินทุนประกอบอาชีพ หรือต้องการ
การฝึกอาชีพ เจ้าหน้าที่จะส่งเรื่องไปตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากเป็นความ

2.9 สรุปประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยเรื่อง กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ งานวิจัย กรณีศึกษา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพได้ดังต่อไปนี้

2.9.1 กลไกการพัฒนาอาชีพ

กลไกการพัฒนาอาชีพ จะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพในอนาคตของบุคคลนั้น ๆ โดยตรง ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปกลไกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนฝึก ถือเป็นขั้นตอนแรกของกลไกพัฒนาอาชีพ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันทั้งทางความสามารถ การสื่อสาร หรือสภาวะ โดยเฉพาะสภาวะทางจิตที่อาจแตกต่างกันตามประสบการณ์ความรุนแรงที่ตนประสบโดยตรง ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้อาจส่งผลต่อความพร้อมในการเข้ารับการฝึก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรประเมินความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ และสังคม หรือรวมถึงทักษะพื้นฐาน สำหรับหลักสูตรที่มีความจำเป็น เพื่อให้กลไกการฝึกขั้นต่อไปสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ติดขัด โดยควรเป็นการประเมินจากทีมสหวิชาชีพในหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย และหากผลการประเมินพบว่า ผู้ใช้บริการไม่พร้อมด้านใด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องประสานงานไปยังหน่วยงานหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายใน เพื่อสนับสนุนด้านที่ผู้ใช้บริการไม่พร้อม เช่น กรณีศึกษา Tameika ในงานวิจัยของ Morris, Shoffner & Newsome (2009) ที่ผู้ใช้บริการประเมินสภาพจิตใจ ก่อนเริ่มกระบวนการให้การปรึกษาทางอาชีพ เป็นต้น

2) ขั้นสำรวจความต้องการของตนเอง ก่อนการเลือกหลักสูตรที่ต้องการฝึกเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรมีโอกาสได้พูดคุยกับผู้ให้บริการเบื้องต้นเกี่ยวกับความต้องการของตนเอง หรือความคาดหวังที่ต้องการหลังจากจบหลักสูตร ซึ่งในขั้นนี้สามารถสำรวจได้ด้วยการให้การปรึกษาทางอาชีพเบื้องต้น โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจนำแบบประเมินทางอาชีพที่มีหรือแบบประเมินอื่น ๆ เพื่อวัดความสนใจในอาชีพของผู้ให้บริการ ว่าหลักสูตรที่ผู้ให้บริการสนใจกับผลจากแบบประเมินเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เช่น การนำเครื่องมือที่พัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีบุคลิกภาพทางอาชีพและสภาพแวดล้อมในการทำงานของ Holland อย่าง Strong Interest Inventory มาใช้ควบคุมในการให้การศึกษา ในกรณีที่ผู้ให้บริการที่เข้ารับการฝึกไม่แน่ใจในความสนใจของตนเองหรือลังเลในการตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้การศึกษาเพื่อให้ผู้ให้บริการรับรู้ความสามารถในตนเอง ตามแนวคิดทฤษฎีปัญญาสังคม (Lent, Brown, & Hackett, 1994, as cited in Lent, 2005) และให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการ และจะนำไปสู่การตั้งเป้าหมายของผู้ให้บริการในการฝึกต่อไป โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจให้ผู้ให้บริการได้กำหนดเป้าหมายของตนเองก่อนขั้นตอนการพัฒนาทักษะ เพื่อให้ผู้ให้บริการมีเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพของตนเองที่ชัดเจน โดยที่ไม่รู้สึกว่าตนเองมีหน้าที่มาฝึกเฉยๆ เพื่อให้จบกระบวนการ

3) ขั้นการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ ในกระบวนการพัฒนาทักษะและความสามารถ องค์กรจะมีกระบวนการเดิมที่วางแผนไว้อย่างชัดเจนแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้สึกลอดภัยในการพัฒนาอาชีพของผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่ควรเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอย่างเต็มที่ ตามแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวในการทำงาน (Dawis, 2005) และหากเกิดข้อผิดพลาด เจ้าหน้าที่ไม่ควรตำหนิซึ่งอาจก่อให้เกิดผลทางลบตามมา แต่ควรให้โอกาสแก่ผู้ให้บริการในการลองทำในสิ่งที่ตนสนใจ โดยขั้นนี้สามารถเพิ่มเติมได้จากการสร้างเครือข่ายการพัฒนาอาชีพที่มากขึ้น เช่น การร่วมมือกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้มากขึ้น และหน่วยงาน

ดังกล่าวอาจสามารถสนับสนุนวัตถุประสงค์ หรือบุคลากรเพิ่มเติมในการฝึก เพื่อให้การฝึกมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกลไกการพัฒนาอาชีพในหลายกรณีศึกษา เช่น ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นต้น หรือในกรณีที่องค์กรเดิมต้องการพัฒนาหลักสูตรให้ดีขึ้นหรือเพิ่มหลักสูตรใหม่ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การมีเครือข่ายที่แข็งแกร่งจะช่วยให้เกิดการประสานงานที่เร็วขึ้น ส่งผลให้เกิดหลักสูตรใหม่ที่สามารถผลิตบุคลากรที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้มากขึ้น และหลังจากเรียนรู้ผ่านหลักสูตรอบรมในองค์กร สิ่งสำคัญคือการใช้ผู้ให้บริการได้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งองค์กรอาจส่งให้ผู้ให้บริการได้ทดลองฝึกงานในหน่วยงานผ่านเครือข่ายที่ตนเองมี เช่น สถานประกอบการเอกชน เพื่อให้ผู้ให้บริการได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมในการทำงานจริงที่นอกเหนือจากห้องเรียน และเกิดความมั่นใจมากขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการฝึก

4) ขั้นตอนประเมินผลและการติดตาม ก่อนเสร็จสิ้นกระบวนการฝึก การประเมินผลหลังการฝึกเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความมั่นใจให้ทั้งองค์กรและผู้ให้บริการ ว่า เมื่อการฝึกเสร็จสิ้น สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้จริง และทางองค์กรอาจออกไปรับรองมอบให้แก่ผู้ให้บริการ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของผู้ให้บริการ หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรประเมินความพึงพอใจของผู้ให้บริการเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรครั้งถัดไป และพูดคุยในเรื่องเป้าหมายที่วางไว้ในช่วงแรก ว่า หลังจบกระบวนการสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนเองวางไว้ได้หรือไม่ หรือขาดตกบกพร่องส่วนใด เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้สึกระหว่างกัน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจให้กำลังใจเพื่อให้ผู้ให้บริการเกิดความมั่นใจในตนเอง (Self-Esteem) มากขึ้น (Kiwassa Neighbourhood House, 2020) และสิ่งที่สำคัญ คือ การติดตามผลของผู้ให้บริการหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อติดตามผลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่พบในการทำงาน โดยอาจติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางที่สะดวก ซึ่งทุกกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาล้วนมีกระบวนการติดตามทั้งสิ้น นอกจากนั้น ในกรณีที่ผู้ให้บริการต้องการการปรึกษา

ทางอาชีพหรือเรื่องอื่น ๆ ผู้ใช้บริการจะสามารถใช้ช่องทางนี้ติดต่อสื่อสารกันได้ต่อเนื่อง

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวทางของกลไกในการพัฒนาอาชีพของสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนการฝึก ขั้นสำรวจความต้องการของตนเอง ขั้นการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ ขั้นประเมินผลและการติดตาม โดยกลไกดังกล่าวเป็นกลไกพัฒนาอาชีพและพัฒนาความพร้อมทางสภาพจิตใจสำหรับสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง และความพร้อมสำหรับการกลับสู่การดำเนินชีวิตตามปกติ

2.9.2 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ช่วยให้กลไกพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะผู้ให้บริการที่เป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในบางประเด็นมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้สรุปการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงดังต่อไปนี้

- 1) การสนับสนุนทางจิตใจ ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงจะได้รับผลกระทบต่อจิตใจโดยตรง ซึ่งอาจส่งผลต่ออารมณ์ ความคิด พฤติกรรมของผู้ใช้บริการได้ ในระหว่างกระบวนการฝึก ผู้ให้บริการอาจเกิดภาวะทางจิตบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการฝึก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ให้บริการในระหว่างฝึก เช่น การเสริมสร้างกำลังใจ หรือการทำกลุ่มเฉพาะหลังจบการฝึกแต่ละครั้ง สำหรับผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึก และได้ประเมินสภาวะทางจิตใจของผู้ใช้บริการแต่ละบุคคลในคราวเดียวกันด้วย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจสร้างกิจกรรมหรือกลุ่มบำบัดเพื่อสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ให้บริการ สอดคล้องกับกรณีศึกษาใน Kiwassa Neighborhood House ที่มีกิจกรรมสนับสนุนการสร้างการรับรู้ใน

ประเด็นทางจิตใจของตนเองได้ (Kiwassa Neighborhood House, 2020) เพื่อให้พร้อมสำหรับการเข้าสู่กลไกพัฒนาอาชีพต่อไป

2) การสนับสนุนการดูแลบุตร ผู้ใช้บริการบางคน อาจมีบุตรติดตามเข้ามาอยู่ในบ้านพักฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ต้องสร้างความเข้าใจกับเด็ก หากเด็กกับมารดาต้องแยกจากกันในเวลาฝึก ซึ่งในสถานะที่จิตใจยังไม่สมบูรณ์เท่าเดิม เด็กอาจไม่เข้าใจที่ต้องแยกกับมารดา และมารดาเองก็อาจเป็นห่วงบุตรในระหว่างการฝึก ซึ่งเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องตระหนักเป็นพิเศษ การสนับสนุนการดูแลบุตรสามารถทำได้เหมือนในรูปแบบกรณีศึกษา Temeika ในงานวิจัยของ Morris, Shoffner & Newsome (2009) ซึ่งบ้านพักฉุกเฉินจัดการให้กลุ่มผู้ให้บริการหญิงจัดตั้งเป็นเครือข่ายการดูแลบุตร ในระหว่างที่มารดาต้องฝึกอาชีพ

3) การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพรายบุคคล เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการฝึก สิ่งที่ผู้ให้บริการอาจให้ความสำคัญมาก คือ การนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่ตนสนใจ เจ้าหน้าที่ควรจัดบริการให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้ให้บริการ เพื่อวางแผนประกอบอาชีพในอนาคต และให้แผนดังกล่าวเป็นไปได้จริง หรือกรณีที่ผู้ให้บริการยังไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ หรือยังไม่สามารถหางานทำได้ เจ้าหน้าที่อาจร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการช่วยจัดหางานที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการได้ เช่น ศูนย์ CARE ของกรมราชทัณฑ์ร่วมมือกับกรมการจัดหางาน เพื่อประสานงานการหาอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้ต้องขัง (กรมราชทัณฑ์, 2561) เป็นต้น

4) การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น การประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับความรู้หลากหลายด้าน เช่น การวางแผนการขาย การวางแผนทางการเงิน (Urban Resource Institute, 2020) การอบรมความรู้ด้านอื่นๆ จะช่วยให้ผู้ให้บริการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและในชีวิตประจำวัน ทำให้การดำรงชีวิตของผู้ใช้บริการมีแนวโน้มยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้ การอบรมความรู้เพิ่มเติม ส่วนหนึ่งควรเกิดจากความสนใจของผู้ใช้บริการเอง เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการตั้งใจรับการอบรมมากขึ้น

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปกรอบการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ สำหรับผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรงใน 4 ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนทางจิตใจ การสนับสนุนการดูแลบุตร การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพรายบุคคล และการสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น ซึ่งการสนับสนุนในทุกด้าน เกิดจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่แสดงให้เห็นข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการในกลไกพัฒนาอาชีพได้ โดยการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพจะช่วยผู้ใช้บริการในกลไกการพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำคามรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน” มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะตอบคำถามการวิจัย ดังนี้ กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำคามรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน มีรูปแบบอย่างไร การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำคามรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน มีรูปแบบอย่างไร และผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำคามรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน เป็นอย่างไร

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะการบรรยาย (Descriptive method) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและความคิดเห็น เพื่ออธิบายกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 28 มกราคม – 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 โดยกำหนดระเบียบวิธีการศึกษาและขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ไว้ดังนี้

- 3.1 วิธีการศึกษา
- 3.2 พื้นที่ในการศึกษา
- 3.3 ประเด็นในการศึกษา
- 3.4 หน่วยในการศึกษาวิเคราะห์
- 3.5 ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.7 ประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3.8 วิธีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล
- 3.9 จริยธรรมในการวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะการบรรยาย (Descriptive method) มีขั้นตอนการศึกษา 2 วิธี ได้แก่

- 1) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงานวิจัย ตลอดจนเอกสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานด้านกลไกการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ไปจนถึงการใช้เป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อประกอบการอภิปรายผล
- 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกต (Observation) และการจดบันทึก (Note-taking) จากผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัย เพื่อนำมาใช้บรรยายและอภิปรายผล บนกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.2 พื้นที่ในการศึกษา

หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาของผู้วิจัยเป็นแบบเจาะจงพื้นที่ศึกษา เนื่องจากสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ดอนเมือง เป็นหน่วยงานให้บริการผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมทุกรูปแบบ ที่สำคัญคือ มีการให้บริการฝึกอาชีพตามความสนใจ ซึ่งเป็นหนึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สมาชิกในบ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งตรงกับหัวข้อวิจัยที่ต้องการศึกษากลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณรุนแรง จึงเป็นที่มาของการเลือกพื้นที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3.3 ประเด็นในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญแก่กลไกการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ดังนั้น การศึกษาและวิเคราะห์ จึงแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

- 1) วิเคราะห์กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 2) วิเคราะห์การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน
- 3) วิเคราะห์ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน

3.4 หน่วยในการวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ยกกรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน มาวิเคราะห์เพื่อเป็นองค์ความรู้ ดังนั้น หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นการศึกษาวิจัยในส่วนของการวิเคราะห์ ได้แก่ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

3.5 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย

3.5.1 เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน จำนวน 11 คน ได้แก่

- 1) นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 2 คน
- 2) นักจิตวิทยา จำนวน 1 คน
- 3) ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 2 คน
- 4) ผู้จัดการเคหะกิจ จำนวน 1 คน

- 5) หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก
จำนวน 1 คน
- 6) เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 1 คน
- 7) ครูสอนศิลปประดิษฐ์ 1 คน
- 8) เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ 2 คน

3.5.2 ผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน จำนวน 2 คน

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกต (Observation) และการจดบันทึก (Note-taking) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

3.6.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary)

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง เน้นการทบทวนกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ซึ่งประกอบไปด้วยหนังสือ บทความวิชาการ เอกสารวิชาการ บทความวิจัย เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

3.6.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เครื่องมือนี้ช่วยให้ได้รายละเอียดของข้อมูลและข้อเท็จจริงในเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่กำหนดไว้ โดยข้อมูลที่ได้มาจะใช้อธิบายประเด็นในการศึกษา คือ กลไกการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ การสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบคำถามกึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ และศึกษาประเด็นอื่นจากผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้

3.6.3 การสังเกต (Observation)

การสังเกต ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้การสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลบริบทที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ เช่น พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ รวมถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าศึกษาในพื้นที่ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานการณ์ระหว่างการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยเฝ้าสังเกตจากภายนอกและบริบทที่เกี่ยวข้องในระหว่างการเข้าเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.6.4 การจดบันทึก (Note-taking)

การจดบันทึก ใช้เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ใช้ในการบันทึกข้อมูลบทสนทนาที่เกิดจากคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก และบันทึกการสังเกต รวมถึงการบันทึกคำพูด เรื่องเล่า และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม การจดบันทึกนี้รวมไปถึงการบันทึกจากเครื่องบันทึกเสียงเพื่อการเก็บข้อมูลที่มีรายละเอียดที่สำคัญ

3.7 ประเด็นคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความเห็นและทัศนคติ ต่อกลไกการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง โดยแบ่งประเด็นสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับเจ้าหน้าที่

- ข้อมูลพื้นฐาน เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
- กลไกการพัฒนาอาชีพ ได้แก่
 - การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก

- การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ
- การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ
- การประเมินผลและการติดตาม
- การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ได้แก่
 - การสนับสนุนทางจิตใจ
 - การสนับสนุนการดูแลบุตร
 - การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพ
 - การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น
- ปัญหาและอุปสรรคที่พบทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- แนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

2) ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน

- ความรู้สึกต่อกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ความเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ปัญหาและอุปสรรคที่พบทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเข้าร่วมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ผลที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการเข้าร่วมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

3.8 วิธีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล

3.8.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของการศึกษาในแต่ละวิธี ได้แก่ 1) การศึกษาจากเอกสาร และ 2) การเก็บข้อมูล

ภาคสนาม ใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการจดบันทึก

3.8.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การศึกษาจากเอกสาร (Documentary) การสังเกต (Observation) และการจดบันทึก (Note-taking) มาวิเคราะห์ร่วมกัน และนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาผลการศึกษา สรุปผล และการอภิปรายผล เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

3.8.3 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลจากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม นำเสนอในรูปแบบการพรรณนา ผลการศึกษา สรุปผล และอภิปรายผล ตามกรอบแนวคิด และทฤษฎี เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุประเบียบวิธีการวิจัยได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1

วัตถุประสงค์ในการศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

วัตถุประสงค์	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้
เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน	เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน 11 คน ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ 2 คน นักจิตวิทยา 1 คน ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ 2 คน ผู้จัดการเคหะกิจ 1 คน หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก 1 คน	1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก 3. การสังเกต 4. การจดบันทึก

วัตถุประสงค์	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้
เพื่อศึกษาการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน	เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 1 คน ครูสอนศิลปประดิษฐ์ 1 คน เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ 2 คน	1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก 3. การสังเกต 4. การจดบันทึก
เพื่อศึกษาผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน	ผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน 2 คน	1. การสัมภาษณ์เชิงลึก 2. การสังเกต 3. การจดบันทึก

3.9 จริยธรรมในการวิจัย

ตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ดังนั้น การดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน ผู้วิจัยจึงรักษาผลประโยชน์ของผู้ให้ข้อมูล โดยการไม่เปิดเผยชื่อและนามสกุลที่ระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูล ใช้เพียงนามสมมติเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิรับรู้วัตถุประสงค์ของการวิจัย รายละเอียดของการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงให้ความยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูลในการวิจัย หากรู้สึกไม่สบายใจจากการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ทันทีโดยไม่มีเงื่อนไข และไม่ได้รับผลกระทบจากการถอนตัว

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน” ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ด้วยเครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกต (Observation) และการจดบันทึก (Note-taking) พื้นที่ศึกษาวิจัย คือ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่งเจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ 2 คน นักจิตวิทยา 1 คน ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ 2 คน ผู้จัดการเคหะกิจ 1 คน หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก 1 คน เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 1 คน ครูสอนศิลปประดิษฐ์ 1 คน และเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ 2 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน และกลุ่มที่สอง ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน รวมทั้งสิ้น 2 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 28 มกราคม – 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564

การนำเสนอข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลักแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

- 4.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน
- 4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 4.3 กลไกการพัฒนาอาชีพ
- 4.4 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- 4.5 ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ : กรณีศึกษาผู้เคยใช้บริการ

4.1 ข้อมูลทั่วไปของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาต่างๆ ในชีวิต ผ่านกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ การให้การศึกษา และการฝึกอาชีพ เพื่อการเสริมพลัง พัฒนาคุณภาพชีวิต และสถานภาพของผู้หญิงให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานเชิงรุกที่ช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้หญิงและเด็ก ผ่านการรณรงค์เสริมสร้างสถานภาพ สิทธิ และโอกาสของผู้หญิง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับสตรีและการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านต่างๆ 2) ส่งเสริม ช่วยเหลือให้สตรีได้รับความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม 3) ส่งเสริมความรู้ความสามารถของสตรีในการประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 4) สนับสนุนสตรีทั่วไป สงเคราะห์สตรี เด็ก และเยาวชนที่ด้อยโอกาสให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 5) ให้ความร่วมมือประสานกับหน่วยงานรัฐบาล และองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานคล้ายกันทั้งในและต่างประเทศ

ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา งานของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็ก มีการพัฒนารูปแบบและคุณภาพการให้บริการด้วยการขยายกรอบภารกิจให้ครอบคลุมงานเชิงรุก ทำงานในเชิงป้องกันปัญหาร่วมกับเยาวชน รวมถึงการรณรงค์ในเชิงนโยบายส่งเสริมสถานภาพของผู้หญิงเพื่อสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในสังคม

4.1.1 40 ปี สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

จากการรับรู้ปัญหาความเดือดร้อนของผู้หญิง นำมาสู่ความร่วมมือของกลุ่มส่งเสริมสถานภาพสตรีในยุคนั้น ภายใต้การนำของคุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ เห็นว่าในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีองค์กรใดเลยที่ให้บริการที่พักชั่วคราวให้แก่ผู้หญิงโดยเฉพาะ จึงได้เปิดบ้านพักของตนเองเป็นบ้านพักฉุกเฉินชั่วคราว

สำหรับผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน บ้านพักฉุกเฉินแห่งแรกจึงได้จัดตั้งขึ้นซึ่งเป็นโครงการร่วมกับสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ก่อตั้งแล้วเสร็จในปี 2523 และเปิดดำเนินการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บ้านพักฉุกเฉินหลังแรกตั้งอยู่ที่ชั้น 3 ของอาคารสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งในสมัยนั้นเป็นที่พักพิงแห่งเดียวที่ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่เดือดร้อน บ้านพักฉุกเฉินจึงประสบปัญหาด้านสถานที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้บริการที่ถูกส่งมาจากหลายแห่ง ทั้งตำรวจ โรงพยาบาล พลเมืองดี และการมาด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องขยายสถานที่ โดยได้รับบริจาคที่ดินบริเวณทุ่งสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 21 ไร่ จากคุณรวีวรรณ บุญรักษ เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับสร้างบ้านพักฉุกเฉินแห่งใหม่ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้บริการที่เพิ่มมากขึ้น บ้านพักฉุกเฉินแห่งใหม่นี้สามารถรองรับผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาได้อย่างเต็มที่ มีพื้นที่สำหรับดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ครอบคลุมความต้องการของผู้ใช้บริการ

ในปี 2533 คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ ดร. สุธีรา วิจิตรานนท์ และคุณหญิงกนก สามเสน วิล ได้ก่อตั้งสถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา ซึ่งมีการกิจดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการรวมทั้งรณรงค์เพื่อกำหนดและปรับเปลี่ยนนโยบายที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสภาพของผู้หญิง ในขณะเดียวกันการป้องกันปัญหาที่ผู้หญิงต้องเผชิญในระยะยาว คือ การปลูกฝังเยาวชน จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์เยาวชนดอนเมืองร่วมพัฒนาสังคมไทยขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพ คุณธรรม และปลูกฝังจิตสำนึกต่อส่วนรวม ส่งเสริมให้เยาวชนมีทัศนคติที่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ในช่วงเริ่มต้นนั้นมุ่งจัดกลุ่มแกนนำเยาวชนในเขตดอนเมืองโดยฝึกอบรมความเป็นผู้นำ แทรกแนวคิดเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ และประยุกต์หลักธรรมะเพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม

งานบ้านพักฉุกเฉินและงานเชิงป้องกันได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งป้องกันและบรรเทาปัญหาของผู้หญิงและเด็ก การพัฒนางานเพื่อให้บริการอย่าง

รอบด้านจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเสมอมา ต่อมาในปี 2546 ได้จัดตั้งศูนย์กนิษฐนารี ภายใต้การให้บริการที่ครบวงจรของบ้านพักฉุกเฉินขึ้น เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้บริการ โดยทีมสหวิชาชีพ ในการดูแลด้านสุขภาพ ฟื้นฟูสภาพจิตใจและอารมณ์ รวบรวม หลักฐานวัตถุพยาน การดำเนินการประสานงานกับตำรวจ อัยการ และการ ดำเนินการด้านคดีความ โดยมีวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่เหมาะสม ได้แก่ ห้อง สืบสวนที่ใช้กระจกทางเดียวพร้อมติดตั้งกล้องวงจรปิดที่สามารถบันทึกภาพและ เสียงได้ตามมาตรฐานของกระบวนการสืบพยาน เพื่อให้กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ การให้ความช่วยเหลือผู้หญิงสามารถดำเนินการได้จบจบในจุดเดียว (One Stop Service) เกิดความสะดวกต่อผู้ใช้บริการ

บทบาทของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน จึงโดดเด่น และเป็นที่รู้จักในฐานะหน่วยงานที่พร้อมให้บริการที่พิถีพิถันชั่วคราวและให้ความ ช่วยเหลือแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหา จากประสบการณ์อันยาวนานกว่า 40 ปี บ้านพักฉุกเฉินได้พัฒนารูปแบบและคุณภาพการให้บริการในงานสังคม สงเคราะห์ ที่ดูแลช่วยเหลือโดยยึดผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง มองปัญหาอย่างเป็น องค์กรรวม และตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ปี 2523 จนถึง เดือนธันวาคม ปี 2563 รวมระยะเวลากว่า 40 ปี 4 เดือน มีผู้หญิง และเด็กที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน จำนวน 54,156 คน ได้ใช้บริการจาก บ้านพักฉุกเฉิน

จากอดีตถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2564 การดำเนินงานของสมาคมส่งเสริม สถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉินยังคงมุ่งมั่นดำเนินงานให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและ เด็ก โดยยึดถือปณิธานของผู้ก่อตั้ง คือ คุณหญิงกนิษฐา วิเชียรเจริญ และกลุ่ม ส่งเสริมสถานภาพสตรี ตลอดมา

4.1.2 ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภายใน

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ มีหน่วยงานภายใน ประกอบด้วย 1) บ้านพักฉุกเฉิน 2) ศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพสตรี 3) ศูนย์พัฒนาเยาวชน 4)

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา และ 5) วิเทรณ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เฮาส์ โดยลักษณะการให้บริการเป็นดังนี้

1) บ้านพักฉุกเฉิน

การให้บริการของบ้านพักฉุกเฉิน ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ เน้นการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่เดือดร้อนจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยให้ความช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย อาหาร สุขภาพอนามัย รวมทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ทักษะชีวิตและกำลังใจ โดยใช้หลักและกระบวนการสังคมสงเคราะห์ จัดกลุ่มบำบัดทางจิตเพื่อนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมได้ด้วยปกติสุข และช่วยเหลือตนเองได้ นอกเหนือจากการให้บริการที่พักพิงชั่วคราวที่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว ยังให้บริการทางโทรศัพท์ โดยให้การปรึกษาและแนะนำปัญหาด้านสุขภาพอนามัยเจริญพันธุ์ เช่น ท้องเมื่อไม่พร้อม โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาการติดเชื้อเอชไอวี โรคเอดส์ และภาวะการหมดวัยเจริญพันธุ์ บ้านพักฉุกเฉินเปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง นอกจากนี้ ยังได้แบ่งพื้นที่ดำเนินการเป็นส่วนย่อยตามลักษณะของกลุ่มผู้ใช้บริการ ได้แก่ ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน บ้านเด็ก และศูนย์กัญชีนารี

1.1) ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน

เป็นสถานที่ดูแลเด็กอ่อนวัยแรกเกิด ถึง 1 ปี 6 เดือน ซึ่งเป็นบุตรของผู้หญิงที่มาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ทั้งกรณีผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ท้องไม่พร้อม ทั้งที่มีความประสงค์หรือจำเป็นต้องยกบุตรเพื่อหาครอบครัวอุปถัมภ์ และกรณีที่ผู้ใช้บริการฝากเลี้ยงบุตรชั่วคราวเพื่อไปเรียนหนังสือหรือหางานทำ ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนมีพี่เลี้ยงดูแลเด็กทำหน้าที่ดูแลพัฒนาการของเด็กทางร่างกายและจิตใจ

1.2) บ้านเด็ก

เป็นสถานที่ดูแลเด็กเล็กตั้งแต่อายุ 1 ปี 6 เดือน เป็นต้นไป ซึ่งเป็นบุตรของผู้หญิงที่มาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินและฝากดูแลบุตร ในระหว่างที่ผู้หญิงรับการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ระหว่างพักรกคลอดหรือพักฟื้นหลังคลอด รวมทั้งบุตรของผู้ฝากเลี้ยง ได้แก่ บุตรของผู้มาฝึกอาชีพและบุตรเจ้าหน้าที่สมาคมฯ บ้านเด็กมีครู

และพี่เลี้ยงเด็กเป็นผู้ดูแลด้วยการเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี มุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ลดผลกระทบความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็ก

1.3) ศูนย์กนิษฐนารี

เป็นสถานที่ให้ความช่วยเหลืออย่างครบวงจรแก่ผู้หญิงและเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง โดยทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเครือข่ายการทำงานของบ้านพักฉุกเฉิน ได้แก่ แพทย์ แพทย์สูตินรีเวช แพทย์นิติเวช และพยาบาล ร่วมกันตรวจร่างกายและเก็บหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ การให้ยาป้องกันการตั้งครรภ์และป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ในกรณีที่มีความเสี่ยง ให้การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจ รวมถึงการประสานงานให้ความช่วยเหลือเพื่อดำเนินคดีทางกฎหมายในกรณีที่ผู้ใช้บริการต้องการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด

1.4) ศูนย์ให้คำปรึกษาครอบครัวสมานฉันท์

เป็นสถานที่เพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการยุติความรุนแรงในครอบครัว จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีภารกิจหลักเพื่อให้การปรึกษาผู้ใช้บริการและครอบครัวซึ่งจะนำไปสู่การเป็นครอบครัวสมานฉันท์ ครอบคลุมการให้การปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และกฎหมาย มีการทำงานร่วมกับสำนักงานอัยการสูงสุด และหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

2) ศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพสตรี

เป็นการให้บริการของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและเสริมสร้างทักษะการประกอบอาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินและประชาชนทั่วไปที่สนใจ

2.1) การฝึกอาชีพ

ศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพสตรีฯ จัดกิจกรรมฝึกอาชีพ ซึ่งเป็นการเพิ่มทางเลือกและการสร้างรายได้ให้แก่บุคคลทั่วไปและผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน โดยมีหลักสูตรฝึกอาชีพที่หลากหลาย เป็นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เปิดอบรมตั้งแต่หลักสูตรที่มีระยะเวลา 24 ชั่วโมง ถึง 100 ชั่วโมง ต่อหลักสูตร ในกรณีที่ผู้ใช้บริการหรือบุคคลทั่วไปได้เข้าอบรมในหลักสูตรช่างตัดผมชาย หลังฝึกจบภาคทฤษฎีแล้วจะได้ฝึกปฏิบัติโดยการให้บริการตัดผมฟรีตามชุมชนต่างๆ ซึ่งในปี 2563 ได้ให้บริการตามชุมชนในเขตดอนเมือง เขตหลักสี่ เขตสายไหม เขตบางเขน จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี เป็นกิจกรรมการบริการชุมชนของศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพสตรีฯ นอกจากนี้ยังมีการฝึกอาชีพสำหรับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน คือ การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นตามความสนใจ ประกอบด้วย ดอกไม้ประดิษฐ์ ศิลปประดิษฐ์ งานเย็บผ้า และงานปักผ้า เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

2.2) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพ ร่วมมือกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน เขตดอนเมือง จัดการศึกษาให้แก่ผู้พลัดโอกาสทางการศึกษาทั้งบุคคลทั่วไปและผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อให้ความรู้ขั้นพื้นฐานตามการศึกษาภาคบังคับ ระดับชั้นประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดการศึกษาทุกวันพุธและวันอาทิตย์ เวลา 09.00 – 12.00 น.

3) ศูนย์พัฒนาเยาวชน

ศูนย์พัฒนาเยาวชนเป็นหน่วยงานที่จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพให้แก่เยาวชน ในเรื่องการเป็นผู้นำที่ดี การมีทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม เคารพในความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ปลุกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีคุณค่า และมีความสุข โดยจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของเยาวชน ในปี 2563 งานพัฒนาเยาวชน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ได้จัดโครงการจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ โครงการเสริมสร้างศักยภาพพัฒนา

ต่อยอดแกนนำเพื่อนใจวัยทีนด้านสุขภาวะทางเพศในโรงเรียนและโครงการสร้างความ เป็นผู้นำให้แก่เยาวชนสตรีด้านอนามัยเจริญพันธุ์

4) สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนาได้รับการสนับสนุนงบประมาณในเบื้องต้นจากกองทุนพัฒนาสตรีแห่งสหประชาชาติ (UNIFEM) มุ่งเน้นการวิจัยนโยบายที่มีผลกระทบต่อผู้หญิงในวงกว้าง เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่ความเสมอภาคระหว่างเพศในสังคม

5) วีเทรน อินเตอร์เนชั่นแนล เฮ้าส์

วีเทรน อินเตอร์เนชั่นแนล เฮ้าส์ เปิดให้บริการห้องพัก ห้องประชุม สัมมนา สโมสรสุขภาพ สระว่ายน้ำ ห้องอาหาร และร้านค้ากาแฟ ตั้งขึ้นเพื่อหารายได้สมทบค่าใช้จ่ายกิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉินและเพื่อช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาเดือดร้อน โดยผู้หญิงที่มาพักอยู่บ้านพักฉุกเฉิน หากมีเวลาว่างก็สามารถมาช่วยงานเพื่อหารายได้เสริมระหว่างพักพิงอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินได้

4.1.3 กระบวนการช่วยเหลือสตรีและเด็กของบ้านพักฉุกเฉิน

บ้านพักฉุกเฉินให้การช่วยเหลือผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหาอย่างครบวงจร ประกอบด้วย การดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ สังคม การให้การปรึกษา การให้คำแนะนำด้านกฎหมาย และการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ รวมถึงการเป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้บริการกับครอบครัว ในกรณีที่ผู้ใช้บริการมีความต้องการกลับคืนสู่ครอบครัว โดยยึดหลักการผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง มองปัญหาอย่างเป็นองค์รวม และตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1) การบริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา

การบริการด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา ได้แก่ การจัดหาที่พักอาศัยชั่วคราว อาหาร ยา และสิ่งจำเป็นต่างๆ สำหรับผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำความ

รุนแรง นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยามีการพูดคุยเพื่อให้กำลังใจและให้การปรึกษา เพื่อให้เห็นทางเลือกต่างๆ โดยยึดผู้หญิงและเด็กเป็นศูนย์กลาง มีการใช้แนวทางการเสริมพลัง (Empowerment) การจัดกิจกรรมกลุ่มบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจ การเป็นสื่อกลางขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และการเยี่ยมบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจกับครอบครัวของผู้ใช้บริการ

2) การบริการด้านการแพทย์

การบริการด้านการแพทย์ ได้แก่ การให้บริการโดยแพทย์สูตินรีเวชและจิตแพทย์ (อาสาสมัคร) ให้การตรวจสุขภาพกายและจิต ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาด้านการวางแผนครอบครัว โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพศศึกษา และการดูแลสุขภาพจิต รวมถึงการส่งต่อเข้ารับการวินิจฉัยทางกายและจิต การตรวจรักษา และฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลของรัฐ ได้แก่ วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล สถาบันบำราศนราดูร โรงพยาบาลศรีธัญญา ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 และศูนย์บริการสาธารณสุข 60 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการติดตามผลอาการของผู้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่อง

3) การบริการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ

การบริการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ คือ การให้ความรู้ต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การวางแผนครอบครัว การติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ การดูแลเด็ก การเสริมสร้างทักษะชีวิต การฝึกอาชีพตามความสนใจ และการให้บริการการศึกษาตามระบบการศึกษาทั้งในระบบและการศึกษานอกโรงเรียน ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

4) การบริการด้านกฎหมาย

การบริการด้านกฎหมาย ได้แก่ การให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเบื้องต้น และกระบวนการยุติธรรม การเป็นศูนย์กลางรับเรื่องและติดต่อสถานีตำรวจที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีและติดตามผลคดี และการเป็นสื่อกลางติดต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย เช่น มูลนิธิเพื่อนหญิงและสมาคม

บันทึกสถิติทางกฎหมายฯ รวมไปถึงการร่วมสอบพยานเด็กตาม ป.วิ อาญา พ.ศ. 2543

5) การติดตามผลเมื่อผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว

การติดตามผลเมื่อผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว คือ การเยี่ยมบ้านผู้ใช้บริการ ทั้งสถานที่พักอาศัย สถานที่ทำงาน หรือสถานที่เรียน การติดตามผลทางโทรศัพท์ และการประสานงานเครือข่ายทางสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ให้เยี่ยมบ้านเพื่อติดตามผล รวมถึงการให้ความช่วยเหลืออื่นๆ ที่จำเป็น หลังผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว

4.1.4 ผู้ใช้บริการ

บ้านพักฉุกเฉินเก็บรวบรวมสถิติผู้ใช้บริการตั้งแต่เดือนสิงหาคม ปี 2523 ถึง เดือนธันวาคม ปี 2563 ได้ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ประสบความเดือดร้อนต่างๆ จำนวน 54,156 คน จำแนกตามอายุของผู้ใช้บริการ พบว่า ผู้ใช้บริการมีอายุ 0 – 9 ปี 12,283 คน (ร้อยละ 22.00) อายุ 10 – 19 ปี 13,382 คน (ร้อยละ 25.00) อายุ 20 – 29 ปี 14,373 คน (ร้อยละ 26.00) อายุ 30 – 59 ปี 12,485 คน (ร้อยละ 23.00) และอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,633 คน (ร้อยละ 3.00) (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1

จำนวนผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินจำแนกตามอายุ

อายุ	0 – 9 ปี	10 – 19 ปี	20 – 29 ปี	30 – 59 ปี	60 ปีขึ้นไป	รวม
ทั้งหมด (คน)	12,283	13,382	14,373	12,485	1,633	54,156
ร้อยละ	22.00	25.00	26.00	23.00	3.00	100.00

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ใช้บริการไม่อยู่ในเกณฑ์รับการศึกษา 7,155 คน (ร้อยละ 13.00) ไม่ได้รับการศึกษา 9,122 คน (ร้อยละ 17.00) ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 18,975 คน (ร้อยละ 35.00) มัธยมศึกษา 18,448 คน (ร้อยละ 34.00) และปริญญาตรี 456 คน (ร้อยละ 1.00) (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

จำนวนผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉินจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ไม่อยู่ในเกณฑ์	ไม่ได้รับการศึกษา	ต่ำกว่าป.6	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรี	รวม
ทั้งหมด (คน)	7,155	9,122	18,975	18,448	456	54,156
ร้อยละ	13.00	17.00	35.00	34.00	1.00	100.00

จำนวนผู้ให้บริการย้อนหลัง 10 ปี เฉพาะผู้ให้บริการที่พักพิงชั่วคราวในบ้านพักฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยผู้ให้บริการในแต่ละปี ประมาณ 347 คน จากข้อมูลพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน มีอายุตั้งแต่ 19 – 25 ปี และ 26 – 55 ปี และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นวัยเด็ก มีอายุตั้งแต่ 0 – 12 ปี (ตารางที่ 4.3) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ติดตามมากับผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ข้อมูลทางสถิติของผู้ใช้บริการจำแนกตามอายุสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน มีความเหมาะสมและสำคัญแก่กลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 4.3

จำนวนผู้ใช้บริการย้อนหลัง 10 ปี (เฉพาะผู้ใช้บริการที่พักพิงชั่วคราวในบ้านพักฉุกเฉิน)

ปี อายุ		0 - 12 ปี	13 – 18 ปี	19 – 25 ปี	26 – 55 ปี	56 ปีขึ้นไป	รวม
2563	จำนวน	132	19	51	132	6	340
	ร้อยละ	38.82	5.59	15.00	38.82	1.77	100.00
2562	จำนวน	132	19	51	132	6	340
	ร้อยละ	38.82	5.59	15.00	38.82	1.77	100.00
2561	จำนวน	152	22	66	111	6	357
	ร้อยละ	42.58	6.16	18.49	31.09	1.68	100.00
2560	จำนวน	130	24	44	90	8	296
	ร้อยละ	43.92	8.11	14.86	30.41	2.70	100.00
2559	จำนวน	114	20	35	95	10	274
	ร้อยละ	41.61	7.30	12.77	34.67	3.65	100.00
2558	จำนวน	106	30	50	108	7	301
	ร้อยละ	35.22	9.96	16.61	35.88	2.33	100.00
2557	จำนวน	132	35	56	139	6	368
	ร้อยละ	35.87	9.51	15.22	37.77	1.63	100.00
2556	จำนวน	153	49	43	160	13	418
	ร้อยละ	36.60	11.72	10.29	38.28	3.11	100.00
2555	จำนวน	126	49	58	159	8	400
	ร้อยละ	31.50	12.25	14.50	39.75	2.00	100.00
2554	จำนวน	141	32	67	123	8	371
	ร้อยละ	38.01	8.62	18.06	33.15	2.16	100.00

อย่างไรก็ตาม ในปี 2564 จำนวนผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินลดลงอย่างมาก เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 บ้านพักฉุกเฉินมีมาตรการด้านสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส จึงไม่รับผู้ใช้บริการรายใหม่ ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 บ้านพักฉุกเฉินมีผู้ใช้บริการทั้งผู้หญิงและเด็กรวมทั้งสิ้นประมาณ 80 คน

4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน และกลุ่มที่สอง ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงจำเป็นต้องทราบข้อมูลทั่วไป โดยกลุ่มที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ระบุตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนกลุ่มที่สอง ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ระบุนามสมมติใช้แทนชื่อจริงในการนำเสนอผลการศึกษา

4.2.1 เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

ในกระบวนการปฏิบัติงานกับผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรง ของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ตั้งแต่ก้าวแรกหลังจากผู้หญิงตัดสินใจเข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน บทบาทในภาพรวมของเจ้าหน้าที่แต่ละตำแหน่งที่มีต่อผู้ใช้บริการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการให้ความช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟู สนับสนุน และส่งเสริม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (บ้านพักฉุกเฉิน) และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ (ตารางที่ 4.4) มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.4

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน

ตำแหน่ง	ประสบการณ์การทำงาน
ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (บ้านพักฉุกเฉิน)	
- นักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 1	20 ปี
- นักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 2	30 ปี
- นักจิตวิทยา	13 ปี
- ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 1	10 ปี
- ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 2	8 ปี
- ผู้จัดการเคหะกิจ	32 ปี
- หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก	28 ปี
ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ	
- เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม	24 ปี
- ครูสอนศิลปประดิษฐ์	30 ปี
- เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ คนที่ 1	10 ปี
- เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ คนที่ 2	10 ปี

1) ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (บ้านพักฉุกเฉิน)

ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (บ้านพักฉุกเฉิน) ดูแลกลุ่มเป้าหมายผู้หญิงและเด็กที่มาพักพิงชั่วคราวที่บ้านพักฉุกเฉิน เนื่องจากประสบปัญหาเดือดร้อนเฉพาะหน้า ได้แก่ ปัญหาครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว ถูกข่มขืน ติดเชื้อเอชไอวี โรคเอดส์ และท้องไม่พร้อม การดำเนินงานของฝ่ายสังคมสงเคราะห์ครอบคลุมการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย อาหาร การดูแลสุขภาพกายและใจ การให้การปรึกษา การให้ความรู้ และการจัดกระบวนการกลุ่ม ด้วยหลักการ วิธีการ และการ

ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้ ยังมีศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนและบ้านเด็ก ซึ่งเป็น การจัดบริการดูแลบุตรสำหรับผู้ให้บริการที่มีบุตรติดตามมาด้วย การจัดบริการของ ฝ่ายสังคมสงเคราะห์มีเป้าหมายเพื่อเสริมพลังอำนาจให้ผู้ให้บริการเชื่อมั่นใน ความสามารถและมองเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การก้าวข้ามผ่านปัญหา และอุปสรรคในชีวิต สามารถกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

นักสังคมสงเคราะห์

นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ พื้นฟู สนับสนุน และส่งเสริมผู้ให้บริการโดยใช้วิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Casework) ในรูปแบบการจัดการรายกรณี (Case Manager) และวิธีการสังคม สงเคราะห์กลุ่มชน (Social Group Work) ดำเนินการตามหลักการ วิธีการ และ การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การศึกษาข้อมูล (Fact Finding) การวินิจฉัย หรือประเมินปัญหา (Assessment) การวางแผนให้ความช่วยเหลือ (Planning) การให้ความช่วยเหลือ (Intervention) การติดตามประเมินผล (Follow up and Evaluation) และการสิ้นสุดการให้ความช่วยเหลือ (Termination) ผ่านการให้การ ปรีกษา การให้ความรู้ด้านทักษะชีวิต การให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในแต่ละ กรณี และการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้บริการ

นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทหลักในกลไกและการสนับสนุนการพัฒนา อาชีพ ในกรณีที่ผู้ให้บริการตัดสินใจเข้ารับการศึกษา นักสังคมสงเคราะห์มี บทบาทในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก ครอบคลุมการเตรียมความพร้อมทางด้าน ร่างกายและจิตใจของผู้ให้บริการก่อนเข้ารับการศึกษา การสำรวจความต้องการ ของผู้ให้บริการว่าผู้ให้บริการต้องการฝึกอาชีพในลักษณะใด และให้ข้อมูลแก่ ผู้ให้บริการว่าฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพมีหลักสูตรฝึกอาชีพใดบ้าง ในระหว่าง การฝึกอาชีพของผู้ให้บริการนักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสนับสนุนทางจิตสังคมและ สนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้ให้บริการที่อาจจะประสบปัญหา ระหว่าง การฝึกอาชีพ มีบทบาทสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น เช่น การอบรม ความรู้ด้านกฎหมาย การให้ความรู้ด้านทักษะชีวิต นอกจากนี้ หลังจากผู้ให้บริการ

ฝึกอาชีพจนจบหลักสูตรแล้วนักสังคมสงเคราะห์ยังมีบทบาทหลักในการประเมินผล และติดตามหลังจากผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉิน

นักจิตวิทยา

นักจิตวิทยามีบทบาทต่อผู้ใช้บริการในรูปแบบการปฏิบัติงานด้านจิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychology) ครอบคลุมการฟื้นฟูด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (Bio-Psycho-Social) แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) การทดสอบทางจิตวิทยา (Psychological Test) ด้วยการใช้แบบประเมินทางจิตวิทยา เช่น การประเมินสภาพจิตใจเบื้องต้น แบบทดสอบระดับสติปัญญา แบบประเมินบุคลิกภาพ และแบบประเมินซึมเศร้าและฆ่าตัวตาย เป็นต้น 2) การบำบัดรักษา (Treatment) ด้วยวิธีการทางจิตวิทยาการให้การปรึกษา ประยุกต์และบูรณาการทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการเฉพาะราย และ 3) การป้องกัน (Prevention) ครอบคลุมการดูแลสุขภาพร่างกาย เช่น การออกกำลังกายเดินแอโรบิก โยคะ และการทำศาสนบำบัดผ่านวิธีการทำวัตรเย็น สวดมนต์ และนั่งสมาธิ

นักจิตวิทยามีบทบาทสำคัญในการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพ ผ่านการประเมินและทดสอบทางจิตวิทยาด้วยเครื่องมือต่างๆ ในการสำรวจและเตรียมความพร้อมของผู้ใช้บริการ เพื่อยืนยันว่าผู้ใช้บริการอยู่ในสถานะที่สามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้ เนื่องจากการฝึกอาชีพมีอุปกรณ์ที่อาจจะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้บริการและบุคคลอื่น จึงจำเป็นต้องมีการประเมินความพร้อมก่อนฝึกอาชีพ นอกจากนี้ ในระหว่างการฝึกอาชีพ นักจิตวิทยาจัดกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนด้านจิตใจและสังคมของผู้ใช้บริการ เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย นั่งสมาธิ การให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้ใช้บริการ

ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์

ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทเป็น “ผู้สนับสนุน” งานด้านสังคมสงเคราะห์ตลอดทั้งกระบวนการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะในขั้นตอนการเกริ่นผู้ใช้บริการรายใหม่ที่บ้านพักฉุกเฉินที่เดินทางมาใช้บริการในช่วงกลางคืน ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ดำเนินการตามขั้นตอน

การแรกรับ ได้แก่ การซักประวัติ การตรวจกระเปาะ การถ่ายรูปร่องรอยการถูกทำร้ายร่างกายเพื่อใช้เป็นวัตถุพยาน และการให้การปรึกษาในเบื้องต้น ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์รับผิดชอบดำเนินการเรื่องเอกสารทางราชการของผู้ใช้บริการ การแจ้งเกิดบุตร การขอย้ายทะเบียนบ้าน และการดำเนินการเรื่องสิทธิที่ผู้ใช้บริการพึงมีพึงได้ เช่น สิทธิในการรักษาพยาบาล (บัตรทอง) นอกจากนี้ ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ยังมีหน้าที่การเก็บรวบรวมสถิติผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินเพื่อสรุปจำนวนผู้ใช้บริการทั้งหมดในแต่ละปีด้วย

ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้สนับสนุนในกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกอาชีพ ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนไปฝึกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการให้คำแนะนำเรื่องการแต่งกายที่เหมาะสมและการนัดหมายเวลาก่อนถึงวันเข้ารับการฝึกอาชีพ นอกจากนี้ ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ยังคอยสังเกตและคอยติดตามผู้ใช้บริการระหว่างฝึกอาชีพ ให้กำลังใจ สนับสนุนและให้การปรึกษาทางอาชีพแก่ผู้ใช้บริการ ในกรณีที่ผู้ใช้บริการไว้วางใจผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ใช้บริการอาจจะเข้ามาขอคำปรึกษา หากผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ให้การปรึกษาในเบื้องต้นแล้วพบว่า ผู้ใช้บริการกำลังเผชิญปัญหา มีข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการฝึกอาชีพ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกส่งให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการต่อไป

ผู้จัดการเคหะกิจ

ผู้จัดการเคหะกิจมีบทบาทสนับสนุนสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการอุปโภคและบริโภคให้แก่ผู้ใช้บริการ ครอบคลุมปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ผู้จัดการเคหะกิจจะได้รับมอบหมายจากนักสังคมสงเคราะห์เมื่อบ้านพักฉุกเฉินมีผู้ใช้บริการรายใหม่ โดยเริ่มจากการจัดหาห้องพัก การจัดของใช้ส่วนตัวทั้งของเด็กและผู้ใหญ่สำหรับการอุปโภคที่จำเป็นในแต่ละวัน เช่น เสื้อผ้า ชุดชั้นใน สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผงซักฟอก รวมถึงการจัดเวรทำอาหาร และทำความสะอาดบ้านพักฉุกเฉิน ดูแลผู้ใช้บริการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ

เมื่อผู้ใช้บริการพร้อมออกไปใช้ชีวิตนอกบ้านพักฉุกเฉิน ในระยะแรก ผู้จัดการเคหะกิจช่วยจัดเตรียมสิ่งของที่จำเป็นสำหรับการอุปโภคและบริโภคให้แก่ผู้ใช้บริการตามการประเมินเพื่อให้ความช่วยเหลือของนักสังคมสงเคราะห์

ผู้จัดการเคหะกิจมีบทบาทสนับสนุนผู้ใช้บริการในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก โดยเฉพาะการจัดเวรทำความสะอาดและการทำอาหารในแต่ละวัน หากผู้ใช้บริการเลือกฝึกอาชีพแล้ว ผู้จัดการเคหะกิจต้องสลับเวรในการทำความสะอาดและการทำอาหารให้แก่ผู้ใช้บริการคนอื่นๆ ในบ้านพักฉุกเฉิน โดยให้ความสำคัญแก่การฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการที่เข้ารับการฝึกอาชีพไม่ต้องมาเข้าเวรทำความสะอาดและทำอาหารในวันนั้นๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้อย่างเต็มที่

หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและหัวหน้าบ้านเด็ก

หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและหัวหน้าบ้านเด็กมีบทบาทดูแลเด็กที่อยู่ในบ้านพักฉุกเฉิน โดยเด็กที่ดูแลมีที่มาแตกต่างกัน เช่น เป็นบุตรของผู้ใช้บริการที่นักสังคมสงเคราะห์ประเมินแล้วว่าไม่สามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเอง เป็นบุตรของผู้ใช้บริการที่ฝากเลี้ยงเนื่องจากต้องไปฝึกอาชีพหรือออกไปทำงานข้างนอกในเวลากลางวัน เด็กที่ได้รับการส่งต่อมาจากหน่วยงานเครือข่าย เด็กที่ต้องดูแลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามช่วงอายุ ได้แก่ ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน มีอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 18 เดือน และบ้านเด็ก มีอายุตั้งแต่ 18 เดือนขึ้นไป ถึง 9 ปี การดูแลเด็กในศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนเป็นการดูแลเรื่องอาหาร การอาบน้ำ และการขับถ่าย ส่วนบ้านเด็กเป็นการทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก เช่น การเล่นนิทานและการวาดภาพระบายสี

หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและหัวหน้าบ้านเด็ก มีบทบาทสนับสนุนผู้ใช้บริการในกรณีที่ผู้ใช้บริการต้องการฝึกอาชีพแต่มีบุตรติดตามมาด้วย ผู้บริการมักจะกังวลว่า หากเข้ารับการฝึกอาชีพจะไม่สามารถดูแลบุตรได้ หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและหัวหน้าบ้านเด็ก มีบทบาทสนับสนุนการดูแลบุตรให้แก่ผู้ใช้บริการที่เข้ารับการฝึกอาชีพในเวลากลางวัน ผู้ใช้บริการสามารถฝากดูแลบุตร

ได้ตั้งแต่ช่วง 08.00 – 16.00 น. ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับการฝึกอาชีพ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้อย่างเต็มที่

2) ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ

ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ จัดบริการด้านการศึกษาและการเสริมสร้างทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ โดยจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการฝึกอาชีพ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมทักษะทางวิชาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินและประชาชนทั่วไปที่สนใจ การเสริมสร้างทักษะสำหรับการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพและการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ เปิดสอนเฉพาะผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า เป็นต้น ผลงานที่ได้รับจากการฝึกอาชีพเหล่านี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ใช้บริการระหว่างพักอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน

เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม

เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมเป็นตำแหน่งที่อยู่ภายใต้ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ มีหน้าที่จัดหลักสูตรฝึกอาชีพ ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ประสานงานติดต่อวิทยากรแต่ละหลักสูตร และออกประกาศนียบัตรรับรองผู้ที่ฝึกอาชีพจบหลักสูตรแต่ละรุ่น ดูแลภาพรวมหลักสูตรตลอดระยะเวลาของการฝึกอาชีพทั้งสำหรับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินและประชาชนทั่วไปที่สนใจ

นอกจากบทบาทที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดูแลหลักสูตรการฝึกอาชีพสำหรับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินและประชาชนทั่วไปแล้ว ยังมีบทบาทประเมินผลและติดตามระหว่างการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการเฉพาะกรณีที่ผู้ใช้บริการลงทะเบียนฝึกอาชีพในหลักสูตร การประเมินผลและติดตามผู้ใช้บริการนั้น เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมเก็บข้อมูลผู้ใช้บริการว่าเข้าฝึกอาชีพครบตามกำหนดหรือไม่ เพื่อประเมินผลว่าผู้ใช้บริการได้ผ่านหลักสูตรฝึกอาชีพและออกประกาศนียบัตรรับรอง นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ใช้บริการขาดการฝึกอาชีพ เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมจะแจ้งให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบและติดตามว่าผู้ใช้บริการขาดฝึกอาชีพเพราะเหตุใด มีเหตุจำเป็นให้

ผู้ใช้บริการขาดฝึกอาชีพหรือไม่ หากผู้ใช้บริการขาดการฝึกอาชีพหลายครั้ง เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมมีหน้าที่แจ้งให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบ เพื่อให้ นักสังคมสงเคราะห์พูดคุยและหาวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ใช้บริการ

ครูสอนศิลปประดิษฐ์

ครูสอนศิลปประดิษฐ์เป็นตำแหน่งที่อยู่ภายใต้ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินที่สนใจการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตร ฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้า ครูสอนศิลปประดิษฐ์มีหน้าที่สอนวิธีการประดิษฐ์ดอกไม้ตามรูปแบบทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน นอกจากนี้ ครูสอนศิลปประดิษฐ์มีหน้าที่จัดซื้อและเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำดอกไม้ประดิษฐ์ คิดค้น พัฒนาการประดิษฐ์ดอกไม้ชนิดใหม่ และการหาตลาดขายส่งดอกไม้ประดิษฐ์จากผลงานของผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ทั้งนี้ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้ามีคำสั่งการผลิตจากองค์กรภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ใช้บริการที่มีทักษะการประดิษฐ์ดอกไม้และสนใจทำ

ครูสอนศิลปประดิษฐ์มีบทบาทหลักด้านการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ ในฐานะครูผู้สอนวิชาดอกไม้ประดิษฐ์ให้แก่ผู้ใช้บริการที่สนใจ ครูศิลปประดิษฐ์ฝึกให้ผู้ใช้บริการได้ลงมือประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าโดยเริ่มจากชิ้นงานที่ง่ายและยากขึ้นไปเรื่อยๆ ตามทักษะและความสามารถของผู้ใช้บริการที่เพิ่มมากขึ้น และให้ผู้ใช้บริการได้เลือกขั้นตอนการประดิษฐ์ที่ตนเองสนใจ การฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าเป็นการฝึกอาชีพที่มีรายได้ตามชิ้นงาน ผู้ใช้บริการสามารถมาฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์แต่ละขั้นตอนโดยมีค่าตอบแทนจากคำสั่งการผลิตจากองค์กรภาคเอกชน นอกจากการสอนแล้ว ครูสอนศิลปประดิษฐ์ยังมีบทบาทสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพแก่ผู้ใช้บริการด้วย เช่น การแนะนำสถานที่ในการซื้ออุปกรณ์และวัสดุทำดอกไม้ประดิษฐ์

เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ

เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพเป็นตำแหน่งที่อยู่ภายใต้ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ โดยเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพเปรียบเสมือน “ฝ่ายผลิต” เกี่ยวข้องกับผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉินที่สนใจการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ได้แก่ การเย็บผ้าและการปักผ้า เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพมีหน้าที่สอนวิธีการเย็บผ้าและการปักผ้าให้แก่ผู้ให้บริการที่สนใจการเย็บปักถักร้อย ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน หากมีคำสั่งการผลิตสินค้าจากองค์กรภาคเอกชน เช่น การเย็บและปักชุดชั้นใน เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพมีหน้าที่จัดสรรชิ้นงานแก่ผู้ให้บริการที่มีทักษะการเย็บปักถักร้อยและสนใจ ให้สามารถรับงานไปทำเพื่อสร้างรายได้แก่ตนเอง

เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพมีบทบาทหลักในการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพในฐานะครูผู้สอน ประกอบด้วยการฝึกเย็บผ้าและการปักผ้า เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพจะฝึกให้ผู้ให้บริการได้ลงมือทำจริง เช่น ในการปักผ้า เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพวางรูปแบบการปักผ้าให้โดยเริ่มจากรูปแบบการปักผ้าอย่างง่ายและยากขึ้นเรื่อยๆ ตามทักษะความสามารถของผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการสามารถเข้ามาฝึกเย็บผ้าและปักผ้า โดยได้รับค่าตอบแทนจากคำสั่งการผลิตขององค์กรภาคเอกชน

แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของบ้านพักฉุกเฉินมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ให้บริการ อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการพัฒนาอาชีพ เจ้าหน้าที่ทุกตำแหน่งปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกันตลอดทั้งกระบวนการ โดยเริ่มต้นจากการปฏิบัติงานของฝ่ายสังคมสงเคราะห์ซึ่งปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ ผู้จัดการเคหะกิจ หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน และหัวหน้าบ้านเด็ก ไปจนถึงการประสานและส่งต่อผู้ให้บริการที่มีความต้องการเข้าสู่กระบวนการพัฒนาอาชีพ ให้แก่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ครูสอนศิลปประดิษฐ์ และเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ บทบาทของทีมสหวิชาชีพและเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพจึงมีความสำคัญต่อกลไกการพัฒนาอาชีพของสมาคม

ส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน เปรียบเสมือนฟันเฟืองในการขับเคลื่อน กลไกการพัฒนาอาชีพตลอดทั้งกระบวนการ โดยกลไกการพัฒนาอาชีพ สามารถ จำแนกเป็น 4 กลไก ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก 2) การสำรวจความ ต้องการของผู้ใช้บริการ 3) การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ และ 4) การ ประเมินผลและติดตาม นอกจากกลไกการพัฒนาอาชีพแล้วยังมีการสนับสนุนการ พัฒนาอาชีพ จำแนกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางจิตสังคม 2) การ สนับสนุนการดูแลบุตร 3) การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ และ 4) การ สนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น

4.2.2 ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนี้เป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ที่เคยใช้บริการ บ้านพักฉุกเฉินมาก่อน หลังจากได้ใช้บริการจนเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาชีวิตใน ช่วงเวลาหนึ่งได้ผ่านพ้นไป ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินจึงมีประสบการณ์ที่สำคัญ เกี่ยวกับการให้บริการของบ้านพักฉุกเฉินตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ ผู้ให้ข้อมูล สำคัญประกอบด้วย ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน 2 คน (ตารางที่ 4.5) มี รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.5

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มที่ 2 ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

นามสมมติ	คุณนุช	คุณพัศ
อายุ	33 ปี	40 ปี
ภูมิลำเนาเดิม	กรุงเทพมหานคร	จังหวัดอำนาจเจริญ
ที่อยู่ปัจจุบัน	กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร
ครอบครัว	อาศัยอยู่กับบุตรชาย อายุ 4 ปี	อาศัยอยู่กับบุตรสาว อายุ 11 ปี
อาชีพ	พนักงานบริษัทเอกชน	รับจ้างขับรถรับ-ส่ง (อาชีพ

นามสมมติ	คุณนุช	คุณพัศ
		อิสระ)
ระยะเวลาในการ ใช้บริการ	6 เดือน (มี.ค. – ส.ค. 2562)	4 เดือน (ก.ย. 2558 – ม.ค. 2559)
การใช้บริการฝึก อาชีพ	- หลักสูตรช่างตัดเสื้อสตรี - การเย็บผ้าและปักผ้า - ดอกไม้ประดิษฐ์	- หลักสูตรนวดแผนไทย - หลักสูตรคอมพิวเตอร์เบื้องต้น - การเย็บผ้าและปักผ้า

1) ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน คนที่ 1 คุณนุช

เดือนมีนาคม ปี 2562 คุณนุชมีปัญหาเกี่ยวกับแฟนหนุ่มและถูกทำร้ายร่างกาย จึงตัดสินใจหนีออกจากห้องเช่าที่พักอยู่กับแฟนหนุ่มและบุตรชายเพื่อเอาตัวรอด โดยคุณนุชคิดว่าจะหนีออกมาคนเดียวแล้วกลับไปรับบุตรออกมาเมื่อตนเองปลอดภัยดีแล้ว เนื่องจากฝ่ายชายไม่ได้มีพฤติกรรมความรุนแรงกับบุตรชาย หลังจากออกมาได้ไม่นานคุณนุชตัดสินใจจะไปรับบุตรชายมาอยู่ด้วย แต่แฟนใหม่ของฝ่ายชายไม่ยินยอมเพราะต้องการเลี้ยงดูบุตรชายของคุณนุช ทำให้คุณนุชถูกทำร้ายร่างกายกลับมาอีกครั้งหนึ่ง คุณนุชจึงเข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อขอความคุ้มครองและให้ช่วยนำบุตรกลับมาอยู่กับตนเอง แต่กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ คุณนุชจึงติดต่อไปยังมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อขอความช่วยเหลือ มูลนิธิเพื่อนหญิงได้ดำเนินการให้คุณนุชได้บุตรกลับคืนมา แฟนใหม่ของฝ่ายชายยังคงไม่ยอมและตามคุกคามคุณนุชอยู่เสมอ มูลนิธิเพื่อนหญิงกังวลว่าคุณนุชจะไม่ปลอดภัยจึงประสานบ้านพักฉุกเฉินให้คุณนุชมาพักอยู่เป็นการชั่วคราว

เมื่อเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉินในช่วงแรก คุณนุชไม่สามารถปรับตัวได้ดีมากนัก ยังคงเจ็บ นั้งซิม และเก็บตัวคนเดียวอยู่เสมอ แต่หลังจากได้เข้าร่วมกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์กับนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา รวมถึงการได้เพื่อนร่วมห้องพูดคุย ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน ทำให้เริ่มปรับตัวอยู่บ้านพัก

ฉุกเฉินได้ คุณหนูได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมในกระบวนการทางสังคม สงเคราะห์ การฝึกอาชีพหลักสูตรช่างตัดเสื้อสตรี การฝึกเย็บผ้า การปักผ้า และ ดอกไม้ประดิษฐ์ หลังจากคุณหนูได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของบ้านพักฉุกเฉินเป็น ระยะเวลา 6 เดือน คุณหนูคิดว่าตนพร้อมที่จะก้าวต่อไปหลังผ่านพ้นปัญหา จึง ตัดสินใจแจ้งให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบว่า จะออกไปหางานทำข้างนอก ใน ขณะเดียวกันคุณหนูได้งานเป็นบริกรของร้านอาหาร จึงตกลงกับนักสังคม สงเคราะห์ว่าจะขอพักอาศัยอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินก่อนเป็นระยะเวลา 1 เดือน เนื่องจากยังไม่มีรายได้ ถ้าหากมีรายได้จากการทำงานแล้วจึงจะย้ายออกไปอยู่ห้อง เช่าข้างนอก เมื่อคุณหนูมีรายได้และย้ายออกไปอยู่ข้างนอก คุณหนูสามารถดูแล ตนเองและบุตรชายได้เป็นอย่างดีและไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก

ปัจจุบัน พ.ศ. 2564 คุณหนู อายุ 33 ปี และบุตรชาย อายุ 4 ปี อาศัยอยู่ ห้องเช่ารายเดือนในกรุงเทพมหานคร คุณหนูประกอบอาชีพเป็นพนักงาน บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งเป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนและมีสวัสดิการเหมาะสม โดย คุณหนูมีเป้าหมายว่าจะตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่เพื่อดูแลบุตรชายต่อไป

2) ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน คนที่ 2 คุณพัศ

คุณพัศ เผชิญปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเวลาหลายปี จนถึงช่วงปี 2558 คุณพัศถูกทำร้ายร่างกายจนต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล และรู้สึก ว่าตนทนไม่ไหวกับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามี จึงตัดสินใจแจ้งเจ้าหน้าที่ ของโรงพยาบาลว่าเมื่อรักษาตัวเสร็จแล้วจะไม่ขอกลับบ้านเพราะจะถูกสามีทำร้าย ร่างกาย โรงพยาบาลจึงประสานงานกับบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่คุณพัศและครอบครัวอาศัยอยู่ในช่วงนั้น เพื่อส่งตัวคุณพัศไปพักพิง ชั่วคราว คุณพัศและบุตรสาวพักอยู่เป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน แต่ในระหว่าง 3 เดือนนั้น สามีของคุณพัศก็คอยติดตามและคุกคามอยู่เสมอ คุณพัศได้รับข้อมูล จากเจ้าหน้าที่ว่า มีบ้านพักฉุกเฉินที่คุณพัศและบุตรสาวสามารถไปใช้บริการได้และ น่าจะเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยมากกว่า คุณพัศจึงตัดสินใจขอทำเรื่องย้ายไปพักอยู่ที่ บ้านพักฉุกเฉิน

เมื่อย้ายมาที่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ดำเนินการตามกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ และการดำเนินการทางกฎหมายกับสามีด้วย เพราะคุณพัศต้องการฟ้องหย่า เมื่อมาอยู่บ้านพักฉุกเฉิน สามีก็ยังคงติดตามคุณพัศ และบุตรสาวอยู่เป็นระยะ ในขณะที่กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และกระบวนการทางกฎหมายดำเนินการไป คุณพัศได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของบ้านพักฉุกเฉิน รวมถึงการฝึกอาชีพ โดยคุณพัศได้เลือกฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยและหลักสูตรคอมพิวเตอร์เบื้องต้น การฝึกเย็บผ้า และการปักผ้า เป็นระยะเวลาประมาณ 4 เดือน ที่คุณพัศและบุตรสาวอาศัยอยู่บ้านพักฉุกเฉิน คุณพัศคิดว่าตนเองมีความพร้อมและต้องการออกไปทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและบุตรสาวหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉิน จึงตัดสินใจออกไปช่วยพี่สาวชายของและขอพักอาศัยอยู่ด้วย โดยได้วางแผนร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ว่า จะขอฝากบุตรสาวให้บ้านพักฉุกเฉินดูแลเป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี เมื่อตนเองเก็บเงินได้และมีความพร้อมจึงมารับบุตรสาวไปอยู่ด้วย ในระหว่างนั้นคุณพัศมาเยี่ยมบุตรสาวทุกเดือนไม่เคยขาด ระยะเวลา 1 ปี ผ่านไป คุณพัศมีเงินเก็บเพียงพอในการเช่าบ้านและมีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร จึงมารับบุตรสาวออกไปจากบ้านพักฉุกเฉิน คุณพัศไม่ติดต่อกับสามีอีกและตัดสินใจเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวดูแลบุตรสาวด้วยตนเอง

ปัจจุบัน พ.ศ. 2564 คุณพัศ อายุ 40 ปี และบุตรสาว อายุ 11 ปี อาศัยอยู่บ้านเช่าในกรุงเทพมหานคร คุณพัศประกอบอาชีพรับจ้างขับรถรับ-ส่ง ด้วยรถจักรยานยนต์ มีรายได้เพียงพอใช้จ่ายในครอบครัว และได้วางแผนไว้ว่าในอนาคตอาจจะกลับไปอยู่บ้านที่จังหวัดอำนาจเจริญ แต่ยังไม่ได้ตัดสินใจจนกว่าบุตรสาวจะเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4.3 กลไกการพัฒนาอาชีพ

หลังจากผู้ให้บริการเข้ามาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว กระบวนการทางสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องตามแต่ละกรณีของผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหา สำหรับกรณีที่ผู้ให้บริการมีความต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพนั้น การเข้าสู่

กระบวนการพัฒนาอาชีพมีกลไกการพัฒนาอาชีพที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะทางอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำแนกเป็น 4 กลไก ดังนี้

4.3.1 การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก

ขั้นตอนแรกที่สำคัญหลังจากที่ผู้ใช้บริการเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉิน คือ การเตรียมความพร้อม ในขั้นตอนนี้ผู้ใช้บริการอาจจะยังไม่ได้ตัดสินใจว่าต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพหรือไม่ แต่การเตรียมความพร้อมในส่วนนี้เป็นการเตรียมความพร้อมผู้ใช้บริการก่อนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการเข้ารับการฝึกอาชีพ ผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินในกรณีที่เป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง เมื่อมาถึงบ้านพักฉุกเฉินแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการเบื้องต้น คือ การแรกรับ ในกระบวนการนี้ ผู้ใช้บริการจะได้รับการสอบถามประวัติทั่วไป โดยข้อมูลจะถูกบันทึกในระบบคอมพิวเตอร์ของบ้านพักฉุกเฉิน ด้วยระบบที่มีชื่อว่าเซลส์ฟোর্ส (Sales Force) มีการให้การปรึกษาในเบื้องต้นโดยนักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ และตรวจสอบร่างกายภายนอกว่ามีบาดแผลจากการถูกใช้ความรุนแรงมาหรือไม่ รวมถึงการตรวจกระเปาะเนื่องจากผู้ใช้บริการอาจมีสิ่งของ อาวุธ และยารักษาโรค ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อตนเองและบุคคลอื่น “ผู้ใช้บริการที่อยู่ต่อหน้าเรา เบื้องต้นดูแลเรื่องการบาดเจ็บภายนอกก่อนว่ามีบาดแผลเพราะถูกทำร้ายมาไหม” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) จากนั้นผู้ใช้บริการจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยสี่ ที่จำเป็นต่อการอยู่อาศัยในบ้านพักฉุกเฉินโดยผู้จัดการเคหะกิจเป็นผู้สนับสนุน “ถ้าผู้ใช้บริการมาตอนกลางคืน ก็เริ่มจากจัดการเรื่องที่พักอาศัย และเตรียมเครื่องนอนต่างๆ ไว้ให้ ถ้าหิวก็มีอาหารไว้ให้ พอวันรุ่งขึ้นก็มาจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น เสื้อผ้า สบู่ ยาสีฟัน เป็นของใช้ประจำตัวของผู้หญิงทุกอย่างเลย” (ผู้จัดการเคหะกิจ, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) ผู้ใช้บริการแต่ละคนจะได้รับการจัดบริการช่วยเหลือและสนับสนุนที่แตกต่างกันในแต่ละกรณี บางคนหากได้รับผลกระทบทางด้านร่างกาย มีบาดแผลและอาการบาดเจ็บ ก็จะได้รับ การรักษาทางกายจนหายดี นอกจากนี้ ผู้ใช้บริการจะได้รับการช่วยเหลือและ

สนับสนุนทางด้านจิตใจ เพื่อให้รู้สึกปลอดภัย รู้สึกสบายใจ และสามารถปรับตัวได้ ในขณะที่บ้านพักฉุกเฉิน

ทั้งนี้ ระยะเวลาการเตรียมความพร้อมของผู้ใช้บริการแต่ละคนแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ รวมถึงความสามารถและความพร้อมในการรับมือกับปัญหาของผู้ใช้บริการ จากการศึกษาพบว่า ระยะเวลาของการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจก่อนเข้าสู่กระบวนการวางแผนและการจัดการรายกรณีของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีระยะเวลาประมาณ 1 – 2 เดือน ในระหว่างนี้ผู้ใช้บริการบางคนต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เนื่องจากเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการถูกระทำความรุนแรง กระบวนการนี้จะดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูของบ้านพักฉุกเฉิน ถ้าหากผู้ใช้บริการสามารถปรับตัวอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินได้และมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่กระบวนการต่อไป ผู้ใช้บริการจะได้วางแผนการจัดการรายกรณีร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะแจ้งให้ผู้ใช้บริการทราบว่าบ้านพักฉุกเฉินมีกิจกรรมรูปแบบใดบ้าง เช่น กิจกรรมเฉพาะราย กิจกรรมกลุ่ม และการฝึกอาชีพ ทั้งนี้ ผู้ใช้บริการจะได้ร่วมตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง

ในกรณีที่ผู้ใช้บริการตัดสินใจแล้วว่าต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพ แม้จะยังไม่ได้เลือกว่าต้องการฝึกอาชีพในหลักสูตรใด กระบวนการต่อมา คือ การเตรียมความพร้อมก่อนฝึกด้วยวิธีการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการก่อนการฝึกอาชีพ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ “อย่างกรณีไปฝึกอาชีพก็จะมีกติกานิดหน่อย ไม่ใช่กฎ คือ ผู้หญิงต้องมีสุขภาพจิตที่ดี เพราะว่าอาชีพบางอาชีพที่เขาเลือกมีอุปสรรคที่เป็นอันตราย ต้องประเมินศักยภาพของเขาก่อน” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ซึ่งต้องอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับเข้ารับการฝึกอาชีพได้ จากผลการศึกษา นักจิตวิทยาระบุว่า “เกณฑ์ที่เหมาะสมที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพได้ หมายถึง การผ่านการประเมิน มีสติปัญญาในระดับปกติ และมีสภาพจิตใจพร้อมที่จะฝึกอาชีพ” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นัก

สังคมสงเคราะห์จะส่งต่อผู้ใช้บริการให้นักจิตวิทยา เพื่อเข้ารับการทดสอบทางจิตวิทยา (Psychological Test) โดยประยุกต์ใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาด้วยเครื่องมือหลายชนิด ได้แก่

- 1) การประเมินระดับสติปัญญา (intelligence quotient: IQ)
- 2) การประเมินบุคลิกภาพ
- 3) การประเมินสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
- 4) การประเมินความเครียด
- 5) การประเมินภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตาย

นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือการทดสอบเฉพาะด้านจิตวิทยาคลินิก ได้แก่

- 1) แบบทดสอบรอยหยดหมึกของรอร์สชาค (Rorschach Inkblot Test)
- 2) แบบทดสอบที่มาติก แอปเปอร์เซปชั่น เทสต์ (Thematic Apperception Test: TAT)
- 3) แบบทดสอบความถนัด (Differential Aptitude Test: DAT)

“ในการทำงานเราใช้แบบประเมินทางจิตวิทยาหลายแบบ แต่เนื่องจากการทำงานในสถานสงเคราะห์ตามจรรยาบรรณทางวิชาชีพแล้ว เครื่องมือบางอย่างต้องมีอุปกรณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ ที่ใช้ได้เฉพาะในโรงพยาบาลหรือหน่วยงานรัฐ การทดสอบของเราจึงเป็นการทดสอบทางจิตวิทยาเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งเราได้ประยุกต์ใช้เครื่องมือที่ผ่านการทดสอบแล้วว่ามีค่าความเที่ยงตรงและค่าความเชื่อมั่นเกิน 0.7 แบบทดสอบจึงสามารถใช้ได้” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

อย่างไรก็ตาม การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยานั้นไม่สามารถใช้แบบทดสอบทุกชนิดกับผู้ใช้บริการทุกคน นักจิตวิทยาจึงประยุกต์และเลือกใช้แบบทดสอบที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการเป็นรายกรณี เหตุผลสำคัญที่ผู้ใช้บริการจำเป็นต้องได้รับการประเมินความพร้อมด้วยแบบทดสอบทางจิตวิทยาเนื่องจากผู้ใช้บริการที่เข้ามาพักพิงชั่วคราวที่บ้านพักฉุกเฉินทุกคนเผชิญเรื่องราวที่เป็นปัญหา

ในชีวิต ซึ่งบางครั้งเรื่องราวเหล่านั้นไม่ได้ทิ้งไว้ซึ่งบาดแผลทางร่างกายเท่านั้นแต่ยังทิ้งไว้ซึ่งบาดแผลทางจิตใจที่ส่งผลต่อสภาวะทางจิตใจ อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของผู้ใช้บริการด้วย ผลกระทบเหล่านั้นอาจจะยังคงติดค้างอยู่ภายในจิตใจของผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้ารับการฝึกอาชีพ การทำแบบทดสอบทางจิตวิทยาทำให้พบว่า ผู้ใช้บริการบางคนอาจจะมีอาการทางจิตมีระดับสติปัญญาอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ หรือมีภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตาย เป็นต้น ผู้ใช้บริการรายดังกล่าวจะต้องเข้ารับการบำบัดและรักษาอาการเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดขึ้นให้หายดีก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพ การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อประเมินทางจิตใจจึงมีความสำคัญ เนื่องจากกระบวนการฝึกอาชีพแต่ละหลักสูตรมีวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถใช้เป็นอาวุธได้ เช่น กรรไกร เข็ม ไขมีดคัตเตอร์ และมีดเล็ก เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้สามารถนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้ใช้บริการและบุคคลอื่นๆ “ในการฝึกอาชีพมีอุปกรณ์บางอย่างที่ค่อนข้างอันตราย เช่น กรรไกร เข็ม จึงต้องประเมินว่ามีภาวะการฆ่าตัวตายใหม่ มีภาวะซึมเศร้าใหม่ มีภาวะหลงผิดใหม่ ถ้าผลการประเมินไม่ผ่านต้องได้รับการพูดคุยและรักษา ในบางกรณีต้องส่งไปพบจิตแพทย์เพื่อรักษาอาการทางจิตเวช แต่ถ้าผลการประเมินผ่านก็ดำเนินการฝึกอาชีพได้เลย” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

นักสังคมสงเคราะห์เล่าว่า ก่อนหน้าที่บ้านพักฉุกเฉินจะมีกลไกการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกในขั้นตอนการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการ เคยเกิดปัญหาขึ้น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ ผู้ใช้บริการฝึกอาชีพไม่จบหลักสูตรเพราะเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจระหว่างฝึกอาชีพ ทำให้ผู้ใช้บริการไม่สามารถตั้งใจหรือไม่มีแรงจูงใจฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร ส่วนลักษณะที่สอง คือ ผู้ใช้บริการที่มีอาการทางจิตเวชได้ก่อความวุ่นวายที่เป็นอันตรายต่อตนเองและบุคคลอื่น ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ “ตอนนั้นเราไม่ได้ทำกระบวนการทดสอบทางจิตก่อน ไม่ได้เตรียม ที่นั่นมันเกิดปัญหา เกิดความเสียหายกับผู้ใช้บริการที่สุขภาพจิตที่ไม่มั่นคง เขาเกิดปัญหาขึ้นระหว่างทางก็เลยต้องมีการประเมินกันก่อน” (นักสังคม

สงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมที่เผชิญกับเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง “พี่เคยโดน เขาจะเอากรรไกรเลียบพี่ เพราะว่าเขาทะเลาะกับเพื่อนแล้วพี่ไปห้าม พี่ไปคุยกับเขาดีๆ แล้วพี่บอก ‘ไม่เอา ไม่ทำแบบนี้’ พอไปบอกเขา เขามาทะเลาะกับพี่แทน จะเอากรรไกรเลียบพี่ พี่ก็เลยต้องสอนเขา” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

สำหรับผู้ให้บริการที่ไม่ผ่านการประเมิน นักสังคมสงเคราะห์จะร่วมหาแนวทางการบำบัดรักษาผู้ให้บริการด้วยกระบวนการที่เหมาะสม หากผู้ให้บริการมีอาการทางจิตเวชจะต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเครือข่ายของบ้านพักฉุกเฉินก่อน ในระหว่างนั้น ทีมสหวิชาชีพจะร่วมกันประเมินว่ามีกิจกรรมใดที่เหมาะสมกับผู้ให้บริการ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดทั้งแบบเฉพาะรายและแบบกลุ่ม การเข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติมในหลักสูตรอื่นๆ ส่วนผู้ให้บริการที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้วสามารถเข้าฝึกอาชีพในหลักสูตรที่ต้องการได้

4.3.2 การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ

เมื่อผู้ให้บริการได้ผ่านการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกแล้ว ต่อมาคือการสำรวจความต้องการของผู้ให้บริการซึ่งเป็นกลไกที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ในขั้นตอนนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะสำรวจความต้องการของผู้ให้บริการว่าสนใจหรือต้องการฝึกอาชีพลักษณะใด และนักสังคมสงเคราะห์ให้ข้อมูลว่า ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ มีหลักสูตรฝึกอาชีพใดบ้างที่ผู้ให้บริการสามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้ จากข้อมูลหลักสูตรฝึกอาชีพในปี 2564 มีหลักสูตรฝึกอาชีพ ประกอบด้วย ช่างตัดผมและเสริมสวย ช่างตัดเสื้อสตรี ช่างตัดผมชาย ขนมอบ นวดแผนไทย (นวดตัว) และนวดฝ่าเท้า (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6

หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ
ในปี 2564

หลักสูตร	วันอบรม	เนื้อหาหลักสูตรโดยย่อ	ค่า อบรม
ช่างตัดผมและเสริมสวย 100 ชั่วโมง	วันจันทร์ ถึง วันศุกร์	สระ ซอย ไดร้ ม้วน กล้า ถักเปีย ยัดผม และโกรง ผม	2,500
ช่างตัดเสื้อสตรี 30 ชั่วโมง	วันจันทร์ ถึง วันศุกร์	เสื้อและกระโปรง	900
ช่างตัดผมและเสริมสวย 100 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	สระ ซอย ไดร้ ม้วน กล้า ถักเปีย ยัดผม และโกรง ผม	2,500
ช่างตัดผมชาย 100 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	ทรงผมมาตรฐาน (รองทรง สูง รองทรงต่ำ ฯลฯ)	2,500
ช่างตัดเสื้อสตรี 30 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	เสื้อและกระโปรง	900
ขนมอบ 24 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	รายการขนม 8 อย่าง และ การเลือกใช้วัสดุ และ อุปกรณ์	900
นวดแผนไทย (นวดตัว) 30 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	การนวดเพื่อสุขภาพลด การเกร็งของกล้ามเนื้อ	2,200
นวดฝ่าเท้า 30 ชั่วโมง	วันอาทิตย์	การนวดฝ่าเท้าและการ นวดจุดต่างๆ บนฝ่าเท้า	1,600

นอกจากหลักสูตรฝึกอาชีพที่มีให้ผู้ใช้บริการเลือกตามความต้องการแล้ว
ยังมีการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ

เปิดสอนเฉพาะผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพ นอกจากนี้ ผลงานที่ได้จากการฝึกอาชีพยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ใช้บริการระหว่างพักอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินอีกด้วย

ในช่วงแรกผู้ใช้บริการจะได้รับข้อมูลที่เป็นทางการจากนักสังคมสงเคราะห์ว่ามีหลักสูตรใดบ้างที่เปิดสอน “เรื่องอาชีพนั้นเราต้องมานั่งคุยกันก่อน เราต้องมาแจ้งให้เขาทราบว่าเรามีอะไรบ้าง เหมือนกับเมนูอาหารนะ เรามีเมนูอะไรบ้าง แล้วเขาสนใจเมนูอะไร” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) ทั้งนี้ ผู้ให้บริการบางคนสามารถทราบข้อมูลจากสมาชิกที่ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินอยู่มาก่อนแล้วว่ามี การจัดบริการการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉิน “อย่างเรื่องฝึกอาชีพถ้าเขาไว้ใจเรา เขาก็จะเดินเข้ามาถามว่า ‘พี่คะหนูเห็นเพื่อนไปฝึกอาชีพ ไปทำดอกไม้ หนูอยากทำบ้าง’ เราก็จะแนะนำเขา” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564) หลังจากผู้ใช้บริการทราบหลักสูตรการฝึกอาชีพที่มีอย่างครบถ้วนแล้ว ต่อมาคือการสำรวจความต้องการว่าหลักสูตรฝึกอาชีพใดที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการ โดยการสำรวจร่วมกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และผู้ใช้บริการ นักสังคมสงเคราะห์สามารถประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอาชีพและความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ใช้บริการจากข้อมูลที่ได้รับในระหว่างการพูดคุย การให้การปรึกษา การสังเกต และผลการประเมินทางจิตวิทยาจากกลไกการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะให้คำแนะนำว่าการฝึกอาชีพในแต่ละหลักสูตรเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น หากผู้ใช้บริการมีความต้องการฝึกอาชีพในหลักสูตรเสริมสวย นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ให้การปรึกษาโดยใช้ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานและข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดว่าการฝึกอาชีพเสริมสวยมีลักษณะการฝึกเป็นอย่างไร มีความเสี่ยงหรืออันตรายใดบ้างที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการฝึกอาชีพ “ผู้ใช้บริการบางคนบอกว่า ‘ป้าหนูอยากเรียนเสริมสวย’ โอเค เรารับรู้ว่าเขาอยากเรียนเสริมสวย แต่ในขณะที่เดียวกันระหว่างตั้งครุภัณฑ์เรียนเสริมสวยไม่ได้ เพราะเรียนเสริมสวยมีสารเคมีจากน้ำยาต่างๆ ที่ต้องใช้ รอให้เขาคลอดก่อน” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1,

สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) เมื่อผู้ใช้บริการได้รับข้อมูลเพียงพอแล้วก็สามารถประเมินได้ว่าตนเองเหมาะสมกับหลักสูตรฝึกอาชีพใด ตัวอย่างเช่น การประเมินความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของตนเอง การประเมินความชอบและความสนใจในอาชีพ และการประเมินความสามารถจากประสบการณ์เดิมที่มีต่อลักษณะอาชีพที่ต้องการฝึก อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้ใช้บริการต้องการฝึกอาชีพในหลักสูตรที่นักสังคมสงเคราะห์พิจารณาแล้วว่าไม่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการ นักสังคมสงเคราะห์จะแนะนำหลักสูตรอื่นเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ใช้บริการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

จากประสบการณ์ของนักสังคมสงเคราะห์ที่ผ่านมาในการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ หลักสูตรของบ้านพักฉุกเฉินที่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงเลือกฝึกมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรเสริมสวย หลักสูตรขนมอบ หลักสูตรนวดแผนไทย และหลักสูตรนวดฝ่าเท้า ตามลำดับ ซึ่งผู้ใช้บริการมองว่าเป็นทักษะที่สามารถนำไปต่อยอดได้ ส่วนหลักสูตรฝึกอาชีพที่ไม่เป็นที่นิยมของผู้ใช้บริการ คือ หลักสูตรช่างตัดเสื้อสตรี เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่มีหลายขั้นตอนและต้องใช้ทักษะพื้นฐานค่อนข้างมาก “ส่วนตัดเย็บเสื้อผ้าเนี่ย หลักสูตรจะเป็นลักษณะการตัดเย็บเป็นชุด ต้องมีการวัด มีการออกแบบ มันต้องปะใช้ไหม ฉะนั้น บางทีถ้าห่วยเขาไม่ไปทางคณิตศาสตร์เค้าก็จะไม่ปลื้มแล้ว” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ทำให้เห็นว่าการตัดสินใจเลือกหลักสูตรฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการนอกจากการสำรวจความต้องการและการประเมินความพร้อม ความชอบ ความสนใจ และประสบการณ์เดิมของตนเองที่มีต่ออาชีพที่ต้องการฝึกแล้ว ผู้ใช้บริการจะได้ประเมินทักษะและความสามารถของตนเองในเบื้องต้นว่าเหมาะสมกับหลักสูตรใดอีกด้วย

นอกจากการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การสำรวจความคาดหวังของผู้ใช้บริการที่มีต่อการฝึกในหลักสูตรฝึกอาชีพที่สนใจ โดยผู้ใช้บริการต้องพิจารณาว่าหลังจากได้รับทักษะและความรู้จากการฝึกอาชีพแล้วจะสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างไร “เราพยายามที่จะ

บอกเขาว่า ให้พิจารณาวิชาชีพที่เรียนไปแล้วจะได้ประโยชน์ หลังออกจากที่นี่ไป แล้วสามารถไปทำมาหากินได้ (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) สามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดูแลตนเองและครอบครัวหรือไม่ “นักสังคมสงเคราะห์จะถามว่า ‘สนใจทำขนมไหมเอาไปทำขายได้นะ’ ผู้ใช้บริการก็จะถามว่า ‘มีด้วยหรอ’ ให้ทางเลือกว่ามีหลักสูตรหลากหลาย บอกเขาว่าแต่ละหลักสูตรจะเอากลับไปทำอะไรได้บ้าง บางคนก็ไปทำดอกไม้ประดิษฐ์ มันขายได้เงินนะ ทำแล้วได้เงินจริงๆ ทำเพลินๆ คลายเครียด ก็สามารไปทำได้” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564) การฝึกอาชีพในบางหลักสูตรมีระยะเวลาฝึกประมาณ 3 เดือน ซึ่งมีระยะเวลายาวนาน ผู้ใช้บริการจึงต้องตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพเพื่อนำไปสู่การมีความมุ่งมั่นตั้งใจ “บางหลักสูตรต้องเรียนถึง 10 ครั้ง ใช้เวลาเกือบ 3 เดือน ก็ต้องดูความต้องการของเขาจริงๆ ว่าจะมี Willing หรือมีเจตจำนงมากพอว่าเขาต้องเรียนให้จบ” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) การสำรวจความคาดหวังของผู้ใช้บริการเปรียบเสมือนการให้ผู้ใช้บริการได้ตั้งเป้าหมายในการฝึกอาชีพ เมื่อผู้ให้บริการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีแนวทาง และเห็นถึงประโยชน์ของการนำทักษะและความสามารถทางอาชีพไปใช้ในอนาคตได้ ก็จะช่วยให้ผู้ให้บริการมีความตั้งใจในการฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร “ก็มีบางคนที่เขามาเรียนปักผ้าแล้วชอบ ก็ตั้งใจ มีสมาธิ เขาทำแล้วได้ค่าตอบแทน เวลาจะออกจากบ้านพักฉุกเฉินก็ใช้เงินเป็นค่ารถได้” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

หลังจากสำรวจความต้องการและความคาดหวังในการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการแล้ว เนื่องจากบ้านพักฉุกเฉินจัดบริการศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและบ้านเด็กสำหรับผู้ใช้บริการที่มีบุตรติดตามมาด้วย นักสังคมสงเคราะห์จะสำรวจความต้องการในการฝากดูแลบุตรช่วงกลางวันในระหว่างที่ผู้ใช้บริการต้องไปฝึกอาชีพ โดยชี้แจงให้ผู้ให้บริการทราบว่า การไปฝึกอาชีพทุกครั้งไม่สามารถนำบุตรไปด้วย เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ การนำบุตรไปฝึกอาชีพด้วยอาจทำให้ผู้ให้บริการมีความกังวล เป็นห่วงบุตร ไม่มีสมาธิจดจ่ออยู่กับการฝึก ทำให้ไม่

สามารถเข้ารับการอบรมทักษะและความสามารถในการฝึกสูตรฝึกอาชีพได้อย่างเต็มที่ การนำบุตรไปฝึกอาชีพด้วยอาจเป็นการรบกวนผู้ใช้บริการคนอื่นๆ ที่ฝึกอาชีพในหลักสูตรเดียวกัน และในกรณีที่บุตรของผู้ใช้บริการยังมียายุไม่มาก เด็กอาจหิบบ้าง วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพซึ่งทำให้เกิดอันตรายต่อเด็กได้ หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็กจึงระบุว่า “ถ้าไปฝึกอาชีพ 8 โมงเช้า ก็เอาลูกมาฝากไว้เลยจนถึง 4 – 5 โมงเย็น ช่วงที่ไปฝึกอาชีพเนี่ยเราดูแลลูกให้เลย ไม่ต้องกังวล” (หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ การฝากบุตรไว้กับศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและบ้านเด็กเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากกว่า เพราะเด็กจะได้มีพื้นที่เล่นและทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนรุ่นเดียวกันภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด โดยเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการมีความเห็นว่า “ก่อนมาฝึกอาชีพจะให้ฝากลูกไว้ก่อนเลย ฝึกเสร็จแล้วค่อยไปรับ ถ้ามีลูกมาอยู่ด้วยเขาคงไม่มีสมาธิในการฝึก แล้วอีกอย่างหนึ่ง ก็อยากให้เด็กได้ไปฝึกกับเพื่อนๆ ด้วย จะมีการสอนเหมือนเตรียมความพร้อมก่อนไปโรงเรียนเลย” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ได้ชี้แจงให้ผู้ให้บริการรับทราบแล้วและผู้ให้บริการต้องการฝากดูแลบุตร นักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการประสานงานเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้ฝากบุตรไว้กับศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและ/หรือบ้านเด็ก ตามช่วงอายุของเด็ก

การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพนั้นมีค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม (ตารางที่ 4.6) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่บ้านพักฉุกเฉินต้องรับผิดชอบ นักสังคมสงเคราะห์จะแจ้งให้ผู้ให้บริการทราบว่า การลงทะเบียนฝึกอาชีพในหลักสูตร บ้านพักฉุกเฉินจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด โดยมีเงื่อนไขที่ผู้ให้บริการจะต้องปฏิบัติตาม คือ หากลงทะเบียนในหลักสูตรที่มีค่าใช้จ่ายแล้วผู้ใช้บริการไม่สามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้ตลอดทั้งหลักสูตร ยกเว้นว่ามีความจำเป็นอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้ ผู้ให้บริการจะต้องจ่ายค่าปรับซึ่งเป็นค่าลงทะเบียนคืนให้แก่บ้านพักฉุกเฉิน โดยข้อมูลจากนักสังคมสงเคราะห์ ระบุว่า “ให้ผู้ให้บริการเขารู้ เพราะบาง

กรณีก็เห็นเรียนไปเฉยๆ ไม่ได้จริงจัง ก็บอกว่า ‘ถ้าคุณไม่ผ่านเราจะหักเงินค่า
อบรมนะ’ อาจจะต้องมีบ้างเพื่อให้เขาตั้งใจ” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2,
สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) และเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ระบุว่า “นักสังคม
สงเคราะห์จะประเมินมาก่อนว่าผู้ให้บริการอยากเรียนหรือไม่อยาก เพราะมันมีค่า
เรียนถ้าเรียนไม่จบก็จะคิดเงิน ที่ผ่านมาเรียนฟรีหมดเลย แล้วมาตอนหลังบางคน
เรียนไม่จบ ทำได้ครึ่งๆ กลางๆ ก็ไม่เรียนแล้ว พอเรียนไม่จบแต่นักสังคมสงเคราะห์
เสียเงินแล้ว ก็เลยมีเงื่อนไขว่าถ้าเรียนไม่จบจะต้องเสียเงิน” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม,
สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เงื่อนไขดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นเนื่องจากที่ผ่านมามี
ผู้ให้บริการที่ลงทะเบียนฝึกอาชีพแล้วไม่สามารถฝึกได้จนจบหลักสูตร การเสีย
ค่าใช้จ่ายนี้เป็นต้นทุนที่บ้านพักฉุกเฉินจะต้องรับผิดชอบ “เราต้องแจ้งให้ทราบว่า
เขาไม่ได้จ่ายเงินด้วยตัวเองเลยแต่หลักสูตรมีค่าใช้จ่ายสารพัดอย่างที่ตรงลงทุน คิด
เป็นตัวเงิน ต้องบอกเขาว่า ‘คุณไปเรียนคุณต้องเรียนให้จบถ้าเรียนไม่จบบ้านพัก
ฉุกเฉินปรับเงิน’ เพราะว่าเราเคยเจอกรณีที่ผู้ให้บริการบอกว่า ‘หนูไม่อยากจะเรียน
แล้วไม่ใช่ทางของหนู’ ที่ลงทุนไปมันเสียเปล่า จึงต้องใช้กฎแบบนี้ มานั่งทำสัญญา
กัน พอถึงเวลาเขาต้องตั้งใจเรียน” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28
มกราคม 2564) ดังนั้น จึงมีเงื่อนไขนี้ขึ้นมาเพื่อให้ผู้ให้บริการปฏิบัติตามและต้อง
ตัดสินใจอีกครั้งว่าการเข้ารับการฝึกอาชีพยังคงเป็นความต้องการที่แท้จริงของ
ผู้ให้บริการ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้บริการที่ต้องการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึก
อาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพที่เปิดสอนเฉพาะผู้ให้บริการบ้านพักฉุกเฉิน
ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า จะไม่มีเงื่อนไขดังกล่าว
เพราะการฝึกอาชีพเหล่านี้ไม่มีค่าใช้จ่ายในหลักสูตร

หลังจากผู้ให้บริการได้สำรวจความต้องการ ความคาดหวัง การฝึกดูแล
บุตรในกรณีที่ผู้ให้บริการมีบุตรติดตามมาด้วย และการชี้แจงเงื่อนไขในการฝึกอาชีพ
แล้ว กลไกเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ให้บริการและนักสังคมสงเคราะห์สามารถยืนยัน
ร่วมกันได้ว่า การฝึกอาชีพของผู้ให้บริการจะสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น
จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะประสานงานฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพเพื่อนำไป

สมัครมาให้ผู้ให้บริการกรอกข้อมูล แบบหลักฐานการสมัครเพื่อชำระเงิน และแจ้งให้ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพทราบว่าเมื่อมีผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินเข้ารับการฝึกอาชีพ โดยเปิดเผยข้อมูลเพียงชื่อเล่น อายุ และระดับการศึกษาของผู้ใช้บริการเท่านั้น ระหว่างการฝึกอาชีพผู้ใช้บริการจะไม่ถูกเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาจะยึดถือหลักการรักษาความลับของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ “ข้อมูลผู้ใช้บริการจะเก็บเป็นความลับ อย่างพริ้วแค่ ชื่อเล่น อายุ และระดับการศึกษาเท่านั้น จะไม่รู้เรื่องปัญหาหรือสิ่งที่เขาเจอและนักสังคมสงเคราะห์ก็ไม่ให้ถามอะไรผู้ใช้บริการด้วย” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนผู้ใช้บริการเมื่อตัดสินใจเลือกหลักสูตรฝึกอาชีพได้เรียบร้อยแล้วก็มารับการฝึกอาชีพในวันและเวลาที่กำหนด

4.3.3 การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ

ก่อนถึงวันเข้ารับการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการในแต่ละหลักสูตร ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสนับสนุนการเตรียมความพร้อมผู้ใช้บริการก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพอีกครั้งหนึ่ง การเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพแตกต่างกับการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก เป็นการเตรียมความพร้อมในเรื่องทั่วไป ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์จะมาแจ้งผู้ใช้บริการล่วงหน้าว่าใกล้ถึงวันเข้ารับการฝึกอาชีพ ซึ่งแจ้งระเบียบการแต่งกายสำหรับเข้ารับการฝึกอาชีพ คือ ต้องแต่งกายสุภาพ เช่น การสวมเสื้อผ้าและกางเกงขายาวที่เหมาะสม นอกจากนี้ ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์จะช่วยเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ที่จำเป็นในการฝึก เมื่อถึงวันเข้ารับการฝึกอาชีพก็จะส่งต่อผู้ใช้บริการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพเพื่อเข้าสู่กลไกการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพต่อไป “พอใกล้ถึงวันอบรมฝึกอาชีพ เราจะเป็นคนรวบรวมสมาชิกเพื่อให้ผู้ใช้บริการไปอบรมตรงเวลา ไปอย่างพร้อมเพรียง โดยไม่ให้อาจารย์ผู้สอนต้องรอ มีการชี้แจงการเตรียมในเรื่องของการแต่งกาย ว่าต้องแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย ให้ผู้ใช้บริการคิดว่าเป็นการไปเรียน ต้อง

เจอคนหมู่มาก เนื้อตัวและการแต่งกายต้องจัดการให้ดี” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564)

เมื่อผู้ใช้บริการเดินทางมาถึงสถานที่ฝึกอาชีพซึ่งอยู่ในอาคารของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ เป็นการเริ่มต้นการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ กลไกส่วนนี้เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของบทบาทฝ่ายสังคมสงเคราะห์มาสู่บทบาทฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ จากข้อมูลทีกล่าวนมาข้างต้นจะเห็นว่า หลักสูตรของบ้านพักฉุกเฉินมีจัดไว้ให้ผู้ใช้บริการเลือกอย่างหลากหลาย โดยการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ 1) การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ และ 2) การฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ ทั้งสองรูปแบบแม้จะมีลักษณะแตกต่างกันแต่ถือเป็นหัวใจหลักของกลไกการพัฒนาอาชีพ สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ

การฝึกอาชีพในรูปแบบนี้ เป็นการฝึกอาชีพที่ผู้ใช้บริการต้องลงทะเบียนฝึกอาชีพตามช่วงเวลาที่เปิดรับการฝึกอาชีพแต่ละครั้ง หลักสูตรฝึกอาชีพถูกจัดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สอนโดยวิทยากรจากภายนอก เป็นหลักสูตรที่ผู้ใช้บริการจะมีโอกาสได้ฝึกอาชีพร่วมกับบุคคลภายนอกที่ลงทะเบียนฝึกในหลักสูตรเดียวกัน การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพมีค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียน ประกอบด้วย

1) ช่างตัดผมและเสริมสวย	ค่าอบรม 2,500 บาท
2) ช่างตัดเสื้อสตรี	ค่าอบรม 900 บาท
3) ช่างตัดผมชาย	ค่าอบรม 2,500 บาท
4) ชนมอบ	ค่าอบรม 900 บาท
5) นวดแผนไทย (นวดตัว)	ค่าอบรม 2,200 บาท
6) นวดฝ่าเท้า	ค่าอบรม 1,600 บาท

สำหรับหลักสูตรช่างตัดผมและเสริมสวยและหลักสูตรช่างตัดเสื้อสตรีสามารถเลือกฝึกอาชีพได้ระหว่างหลักสูตรวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และหลักสูตรวันอาทิตย์ ส่วนหลักสูตรอื่นๆ เปิดสอนในวันอาทิตย์ เมื่อฝึกอาชีพจนจบหลักสูตร ผู้ใช้บริการจะได้รับประกาศนียบัตรผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอาชีพ “ผู้ให้บริการสามารถเรียนได้ทุกหลักสูตรเลย จะได้เรียนรู้ร่วมกับคนข้างนอกด้วย” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) การฝึกอาชีพในหลักสูตรนั้นมีรูปแบบการฝึกตามที่วิทยากรกำหนด เน้นการพัฒนาทักษะและความสามารถทางอาชีพ ผู้ใช้บริการที่เข้ารับการฝึกอาชีพจะได้รับการฝึกทักษะและความสามารถเบื้องต้น หากผู้ให้บริการฝึกอาชีพในหลักสูตรช่างตัดผมและเสริมสวยในระยะเวลา 100 ชั่วโมง วิทยากรจะฝึกให้ผู้ใช้บริการได้เป็น “ช่างตัดผมและเสริมสวย” ได้เรียนรู้วิธีการสระ ซอย ไดร้ ม้วนเกล้า ถักเปีย ยัดผม และโกรกผม เช่นเดียวกับหลักสูตรตัดผมชาย ได้เรียนรู้วิธีการตัดผมชายในทรงผมมาตรฐาน เช่น ทรงทรงสูง ทรงทรงต่ำ ฯลฯ หากผู้ให้บริการฝึกอาชีพในหลักสูตรตัดเสื้อสตรี ในระยะเวลา 100 ชั่วโมง วิทยากรจะฝึกให้ผู้ใช้บริการได้เป็น “ช่างตัดเสื้อ” ได้เรียนรู้วิธีตัดเสื้อและกระโปรง ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ การวัดตัว การวางรูปแบบ และการลงมือตัดเย็บ ได้ผลผลิตออกมาเป็นเสื้อและกระโปรงทรงต่างๆ “สอนให้เขาตัดเสื้อและกระโปรงทรงต่างๆ เช่น ทรงสอบ ทรงฮาวาย การตัดเสื้อคอแก้ว” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) หากผู้ให้บริการฝึกอาชีพในหลักสูตรขนมอบ ในระยะเวลา 24 ชั่วโมง วิทยากรจะฝึกให้ผู้ใช้บริการได้อบขนม 8 อย่าง ได้เรียนรู้วิธีการเลือกใช้วัสดุและอุปกรณ์ รวมถึงฝึกการชั่ง ตวง วัด ตามสูตรการทำขนมอบแต่ละชนิด ถ้าหากผู้ให้บริการฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยและหลักสูตรนวดฝ่าเท้า 30 ชั่วโมง วิทยากรจะฝึกให้ผู้ใช้บริการได้เรียนรู้ขั้นตอนและวิธีการนวดเพื่อสุขภาพ เรียนรู้การนวดกดจุดบนส่วนต่างๆ ของร่างกาย ลักษณะการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการจะได้พัฒนาทักษะความสามารถทางวิชาชีพไปเรื่อยๆ จนจบหลักสูตรตามที่กำหนด

เมื่อผู้ใช้บริการฝึกอาชีพจนจบหลักสูตรแล้ว หากวิทยากรประจำหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมประเมินแล้วว่าผู้ใช้บริการผ่านหลักสูตร หมายถึง เข้ารับการฝึกสม่ำเสมอและตั้งใจฝึกตลอดทั้งหลักสูตร ก็จะได้รับผลการประเมินผลว่าได้ผ่านหลักสูตรฝึกอาชีพ ของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ และได้รับประกาศนียบัตร เพื่อเป็นที่ยืนยันว่าได้ผ่านการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพในหลักสูตรที่ได้เลือก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ใช้บริการได้รับจากการฝึกอาชีพหลักสูตรนั้นเป็นทักษะความสามารถทางอาชีพ “เบื้องต้น” ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถนำไปพัฒนาทักษะและความสามารถเพื่อต่อยอดสู่การประกอบอาชีพหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้

การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ยังมีข้อจำกัดต่อการนำไปประกอบอาชีพอยู่บ้าง เนื่องจากการฝึกทักษะและความสามารถของผู้ใช้บริการในเบื้องต้นเท่านั้น การฝึกเพียงหลักสูตรเดียวยังไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้ในทันที ผู้ใช้บริการจะต้องพัฒนาทักษะและความสามารถทางอาชีพเพิ่มเติม ต่อยอดความรู้ ทักษะ และความสามารถทางอาชีพเพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต “อุปสรรคหลังเรียนจบไปแล้ว คือ ถ้าเรียนจบแล้วแต่ออกไปแล้วไม่มีอุปกรณ์ เช่น เตาอบ เครื่องมือ ซึ่งต้องมีทุน ถ้าเขาไม่มีทุนก็ต่อยอดไม่ได้ หรือเรียนเสริมสวยก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีทุนก็เปิดร้านไม่ได้ เพราะอุปกรณ์เสริมสวยค่อนข้างแพง นอกจากว่าจบไปแล้วจะไปเป็นลูกมือในร้านก่อน ผู้ใช้บริการบางคนออกไปเขาก็ไปเป็นลูกมือในร้านก่อนได้” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ การประกอบอาชีพในบางหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรเสริมสวย หลักสูตรขนมอบ และหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า มีวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นต้นทุนในการประกอบอาชีพ สำหรับผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงเมื่อออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้วอาจจะไม่มีทุนในการเริ่มต้นประกอบอาชีพและมีประสบการณ์ในอาชีพไม่เพียงพอ จึงต้องไปเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการเพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ก่อนซึ่งถือเป็นการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพให้ผู้ใช้บริการมีประสบการณ์และมีทักษะความสามารถมากยิ่งขึ้น

(2) การฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ

การฝึกอาชีพในรูปแบบนี้เป็นการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ มีความแตกต่างจากการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากการฝึกอาชีพรูปแบบนี้เปิดสอนเฉพาะผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ประกอบด้วย การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า จะเห็นได้ว่าการฝึกอาชีพเหล่านี้ ทั้งการทำดอกไม้ การเย็บผ้า และการปักผ้า ไม่ใช่วิชาชีพเฉพาะเนื่องจากไม่ได้เป็นอาชีพที่ชัดเจนแตกต่างจากการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ อย่างไรก็ตาม ทักษะและความสามารถที่ผู้ใช้บริการได้เรียนรู้จากการฝึกในรูปแบบนี้สามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมหรือเป็นอาชีพอิสระได้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงถือว่าการฝึกเหล่านี้เป็นการฝึกอาชีพ ทั้งนี้ การฝึกอาชีพในรูปแบบนี้ไม่มีค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียนเพราะจัดฝึกอาชีพโดยครูศิลปประดิษฐ์และเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ มีรายละเอียดดังนี้

การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้า สอนโดยครูศิลปประดิษฐ์ ผู้ใช้บริการจะได้เรียนรู้วิธีการทำดอกไม้ประดิษฐ์ในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเตรียมวัสดุในการทำดอกไม้ เช่น ลวด คีม กรรไกร เทปกาว ผ้าใยบัว เป็นต้น ครูสอนศิลปประดิษฐ์จะสอนวิธีการประดิษฐ์ดอกไม้แต่ละชนิดโดยเริ่มตั้งแต่รูปแบบที่ง่ายไปจนถึงรูปแบบที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกทักษะพร้อมกับการลงมือปฏิบัติจริง เนื่องจากผลงานดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าแต่ละชนิดมีคำสั่งซื้อจากบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งที่ต้องการรับสินค้าไปขายต่อ ดังนั้น ทุกขั้นตอนของการประดิษฐ์จึงมีค่าตอบแทน ตัวอย่างเช่น การพันก้านของดอกไม้ด้วยเทปกาวมีค่าตอบแทน 10 บาท ต่อ 100 ก้าน เป็นต้น แต่ละขั้นตอนมีความยากและง่ายแตกต่างกัน ซึ่งขั้นตอนที่ยากมีค่าตอบแทนมากกว่าขั้นตอนที่ง่าย เช่น ขั้นตอนการขึ้นรูปและอัดกลีบผ้าใยบัวให้เป็นกลีบดอกไม้ มีค่าตอบแทนมากกว่าขั้นตอนการพันก้านของดอกไม้ด้วยเทปกาว หากผู้ใช้มาบริการฝึกฝนทักษะและความสามารถจนมีความชำนาญมากขึ้น ก็สามารถผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ได้จำนวนมากขึ้น และจะได้รับ

คำตอบแทนจากการทำดอกไม้ประดิษฐ์เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน “งานประดิษฐ์ดอกไม้ทุกขั้นตอนจะมีคำตอบแทนให้ ถ้าตั้งใจและฝึกฝนจนทำได้เก่งขึ้น มีความชำนาญ ทำมากก็ได้มาก แม้ดูเหมือนว่างานนั้นได้ค่าแรงน้อย แต่ถ้ามีทักษะมากขึ้นก็จะได้จำนวนงานที่เยอะขึ้น ก็จะได้ค่าแรงเยอะขึ้น” (ครูสอนศิลปประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) โดยครูสอนศิลปประดิษฐ์เป็นผู้กำหนดคำตอบแทนของจำนวนชิ้นงานในแต่ละขั้นตอน

การฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์ ครูสอนศิลปประดิษฐ์เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้ลงมือทำทุกขั้นตอน หลังจากผู้ใช้บริการได้ลงมือทำทุกขั้นตอนแล้ว ครูสอนศิลปประดิษฐ์จะสอบถามความชอบและความถนัดของผู้ใช้บริการ ร่วมกับการสังเกตของครูสอนศิลปประดิษฐ์ว่าเห็นทักษะและความสามารถของผู้ใช้บริการในการประดิษฐ์ดอกไม้ขั้นตอนไหน ผู้ใช้บริการบางคนชอบพันก้านของดอกไม้ บางคนชอบอัดกลีบดอกไม้ บางคนชอบประกอบช่อดอกไม้ ความชอบและความถนัดของผู้ใช้บริการแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูสอนศิลปประดิษฐ์จึงให้ความสำคัญแก่การให้ผู้ใช้บริการได้ฝึกทักษะความสามารถตามความถนัด “ให้ผู้ใช้บริการลองทำตามทักษะของเขา แล้วเราก็สังเกตดูว่าหลังจากที่เราสอนทักษะให้เขาทุกขั้นตอนแล้วเขาถนัดทำขั้นตอนไหน ให้ผู้ใช้บริการได้ทำในขั้นตอนที่เขาถนัด แล้วเราก็เอาผลงานมาปรับอีกทีว่าจะใช้ได้ไหม” (ครูสอนศิลปประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) โดยผลงานดอกไม้ประดิษฐ์สำหรับขายส่งตามคำสั่งซื้อของบริษัทเอกชนนั้น เป็นผลงานที่มาจากความร่วมมือของผู้ใช้บริการในขั้นตอนต่างๆ

อย่างไรก็ตาม การฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้ามีรูปแบบการประดิษฐ์ที่เป็นมาตรฐานต้องควบคุมคุณภาพของชิ้นงานทุกรูปแบบ ครูสอนศิลปประดิษฐ์จึงกำหนดให้ผู้บริการปฏิบัติตามทุกขั้นตอน เนื่องจากงานประดิษฐ์นี้เป็นคำสั่งซื้อและติดป้ายว่าเป็นสินค้าของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ หากสินค้าที่ส่งออกไปไม่ได้คุณภาพก็อาจทำให้ผู้ซื้อไม่พึงพอใจได้ “เพราะในช่วงแรกเนี่ยการทำดอกไม้ประดิษฐ์มีจุดประสงค์เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการขายบ้างเล็กๆ น้อยๆ พอที่นี้ต้องส่งขายให้บริษัทเอกชน เขามารับไปขายต่อ จะมาทำเป็นงานอดิเรกก็

ไม่ได้แล้ว งานจะต้องตามมาตรฐานของเขา จะมาเล่นกัน เฮฮากันไม่ได้แล้ว” (ครูสอนศิลปประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) ครูสอนศิลปประดิษฐ์จึงมีเงื่อนไขในการฝึกอาชีพ ว่าการมาฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์ผู้ใช้บริการจะต้องตั้งใจทำ ไม่สามารถทำตามใจตนเองได้ อีกทั้งการฝึกยังมีค่าตอบแทนให้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพของผลงานการประดิษฐ์

ในแต่ละปีมีผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการประดิษฐ์ดอกไม้แตกต่างกัน ในปี 2563 ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพได้สอนการประดิษฐ์ดอกไม้ 7 แบบ ได้แก่ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้ากำมะหยี่ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าต่วน ดอกไม้จันทน์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว ดอกไม้ประดิษฐ์จัดช่อ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าจัดกระถาง และดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าไหมเรยอง

การเย็บผ้าและการปักผ้า สอนโดยเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ ผู้ใช้บริการจะได้เรียนรู้วิธีการเย็บผ้าและปักผ้าผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในทุกขั้นตอน สำหรับการเย็บผ้า เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพจะฝึกวิธีการเย็บผ้าตามขั้นตอนด้วยจักรเย็บผ้าไฟฟ้า ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกทักษะการใช้จักรเย็บผ้าเบื้องต้น “ตอนเริ่มจะให้เขาฝึกเย็บเศษผ้าก่อน ถ้าเขาตั้งใจก็จะทำได้ มันไม่ยากเพราะเป็นจักรไฟฟ้า เขาต้องฝึกเย็บให้ตรงกับเส้นที่วางไว้” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เมื่อมีทักษะการใช้จักรเย็บผ้าไฟฟ้าเบื้องต้นแล้ว ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกการเย็บกระเป๋าดำเริ่มต้นจากการวัดขนาด วางรูปแบบ ตัดผ้า และเย็บตามรูปแบบที่กำหนด นอกจากการเย็บกระเป๋าดำแล้ว ผู้ใช้บริการจะได้เรียนรู้และฝึกการซ่อมแซมเสื้อผ้า ซึ่งทักษะความสามารถนี้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรืออาจนำไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้เล็กๆ น้อยๆ จากการรับจ้างซ่อมแซมเสื้อผ้าและเปลี่ยนซิปกางเกง เป็นต้น สำหรับการปักผ้า เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพจะสอนวิธีการปักผ้าตามรูปแบบให้มีความสวยงาม โดยเริ่มจากรูปแบบที่ง่ายและยากขึ้นตามทักษะและความสามารถของผู้ใช้บริการ ในการฝึกปักผ้านั้นเจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกทางใจของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ โดยจะสอบถามความชอบและความถนัดของผู้ใช้บริการอยู่เสมอ “ที่จะเป็นคนออกแบบลายปักให้ วาดลงผ้าให้ แล้วให้เขาเริ่มต้นปักจาก

งานง่าย ๆ ก่อน ดูว่าทำได้ไหม ถ้าทำได้แล้วเขาชอบ ไม่เบื่อ ก็จะทำให้ทำต่อ แต่ถ้าเขาทำไม่ได้ ไม่อยากทำแล้ว แสดงว่าเขาไม่ชอบ” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากการฝึกเย็บผ้าและปักผ้าแล้ว ในบางกรณีหากเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมได้รับคำสั่งผลิตสินค้าที่ต้องใช้วิธีการเย็บผ้าหรือปักผ้าจากบริษัทเอกชน เช่น การปักผ้าตามลวดลาย การเย็บและการปักชุดชั้นใน การเย็บเบาะรองนั่ง ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกทักษะความสามารถการเย็บผ้าและปักผ้าผ่านการผลิตชิ้นงานจริงและได้รับค่าตอบแทนจากการผลิตเป็นรายชิ้นงาน ซึ่งค่าตอบแทนจะแตกต่างกันตามความยากหรือง่ายของชิ้นงาน โดยเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ระบุว่า “ส่วนใหญ่ผู้ให้บริการที่มาเรียน เขาได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในระหว่างพักอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน กิจกรรมงานดอกไม้ประดิษฐ์ งานเย็บผ้า และงานปักผ้า เราไม่ได้บังคับเลยว่าต้องทำอะไร เราถามเขาว่าสนใจอะไร เขาสามารถเลือกทำในสิ่งที่สนใจ โดยไม่ต้องมีทักษะมาก่อนก็ได้ แต่มีความชอบและสนใจจะทำ ก็สามารถมาทำได้ จะมีค่าตอบแทนให้ตามรายชิ้นงาน ตามความยากง่ายของชิ้นงาน ตามขั้นตอนของชิ้นงาน” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

ในปี 2563 ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ได้ฝึกทักษะความสามารถการเย็บผ้าและปักผ้ารูปแบบต่างๆ ได้แก่ งานถักจากผ้าใยยัด กระเป๋าสะพาย ที่ใส่กระดาษชำระ ถักผ้า กระเป๋าหูรูด กระเป๋าใส่โทรศัพท์ กระเป๋าใส่เหรียญ เย็บกางเกงและเสื้อตามสั่ง และเย็บผ้าปิดจมูก

การฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ ไม่กำหนดระยะเวลาฝึกอบรมและไม่มีประกาศนียบัตรรับรองการฝึกอาชีพ ซึ่งแตกต่างจากการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ ทั้งนี้ ผู้ใช้บริการสามารถมาฝึกทักษะความสามารถได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริการมีทักษะและความสามารถเพิ่มมากขึ้น สามารถฝึกฝนการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า ในรูปแบบที่ซับซ้อนและยากขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ผู้บริการหลายรายที่เข้ารับการฝึกอย่างต่อเนื่องจะมีเงินเก็บที่ได้รับจากค่าตอบแทนของชิ้นงานที่ได้ผลิต ซึ่งสามารถ

นำไปใช้หลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้ เมื่อผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินแล้วทักษะความสามารถที่ผู้ใช้บริการได้รับก็สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถสร้างรายได้จากการรับจ้างหรือรับงานไปทำที่บ้านได้ โดยผู้ใช้บริการต้องพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองจนสินค้าที่ผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดก็จะสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมหรือการประกอบเป็นอาชีพอิสระเพื่อหารายได้จากการรับงานการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และปักผ้า ไปทำที่บ้านได้

นอกจากนี้ บ้านพักฉุกเฉินมีการฝึกทักษะความสามารถทางอาชีพในลักษณะของโครงการพิเศษ ที่จัดขึ้นเมื่อได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งโครงการและกิจกรรมแต่ละปีจะแตกต่างกัน มีลักษณะเฉพาะของแต่ละโครงการ ระยะเวลาการฝึกไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับงบประมาณและการวางแผนกิจกรรมแต่ละโครงการ เพื่อให้สามารถอธิบายได้ชัดเจนมากขึ้น ข้อมูลส่วนนี้จะนำเสนอในหัวข้อการสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นในลำดับต่อไป

รูปแบบการฝึกทักษะความสามารถทางอาชีพทั้ง 2 รูปแบบนี้ เป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการตัดสินใจเลือกด้วยตนเองตามความต้องการและความคาดหวังที่มีต่อหลักสูตรฝึกอาชีพ หลังจากฝึกจนจบหลักสูตรแรกไปแล้ว ผู้ใช้บริการสามารถลงทะเบียนฝึกอาชีพเพิ่มเติมได้มากกว่า 1 หลักสูตร ทั้งนี้ ถ้าหากวันและเวลาในการฝึกอาชีพไม่ตรงกัน ผู้ใช้บริการก็สามารถฝึกอาชีพในหลักสูตรที่เปิดสอนพร้อมกับการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพได้ การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณของบ้านพักฉุกเฉินถือว่ามีความยืดหยุ่นและมีทางเลือกที่หลากหลาย

นักจิตวิทยาอธิบายว่า นอกจากทักษะความสามารถทางอาชีพที่ผู้ใช้บริการจะได้รับแล้ว การฝึกอาชีพมีประโยชน์ต่อการเยียวยาทางจิตใจของผู้ใช้บริการด้วย “การฝึกอาชีพทำให้มีสมาธิ การจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตัวเองทำ เพราะการจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ‘Here and Now’ จะทำให้ผู้ใช้บริการเบี่ยงเบนความสนใจจากปัญหาและความทุกข์ต่างๆ นอกจากนี้ ผลงานที่เขาได้ทำมันมีคุณค่าทางจิตใจ

เพราะเห็นเป็นชิ้นงาน ‘ดอกไม้ที่เขaprดิษฐ์และดอกไม้ที่เขาปัก มันได้แบ่งบานบน แจกันและบนผืนผ้า’ พอเขาเห็นแล้วจะรู้สึกภูมิใจ ยิ่งเขามีรายได้ยิ่งรู้สึกภูมิใจ” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ เห็นว่า “การฝึก อาชีพของที่นี่เป็นการดูแลทางจิตใจมากกว่า การมีทักษะวิชาชีพติดตัวก็ส่วนหนึ่ง แต่ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่อยู่กับเราแค่ 6 – 9 เดือน เท่านั้นเอง การฝึกอาชีพจึงเป็น การดูแลทางจิตใจเพราะทำให้เขาได้อยู่กับตัวเอง” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับครูสอนศิลปประดิษฐ์ที่มีความเห็นว่ การฝึกอาชีพเป็นการทำอาชีพะบำบัดที่ทำให้ผู้ใช้บริการมีสมาธิอยู่กับสิ่งที่ทำ “ผู้ใช้บริการที่เขามาฝึกอาชีพ เขาบอกว่าเขาได้ฝึกสมาธิด้วย เหมือนเป็นอาชีพะ บำบัด” (ครูสอนศิลปประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564)

หลังจากผู้ใช้บริการได้พัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพตามความ ต้องการแล้ว กลไกต่อมาจะถูกเปลี่ยนผ่านกลับมาสู่บทบาทของฝ่ายสังคม สงเคราะห์ที่มีหน้าที่ประเมินผลและติดตาม ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพที่มีบทบาท หลักในการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการจะจบลงเพียง เท่านั้น “การดูแลขั้นตอนต่อไป คือ เรียนกับเราเสร็จแล้วฝ่ายสังคมสงเคราะห์จะต้อง ติดตามผล เพราะเขาเป็นคนจ่ายเงินค่าเรียนให้ผู้ใช้บริการ” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพจะไม่มีส่วนร่วม ประเมินผลและติดตามหลังผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉิน “ถ้าเป็นการติดตาม ผลการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายสังคมสงเคราะห์ เพราะเรามี ข้อกำหนดเรื่องการไม่ถามข้อมูลของผู้ใช้บริการ ไม่มีที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ เรามีหน้าที่สอนและดูแลให้จนจบหลักสูตร” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เหตุผลที่ให้นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ประเมินผลและติดตาม คือ จรรยาบรรณของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ซึ่งยึดถือการรักษาความลับของผู้ใช้บริการ อย่างเคร่งครัด

4.3.4 การประเมินผลและติดตาม

เมื่อผู้ให้บริการได้ผ่านขั้นตอนการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ และในขณะเดียวกัน กระบวนการด้านสังคมสงเคราะห์ก็ได้ดำเนินการมาถึงช่วง สิ้นสุดการให้บริการในบ้านพักฉุกเฉิน โดยผู้ให้บริการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของ บ้านพักฉุกเฉินตามแผนการจัดการรายกรณีที่ได้วางแผนไว้ตั้งแต่ต้น นักสังคม สงเคราะห์จะประเมินร่วมกับทีมสหวิชาชีพว่าผู้ให้บริการสามารถออกจากบ้านพัก ฉุกเฉิน (Check-out) ไปใช้ชีวิตข้างนอกได้ และผู้ให้บริการก็ประเมินตนเองแล้วว่า ตนเป็นผู้ผ่านพ้นปัญหาและมีความพร้อมที่จะก้าวต่อไปข้างหน้า จึงนำมาสู่การวาง แผนการใช้ชีวิตหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉิน ทั้งนี้ แผนของผู้ให้บริการแต่ละคนนั้น แตกต่างกัน บางกรณีผู้ให้บริการมีความพร้อมและสามารถไปใช้ชีวิตข้างนอกได้ด้วย ตนเอง แต่บางกรณียังมีเงื่อนไขและข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น การตัดสินใจกลับไปใช้ ชีวิตอยู่กับสามีซึ่งเสี่ยงต่อการกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก การมีภาวะทางจิตเวช ทำให้ไม่สามารถดูแลตนเองได้ดีเท่าที่ควร นักสังคมสงเคราะห์จึงต้องพูดคุยเพื่อวาง แผนการใช้ชีวิตของผู้ให้บริการก่อนออกจากบ้านพักฉุกเฉินรวมทั้งประเมินผลและ ติดตามผู้ให้บริการเป็นระยะ

การประเมินผลและติดตามผู้ให้บริการด้านการพัฒนาอาชีพของบ้านพัก ฉุกเฉินเป็นขั้นตอนที่ถูกรวมไว้ในการติดตามและประเมินผล (Follow up and Evaluation) ตามการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นการประเมินผลว่า ผู้ให้บริการสามารถฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตรฝึกอาชีพตามความต้องการและความ คาดหวังของผู้ให้บริการ ทั้งนี้ บ้านพักฉุกเฉินไม่มีตัวชี้วัดผลลัพธ์ของการฝึกอาชีพว่า ผู้ให้บริการจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึก “การฝึกสำเร็จ คือ ผู้ให้บริการเรียนตั้งแต่ต้น มาเรียนสม่ำเสมอ และตั้งใจ อาจารย์ผู้สอนก็จะประเมิน ว่าผ่าน ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว แต่เขาจะออกไปประกอบอาชีพได้ใหม่นั้นอีก เรื่องหนึ่ง” (เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) ดังนั้น การ ประเมินผลด้านการพัฒนาอาชีพจึงเป็นการประเมินว่าผู้ให้บริการสามารถผ่าน หลักสูตรการฝึกอาชีพอย่างน้อย 1 หลักสูตร ได้บรรลุผลตามความต้องการและ

ความคาดหวังของผู้ใช้บริการก็จะถือว่าผู้ให้บริการได้มีทักษะความสามารถทางอาชีพติดตัวก่อนออกจากบ้านพักฉุกเฉิน

ก่อนการส่งผู้ให้บริการไปใช้ชีวิตนอกบ้านพักฉุกเฉิน ไม่ว่าจะเป็นการกลับคืนสู่ครอบครัวหรือการไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยตนเอง นักสังคมสงเคราะห์จะเยี่ยมบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมผู้ให้บริการ ในกรณีที่ผู้ให้บริการต้องการออกไปอยู่ตามลำพังไม่กลับไปอยู่กับครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์จะประเมินความพร้อมด้านที่อยู่อาศัยและประเมินสภาพแวดล้อมของผู้ให้บริการ ในกรณีที่ผู้ให้บริการมีบุตรติดตามมาด้วยและต้องการสิ้นสุดการฝากบุตรไว้กับศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนหรือบ้านเด็ก นักสังคมสงเคราะห์จะสำรวจและประเมินสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก เช่นเดียวกัน สำหรับกรณีที่ผู้ให้บริการต้องการกลับไปอยู่กับครอบครัวโดยเฉพาะการกลับไปอยู่อาศัยกับสามี นักสังคมสงเคราะห์จะร่วมพูดคุยทั้งกับผู้ให้บริการและสามีเพื่อให้มีความพร้อมก่อนการกลับไปอยู่ร่วมกัน “กรณีที่ผู้ให้บริการประสงค์จะกลับไปอยู่กับครอบครัว ในบางคนจะนัดเยี่ยมบ้านก่อนที่จะกลับไปเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการรับผู้ให้บริการกลับสู่ครอบครัว หากเป็นครอบครัวที่ได้ผ่านกระบวนการกับทางบ้านพักฉุกเฉิน ได้มีการปรับพฤติกรรม ได้มีการให้ความรู้กับผู้ให้บริการและสามี เขาก็จะให้ความร่วมมือในการเตรียมความพร้อม” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากการสำรวจและประเมินความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะสอบถามข้อมูลด้านการประกอบอาชีพและรายได้สำหรับดูแลตนเองและครอบครัวของผู้ให้บริการอีกด้วย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินความพร้อมก่อนออกจากบ้านพักฉุกเฉิน

เมื่อผู้ให้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายสังคมสงเคราะห์จะเริ่มการติดตามผู้ให้บริการ ในกรณีที่นักสังคมสงเคราะห์ประเมินแล้วว่า ผู้ให้บริการมีความเสี่ยงที่จะกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงหรือมีความเสี่ยงที่ไม่สามารถใช้ชีวิตกับครอบครัวและสังคมได้เป็นปกติ ถ้าหากผู้ให้บริการมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล นักสังคมสงเคราะห์จะติดตามด้วยวิธีการเยี่ยมบ้าน

ส่วนผู้ใช้บริการที่กลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมในต่างจังหวัด นักสังคมสงเคราะห์จะประสานงานติดต่อกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดให้ช่วยเยี่ยมบ้าน ทั้งนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะติดตามผู้ใช้บริการหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินแล้วประมาณ 1 สัปดาห์ และมีการเยี่ยมบ้านอย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะประเมินผลแล้วพบว่าผู้ใช้บริการสามารถผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรค ไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง และสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองตามปกติ ส่วนในกรณีที่นักสังคมสงเคราะห์ประเมินแล้วว่าผู้ใช้บริการไม่มีความเสี่ยงและสามารถใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้ด้วยตนเอง นักสังคมสงเคราะห์จะติดตามด้วยวิธีการติดต่อผ่านทางโทรศัพท์หรือผ่านแอปพลิเคชัน LINE “นักสังคมสงเคราะห์จะวางแผนว่าพร้อมออกจากบ้านพักฉุกเฉินแล้ว เขาจะเป็นคนประเมินแล้วก็จะแจ้งทีมสหวิชาชีพว่า ‘ผู้ใช้บริการรายนี้มีความพร้อมแล้ว’ จะออกไปอยู่ที่โน่นที่นี้ แล้วเราจะติดตามผลทางโทรศัพท์” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564)

สำหรับการติดตามผู้ใช้บริการด้านการพัฒนาอาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ใช้วิธีการติดตามไปพร้อมกับกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ มีการสอบถามข้อมูลด้านความมั่นคงในการประกอบอาชีพของผู้ใช้บริการ จากข้อมูลการประเมินผลและติดตามของนักสังคมสงเคราะห์ พบว่า มีผู้ใช้บริการที่ได้นำทักษะความสามารถในหลักสูตรฝึกอาชีพไปใช้ประกอบอาชีพของตนเอง “หลายคนที่ได้ติดตามผลก็ได้ประกอบอาชีพเสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้าก็มี บางคนก็ไปอยู่ร้านเสริมสวย พอเรียนจบอาจารย์ที่มาสอนเขาจะหางานให้” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) และบางกรณีได้นำทักษะความสามารถทางอาชีพไปใช้ประกอบอาชีพเสริม แต่ก็มีบางกรณีที่ไม่ได้นำทักษะความสามารถไปใช้ในการประกอบอาชีพเลย อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมของการประเมินผลและติดตาม เมื่อนักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพเห็นตรงกันว่า ผู้ใช้บริการสามารถผ่านพ้นปัญหามาได้ ไม่มีความเสี่ยงที่จะกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ และมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ที่มั่นคง ก็จะสิ้นสุดการให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการ

4.4 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้กลไกพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นมากขึ้นโดยเฉพาะผู้ใช้บริการที่เป็นผู้ถูกระทำ ความรุนแรง จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนในบางกรณีเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้การพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพจำแนกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

4.4.1 การสนับสนุนทางจิตใจ

สิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้กลไกการพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น คือ การสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ใช้บริการ เนื่องจากผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินถือเป็นกลุ่มเปราะบางในงานสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะผู้หญิงที่ถูกระทำความรุนแรงในบางกรณีผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจยังคงส่งผลด้านลบอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น นอกจากการสนับสนุนทางด้านร่างกายแล้วการสนับสนุนทางจิตใจจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถก้าวข้ามผ่านอุปสรรคในชีวิตที่ต้องเผชิญได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการเตรียมความพร้อมผู้ใช้บริการในการพัฒนาอาชีพ ถ้าหากสภาพจิตใจของผู้ใช้บริการมีความพร้อมก็ช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพเป็นไปได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนทางจิตใจสำหรับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินมีหลายรูปแบบ ซึ่งการสนับสนุนทางจิตใจของบ้านพักฉุกเฉินไม่ได้มุ่งเป้าหมายไปสู่การเตรียมผู้บริการให้มีความพร้อมต่อการพัฒนาอาชีพเท่านั้น แต่ผู้ใช้บริการจะได้รับการสนับสนุนทางจิตใจตลอดกระบวนการ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉิน ผ่านรูปแบบการให้การปรึกษาและ กิจกรรมต่างๆ ที่บ้านพักฉุกเฉินได้จัดบริการ มีรายละเอียดดังนี้

(1) การให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจ

การให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ใช้บริการมีทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยามีบทบาทเป็นผู้ให้การปรึกษาอย่างเป็นทางการ ใช้วิธีการให้การปรึกษาผ่านการรับฟัง พูดคุย เพื่อให้

ผู้ใช้บริการเกิดความสบายใจ ให้สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ติดขัดภายในจิตใจของผู้ใช้บริการได้ “จะมีการพูดคุย ติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพราะผู้ใช้บริการบางคนสามารถปรับตัวได้ แต่ยังคงมีความทุกข์ทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว เรื่องลูก เรื่องการไม่ได้ทำงาน และไม่มีรายได้ จึงต้องมีการให้การปรึกษา เพื่อฟื้นฟูทางจิตใจ ให้กำลังใจ เดือนละ 1 – 2 ครั้ง ก็จะมีการประเมินเพื่อให้การปรึกษายู่แล้ว” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

ส่วนการให้การปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการนั้น เป็นการที่ผู้ใช้บริการขอพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ที่ผู้ใช้บริการบุคคลนั้นไว้วางใจ ซึ่งอาจมีเรื่องราวบางอย่างที่อยากพูดคุย “นอกรอบ” อาจจะเป็นเรื่องราวที่ได้พูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาอย่างเป็นทางการแล้ว หรือเป็นเรื่องราวที่ไม่เคยพูดคุยอย่างเป็นทางการก็ได้ “ถ้าผู้ใช้บริการไว้วางใจจะเข้ามาเล่าเรื่องของเขาให้ฟัง เราก็ยินดีรับฟัง สอบถาม ให้เขาเล่าในสิ่งที่ยากจะเล่า เพื่อบรรยายความทุกข์ของเขาให้ฟัง เราก็คอยสังเกตและจดบันทึกไว้เพื่อแจ้งให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบ” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ แม้ว่าจะมีข้อกำหนดเรื่องการรักษาความลับโดยจะไม่สอบถามเรื่องราวในชีวิตของผู้ใช้บริการ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าหากผู้ใช้บริการมีความไว้วางใจเจ้าหน้าที่ในฐานะคุณครูฝึกอาชีพ ก็จะมีการขอคำปรึกษาในลักษณะเดียวกัน “ถ้าผู้ใช้บริการมาฝึกอาชีพแล้วเขาสนิทกับเรา เขาก็จะเล่าปัญหาให้ฟัง เราจะรับฟังเขา ถามเขาว่ามีปัญหาอะไรมา คอยปลอบใจเขาว่าปัญหามันผ่านมาแล้ว ตอนนี้กำลังจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ ให้มาตั้งใจเรียนกับคุณครู เราก็จะให้คำปรึกษาเขา สอนเขา แต่จะไม่ถามก่อนถ้าเขาไม่มาเล่าให้ฟัง” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพก็ยึดถือหลักการรักษาความลับของผู้ใช้บริการเช่นเดียวกัน

การให้การปรึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสังคมสงเคราะห์และฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ จะคอยเป็นผู้รับฟัง ให้การปรึกษาและให้กำลังใจ เจ้าหน้าที่จะให้การปรึกษาผู้ใช้บริการด้วยหลักการรักษาความลับ

และไม่ตัดสินผู้ใช้บริการ ในกรณีที่ผู้ให้การปรึกษาที่ไม่ใช่ นักสังคมสงเคราะห์และ นักจิตวิทยาได้ให้การปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการแล้วพบว่า เรื่องรายนั้นอาจส่งผลกระทบต่อตัวผู้ใช้บริการ ก็จะประสานนักสังคมสงเคราะห์เฝ้าสังเกตพฤติกรรม หา โอกาสพูดคุย ให้การปรึกษาอย่างเป็นทางการ และช่วยเหลือผู้ใช้บริการแก้ไข เรื่องราวที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อผู้ใช้บริการ

ทั้งนี้ เรื่องราวที่ผู้ใช้บริการมาขอปรึกษามีทั้งเรื่องราวในอดีตที่ติดค้างอยู่ในใจและอยากจะเล่าให้ใครสักคนได้รับฟัง เช่น เรื่องของตนเองและครอบครัว เรื่อง ประสบการณ์ในอดีต เรื่องผลกระทบจากกายและจิตใจ หรืออาจเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในใจหลังผู้ใช้บริการเข้ามาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน เช่น ปัญหาความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นในบ้านพักฯ ปัญหาการปรับตัว ปัญหาการฝึกอาชีพ ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรม

(2) กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมิ์

กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมิ์ ถือเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ช่วยสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉิน นักสังคมสงเคราะห์ของบ้านพักฉุกเฉิน ร่วมกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม ประยุกต์ใช้การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน (Social Group Work) ในการทำกิจกรรมกลุ่มบำบัดให้แก่ผู้ใช้บริการผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรม “กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมิ์ จะเป็นผู้ให้บริการที่ประสบเกี่ยวกับความรุนแรง เชิญผู้ใช้บริการที่ผ่านพ้นกระบวนการไปแล้ว มาให้มุมมองของเขา และให้กำลังใจสมาชิกคนอื่นๆ” (นักสังคมสงเคราะห์ คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเสริมพลัง (Empowerment) ให้ผู้ใช้บริการเห็นศักยภาพของตนเองในการก้าวข้ามผ่านปัญหาและอุปสรรคในชีวิต “เป็นกิจกรรมที่ใช้กลุ่มสนับสนุน โดยให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรมที่ผ่านพ้นไปแล้วมาแลกเปลี่ยน ให้ผู้ใช้บริการมองว่าปัญหาของเขาบางทีมันไม่ได้หนักหนาмаก เป็นการเสริมพลัง (Empowerment) ผู้ใช้บริการ” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

กระบวนการของกิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมิ์ เปิดพื้นที่ให้ผู้ใช้บริการ ได้ทบทวนและบอกเล่าเรื่องราวของตนเองให้แก่สมาชิกกลุ่มได้รับฟัง โดยกลุ่ม

บำบัดโรงเรียนธัมมใจ มีข้อตกลงร่วมกันในกลุ่มว่าจะรับฟังโดยไม่ตัดสินและเก็บเรื่องราวที่สมาชิกกลุ่มทุกคนเล่าเป็นความลับ การได้บอกเล่าเรื่องราวของตนเอง โดยมีคนรับฟังจะช่วยให้ผู้ใช้บริการได้ทบทวนและทำให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากการทบทวนเรื่องราวของตนเองแล้ว ผู้ใช้บริการจะได้ฟังเรื่องราวของสมาชิกกลุ่มทุกคนด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่แต่ละคนได้เผชิญ และ ผู้ใช้บริการก็จะได้ฟังเรื่องราวของสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้ผ่านพ้นปัญหามาแล้วด้วย การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของกลุ่มช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความรู้สึกชื่นชมซึ่งกันและกัน นำไปสู่การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เรื่องราวของสมาชิกในกลุ่มจะช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการได้ตระหนักรู้ในปัญหาที่ตนเองได้เผชิญ ได้เห็นความสามารถศักยภาพ และการเห็นคุณค่าในตัวเอง ผ่านการเล่าและรับฟังเรื่องราวของสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ สมาชิกกลุ่มจะได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตของแต่ละคนได้ นอกจากนี้ ในกลุ่มจะมีทนายความคอยให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และข้อแนะนำด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการในกรณีที่ถูกระทำความรุนแรงอีกด้วย

กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ ถือเป็นการส่งคมสงเคราะห์กลุ่มชนรูปแบบหนึ่งที่บ้านพักฉุกเฉินได้นำมาปรับใช้เพื่อการสนับสนุนทางจิตใจ เปิดพื้นที่ให้ผู้ใช้บริการที่ประสบปัญหาและมีความต้องการคล้ายคลึงกันให้มาพูดคุยและรับฟัง เพื่อร่วมมือช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ให้ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวเพราะมีอีกหลายคนที่มีเผชิญปัญหาในลักษณะเดียวกัน ช่วยเสริมพลังแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งนำไปสู่การก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคในชีวิตได้

(3) กิจกรรมศิลปะบำบัด

กิจกรรมศิลปะบำบัด (Art Therapy) ของบ้านพักฉุกเฉิน เป็นกิจกรรมที่จัดโดยนักสงคมสงเคราะห์ ซึ่งกิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยเยียวยาและสนับสนุนทางจิตใจของผู้ใช้บริการผ่านการใช้ศิลปะ ซึ่งการทำงานศิลปะบำบัดนี้จะ

ช่วยนำพาผู้ใช้บริการค่อยๆ เข้าไปค้นพบแสงสว่างที่เปรียบเสมือนทางที่นำไปสู่การผ่านพ้นปัญหา

กิจกรรมศิลปะบำบัดเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ทั้งเฉพาะรายและเป็นกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบำบัดนักสังคมสงเคราะห์จะสอบถามความต้องการของผู้ใช้บริการ ถ้าหากผู้ใช้บริการไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะรายก็จะให้เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบำบัดแบบกลุ่ม โดยมีมาตรฐานในการเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 12 ครั้ง ตัวอย่างของกิจกรรมศิลปะบำบัดมีกระบวนการ คือ นักสังคมสงเคราะห์ผู้นำกระบวนการกลุ่มจะให้ผู้บริการเลือกใช้สีน้ำเพื่อระบายลงบนกระดาษสีขาว ซึ่งผู้ใช้บริการจะเลือกสีที่แตกต่างกัน การเลือกใช้สีที่แตกต่างกันของผู้บริการนั้น นักสังคมสงเคราะห์สามารถสังเกตและประเมินได้ว่าการเลือกสีมีความสัมพันธ์กับความคิดและความรู้สึกของผู้บริการอย่างไร “ผู้หญิงบางคนอาจจะเลือกสีน้ำเงิน ถ้าเราเห็นแล้วว่าเขาเป็นคนที่ยังอยู่กับความทุกข์ (Depressed) ก็จะค่อยๆ พยายามจูงใจให้เค้าได้เจอกับสีแดง สีเหลือง เพื่อให้เติบโตขึ้น หรือไม่ก็จูงใจให้เขาได้เจอกับสีเขียว ก็จะทำให้ชีวิตเขาเบิกบาน” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นักสังคมสงเคราะห์จะพาผู้ใช้บริการที่เข้าร่วมกิจกรรมที่สังเกตได้ว่ากำลังเผชิญกับความทุกข์และมักจะเลือกใช้สีน้ำเงินอยู่เสมอ ให้กระบวนการศิลปะบำบัดได้นำพาผู้ใช้บริการไปเจอสีใหม่ๆ เช่น สีเหลือง สีแดง และสีเขียว ที่เป็นตัวแทนของความรู้สึกเติบโตและความรู้สึกเบิกบาน เป็นต้น การทำศิลปะบำบัดไม่ได้มีตัวชี้วัดว่าผลงานจะต้องออกมาสวยงาม แต่กระบวนการดังกล่าวเป็นการสนับสนุนทางจิตใจ ให้ผู้ใช้บริการได้ผ่อนคลายความเครียด มีสมาธิ ไม่ให้คิดฟุ้งซ่าน ละทิ้งปัญหาที่ได้เผชิญ ให้จดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ และยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ใช้บริการด้วยกันในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบำบัดแบบกลุ่ม งานศิลปะที่ผู้ใช้บริการได้ลงมือทำนั้นอาจมีสัญญาณบางอย่างที่นักสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีความรู้ความสามารถด้านการทำศิลปะบำบัดสามารถสัมผัสได้ว่าผู้ใช้บริการนั้นต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการพูดคุยเป็นกรณีพิเศษ ก็จะช่วยให้ นักสังคมสงเคราะห์ประเมินและวางแผนให้ความช่วยเหลือได้

นักสังคมสงเคราะห์มีความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะบำบัดเป็นการสนับสนุนทางจิตใจให้ผู้ใช้บริการมีความคิดในแง่บวก โดยปกติแล้วผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงมักจะมองตัวเองในแง่ลบ ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง และรู้สึกสูญเสียพลังอำนาจ การเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบำบัดแต่ละครั้งจะค่อยๆ ช่วยให้ผู้ใช้บริการได้ทบทวนตนเองอย่างมีสติ เพื่อให้พบเห็นข้อดีของตนเอง เมื่อเห็นข้อดีของตนเองแล้วก็ทำให้ผู้ให้บริการได้เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นคุณค่าของผู้ใช้บริการ ที่ต้องกลับมาชื่นชมตนเอง “ผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจะไม่ค่อยชื่นชมตัวเอง ที่ได้มาทำศิลปะบำบัดเนี่ย ผู้ใช้บริการบางคนมีลักษณะเป็นกระต่ายที่ไม่มีสี เป็นความว่างเปล่า ไม่มีพื้นดินที่มั่นคงให้เห็น นักสังคมสงเคราะห์ที่ใช้กระบวนการศิลปะบำบัดจะต้องนำพาให้เขามีพื้นดินที่มั่นคง มีพื้นดินที่หนักแน่นขึ้น ตรงนี้เราก็เลยจะนำพาเขาด้วยศิลปะบำบัด” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการฟื้นคืนพลังอำนาจให้แก่ผู้บริการผ่านกิจกรรมศิลปะบำบัด

(4) กิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัด

กิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัด เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักจิตวิทยาของบ้านพักฉุกเฉิน นอกจากการสนับสนุนทางจิตใจแล้ว นักจิตวิทยาให้ความสำคัญแก่การสนับสนุนผู้ให้บริการอย่างเป็นองค์รวม (Holistic) ครอบคลุมการฟื้นฟูด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (Bio-Psycho-Social) จึงได้จัดให้มีกิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัดสำหรับผู้บริการของบ้านพักฉุกเฉินทุกคน

“กิจกรรมนี้จะทำกับสมาชิกทั้งบ้านทุกวัย ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ ในช่วงเวลา 4 โมงเย็น ทุกวันพุธ จะเดินแอโรบิกที่ลานอเนกประสงค์ ส่วนวันศุกร์ เป็นกิจกรรมศาสนบำบัด จะมีการนั่งสมาธิ สวดมนต์ และทำวัตรเย็น” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) กิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัดถือเป็นกิจกรรมด้านการส่งเสริมป้องกัน (Prevention) ในแต่ละสัปดาห์บ้านพักฉุกเฉินจะมีกิจกรรมออกกำลังกาย ซึ่งประกอบด้วย การเดินแอโรบิกและโยคะ กิจกรรมการออกกำลังกายจัดขึ้นทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 16.00 น. เป็นต้นไป ส่วนในวันศุกร์มีกิจกรรมศาสนบำบัด ที่ผู้บริการจะได้ร่วมสวดมนต์ นั่งสมาธิ และทำวัตรเย็น

กิจกรรมการส่งเสริมป้องกันเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนผู้ให้บริการ ทั้งทางด้านการร่างกาย จิตใจ และสังคม

นักจิตวิทยาเห็นความสำคัญของการสนับสนุนผู้ให้บริการอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้ให้บริการเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน “การช่วยเหลือด้านกายและจิตเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน มันเชื่อมโยงกันหมดเลย ถ้ากายดี การไหลเวียนของเลือดปลอดโปร่ง จิตใจก็จะปลอดโปร่งไปด้วย” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ การมีกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายก็เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ให้บริการที่แตกต่างกันด้วย

(5) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

การมาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินของผู้ให้บริการ นอกจากจะได้เข้าร่วมกิจกรรมที่มาจากการวางแผนร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์แล้ว ผู้ให้บริการจะได้ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันอื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนทางจิตใจได้เช่นเดียวกัน จากข้อมูลพบว่า กิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้ให้บริการนอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ การทำเวรในแต่ละวัน การช่วยงานบ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน และการช่วยงานวิเทศ อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล เฮาส์

การทำเวรในแต่ละวัน เมื่อผู้ให้บริการเข้ามาพักอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินตั้งแต่วันแรก เป็นข้อตกลงร่วมกับผู้ให้บริการทุกคนในตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่า ผู้ให้บริการมาเข้าพักบ้านพักฉุกเฉินได้ฟรี ไม่มีค่าใช้จ่าย แต่ผู้ให้บริการจะต้องมีเวรทำอาหารและเวรทำความสะอาดในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งผู้จัดการเคหะกิจจะเป็นผู้จัดตารางกิจกรรมเวรทำอาหารและเวรทำความสะอาดให้ผู้ให้บริการ “ผู้ให้บริการเมื่อเข้ามาพักได้ 2 – 3 วัน พอหายเหนื่อยแล้ว จะให้ผู้ให้บริการช่วยงานของบ้านพักฉุกเฉิน เช่น เข้าครัว ทำความสะอาด โดยเราจะจัดเวรให้ช่วยงานทำความสะอาด กวาดถู และเข้าครัว” (ผู้จัดการเคหะกิจ, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) กิจกรรมเวรทำอาหารและเวรทำความสะอาดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในตารางประจำวันของผู้ให้บริการ จะช่วยให้ผู้ให้บริการได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้พบปะเพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ และช่วยแบ่งเบาภาระงานของบ้านพักฉุกเฉินด้วย

การช่วยงานบ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน ไม่ใช่กิจกรรมบังคับ แต่เป็นความสมัครใจของผู้ใช้บริการที่อยากทำงานเป็นผู้ช่วยในบ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน ซึ่งได้รับค่าตอบแทนเป็นรายวัน วันละ 100 บาท ผู้ใช้บริการต้องช่วยดูแลความเรียบร้อย เป็นพี่เลี้ยงดูแลเด็ก และทำความเข้าใจ “นอกจากการฝึกอาชีพแล้วยังมีการเสริมงานอาชีพอื่นๆ อีก เช่น การดูแลเด็กที่บ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน เป็นการช่วยดูแลงานในเบื้องต้น เช่น การเลี้ยงดูเด็ก การทำความสะอาดสถานที่ เป็นต้น จะมีค่าตอบแทนให้วันละ 100 บาท” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับการช่วยงานของวิเทรน อินเตอร์เนชั่นแนล เฮาส์ ซึ่งเป็นส่วนของห้องพักและห้องประชุมของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ที่เปิดให้บริการให้บุคคลภายนอกมาเข้าใช้บริการ การช่วยงานส่วนนี้ผู้ใช้บริการจะได้ช่วยทำความสะอาดห้องพัก ทำความสะอาดห้องประชุมสัมมนา ทำงานครัว และทำงานห้องอาหาร ซึ่งจะได้พบปะบุคคลภายนอกที่มาใช้บริการและได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน “บางครั้งมีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมาใช้บริการของวิเทรน 200 – 500 คน ซึ่งเจ้าหน้าที่ของวิเทรนมีไม่เพียงพอ เขาก็จะขอให้ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินไปช่วยงาน ดูแลแขกที่มาพัก ทำความสะอาดห้อง ล้างจาน งานครัว ช่วยงานแม่บ้าน ปูผ้า เก็บห้องพัก จะมีเวลาระบุไว้ว่าทำกี่ชั่วโมง ก็จะมีรายได้จากตรงนี้ด้วย” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

4.4.2 การสนับสนุนการดูแลบุตร

การสนับสนุนการดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินเป็นระบบการให้บริการผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงที่มีบุตรติดตามมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินด้วย หัวหน้าบ้านเด็กและหัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนมีบทบาทในการดูแลบุตรของผู้ใช้บริการ โดยแบ่งตามอายุของเด็ก หากเป็นเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด – 18 เดือน ผู้ใช้บริการสามารถฝากดูแลบุตรไว้กับศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนได้ สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปี 6 เดือนขึ้นไป ผู้ใช้บริการสามารถฝากดูแลบุตรไว้กับบ้านเด็ก ซึ่งจัดบริการที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก

การสนับสนุนการดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินเกิดจากความจำเป็นของผู้ใช้บริการในแต่ละคน เช่น กรณีแรก คือ นักสังคมสงเคราะห์ประเมินแล้วพบว่าไม่สามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเอง นักสังคมสงเคราะห์จะส่งต่อให้หัวหน้าบ้านเด็กและหัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน เป็นผู้ดูแลเด็กในช่วงที่ผู้ให้บริการยังไม่สามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเอง จนกว่าจะผ่านกระบวนการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนจนสามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเอง กรณีที่สอง คือ นักสังคมสงเคราะห์สอบถามความต้องการของผู้ใช้บริการในบางคนที่มีความประสงค์จะออกไปทำงานข้างนอกหรือเข้ารับการฝึกอาชีพระหว่างอยู่บ้านพักฉุกเฉิน จึงมีความจำเป็นต้องรับการสนับสนุนการดูแลบุตรในช่วงกลางวัน

สำหรับผู้ให้บริการที่เข้ารับการฝึกอาชีพ ผู้ให้บริการบางคนกังวลว่า หากตนเองมีบุตรติดตามมาด้วย จะไม่สามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้อย่างสะดวก เป็นห่วงบุตร อยากดูแลบุตรด้วยตนเอง และเห็นบุตรอยู่ในสายตาตลอดเวลา นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจให้ผู้ให้บริการ ว่าการให้บ้านพักฉุกเฉินได้สนับสนุนการดูแลบุตรระหว่างที่ผู้ให้บริการไปฝึกอาชีพเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะผู้ให้บริการไม่สามารถฝึกอาชีพไปพร้อมกับการดูแลบุตรได้ ซึ่งการสนับสนุนการดูแลบุตรให้ผู้ให้บริการนี้ ผู้ให้บริการสามารถเชื่อมั่นได้ว่าหัวหน้าบ้านเด็กและหัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน สามารถดูแลบุตรของผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีประสบการณ์และได้รับการอบรมในหลักสูตรการดูแลเด็กที่เหมาะสมกับช่วงวัย “การดูแลเด็กจะต่างกันสำหรับเด็กเล็กที่ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนจะเป็นการทำอาหารให้เด็กรับประทาน ข้าวต้ม น้ำส้ม ให้เด็กกิน เน้นการดูแลโภชนาการ ส่วนของบ้านเด็กซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุมากกว่า จะดูแลเขาโดยให้ได้อ่านหนังสือ เล่นงานให้ฟัง ชวนเล่นสมุดภาพพระบายสี เพราะเด็กกลุ่มนี้ยังไม่ได้ไปโรงเรียน ให้เขาใช้เวลาไม่ไปวิ่งเล่นซุกซนเปล่าๆ” (หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) เมื่อผู้ให้บริการสามารถฝากบุตรไว้กับบ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนแล้ว ผู้ให้บริการจะสามารถใช้เวลาไปกับการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลว่าบุตรของตนจะไม่ได้รับ

การดูแลที่เหมาะสม การฝากดูแลบุตรสามารถฝากไว้ได้ในวันธรรมดาตั้งแต่ 08.00 – 17.00 น. ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับการฝึกอาชีพของในหลักสูตร “ถ้าไปฝึกอาชีพก็ตั้งแต่ 8 โมงเช้า ถึง 5 โมงเย็น หลังจากนั้นผู้ใช้บริการถึงมารับลูกกลับไป ทำแบบนี้ทุกๆ วัน ช่วงที่ไปฝึกอาชีพเราดูแลลูกให้ ไม่ต้องกังวลเลย แม้บางคนเป็นห่วงก็จะคอยมาแอบดูลูก เราก็จะบอกเขาว่าไม่ต้องเป็นห่วง” (หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564)

ทั้งนี้ การฝากดูแลบุตรไม่ได้มีเฉพาะกรณีระหว่างผู้ใช้บริการฝึกอาชีพเท่านั้น แต่หลังจากผู้ใช้บริการฝึกอาชีพเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีความพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตข้างนอก แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดบางประการทำให้ไม่สามารถดูแลบุตรได้ในทันที ผู้ใช้บริการก็สามารถฝากบุตรไว้กับทางบ้านพักฉุกเฉินก่อนได้ โดยมีการจัดทำสัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร คือ หากผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินโดยมีเงื่อนไขว่าจะฝากบุตรไว้ก่อน จะต้องมาประชุมผู้ปกครอง พาบุตรไปพบแพทย์เพื่อฉีดวัคซีน และมาพบนักสังคมสงเคราะห์และบุตรทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ “ถ้าประเมินแล้วผู้ใช้บริการเหมาะสมที่จะฝากลูกไว้ที่นี้ก่อน ก็จะมาทำสัญญากันในการรับฝากเลี้ยง คือ ต้องมาเยี่ยมลูก ลูกไม่สบายต้องพาไปหาหมอ ถ้าฉีดวัคซีนก็ต้องพาไป ต้องมาอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 – 2 ครั้ง” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) ในแต่ละเดือนจะต้องมีเงินเก็บมามอบให้แก่บ้านพักฉุกเฉินเดือนละ 600 บาท เพื่อบริจาคเป็นค่าดูแลบุตร และนักสังคมสงเคราะห์สามารถประเมินได้ว่าผู้ใช้บริการมีความรับผิดชอบต่อบุตร “แต่ละเดือนที่มาเยี่ยมลูก ถ้าผู้ใช้บริการมีงานทำจะต้องมาจ่ายเงินค่าเลี้ยงดู บริจาคให้บ้านพักฉุกเฉินเดือนละ 600 บาท ตกวันละ 20 บาท ก็ถือว่าเป็นการให้เขารู้จักรับผิดชอบในตัวลูกของเขา” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) ซึ่งการประเมินส่วนนี้ทำให้นักสังคมสงเคราะห์เห็นว่าหากผู้ใช้บริการสามารถหาเงินมาบริจาคให้แก่บ้านพักฉุกเฉินซึ่งเป็นค่าดูแลบุตรได้ทุกเดือน ก็ประเมินได้ว่าผู้ใช้บริการมีความพร้อมที่จะรับบุตรออกไปอยู่ด้วย

ในกรณีที่ผู้ใช้บริการละทิ้งบุตร ในสัญญาระบุไว้ชัดเจนว่านักสังคมสงเคราะห์จะแจ้งไปยังครอบครัวของผู้ใช้บริการ หากครอบครัวไม่สามารถดูแลเด็กได้จะต้องส่งเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ของรัฐ “ถ้าผู้ใช้บริการฝากลูกไว้ 3 เดือน แล้วไม่มา เราจะตามเรื่องไปถึงที่บ้าน ตามจากญาติ ชั้นแรกจะขอให้ผู้ใช้บริการติดต่อกลับมาก่อน ถ้าติดต่อได้ก็มาคุยกัน แต่ถ้าติดต่อไม่ได้ อาจจะมีการไปเยี่ยมบ้านญาติ เพราะโอกาสที่ลูกมีสูง ถ้าไปเยี่ยมบ้านญาติแล้ว ญาติก็เลี้ยงให้ไม่ได้ เด็กจะถูกส่งไปสถานสงเคราะห์ของรัฐ จะมีการทำข้อตกลงกันก่อนถ้ายอมรับได้ก็ฝากลูกไว้ได้” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) ระยะเวลาการฝากดูแลบุตรของผู้ใช้บริการแต่ละคนไม่เท่ากัน โดยมีระยะเวลาดังแต่ 3 เดือน 6 เดือน และมากที่สุดประมาณ 12 เดือน การสนับสนุนการดูแลบุตรมีความสำคัญในกรณีที่ผู้ใช้บริการออกไปใช้ชีวิตข้างนอกและประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ อาจทำให้ไม่มีผู้ดูแลบุตรในเวลาทำงาน ซึ่งถือเป็นระบบที่สนับสนุนผู้ใช้บริการด้านการประกอบอาชีพในอนาคตด้วย

4.4.3 การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ

การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ เป็นการสนับสนุนในกระบวนการทั้ง ก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนาอาชีพ บทบาทของผู้ให้การปรึกษาทางอาชีพนั้น นอกจากนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาที่อยู่ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (บ้านพักฉุกเฉิน) แล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพก็มีบทบาทสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพเช่นเดียวกัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบการให้การปรึกษาแบบแรก คือ การให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อฟื้นฟูผู้ใช้บริการ จากที่กล่าวไปข้างต้น เนื่องจากผู้ใช้บริการเป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรง ซึ่งประสบการณ์เผชิญกับความรุนแรงนั้นอาจส่งผลต่อความคิดและสภาพจิตใจของผู้ใช้บริการ ในบางกรณีที่ผู้ใช้บริการอาจรู้สึกเหนื่อย หดหู่ และท้อแท้กับการฝึกอาชีพที่มีระยะเวลายาวนาน หรือเมื่อผู้ใช้บริการไปฝึกอาชีพแล้ว

เกิดความคิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ และการฝึกอาชีพยากเกินไป ผู้ใช้บริการก็สามารถขอคำปรึกษาจากทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพได้ “จะคอยคุยกับผู้ให้บริการที่เข้ามาคุยก็จะให้กำลังใจ บอกเขา ไม่อยากให้เขาท้อแท้” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ อธิบายว่า “บางทีเห็นผู้ให้บริการไปฝึกอาชีพ เราก็พยายามเข้าไปพูดคุยกับเขา ชื่นชมเขาว่าทำได้ดีขึ้น ทำได้สวยขึ้น เป็นกำลังใจให้เขา คอยเฝ้าดู สังเกต และเข้าไปให้กำลังใจ คอยถามว่าการฝึกอาชีพเป็นอย่างไรบ้าง ให้เขาไว้วางใจ เขาก็จะเล่าความสุขความทุกข์ของเขาให้ฟัง” (ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2564) อีกกรณีหนึ่ง คือ อาจสังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้ใช้บริการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเข้ารับการฝึกอาชีพ ซึ่งสังเกตได้จากความมุ่งมั่นที่ลดลงผ่านการพูดคุยและสังเกตพฤติกรรมของผู้ใช้บริการว่าแตกต่างจากก่อนการเข้ารับการฝึกอาชีพ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาก็สามารถเข้าไปพูดคุยกับผู้ให้บริการเพื่อสอบถามปัญหาและให้การปรึกษาได้เช่นกัน “ตอนหลังเนี่ย เห็นผู้ให้บริการบางคนเขาจะไปเรียนเฉยๆ ไม่ได้จริงจัง อาจจะมีบ้างที่ต้องบอกเขาว่าถ้าเรียนไม่ผ่านจะหักเงิน แต่ก็เพื่อให้เขาตั้งใจ แล้วก็ต้องให้กำลังใจเขา บางทีมันก็ยากเหมือนกันการฝึกอาชีพ เช่น การถักเปีย การชอยผม มันไม่ใช่ทักษะที่ง่าย” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

การให้การปรึกษารูปแบบหนึ่ง คือ การให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ ในการเลือกหลักสูตรการฝึกอาชีพนั้นผู้ให้บริการบางคนอาจยังไม่มีเป้าหมาย และยังไม่เห็นลักษณะหรือกระบวนการฝึกอาชีพ จึงไม่สามารถตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพได้ นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ให้บริการว่าหลักสูตรฝึกอาชีพแต่ละหลักสูตรสามารถนำไปสู่การประกอบอาชีพและสร้างรายได้อย่างไรบ้าง ทำให้ผู้ให้บริการเห็นถึงประโยชน์ของการฝึกอาชีพที่จะมีผลต่อเมื่อออกจากบ้านพักฉุกเฉิน “ต้องให้คำปรึกษาเขาตลอด ว่าการไปฝึกอาชีพ อยากรฝึกอะไร อยากรออกไป

ทำอะไร ระหว่างฝึกอาชีพก็เตรียมความพร้อมเขาอยู่เหมือนกัน” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) การให้การฝึกอาชีพนี้เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพในหลักสูตรและนำไปสู่ความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกอาชีพ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนกลไกในขั้นตอนการสำรวจความต้องการพัฒนาอาชีพของผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการบางคนเมื่อต้องหยุดงานเพื่อดูแลบุตรและต้องมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินเป็นเวลานาน อาจเกิดกรณีที่ไม่มี ความมั่นใจในการกลับไปทำงาน ไปสมัครงาน หรือไปสัมภาษณ์งาน นักสังคมสงเคราะห์ก็จะมีวิธีพูดคุย ให้คำปรึกษา และในบางคนจะใช้วิธีการบทบาทสมมติ (Role Play) ให้ผู้ใช้บริการได้ลองออกไปเจอผู้คน ผ่านการช่วยงานของวิทยากร อินเทอร์เน็ตชั้นเน็ตเฮาส์ เพื่อให้เกิดความคุ้นชินกับสภาพการทำงานจริง “ผู้ใช้บริการที่เป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงก็จะมีบทบาทสมมติเหมือนกัน แต่จะเป็นมุมมองและความคิดเกี่ยวกับการทำงาน บางคนต้องดูแลลูกและไม่ได้ทำงานมานาน ทำให้เกิดความประหม่า ความไม่มั่นใจในการกลับไปทำงาน การไปสมัครงาน การสัมภาษณ์งาน ก็จะมีการใช้วิธีนี้ เป็นการอาศัยบำบัด ให้ไปฝึกงานที่วิทยากร ให้ได้ลองทำงาน เจอผู้เข้าพัก เจอคนที่หลากหลาย ตรงนี้ค่อนข้างที่จะตอบโจทย์” (นักจิตวิทยา, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

เมื่อผู้ใช้บริการได้เข้ารับการฝึกอาชีพแล้ว ในบางคนอาจค้นพบว่าการฝึกอาชีพนี้สามารถนำไปประกอบอาชีพหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ก็จะให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น แหล่งจัดซื้ออุปกรณ์ วัตถุดิบสำหรับการประกอบอาชีพ และแหล่งรับฝากขายสินค้า “อย่างเวลาไปเดินซื้อวัสดุ เรารู้จักตลาดหรือคนขายตามร้าน เราก็จะมาบอกผู้ใช้บริการที่มาเรียนว่า มีร้านที่ผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ไปส่งได้ สามารถไปติดต่อเขาได้เลย” (ครูสอนศิลปประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2564) ผู้ใช้บริการบางคนได้รับคำแนะนำเรื่องการสมัครเป็นพนักงานร้านเสริมสวยและร้านตัดเสื้อ ซึ่งผู้ใช้บริการที่ฝึกอาชีพจนมีความชำนาญแล้วก็สามารถไปสมัครเพื่อทำงานได้ “จริงๆ แล้ว พอฝึกจบอาจารย์ที่มาสอนจะหา

งานให้ แต่เสริมสวยจะไม่ได้เป็นช่างทันที่หรอก เพราะต้องฝึกเยอะ อาจจะไปเป็นผู้ช่วยก่อน ไปเป็นช่างสระผมก่อน เป็นเป็นช่างใครผมไปก่อน ก่อนที่จะไปทำได้” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) ไปจนถึงการให้คำแนะนำเรื่องเครือข่ายการประกอบอาชีพสำหรับผู้ที่จะรับงานไปทำที่บ้าน เช่น งานปักผ้าและงานดอกไม้ประดิษฐ์ ที่ผู้ใช้บริการสามารถรับงานในบางขั้นตอนของการปักผ้าและดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้านได้จากเครือข่ายที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ “มีผู้ใช้บริการที่ออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว ยังรับผ้าไปปักเพื่อหารายได้เลี้ยงตัวเอง เขารับผ้าไปปักที่บ้าน เป็นความชอบด้วยไปทำงานอื่นไม่สะดวกก็เลยรับงานนี้ไปทำที่บ้าน” (เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

4.4.4 การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น

บ้านพักฉุกเฉินจัดอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นๆ ให้แก่ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉิน ทั้งที่เป็นหลักสูตรอบรมอย่างเป็นทางการโดยการเชิญวิทยากรจากภายนอก ได้แก่ หลักสูตรโครงการอบรมการดูแลมารดาและทารก หลักสูตรโครงการอบรมการให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ รวมถึงการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นที่มีความสำคัญต่อผู้ใช้บริการแต่ละคน ได้แก่ ความรู้เพิ่มเติมด้านสิทธิ กฎหมาย และทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง

หลักสูตรโครงการอบรมการดูแลมารดาและทารก ผู้ใช้บริการทุกคนของบ้านพักฉุกเฉินสามารถเข้ารับการอบรมได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่กำลังตั้งครรภ์หรือเป็นมารดาแล้ว โครงการนี้มุ่งเน้นที่การเตรียมความพร้อมมารดา ด้านการเลี้ยงดูทารกและดูแลตนเองระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด อบรมโดยวิทยากรจากสภากาชาดไทย ระยะเวลาการอบรม 1 สัปดาห์ จัดขึ้นปีละ 2 ครั้ง เนื้อหาการอบรมประกอบด้วย อนามัยเจริญพันธุ์ พัฒนาการของทารก และการดูแลทารก เช่น การให้นม การทำอาหารสำหรับทารก การดูแลการขับถ่าย การอาบน้ำ การให้

ยา และการป้องกันโรค ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกภาคปฏิบัติในการดูแลทารกที่อยู่ในศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนด้วย “ผู้ให้บริการไม่ว่าจะตั้งครรภ์หรือไม่ได้ตั้งครรภ์ ก็จะทำให้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้การดูแล การบริหารทารก การทำอาหารทารก ว่าเป็นยังไงบ้าง เด็กตั้งแต่แรกเกิดขึ้นมาเนี่ย แล้วก็การดูแลสุขภาพของแม่ที่ต้องคลอด” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2564) นอกจากนี้ ยังมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลทางจิตใจ การดูแลความรู้สึก การจัดการความเครียด และการวางแผนชีวิตหลังการคลอดบุตรของผู้ใช้บริการ สำหรับโครงการอบรมการให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ ผู้ใช้บริการทุกคนสามารถเข้ารับการอบรมได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากว่า ผู้ใช้บริการทุกวัยถือเป็นกลุ่มเสี่ยงเพราะไม่ว่าผู้ให้บริการจะตั้งครรภ์มาหรือไม่ แต่เกือบทุกคนผ่านการมีเพศสัมพันธ์มาทั้งสิ้น จึงต้องให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ ในปี 2563 นักสังคมสงเคราะห์สอดแทรกความรู้เรื่องโรคโควิด-19 เข้าไปในการอบรมด้วย เพื่อให้ผู้บริการมีความรู้และสามารถป้องกันตนเองจากโรคดังกล่าวได้

นอกจากหลักสูตรอบรมที่มีการจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอแล้ว บ้านพักฉุกเฉินมีโครงการพิเศษ จัดขึ้นเพื่อการอบรมให้ความรู้แก่ผู้บริการในประเด็นต่างๆ เช่น ด้านสุขอนามัย ด้านทักษะชีวิต ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านการฝึกอาชีพ โครงการพิเศษแต่ละปีจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการจากหน่วยงานภายนอก ระยะเวลาในการอบรมหรือการฝึกไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับงบประมาณและการวางแผนกิจกรรมในแต่ละโครงการ ข้อมูลจากเอกสารย้อนหลัง 5 ปี บ้านพักฉุกเฉินมีโครงการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรง แยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

โครงการและกิจกรรมด้านอาชีพ

- โครงการฝึกทักษะด้านอาชีพหลักสูตรขนมอาหาร ขนมอบเบเกอรี่ ขนมปังไส้กรอก เค้กกล้วยหอมเนย ยำแหนมข้าวทอด ขนมทับทิมกรอบ และน้ำสมุนไพรร ปี 2563

- โครงการฝึกอบรมทำดอกไม้ประดิษฐ์ โดยได้รับการสนับสนุนจาก สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี 2563
- กิจกรรมการศึกษาและฝึกอาชีพ เช่น หลักสูตรตัดผมและเสริมสวย หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า นวดแผนไทย นวดฝ่าเท้า สนทนาภาษาอังกฤษ ขนมอบ และศิลปประดิษฐ์ ปี 2562
- กิจกรรมฝึกอาชีพช่วงสั้นๆ เช่น ทำการบูร เย็บตุ๊กตา ปักผ้าด้วยมือ ทำดอกไม้ประดิษฐ์ เย็บจักรอุตสาหกรรม ฯลฯ ปี 2562
- จัดกิจกรรมฝึกทักษะด้านอาชีพ เช่น การทำงานฝีมือ: การเย็บจักรอุตสาหกรรม ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ปักผ้าด้วยมือ การทำอาหาร: น้ำพริกกากหมู ก๋วยเตี๋ยวลุยสวน ขนมน้ำยา ฯลฯ ปี 2562
- จัดกิจกรรมฝึกทักษะด้านอาชีพ เช่น ทำผ้าเช็ดหน้า จัดสวนถาดสวนแก้ว ถักหูก รูด เอนกประสงค์ ทำขนมอบ ปักผ้าด้วยมือ การเย็บจักรอุตสาหกรรม ฯลฯ ปี 2561
- กิจกรรมการศึกษาและฝึกอาชีพ เช่น หลักสูตรตัดผมและเสริมสวย หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า นวดแผนไทย นวดฝ่าเท้า สนทนาภาษาอังกฤษ ขนมอบ และศิลปประดิษฐ์ ปี 2561 และ ปี 2559
- กิจกรรมฝึกอาชีพช่วงสั้น เช่น ทำตุ๊กตาการบูร เย็บตุ๊กตา ปักผ้าด้วยมือ ทำดอกไม้ประดิษฐ์ เย็บจักรอุตสาหกรรม ฯลฯ ปี 2561 ปี 2560 และ ปี 2559
- กิจกรรมการศึกษาและฝึกอาชีพ เช่น หลักสูตรตัดผมและเสริมสวย นวดแผนไทย นวดฝ่าเท้า สนทนาภาษาเมียนมา ขนมอบ และศิลปประดิษฐ์ ปี 2560
- โครงการสอนสมาชิกทำพรมเช็ดเท้า ให้แก่เยาวชนและสมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2560

- โครงการ “ปันโอกาส วาดอนาคต” จัดกิจกรรม ส่งเสริมอาชีพ แต่งหน้าและทำผม ให้แก่เยาวชนและสมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2560
- โครงการ “ปันน้ำใจ ณ บ้านพักฉุกเฉิน” จัดกิจกรรม สอนอาชีพ ระยะสั้น การทำพวงกุญแจไม้ให้แก่เยาวชนและสมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2560
- โครงการ “สุนทรีย์สู่ชุมชน” จัดกิจกรรมสอนทำสิ่งประดิษฐ์จาก ก้านกระถิน นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยนำมาตกแต่งที่คาถาพวงกุญแจ และดอกไม้ ปี 2559

โครงการและกิจกรรมด้านสุขอนามัย

- โครงการเอไอเอร่วมแบ่งปันในวันสตรีสากล – การบรรยายให้ความรู้ด้านสุขภาพและสุขอนามัยสตรี ปี 2563
- กิจกรรมการดูแลอนามัยส่วนบุคคล การยับยั้งเชื้อก่อโรค การล้างมือให้ถูกวิธี ด้วยสบู่และแอลกอฮอล์ ทำเจลล้างมือสำหรับใช้เอง ในครัวเรือน ปี 2563
- โครงการปันสุขกิจกรรม “ผมสวยด้วยรักจิตอาสา” ให้แก่สตรีและเยาวชนบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2563
- จัดอบรมให้ความรู้เรื่อง “มะเร็งในจอตาเด็ก” ปี 2562
- จัดกิจกรรมโยคะและอบรมเรื่อง “หลักสุขลักษณะการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่ถูกต้อง” ปี 2562

โครงการด้านจิตสังคม

- โครงการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่สตรีและเยาวชน ปี 2561
- โครงการ “เพื่อนและสตรี” จัดกิจกรรมนันทนาการ ให้แก่เยาวชนและสมาชิกบ้านพักฉุกเฉิน ปี 2560
- กิจกรรมนันทนาการ ปี 2560

- โครงการ “ใจถึงใจ ก้าวข้ามความรุนแรง” จัดอบรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสะท้อนตัวตนของตนเอง เสริมสร้างพลังใจ และเยียวยาผู้หญิงให้เกิดพลังและเห็นคุณค่าในตนเอง ปี 2560
- อบรมศิลปะการป้องกันตัว ปี 2559

การอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นที่มีความสำคัญต่อผู้ใช้บริการไม่ใช่หลักสูตรอบรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่ความรู้และทักษะเหล่านี้เกิดจากการเข้าร่วมกระบวนการต่างๆ ทางสังคมสงเคราะห์ ผู้ใช้บริการบางคนที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว นอกจากการเข้าร่วมกระบวนการบำบัดแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะให้เครื่องมือที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในการดูแลตนเอง เช่น ให้ความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมาย ตัวอย่างเช่น หากผู้ใช้บริการตัดสินใจกลับไปอยู่กับสามี นักสังคมสงเคราะห์จะสอบถามว่าการตัดสินใจนั้นแน่นอนแล้วหรือไม่ มีการสอบถามว่าผู้ใช้บริการได้จดทะเบียนสมรสหรือไม่ ในกรณีที่จดทะเบียนสมรส แต่ผู้ใช้บริการยังกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก นักสังคมสงเคราะห์ก็จะให้คำแนะนำว่าจะมีเครื่องมือทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้บริการได้อย่างไรบ้าง “ผู้หญิงหลายคนไม่รู้เรื่องนี้มากเท่าไร เราก็ให้ความรู้ในเรื่องนี้” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ ยังมีการเสริมทักษะการใช้ชีวิตที่จำเป็นให้แก่ผู้ใช้บริการในแต่ละคนด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้ใช้บริการบางคนขาดทักษะการสื่อสาร โดยไม่สามารถสร้างความเข้าใจในครอบครัวหรือสามีได้ในกรณีที่ถูกระทำความรุนแรง นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาจะช่วยให้คำแนะนำวิธีการที่เหมาะสมให้แก่ผู้ใช้บริการ “สอนวิธีการประเมินข้อดี ข้อเสีย ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร ให้เครื่องมือเขาหมดเลย มองว่าเมื่อได้เครื่องมือด้วยแล้วผู้บริการก็จะ Full Option บ้านพักฉุกเฉินก็ไม่จำเป็นสำหรับการเป็นที่พักพิงชั่วคราวและปกป้องเขาอีกต่อไป” (นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2, สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

4.5 ผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ : กรณีศึกษาผู้เคยใช้บริการ

เพื่อศึกษาผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ผู้วิจัยจึงศึกษาจากประสบการณ์ของผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงกับการพัฒนาอาชีพ โดยจะอธิบายผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ผ่านเรื่องราวของผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน รวมทั้งสิ้น 2 คน โดยใช้นามสมมติว่าคุณนุชและคุณพัศ

4.5.1 ภูมิหลังของกรณีศึกษาก่อนเข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

คุณนุชและคุณพัศ เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินและได้ผ่านกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษาทั้งสองเป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรง โดยมีภูมิหลังก่อนเข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ดังนี้

คุณนุช ปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) อายุ 33 ปี เข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน ในช่วงเดือนมีนาคม ปี 2562 ในขณะนั้นคุณนุชได้คบกับแฟนหนุ่มอายุใกล้เคียงกัน โดยมีบุตรชายด้วยกัน 1 คน หลังจากใช้ชีวิตร่วมกันมาระยะหนึ่ง คุณนุชมีปัญหา ทะเลาะกับแฟนหนุ่มจนถึงขั้นถูกแฟนหนุ่มลงมือทำร้ายร่างกาย คุณนุชคิดว่าตนเองต้องหาทางเอาตัวรอดจากเหตุการณ์ที่ได้เผชิญนี้ไปให้ได้ จึงตัดสินใจหนีออกมาจากห้องเช่าที่พักอยู่กับแฟนหนุ่มและจำเป็นต้องทิ้งบุตรชายไว้ก่อนเพื่อต้องการเอาตัวรอด คุณนุชเล่าว่าถ้าหากวันนั้นพบบุตรชายมาด้วยคงหนีออกมาไม่ทัน อย่างไรก็ตาม คุณนุชประเมินแล้วว่าแฟนหนุ่มไม่ได้มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงกับบุตรชายจึงตัดสินใจหนีออกมาคนเดียวก่อนแล้วจะพาเพื่อนสนิทมารับบุตรชายกลับไปอยู่ด้วย ในภายหลัง เมื่อหนีออกมาได้แล้วคุณนุชได้ขอพักอาศัยอยู่ที่ทำงานซึ่งเป็นร้านนวดเป็นการชั่วคราว

หลังจากเหตุการณ์ในวันนั้นผ่านไปไม่นาน คุณนุชได้ทราบว่าแฟนหนุ่มได้มีแฟนใหม่แล้ว คุณนุชได้กลับไปหาแฟนหนุ่มเพราะต้องการตัวบุตรชายมาอยู่ด้วย แต่แฟนใหม่ของฝ่ายชายไม่ยินยอม ยืนยันว่าต้องการเลี้ยงดูบุตรชายของคุณนุช และกล่าวหาว่าคุณนุชไม่สามารถดูแลบุตรชายได้ แต่คุณนุชไม่ยินยอมจึงถูกทำร้าย

ร่างกายกลับมาอีกครั้งหนึ่ง คุณนุชตัดสินใจเข้าแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อขอความคุ้มครองและขอความช่วยเหลือเพื่อนำบุตรกลับมาอยู่กับตนเอง แต่คุณนุชกลับไม่ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ คุณนุชรู้สึกว่าคุณนุชเองไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งๆ ที่เด็กเป็นบุตรชายของตนเอง จึงหาข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ตโดยหาวิธีการนำบุตรกลับมาอยู่ด้วย คุณนุชค้นเจอข้อมูลว่ามูลนิธิเพื่อนหญิงสามารถให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบปัญหาได้ จึงได้ติดต่อไปยังมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อขอความช่วยเหลือ หลังจากนั้นไม่นานมูลนิธิเพื่อนหญิงได้ดำเนินการให้คุณนุชได้บุตรกลับคืนมาอยู่ด้วย

แม้ว่าคุณนุชจะได้บุตรกลับคืนมาแล้วแต่ยังคงถูกคุกคามจากแฟนใหม่ของฝ่ายชายอยู่เสมอ มูลนิธิเพื่อนหญิงกังวลเรื่องความปลอดภัยของคุณนุชและบุตรชาย จึงติดต่อประสานงานบ้านพักฉุกเฉินเพื่อให้คุณนุชมาพักอาศัยชั่วคราว โดยคุณนุชได้ตัดสินใจมาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินพร้อมกับบุตรชาย ไม่กลับไปอยู่กับญาติที่จังหวัดเชียงรายเพราะคิดว่าจะอยู่บ้านพักฉุกเฉินเพียงชั่วคราวเท่านั้นเพื่อรอเวลาหางานใหม่ทำในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ คุณนุชมองว่าปัญหาเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาของตนเองเท่านั้นจึงไม่อยากไปรบกวนคนในครอบครัวให้เดือดร้อน หลังจากเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว คุณนุชยังไม่สามารถปรับตัวได้ดีมากนัก ยังคงเจ็บ นั้งขี้ม และเก็บตัวคนเดียวอยู่เสมอ

คุณพัศ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) อายุ 40 ปี เผชิญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นระยะเวลาหลายปี จนมาถึงช่วงปี 2558 สามีใช้ความรุนแรงต่อคุณพัศมากขึ้น โดยคุณพัศถูกสามีทำร้ายร่างกายจนต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล แม้ว่าคุณพัศและสามีจะมีบุตรสาวด้วยกัน 1 คน แต่ในขณะนั้นคุณพัศรู้สึกว่าคุณนุชเองทนไม่ไหวกับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของสามีและไม่อยากกลับไปเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก จึงตัดสินใจแจ้งโรงพยาบาลว่าเมื่อรักษาตัวเรียบร้อยแล้วจะไม่ขอกลับบ้านเพราะถูกสามีทำร้ายร่างกาย ทั้งนี้ คุณพัศไม่สามารถไปอาศัยอยู่กับญาติของตนเองได้เพราะกลัวว่าสามีจะไปคุกคามคนในครอบครัวซึ่งจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยกับผู้อื่น เมื่อคุณพัศตัดสินใจเช่นนั้นแล้วทางโรงพยาบาลจึง

ประสานงานกับบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นจังหวัดที่คุณพัศและครอบครัวอาศัยอยู่ในช่วงนั้นเพื่อส่งตัวคุณพัศไปพักพิงชั่วคราว

หลังจากคุณพัศได้รับการส่งตัวไปที่บ้านพักเด็กและครอบครัวแล้ว สามีของคุณพัศพยายามมาตามเพื่อให้กลับบ้าน มีบางครั้งที่สามีมักก่อความวุ่นวายที่บ้านพักเด็กและครอบครัวซึ่งทำให้คุณพัศไม่สบายใจ แม้ว่าสามีไม่ได้มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงกับบุตรสาวแต่คุณพัศก็กลัวว่าบุตรจะไม่ปลอดภัย จึงขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของบ้านพักเด็กและครอบครัวให้นำบุตรสาวเข้ามาอยู่ด้วยจนสำเร็จ คุณพัศและบุตรสาวพักอยู่เป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ในระหว่าง 3 เดือนนั้น สามีของคุณพัศยังคงติดตามและคุกคามอยู่เสมอ คุณพัศได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ว่ามีบ้านพักฉุกเฉินที่คุณพัศและบุตรสาวสามารถไปใช้บริการได้และน่าจะเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยมากกว่า คุณพัศจึงตัดสินใจขอทำเรื่องย้ายไปพักอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินอย่างไม่ลังเล

หลังจากเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว คุณพัศปรับตัวได้ไม่ยากนักเพราะเคยอาศัยอยู่บ้านพักเด็กและครอบครัวมาก่อนแล้ว เมื่อมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินสามียังติดตามคุณพัศและบุตรสาวอยู่เป็นระยะเพื่อขอคืนดี แต่คุณพัศตัดสินใจอย่างแน่วแน่แล้วว่าต้องการเลิกข้องเกี่ยวกับสามีและจะไม่กลับไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอีก นักสังคมสงเคราะห์จึงได้ดำเนินการตามกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และดำเนินการทางกฎหมายกับสามีของคุณพัศ เนื่องจากคุณพัศต้องการพ้องหย่ากับสามี

จากข้อมูลภูมิหลังของกรณีศึกษา แม้ว่าจะเป็นกรณีศึกษาที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการปรับตัวเมื่อเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉิน ในช่วงแรกคุณนุชปรับตัวได้ไม่ตึงเครียด ยังคงนึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ก้าวข้ามผ่านไปไม่ได้ และคิดย้อนถึงสถานการณ์ที่ตนได้เผชิญ ซึ่งแตกต่างจากคุณพัศที่สามารถปรับตัวได้ไม่ยากเพราะเป็นปัญหาที่คุณพัศเผชิญมาแล้วอย่างยาวนาน การมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินสำหรับคุณพัศจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ในขณะที่ทั้งนี้ คุณนุชและคุณพัศเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาอาชีพและ

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพจะอธิบายในส่วนถัดไปโดยเล่าผ่านประสบการณ์การใช้บริการของกรณีศึกษาทั้งสอง

ในภาพรวมการใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินของกรณีศึกษา คุณนุชและคุณพัศ รู้สึกประทับใจและพึงพอใจการให้บริการของบ้านพักฉุกเฉินทั้งกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และการฝึกอาชีพ คุณนุชให้ความเห็นว่า ชีวิตของตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้เพราะกระบวนการของบ้านพักฉุกเฉิน “หนูว่ากระบวนการของบ้านพักโอเคทุกอย่างแล้ว ทำให้คนอย่างหนูเป็นคนมาได้ เมื่อก่อน หนูดื้อนะ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณพัศได้แสดงความเห็นว่ากระบวนการของบ้านพักฉุกเฉินทำให้เกิดความสบายใจและสามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาได้จนถึงทุกวันนี้ “กระบวนการของทางนี้ทำให้เราสบายใจแล้วทำให้เราก้าวข้ามจนถึงทุกวันนี้” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากความพึงพอใจที่มีต่อการจัดบริการของบ้านพักฉุกเฉินแล้ว สังเกตได้ว่าคุณนุชและคุณพัศจะกลับมาร่วมกิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉินเป็นประจำ “ออกไปก็ยังไม่กลับมาทำเลยกิจกรรมโรงเรียนธัมมิ มาหลายรอบอยู่” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) ทำให้เห็นว่ากรณีศึกษาทั้งสองมีความผูกพันและความสัมพันธ์ที่ดีกับบ้านพักฉุกเฉิน “พอมาวันนี้ถ้ามีอะไรที่หนูช่วยได้ หนูก็จะทำให้ถึงที่สุด อันนี้เรื่องจริง เพราะคิดว่าถ้าเราไม่มีตรงนี้ เราก็ไม่สามารถอยู่ได้ถึงจนวันนี้” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564)

4.5.2 ผลของกลไกการพัฒนาอาชีพผ่านประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ

กลไกการพัฒนาอาชีพแบ่งออกเป็น 4 กลไก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ และการประเมินผลและติดตาม จากประสบการณ์การใช้บริการของกรณีศึกษาคุณนุชและคุณพัศ ผลของกลไกการพัฒนาอาชีพเป็นดังนี้

(1) การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก

ในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก เมื่อคุณนุชและคุณพัศเดินทางมาถึงบ้านพักฉุกเฉินแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการแรกรับ ซึ่งคุณนุชและคุณพัศเข้ามาบ้านพักฉุกเฉินในลักษณะเดียวกัน คือ การประสานส่งต่อระหว่างหน่วยงาน โดยคุณพัศได้รับการส่งต่อมาจากบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดนครปฐม เนื่องจากคุณพัศถูกสามีติดตามและคุกคามอยู่เสมอ “ก้าวแรกที่เข้ามา ถูกส่งตัวมาจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดนครปฐมค่ะ พอมาถึงก็ได้การต้อนรับอย่างดี” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนคุณนุชได้รับการส่งต่อมาจากมูลนิธิเพื่อนหญิง เนื่องจากสาเหตุด้านความปลอดภัย “แฟนใหม่ของฝ่ายชายเขาไม่ยอมค่ะ จะคอยมาทำร้ายหนูตลอด ผู้ชายก็ด้วย เขาไม่ยอม ต่ำ หนู จะทำร้ายหนู เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเห็นว่าหนูจะไม่ปลอดภัยก็เลยประสานให้มาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)

เมื่อกรณีศึกษาทั้งสองมาถึงบ้านพักฉุกเฉินแล้ว จึงได้รับการให้การปรึกษาในเบื้องต้นจากนักสังคมสงเคราะห์และผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ไปจนถึงการซักประวัติของผู้ใช้บริการ “พอพูดคุยไปสักพัก นักสังคมสงเคราะห์ก็จะซักประวัติเราก่อนค่ะ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) หลังจากซักประวัติและให้การปรึกษาในเบื้องต้นเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้จัดการเคหะกิจได้เตรียมของใช้ที่จำเป็นสำหรับการพักอาศัยในบ้านพักฉุกเฉิน มอบให้แก่กรณีศึกษาและบุตรที่ติดตามมาด้วย “บ้านพักฉุกเฉินมีของใช้ส่วนตัวให้ครบทุกอย่าง มีทั้งเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม นอกจากนี้ ก็ยังมี ถังน้ำ ชันน้ำ สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน ทั้งของผู้ใหญ่และของเด็ก สำหรับลูกของเรา มีครบทุกอย่างเลยค่ะ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564)

การอยู่บ้านพักฉุกเฉินในช่วงแรกกรณีศึกษาได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ ก่อนเข้าใช้บริการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและการเข้ารับการพัฒนาอาชีพ เนื่องจากผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงส่วนใหญ่เข้ามาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินด้วยความไม่พร้อมทางร่างกายและจิตใจ คุณนุช เล่า

ว่า “ตอนเข้ามาวันแรกหนูก็ต้องปรับตัวนะ ก็ชิมนะ เก็บตัวอยู่แต่กับลูก” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณพัศที่ได้เล่าถึงการปรับตัวในช่วงแรกว่า “เริ่มแรกทางบ้านพักฉุกเฉินจะให้เรพักก่อน เพื่อว่าให้เราปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ของเรา แล้วก็พูดคุยเพื่อให้เราผ่อนคลาย แล้วก็ให้เราารู้สึกสบายใจขึ้น เพื่อจะมาคุยกันต่อในปัญหาของเรา” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ คุณพัศได้เล่าถึงความรู้สึกทางใจที่ได้รับจากบ้านพักฉุกเฉินอีกว่า “ทางเจ้าหน้าที่บ้านพักฉุกเฉินได้พูดคุยกับเรา ให้เราแบบสบายใจ ว่าเราไม่ได้อยู่คนเดียว เราไม่ได้ตัวคนเดียว มีคนที่จะสู้ไปกับเรา มีคนที่จะพาเราเดินไปข้างหน้า” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564)

หลังจากกรณีศึกษาสามารถปรับตัวอยู่บ้านพักฉุกเฉินได้แล้ว กรณีศึกษาทั้งสองสนใจเข้ารับการพัฒนาอาชีพ นักจิตวิทยาจึงเตรียมความพร้อมก่อนฝึกด้วยการประเมินความพร้อมก่อนการฝึกอาชีพทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของกรณีศึกษา จากข้อมูลพบว่า กรณีศึกษาทั้งสองจำได้ว่าตนเองได้เข้ารับการประเมินทางจิตวิทยาแต่จำไม่ได้ว่าได้รับการประเมินด้วยเครื่องมือชนิดในบ้าง “นักจิตวิทยาเขาประเมินเราจากกิจกรรมที่ให้ทำคะ เขาประเมินสภาพจิตใจเรา” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนของคุณพัศ เล่าว่า “นักจิตวิทยามีวิธีของเขา คะ เขาให้ทำแบบทดสอบ เอรูปภาพมาให้ดู ทดสอบว่าเรามีสมาธิแค่ไหน ประเมินว่าเรามีความพร้อมทำกิจกรรมอยู่ในระดับไหน” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ผลการประเมินความพร้อมก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพ พบว่ากรณีศึกษาทั้งสองมีระดับการประเมินอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมที่จะเข้ารับการฝึกอาชีพ จึงสามารถเข้ารับบริการในกระบวนการต่อไปได้

(2) การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ

เมื่อกรณีศึกษาทั้งสองได้เตรียมความพร้อมก่อนฝึกและประเมินความพร้อมก่อนการฝึกอาชีพแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ได้สำรวจความต้องการของกรณีศึกษาโดยสอบถามความต้องการของคุณนุชและคุณพัศพร้อมทั้งให้ข้อมูล

เกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอาชีพของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ

ในกรณีของคุณพัศ ตัดสินใจเข้ารับการฝึกอาชีพ เนื่องจากในขณะนั้นสามีของคุณพัศตามมาคุกคามที่บ้านพักฉุกเฉิน ทำให้ตนเองไม่สามารถออกไปข้างนอกได้จึงตัดสินใจว่าจะใช้เวลาที่อยู่ในบ้านพักฉุกเฉินไปฝึกอาชีพ “นักสังคมสงเคราะห์ถามเราว่า ‘อยากฝึกอาชีพไหม อยากทำงานไหม’ ตอนนั้นเราก็กออกไปไหนไม่ได้ ขยับไปไหนไม่ได้มากเพราะสามีติดตาม จึงต้องอยู่แต่ในบ้านพักฉุกเฉิน ก็เลยตัดสินใจว่าฝึกอาชีพดีกว่า” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) คุณพัศได้เลือกฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยและคอมพิวเตอร์ “ตอนนั้นได้ตัดสินใจเรียนหลักสูตรนวด และหลักสูตรคอมพิวเตอร์ ก็เรียนจนจบ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) การตัดสินใจฝึกหลักสูตรนวดแผนไทยเพราะเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพให้คำแนะนำว่าการฝึกอาชีพนวดแผนไทยน่าจะมีประโยชน์กับคุณพัศในอนาคต ตัวอย่างเช่น กรณีที่คุณพัศกลับไปอยู่บ้านที่ต่างจังหวัดก็สามารถรับนวดแผนไทยได้ตามโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรืออาจจะนำทักษะไปฝึกให้คนอื่น ๆ ต่อได้ เพราะหลักสูตรนวดแผนไทยมีประกาศนียบัตรรับรองการผ่านหลักสูตรมอบให้ “ที่ได้เรียนนวดเพราะว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพบอกว่า ‘เธอเรียนหลักสูตรนวดแผนไทยได้นะ เวลาไปอยู่ต่างจังหวัด เธอก็ไปทำงานที่ รพ.สต. ได้ เขาจะรับคนนวดทำกายภาพบำบัด เธอก็สามารถเอาไปสอนได้ด้วย’ เราเห็นด้วย ก็เลยตัดสินใจสมัครเรียนไว้ก็ไม่เสียหาย ก็เลยเรียน อย่างน้อยก็มีทักษะติดตัว” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) จากข้อมูลนี้ทำให้เห็นว่าคุณพัศได้ตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพไว้เช่นเดียวกัน คือ การมีทักษะติดตัวและการนำทักษะไปต่อยอดทางอาชีพในอนาคต นอกจากหลักสูตรนวดแผนไทยและคอมพิวเตอร์แล้ว คุณพัศยังได้ฝึกการเย็บผ้าและปักผ้าด้วย อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่คุณพัศตัดสินใจฝึกอาชีพนวดแผนไทย คุณพัศประเมินความสามารถของตนเอง เนื่องจากก่อนเข้ามาอยู่บ้านพักฉุกเฉิน คุณพัศมีอาการบาดเจ็บที่นิ้วมือด้านขวาซึ่งเป็นผลมาจากการถูกระทำความรุนแรงจากสามี คุณพัศได้รับ

คำปรึกษาและการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอบรมจึงทำให้คุณ
พัฒน์มั่นใจว่าสามารถฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยได้

ส่วนกรณีของคุณนุช ในช่วงแรกคุณนุชไม่ได้อยากฝึกอาชีพจนกระทั่งได้มีการเตรียมความพร้อมให้คุณนุชสามารถปรับตัวได้ จึงตัดสินใจเข้ารับการฝึกอาชีพ
“ตอนแรกหนูไม่ได้อยากทำขนาดนั้น เห็นเพื่อนไปทำดอกไม้ประดิษฐ์ก็ได้เงินด้วย
นะ แต่เราอะไม่อย่างทำ เหมือนยังทุกซอกอยู่ ไม่สนใจเลย แต่พอเวลาผ่านไป เราไม่
นึกถึงความทุกข์แล้ว ก็คิดว่าจะเริ่มทำอะไรทำดีกว่า ก็เลยมาคุยกับนักสังคม
สงเคราะห์ ว่า ‘หนูอยากฝึกอาชีพนะคะ แล้วก็อยากได้ตั้งคัด้วยคะ’ เขาก็เลยให้
ฝึก” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) นักสังคมสงเคราะห์ได้สอบถามความ
ต้องการและให้คุณนุชตัดสินใจเลือกหลักสูตรที่สนใจเช่นกัน “นักสังคมสงเคราะห์
จะบอกว่ามีหลักสูตรอะไรที่ฝึกได้บ้าง แล้วเราก็มานัดตัดสินใจว่าจะฝึกอะไรดี ที่เลือก
ฝึกหลักสูตรนี้ (หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า) เพราะมันเป็นทักษะติดตัวเราไปต่อยอดได้”
(คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) จะเห็นได้ว่าการเลือกหลักสูตรฝึกอาชีพ
นั้นมีการตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพไว้ด้วย คือ คิดว่าจะนำทักษะที่ได้ติดตัว
มาไปต่อยอดทางอาชีพได้ โดยคุณนุชได้เลือกฝึกหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า แม้จะไม่
เคยมีทักษะมาก่อนแต่คุณนุชคิดว่าตนเองอยากฝึกหลักสูตรนี้และคิดว่าจะมี
ประโยชน์ในอนาคต “เลือกฝึกเย็บผ้าเพราะไม่เคยทำคะ คิดว่าในชีวิตประจำวัน
เวลาเสื้อผ้าเราขาด เราซ่อมแซมไม่เป็นเลย ก็เลยอยากฝึกตรงนี้ ในอนาคตจะได้
ซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ขาดด้วยตัวเอง” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)
นอกจากหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้าแล้ว คุณนุชได้เลือกฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์ด้วย
เนื่องจากต้องการมีรายได้ขณะพักพิงชั่วคราวที่บ้านพักฉุกเฉิน

กรณีศึกษาคุณนุชและคุณพัศเป็นผู้ใช้บริการที่มีบุตรติดตามมาอยู่บ้านพัก
ฉุกเฉินด้วย ก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพนักสังคมสงเคราะห์ได้สำรวจความต้องการฝึก
ดูแลบุตรระหว่างที่กรณีศึกษาต้องไปฝึกอาชีพตอนกลางวัน คุณนุชและคุณพัศจึง
ตัดสินใจใช้บริการฝึกดูแลบุตร เพื่อเข้ารับการฝึกอาชีพได้อย่างสะดวก “ที่นี้มีให้
เราฝึกลูกได้ เราโล่งใจเลยที่นี้ ไปฝึกได้อย่างสบายใจ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17

กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณนุชที่ใช้บริการฝากดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉิน ในระหว่างการฝึกอาชีพ “คนที่มีลูกติดตัวจะทำอะไรก็ลำบาก นักสังคมสงเคราะห์ เลยให้เราฝากลูกไว้ได้ หนูคิดว่าเป็นระบบที่ดีค่ะ ฝากไว้แล้วเราก็ไปเรียน” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) หลังจากการสำรวจความต้องการ นักสังคมสงเคราะห์ได้ชี้แจงเงื่อนไขการฝึกอาชีพในหลักสูตรที่มีค่าลงทะเบียน ว่าบ้านพักฉุกเฉินจะออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด โดยหลักสูตรนวดแผนไทยและหลักสูตรคอมพิวเตอร์ของคุณพัศ มีค่าอบรมหลักสูตรละประมาณ 2,000 บาท ส่วนหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีของคุณนุช มีค่าอบรม 900 บาท ถ้าหากฝึกอาชีพไม่จบหลักสูตร คุณนุชและคุณพัศจะต้องออกค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพด้วยตนเอง ทั้งนี้ กรณีศึกษาทั้งสองสามารถฝึกได้จนจบหลักสูตรจึงไม่เสียค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพ

(3) การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ

ในการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ เมื่อนักสังคมสงเคราะห์เตรียมความพร้อมก่อนฝึกและสำรวจความต้องการของคุณนุชและคุณพัศแล้ว คุณนุชตัดสินใจพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพในหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้าและเลือกฝึกทักษะความสามารถที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ คือ การเย็บผ้า การปักผ้า และดอกไม้ประดิษฐ์ ส่วนคุณพัศตัดสินใจพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยและหลักสูตรคอมพิวเตอร์และเลือกฝึกทักษะความสามารถที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ คือ การเย็บผ้าและการปักผ้า โดยผลของการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพทั้งการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพและการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ เป็นดังนี้

(3.1) การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ

คุณนุชอธิบายว่า เมื่อเข้ารับการฝึกอาชีพในหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้าแล้ว ทำให้ได้รับทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการตัดเย็บเสื้อผ้า เนื่องจากหลักสูตรจะฝึกตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงการตัดเย็บเสื้อผ้าได้จริง คุณนุชเล่าว่า หลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีต้องฝึกอย่างน้อย 2 หลักสูตร แต่เนื่องจากคุณนุชใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินเป็นระยะเวลาไม่นานจึงฝึกได้เพียง 1 หลักสูตร คุณนุชรู้สึว่าการฝึก

อาชีพมีประโยชน์ต่อตนเองมากเพราะจากคนที่ตัดเย็บเสื้อผ้าไม่เป็นเลย กลายเป็นว่ามีทักษะและความสามารถในการซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ขาดได้ด้วยตนเอง “เย็บเสื้อผ้าแต่ก่อนไม่เป็นเลยคะ ไม่เคยทำได้เลย แต่ในความเป็นจริงเราต้องใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างน้อยเราก็ก็นำเสื้อผ้าที่ขาดเองได้คะ ไม่ต้องไปจ้างทำที่ร้านเลย” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) สำหรับคุณพัศ เข้ารับการฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยและหลักสูตรคอมพิวเตอร์และได้ตั้งใจจะเรียนหลักสูตรฝึกขับรถยนต์ด้วย แต่เนื่องจากคุณพัศตัดสินใจออกจากบ้านพักฉุกเฉินก่อนจึงไม่ได้เรียนหลักสูตรฝึกขับรถยนต์ “ฝึกอาชีพอยู่ 2 อย่าง ค่ะ นักสังคมสงเคราะห์บอกว่าฝึกที่หลักสูตรก็ได้ ตอนนั้นก็เลยเลือกลงเรียน นวดแผนไทยและคอมพิวเตอร์ ก็เรียนได้จนจบ กำลังจะเรียนฝึกขับรถต่อแต่ออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปก่อน ก็เลยไม่ได้เรียน” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ในปัจจุบันหลักสูตรของปี 2564 ได้นำหลักสูตรคอมพิวเตอร์ออกจากหลักสูตรฝึกอาชีพไปแล้ว ในตอนนั้นคุณพัศได้ฝึกการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน ส่วนหลักสูตรนวดแผนไทยคุณพัศได้ฝึกการนวดด้วยท่าทางต่างๆ ตามมาตรฐาน ได้ฝึกทักษะความสามารถในการนวดแผนไทย โดยมีประกาศนียบัตรรับรองหลังฝึกจบหลักสูตร คุณพัศเล่าว่า การฝึกอาชีพหลักสูตรนวดแผนไทยนอกจากจะไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากบ้านพักฉุกเฉินในการเตรียมอุปกรณ์การฝึกอาชีพที่จำเป็นทุกอย่าง “พร้อมส่งเสริมทุกอย่าง ส่งเสริมอุปกรณ์ให้ทั้งผ้าขนหนูและน้ำมันนวดที่ต้องใช้ ฝึกก็ฟรี ไม่เสียค่าหลักสูตร” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564)

(3.2) การฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ

นอกจากการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ คุณนุชและคุณพัศยังได้ฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพด้วย โดยคุณนุชได้ฝึกการเย็บผ้า การปักผ้า และดอกไม้ประดิษฐ์ สำหรับการเย็บผ้าและปักผ้า คุณนุชเล่าว่าตนเองนั้นได้ฝึกการเย็บผ้า ปักผ้า และทำดอกไม้ประดิษฐ์ นอกจากจะได้รับความรู้และทักษะแล้ว ยังได้รับค่าตอบแทนจากการทำดอกไม้ประดิษฐ์ในระหว่างอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินด้วย “หนูฝึกเย็บผ้ากับทำดอกไม้คะ ทำดอกไม้หนูชอบไปทำตลอด เพราะได้

คำตอบแทนจากตรงนั้นด้วย ก็เอาเงินเก็บไว้ใช้เวลาออกจากบ้านพักฉุกเฉิน หนูมีเงินเก็บจากรายได้ตรงนี้ประมาณ 2,000 บาท” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณพัศที่ได้ฝึกการเย็บผ้าและปักผ้า คุณพัศไม่ได้ฝึกทำดอกไม้ประดิษฐ์เพราะเห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่ถนัดหรือสนใจ จึงเลือกฝึกเย็บผ้าที่คิดว่าตนเองถนัด และสามารถทำได้ดีโดยคุณพัศได้ฝึกเย็บฟองน้ำให้เป็นเบาะรองนั่ง คุณพัศเล่าถึงการฝึกเย็บผ้าและปักผ้าว่าช่วยให้มีรายได้ระหว่างอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน “เขาให้อุปกรณ์มาเย็บผ้า เอาฟองน้ำมาทำเบาะรองนั่ง คุณครูเขาให้มา ก็รับมาทำ เย็บไปจะได้ไม่คิดฟุ้งซ่าน แล้วก็ให้เอาใยไหมมาดัดเตรียมไว้ให้เขาเอาไปทำสบู่ มีคนมาจ้างทำ เราก็ได้เงินมีรายได้จากตรงนี้” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพและการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ ที่กรณีศึกษาทั้งสองได้เข้าร่วม นอกจากจะได้รับทักษะความสามารถทางอาชีพและได้รับคำตอบแทนในการทำงานเย็บผ้า ปักผ้า และดอกไม้ประดิษฐ์ กรณีศึกษายังได้อธิบายถึงสิ่งที่ตนเองได้รับจากการฝึกอาชีพ โดยคุณนุชและคุณพัศเห็นตรงกันว่า การฝึกอาชีพทำให้ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การฝึกอาชีพทำให้คิดเรื่องอื่นน้อยลง มีสมาธิมากขึ้น ไม่คิดฟุ้งซ่าน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่กำลังทำ และช่วยให้ลืมเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้ชั่วคราว “ได้ความรู้ ได้ทักษะ ได้สมาธิ การทำดอกไม้นี้ทำให้หนูมีสมาธิมากขึ้น ช่วยเยียวยาจิตใจ เวลาที่เราทำ เราจะมีจิตใจจดจ่ออยู่กับการทำ อย่างเวลาทำใบไม้ หนูต้องจัดว่าทำยังไงให้มันสวย ทำยังไงให้มันดี” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) คุณพัศ กล่าวว่า การไปฝึกอาชีพเพียงวันเดียวก็สามารถทำให้อนหลับได้อย่างสนิทในตอนกลางคืน ทั้งที่ก่อนหน้านี้จะนอนไม่ค่อยหลับเพราะครุ่นคิดและวิตกกังวลกับปัญหาที่เกิดขึ้น “การไปฝึกอาชีพและเอางานมาทำ ทำให้ไม่คิดฟุ้งซ่าน พอไปฝึกอาชีพได้วันเดียว ก็นอนหลับได้ลง เออ ค่อยยังชั่ว” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนคุณนุช กล่าวว่า “การฝึกอาชีพทำให้ลืมเรื่องในอดีต เพราะได้ใช้เวลากับการตั้งใจฝึกอาชีพ และคาดหวังว่าจะทำได้ดีขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ได้รับคำชมจากผู้สอน จนหนูลืมเรื่องเก่าๆ ไปหมดเลยคะ ไม่สนใจเลย คิดแค่ว่าต้องทำให้ได้เยอะๆ

ไม่ใช่แค่ทำเพื่อให้ได้คำตอบแทน แต่อยากทำให้สวยขึ้นเรื่อยๆ ให้คุณครูมาชม เวลาคุณครูมาชมว่า ‘ทำสวยนะ’ ก็ทำให้เราดีใจค่ะ แล้วหนูก็ลืมง่ายด้วย พอมีอะไรทำก็ลืมเรื่องเก่าๆ แล้ว” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ การเห็นผลงานจากฝีมือของตนเองช่วยให้กรณีศึกษาได้ตระหนักถึงความสามารถและทำให้เห็นคุณค่าในตัวเองด้วย “พอทำอะไรสำเร็จ หนูก็คิดว่าหนูมีความสามารถ เห็นว่าผลงานนี้มันสวยนะ แม้ออนแรกจะทำไม่สวย แต่พอทำไปเรื่อยๆ จนมันสวยขึ้น พอมันสวยแล้วเราก็มองใจว่าเราทำได้ รู้สึกภูมิใจในตัวเอง” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพนอกจากจะนำไปสู่การมีทักษะความสามารถทางอาชีพ มีรายได้ในระหว่างอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินแล้ว ยังถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการบำบัดและฟื้นฟู ผู้ใช้บริการที่ถูกกระทำความรุนแรงได้อีกด้วย

ทั้งนี้ หลักสูตรฝึกอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินเป็นหลักสูตรพื้นฐานที่ให้ทักษะและความสามารถทางอาชีพในเบื้องต้น โดยกรณีศึกษาจะต้องนำความรู้ ทักษะและความสามารถที่ได้รับจากหลักสูตรฝึกอาชีพไปต่อยอดเพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต คุณพัศ มีความเห็นว่า “การฝึกอาชีพของที่นี่ถือว่าเป็นการฝึกอาชีพเบื้องต้น แต่ถ้าใครอยากเอาไปต่อยอดข้างนอก เขาก็มีประกาศนียบัตรรับรองให้เราอยู่แล้ว ก็ไปสมัครงานเป็นลูกจ้างก่อนก็ได้ อันนี้นะเป็นเบื้องต้นก็ถือว่าดีแล้ว” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) สำหรับการนำทักษะความรู้จากการฝึกอาชีพไปใช้หลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินนั้น แม้ว่ากรณีศึกษาทั้งสองแม้จะไม่ได้ประกอบอาชีพหลักตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพ แต่ยังสามารถใช้ทักษะความสามารถในชีวิตประจำวันเพื่อหารายได้จากการประกอบอาชีพเสริม โดยคุณพัศได้ใช้ทักษะความสามารถจากหลักสูตรนวดแผนไทยในการรับนวดแผนไทยให้เพื่อนบ้านใกล้เคียง “ทุกวันนี้ก็ยังได้รับจ้างนวดแผนไทยนะแต่ไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลัก อย่างในซอยบ้านเราถ้าเขาอยากนวดแผนไทยเขาก็จะมาจ้างเรา ได้คำตอบแทนชั่วโมงละ 150 – 200 บาท ก็มีรายได้จากตรงนี้อาไปเป็นค่าขนมลูก” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ซึ่งเป็นการใช้ทักษะทางอาชีพในการหารายได้เสริมให้แก่

ตนเองและครอบครัว สำหรับคุณนุชได้นำทักษะความสามารถจากการตัดเย็บเสื้อผ้าไปใช้ซ่อมแซมเสื้อผ้าของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องส่งเสื้อผ้าไปซ่อมที่ร้าน นอกจากนี้ ในช่วงที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก คุณนุชได้ขอรับงานประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้ามาทำที่บ้าน โดยติดต่อครูสอนศิลปประดิษฐ์ให้แบ่งช่วงงานการผลิตดอกไม้ประดิษฐ์มาทำที่บ้าน ทำให้คุณนุชมีรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง “เย็บผ้าเนี่ยยังได้ใช้ในชีวิตประจำวันนะคะ ส่วนช่วงก่อนหน้านี้ก็ขอคุณครูว่า ‘หนูขอรับดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้านได้ไหม’ ครูเขาก็ให้มาค่ะ ก็รับมาทำที่บ้าน” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)

(4) การประเมินผลและติดตาม

หลังจากคุณนุชและคุณพัศได้รับการฝึกอาชีพเรียบร้อยแล้ว อีกทั้งกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ได้ดำเนินการมาถึงช่วงสิ้นสุด คุณนุชและคุณพัศจึงพร้อมออกไปใช้ชีวิตข้างนอกบ้านพักฉุกเฉิน สำหรับการประเมินผลการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ กรณีศึกษาทั้งสองตั้งใจและเข้ารับการฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร จึงได้รับการประเมินผลจากฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพว่าผ่านการฝึกอาชีพและได้รับประกาศนียบัตร ทั้งนี้ คุณพัศตัดสินใจตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่าจะไม่กลับไปอยู่กับสามีอีก จึงวางแผนร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ว่า เมื่อออกไปแล้วจะไปช่วยพี่สาวค้าขายและขอฝากบุตรไว้ที่บ้านพักฉุกเฉินก่อน ส่วนคุณนุชเมื่อได้งานประจำแล้วจึงตัดสินใจว่าจะออกไปใช้ชีวิตข้างนอกพร้อมบุตรชาย นักสังคมสงเคราะห์ร่วมกับทีมสหวิชาชีพได้ประเมินแล้วว่าผู้ใช้บริการทั้งสองสามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาได้และมีความพร้อม “เขาจะประเมินว่าเราไปหางานทำได้ไหม เก็บเงินได้ไหม เปลี่ยนงานบ่อยไหม และเราสามารถยืนด้วยตัวเองได้ไหม” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) จึงสามารถออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปใช้ชีวิตข้างนอกได้

นักสังคมสงเคราะห์เห็นว่ากรณีศึกษาทั้งสองเป็นผู้ใช้บริการที่สามารถออกไปใช้ชีวิตข้างนอกได้โดยมีความเสี่ยงน้อยต่อการกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง อีกทั้งผู้ใช้บริการทั้งสองยังมีแผนการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนว่าจะออกไปประกอบ

อาชีพและมีรายได้เลี้ยงดูตนเองและบุตร จึงไม่ได้เยี่ยมบ้านแต่ใช้การติดตามผ่านทางโทรศัพท์และแอปพลิเคชัน LINE “นักสังคมสงเคราะห์จะติดต่อ โทรศัพท์มาสอบถาม พูดคุยกันตลอด แต่ยังไม่ได้ไปเยี่ยมบ้าน นักสังคมสงเคราะห์จะคอยถามตลอด ‘สบายดีไหม ออกไปแล้วเป็นอย่างไรบ้าง’ ก็จะถามอยู่เสมอ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ในกรณีศึกษาคุณพัศที่ได้ฝากดูแลบุตรไว้ นักสังคมสงเคราะห์มีเงื่อนไขว่าคุณพัศจะต้องมาเยี่ยมบุตรทุกเดือนและมีค่าใช้จ่ายให้บ้านพักฉุกเฉินเดือนละ 600 บาท ซึ่งวิธีการนี้ก็ถือเป็น การติดตามอีกวิธีหนึ่งของบ้านพักฉุกเฉิน “ตอนนั้นหนูฝากลูกไว้ หนูก็มาทุกเดือนอยู่แล้ว ตอนหนูมารับลูกออกไปแล้วก็ยังติดตามอยู่ โทรศัพท์สอบถามอยู่เสมอ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนกรณีศึกษาคุณนุชที่แม่จะออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้วแต่ยังคงได้รับการติดตามจากนักสังคมสงเคราะห์อยู่เสมอ นอกจากการติดตามสอบถามความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาแล้ว คุณนุชยังได้รับเชิญให้มาเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจในฐานะผู้ผ่านพ้นด้วย “นักสังคมสงเคราะห์ยังไม่ได้ไปเยี่ยมบ้านค่ะ หนูคงไม่น่าเป็นห่วงเท่าไรมั้งค่ะ แต่หนูกลับมาทำกิจกรรมตลอดนะ นักสังคมสงเคราะห์ให้เราเข้ากลุ่มติดต่อกับคนที่ออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว ตอนนั้นยังชวนหนูกลับมาทำกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจอยู่เลย เขาทถามว่าหนูสนใจมาทำกิจกรรมอีกไหม หนูก็สนใจก็กลับมา” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)

จะเห็นได้ว่านอกจากการติดตามผ่านทางโทรศัพท์และแอปพลิเคชัน LINE แล้ว นักสังคมสงเคราะห์ยังใช้วิธีการติดตามโดยให้กรณีศึกษาที่เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินกลับมาทำกิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉิน ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์จึงสามารถประเมินผลและติดตามผู้ใช้บริการได้ว่าหลังจากผ่านกระบวนการของบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว ผู้ใช้บริการสามารถดำเนินชีวิตได้ตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ทั้งนี้ การติดตามของนักสังคมสงเคราะห์และการให้ผู้ใช้บริการสามารถติดต่อบ้านพักฉุกเฉินได้อยู่เสมอ ถือเป็นการสนับสนุนทางจิตใจให้แก่ผู้ใช้บริการอีกด้วย “หนูรู้สึกอุ่นใจนะ ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นยังรู้สึกว่าเรามีบ้านพักฉุกเฉิน ตอนโควิดนะ หนูโทรศัพท์หานักสังคมสงเคราะห์เลย เพราะตอนนั้นมันตระหนก วิดกกันไปหมด

แล้วมีผลกระทบกับหนูด้วย” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) สำหรับการติดตามด้านการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น บ้านพักฉุกเฉินไม่มีตัวชี้วัดว่าผู้ใช้บริการจะต้องออกไปประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพ แม้ว่ากรณีศึกษาคุณพัศและคุณนุชไม่ได้ประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพแต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่ากรณีศึกษาได้นำทักษะความสามารถจากการฝึกอาชีพไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริมและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันด้วย

4.5.3 ผลของการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพผ่านประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การสนับสนุนทางจิตใจ การสนับสนุนการดูแลบุตร การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ และการสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น จากประสบการณ์การใช้บริการของกรณีศึกษาคุณนุชและคุณพัศ ผลของการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพเป็นดังนี้

(1) การสนับสนุนทางจิตใจ

การสนับสนุนทางจิตใจที่ช่วยส่งเสริมให้กลไกการพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นนั้น กรณีศึกษาคุณนุชและคุณพัศได้รับการสนับสนุนทางจิตใจเช่นเดียวกัน โดยกรณีศึกษาได้อธิบายว่า บ้านพักฉุกเฉินได้พูดคุยและให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจแก่คุณนุชและคุณพัศในฐานะผู้ใช้บริการ “นักสังคมสงเคราะห์ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่าง ช่วยเราในบางอย่างที่เรากลัว ในบางอย่างที่เราคิดว่าเป็นไปไม่ได้ ทำไม่ได้ เขาก็คอยช่วยเหลือ คอยให้กำลังใจ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณนุชที่ได้รับการปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจและสร้างกำลังใจในการใช้ชีวิต “เขาพูดให้เราไตร่ตรอง เขาบอกว่า ‘ชีวิตเธอเป็นของเธอ ถ้าเธอไม่เข้มแข็งแล้วลูกของเธอละ’ หนูจำคำนั้นมาตลอด ทำให้หนูจิตใจเข้มแข็ง จดจ่ออยู่กับลูก และคิดถึงอนาคต” (คุณนุช,

สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) การให้การปรึกษาช่วยให้กรณีศึกษารู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ทำให้กรณีศึกษาสามารถปรับตัวสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้ารับการฝึกอาชีพต่อไปได้อย่างราบรื่น นอกจากการให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจแล้ว บ้านพักฉุกเฉินให้ความช่วยเหลือกรณีศึกษาให้ได้รับความรู้สึกปลอดภัยด้วย ในกรณีศึกษาคุณพัศ สามีของคุณพัศมาตามถึงบ้านพักฉุกเฉินอยู่เสมอ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาได้พูดคุยและดูแลให้คุณพัศรู้สึกปลอดภัย ให้ความเชื่อมั่นว่าคุณพัศจะไม่ได้รับผลกระทบจากการติดตามของสามี ซึ่งความรู้สึกปลอดภัยนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความสบายใจในการพักพิงอยู่บ้านพักฉุกเฉิน

เมื่อกรณีศึกษาคุณนุชและคุณพัศเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ ได้อธิบายว่า กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ ทำให้กรณีศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ตนเองได้พบเจอกับสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ “บ้านพักฉุกเฉินจะมีกิจกรรมกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มโรงเรียนธัมมใจ ให้ผู้เดือดร้อนที่ผ่านพ้นจากตรงนี้ไปแล้ว มาเล่าเรื่องราวว่าเราสามารถผ่านพ้นไปได้ยังไง แล้วเราจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรื่องราวของกันและกัน” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) คุณนุชอธิบายว่าการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกกลุ่มบำบัดทำให้เห็นว่าปัญหาของตนเองเป็นสิ่งที่สามารถก้าวข้ามผ่านไปได้ไม่ยาก “ตอนเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนธัมมใจ คิดว่าปัญหาเรานั้นใหญ่มาก พอเรามาเจอสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ เขาเจอมาหนักกว่าเรา ปัญหาของเราเล็กลงไปเลย แล้วเรากลับรู้สึกว่าการที่เราผ่านพ้นหนักกว่าเราอีกนะ แต่ดูเขาเข้มแข็งแล้วสามารถผ่านไปได้ ก็คิดว่าเราน่าจะผ่านไปได้เหมือนกัน” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) เช่นเดียวกับคุณพัศที่อธิบายว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ ทำให้ได้พบเจอกับผู้หญิงคนอื่นที่เผชิญปัญหาคล้ายๆ กัน “การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เห็นว่าเราเจอปัญหาแบบนี้คนเดียว คนอื่นก็เจอแบบเรา เพียงแค่ว่าแต่ละคนจะแก้ปัญหายังไง คนหนึ่งพูดเสร็จ อีกคนพูดต่อ พอเจอว่าเรื่องคล้ายกันก็เอามาปรับใช้ได้ว่าจะแก้ปัญหายังไง เราจะได้รู้ว่าจะไปทางไหนต่อ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์

2564) กิจกรรมช่วยให้กรณีสึกษาารู้สึกว่าไม่ได้อยู่ตัวคนเดียวและมีคนคอยรับฟัง นอกจากนี้ การฟังเรื่องราวจากผู้ผ่านพ้นทำให้ได้นึกถึงเรื่องราวของตนเองว่าจะสามารถผ่านพ้นปัญหาไปได้อย่างไร “อย่างน้อยการที่เราพูดก็เหมือนได้ระบาย แล้วมีคนรับฟังและเข้าใจเรา ก็ทำให้เรามีกำลังใจนะคะ เหมือนว่าเราไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว ยังมีคนที่เป็นอย่างเรา และเขาก็อยู่ข้างๆ มีคนพร้อมจะช่วยเหลือเรา” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) คุณพัศได้เปรียบเทียบวิธีการพูดคุยของคนในกลุ่มกับวิธีการพูดคุยกับคนในครอบครัวว่า แม้จะเป็นการพูดคุยเหมือนกันแต่ให้ความรู้สึกที่ต่างกัน โดยการได้พูดคุยกับสมาชิกกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ ทำให้รู้สึกที่ตนเองได้กำลังใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม “ไม่เหมือนตอนอยู่บ้าน อันนั้นก็ญาติฝั่งพี่ อันนี้ก็ญาติฝั่งแฟน ถ้าเราไปคุยกับเขา เขาก็จะบอกว่า ‘เออๆ หนๆ ไป’ ถ้าไปพูดกับพี่สาว เขาก็บอกว่า ‘จะให้ทำยังไงได้ ก็เราเลือกไปแล้ว หนๆ ไป’ คำพูดของพวกเขาเหมือนการซ้ำเติม ไม่ได้ให้กำลังใจเรา” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจจึงเป็นกิจกรรมที่กรณีสึกษาได้รับประโยชน์ “หนูคิดว่ากลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจเป็นประโยชน์ค่ะ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)

สำหรับกิจกรรมศิลปะบำบัดคุณพัศและคุณนุชได้เข้าร่วมเช่นเดียวกัน โดยนักสังคมสงเคราะห์ได้ให้กรณีสึกษาเล่าเรื่องราวของตนเองผ่านสีน้ำบนแผ่นกระดาษ “หนูได้สังเกตการใช้สี ตอนนั้นหนูวาดรูปท้องฟ้าและดวงอาทิตย์เปรียบว่าเป็นของลูกและของหนู แล้วก็วาดนกตัวสีดำกำลังจะบินออกไป เปรียบนกสีดำเป็นความทุกข์ที่อยากจะให้มันบินออกไปจากในใจของเรา” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) สิ่งที่กรณีสึกษาทั้งสองได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ คือ ได้ฝึกสมาธิและการจดจ่ออยู่กับตนเองไม่ให้เกิดฟุ้งซ่าน “กิจกรรมศิลปะบำบัดทำให้เราได้ทำงานศิลปะแล้วเราไม่คิดฟุ้งซ่านไปกับเรื่องอื่น ให้เราค่อยๆ คิด มีเวลาจดจ่ออยู่กับงานศิลปะที่เราทำ ก็ทำให้เราลืมเรื่องในอดีตไปได้ชั่วระยะ” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ให้ได้ลองเล่าเรื่องราวของตนเองถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ “ได้ฝึกสมาธิ จินตนาการ แล้วก็การถ่ายทอดจินตนาการ

ด้วย” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) คุณนุชอธิบายเพิ่มเติมว่าหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว ยังคงกลับมาทำกิจกรรมศิลปะบำบัดอีกครั้งในวันยุติความรุนแรงต่อสตรีสากลเมื่อปีที่ผ่านมา เพื่อสื่อสารเรื่องราวการก้าวข้ามผ่านปัญหาของคุณนุชผ่านงานศิลปะ คุณนุชได้วาดรูปผู้หญิงงูมมือเด็กเปรียบเป็นตนเองและบุตรชายกำลังเดินผ่านสีดำไปสู่สีขาวซึ่งเปรียบเสมือนการก้าวข้ามผ่านจากความทุกข์มาสู่ความสุขได้ “หนูก็จินตนาการวาดโครงร่างเป็นผู้หญิงงูมมือเด็ก เดินผ่านสีดำไปสู่สีขาว คือ การผ่านจากความทุกข์มาสู่ความสุข” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) เป็นการสื่อสารเรื่องราวและความสำเร็จของกรณีศึกษาผ่านงานศิลปะตามที่นักสังคมสงเคราะห์ได้อธิบายไว้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะบำบัดเป็นการสื่อสารผ่านสีและการพยายามทำให้กระบวนการศิลปะบำบัดได้นำพาผู้ใช้บริการไปพบเจอสิ่งใหม่

นอกจากการให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจ กิจกรรมกลุ่มบำบัดโรงเรียนธัมมใจ และศิลปะบำบัดแล้ว กรณีศึกษาเห็นว่ากิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัดที่จัดโดยนักจิตวิทยาเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ โดยกรณีศึกษาอธิบายว่ากิจกรรมดังกล่าวทำให้มีโอกาสได้ออกกำลังกาย ช่วยให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้น ส่งผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจที่ดีในระยะยาว มีโอกาสได้ออกมาพบเจอเพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ และเกิดความสุขสบายใจ ทั้งนี้ กิจกรรมยังมีประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงมุมมองทางความคิดและพฤติกรรมของกรณีศึกษา “การมาออกกำลังกายตอนเช้าทำให้ร่างกายดี สุขภาพจิตก็ดีไปด้วย เห็นว่าระบบร่างกายจะดีขึ้นมาก การนอนการตื่นเป็นเวลา สำคัญแก่ร่างกาย แล้วมันดีกับหนูในระยะยาว หนูชอบนะ แต่ก่อนอย่าฝันเลยว่าจะตื่นมาออกกำลังกาย พอได้ออกกำลังกาย ก็รู้สึกสดชื่น มีพลัง มีแรงในการทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) นอกจากนี้ การเข้าเวรทำอาหารของบ้านพักฉุกเฉินในแต่ละวันนอกจากจะเป็นการแบ่งเบาภาระของบ้านพักฉุกเฉินแล้ว ผู้ใช้บริการยังได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้พบเจอเพื่อนสมาชิก ได้ทำงานร่วมกัน และได้สร้างสัมพันธ์ภาพร่วมกัน ในกรณีของคุณนุชอธิบายว่าตนเองได้รับประสบการณ์และทักษะจากการ

เข้าเวรทำอาหาร เนื่องจากก่อนหน้านี้คุณนุชไม่มีทักษะด้านการทำอาหารมาก่อน แต่ตอนนี้สามารถทำอาหารเป็นและทำอาหารให้บุตรหลานได้ “หนูทำกับข้าวเป็น เพราะมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินนี้แหละ ตอนแรกทำอะไรไม่เป็นเลย ทำกับข้าวไม่เป็น แต่พอมาอยู่ที่นี่ก็ได้ประสบการณ์ ออกไปหนูทำกับข้าวให้ลูกกินได้ พอฝึกบ่อยๆ ครั้งแรกอาจจะรสชาติไม่ดี แต่ครั้งที่สองลูกกินได้ก็โอเค” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนกรณีศึกษาคุณพัศเนื่องจากเป็นแม่บ้านดูแลบุตรและสามีมาก่อนแล้ว จึงมีทักษะในการทำอาหารและสามารถทำอาหารให้บุตรหลานได้อยู่แล้ว

กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสนับสนุนทางจิตใจให้แก่กรณีศึกษาเท่านั้น แต่ยังช่วยให้มีประสบการณ์และทักษะจากการทำกิจกรรมต่างๆ การสนับสนุนทางจิตใจจึงมีความสำคัญต่อกรณีศึกษาซึ่งเป็นผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง เพราะทำให้กรณีศึกษาได้รู้สึกสบายใจ มีกำลังใจ และสามารถปรับตัวได้ระหว่างอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินได้ นำไปสู่ความพร้อมในการเข้ารับการฝึกอาชีพและเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกจากบ้านพักฉุกเฉินด้วย

(2) การสนับสนุนการดูแลบุตร

กรณีศึกษาทั้งสองเป็นผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินที่มีบุตรติดตามมาด้วย แม้นักสังคมสงเคราะห์ประเมินแล้วว่าคุณนุชและคุณพัศสามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเองแต่ในระหว่างการฝึกอาชีพนั้นกรณีศึกษามีความจำเป็นต้องฝากดูแลบุตรเนื่องจากการฝึกอาชีพไม่สามารถพาบุตรไปด้วยได้ ในขณะนั้นบุตรของคุณพัศอายุประมาณ 6 ปี และบุตรของคุณนุชอายุประมาณ 2 ปี จึงมีความต้องการฝากดูแลบุตรไว้กับบ้านเด็กและศูนย์เลี้ยงเด็กก่อน เพื่อให้ตนเองสามารถไปฝึกอาชีพได้อย่างสะดวกและไม่ต้องกังวลเรื่องบุตร

ในระหว่างการฝึกอาชีพ คุณพัศได้ฝากบุตรไว้กับบ้านเด็ก โดยมีความเห็นว่าการสนับสนุนการดูแลบุตรเป็นการสนับสนุนที่ดี ทำให้ตนเองไปฝึกอาชีพได้อย่างสบายใจและไม่เป็นกังวล “เป็นระบบที่ดี เพราะ เราจะได้ไปทำหน้าที่ของเราโดยไม่ต้องมาห่วงพะวงเรื่องลูก พอฝากไว้ ถึงเวลากิน ลูกเราได้กิน มีขนม มีอะไรให้กินครบทุกอย่าง ถึงเวลานอน ลูกเราได้นอน เราสบายใจตรงนี้” (คุณพัศ, สัมภาษณ์,

17 กุมภาพันธ์ 2564) ถึงแม้ว่าคุณพัตจะออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้วแต่ในช่วงแรกยังคงใช้บริการฝากดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉิน เนื่องจากคุณพัตไว้ใจการจัดบริการฝากดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินจึงสามารถฝากดูแลบุตรไว้เป็นระยะเวลา 1 ปี “เพราะเราเห็นจากตรงนี้ไง เราถึงกล้าฝากลูกไว้เป็นปี” (คุณพัต, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนกรณีศึกษาคุณนุชที่ฝากบุตรไว้ในระหว่างที่ตนเองไปฝึกอาชีพและออกไปทำงานข้างนอกบ้านพักฉุกเฉิน คุณนุชเห็นว่าการสนับสนุนการดูแลบุตรเป็นระบบที่ดี ทำให้เกิดความสะดวกสำหรับผู้ให้บริการที่มีบุตรติดตามมาด้วย “ตอนนั้นลูกชนมากค่ะ แต่ก็ได้ฝากไว้ที่นี่ คนมีลูกติดตัวจะทำอะไรก็ลำบากเหมือนตอนเราหนีออกมาจากห้องพัก ถ้าวันนั้นเอาลูกออกมาด้วยเราคงหนีไม่พ้นเพราะต้องวิ่งแบบไม่คิดชีวิตเลย ก็เลยคิดว่าการฝากลูกไว้ให้เราได้ไปฝึกอาชีพหรือไปทำงานเป็นระบบที่ดีค่ะ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) กรณีศึกษาทั้งสองได้รับการสนับสนุนการดูแลบุตรและสามารถฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร โดยในช่วงที่เข้ารับการฝึกอาชีพนั้นสามารถฝากดูแลบุตรในวันธรรมดาได้ตั้งแต่ 08.00 – 17.00 น. และกรณีศึกษาจะได้ดูแลบุตรด้วยตนเองในช่วงที่ไม่ได้ไปฝึกอาชีพหรือไม่ได้ไปทำงาน

สำหรับการฝากดูแลบุตรหลังจากกรณีศึกษาได้รับการประเมินความพร้อมในการออกไปใช้ชีวิตข้างนอก กรณีศึกษาคุณนุชอธิบายว่ามีผู้ให้บริการหลายคนได้ใช้บริการฝากดูแลบุตร แต่คุณนุชต้องการอยู่กับบุตรจึงได้พาบุตรออกไปพร้อมกัน โดยคุณนุชได้หาสถานที่ฝากเลี้ยงเด็กใกล้ที่พักเพื่อฝากเลี้ยงบุตรในช่วงที่คุณนุชต้องออกไปทำงาน “เห็นมีหลายคนเขาฝากลูกไว้ที่นี่แล้วก็ออกไป แต่หนูอยากอยู่กับลูกก็เลยต้องเอาไปด้วย พี่ที่ทำงานเขาเลยแนะนำที่เลี้ยงเด็กข้างนอกให้ ก็เลยได้เอาลูกไปฝากเลี้ยง” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) สถานที่ฝากเลี้ยงเด็กมีค่าบริการฝากเลี้ยงในช่วงกลางวัน 150 บาท และถ้าหากต้องการฝากเลี้ยงในช่วงกลางคืนจะมีค่าบริการเพิ่ม 50 บาท รวมเป็น 200 บาท ก็จะสามารถฝากบุตรค้างคืนได้ ในบางครั้งคุณนุชจะต้องฝากเลี้ยงบุตรในช่วงกลางคืนเพราะต้องเข้าเวรประจำตอนกลางคืน ส่วนกรณีศึกษาคุณพัตอธิบายว่า การฝากดูแลบุตรทำ

ให้สามารถออกไปค้าขายช่วยงานพี่สาวได้อย่างสะดวก จึงตัดสินใจฝากดูแลบุตรไว้กับบ้านพักฉุกเฉิน และเมื่อมีความพร้อมคุณพ่อก็จะมารับบุตรสาวออกไปอยู่ด้วยทีหลัง “หนูได้คุยกับนักสังคมสงเคราะห์แล้ว ก็ตัดสินใจว่าจะออกไปก่อน ไปเตรียมอะไรให้พร้อมก่อน พอมีห้องของตัวเอง ตั้งตัวได้ เราก็ค่อยมารับลูกออกไป ตอนนั้นก็เอาอาชีพที่ได้ฝึกจากตรงนี้ไปหาเงินก่อน เป็นค่าเช่าห้อง ชื้อข้าวของไว้รอมารับลูกไปทีหลัง” (คุณพ่, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) จนในที่สุดเมื่อคุณพ่อก็คิดว่าตนเองมีความพร้อมแล้วจึงมารับบุตรสาวออกไปอยู่ด้วย ทั้งนี้ คุณพ่ได้กลับมาเยี่ยมบุตรสาวทุกเดือนและถ้าหากมีโอกาสก็จะมาเข้าร่วมกิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉินอยู่เสมอ “ตอนนั้นมาทุกเดือนค่ะ มาทำกิจกรรมกลุ่มบำบัดด้วย มาเจอลูกได้มีโอกาสมาพูดคุยกับลูกด้วย” (คุณพ่, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) ในระหว่างนั้นบ้านพักฉุกเฉินจะให้คุณพ่จ่ายเงินเดือนละ 600 บาท ไว้เป็นค่าดูแลบุตร แสดงให้เห็นว่าคุณพ่มีความรับผิดชอบ โดยสามารถมีเงินเก็บมาสนับสนุนค่าดูแลบุตรได้เดือนละ 600 บาท และมาเยี่ยมบุตรทุกเดือนสม่ำเสมอ ดังนั้น นักสังคมสงเคราะห์ก็สามารถประเมินได้ว่าคุณพ่มีความพร้อมและมีความสามารถในการดูแลบุตรได้ คุณพ่เล่าต่อว่าช่วงแรกที่ต้องฝากดูแลบุตรไว้กับบ้านพักฉุกเฉิน บุตรสาวคุณพ่ไม่ค่อยเข้าใจเหตุผลและอยากออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปพร้อมกับคุณพ่ “ตอนแรกเขาไม่เข้าใจ ก็ต้องอธิบายว่าเดี๋ยวเราจะกลับมารับ ขอไปทำงานก่อน เราจะได้มีเงิน มีรถ แล้วเราจะได้ไปอยู่ด้วยกัน เจ้าหน้าที่ที่ช่วยพูดคุยให้เข้าใจมากขึ้น เราจะมาหาลูกสาวทุกเดือน มาพูดมาคุย มาอยู่กับลูก เล่นกับลูกจนเย็น” (คุณพ่, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) คุณพ่และนักสังคมสงเคราะห์จึงพูดคุยเพื่ออธิบายให้บุตรสาวเข้าใจเหตุผลของการฝากดูแลไว้ที่บ้านพักฉุกเฉินและแสดงให้บุตรสาวเห็นว่าคุณพ่ไม่ได้ทอดทิ้งไปไหน โดยการกลับมาเยี่ยมบุตรสาวทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ

(3) การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ

สำหรับการสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ กรณีศึกษาทั้งสองได้ฝึกอาชีพในหลักสูตรของฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพและได้ฝึกทักษะทางอาชีพอื่นๆ

ด้วย แม้ว่ากรณีศึกษาทั้งสองจะไม่ได้นำทักษะความสามารถทางอาชีพที่ได้ฝึกในหลักสูตรไปประกอบอาชีพหลัก แต่ก็ได้นำไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ ทั้งนี้ กรณีศึกษาได้รับการสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพทั้งก่อนฝึก ระหว่างฝึก และหลังฝึกอาชีพ โดยฝ่ายสังคมสงเคราะห์และฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพได้ให้การปรึกษาเพื่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจและความรู้สึกทำให้กรณีศึกษามีกำลังใจในการฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร นอกจากนี้ยังมีการปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการประกอบอาชีพในอนาคตด้วย

กรณีศึกษาคุณพัศธิบายว่า ก่อนเข้ารับการฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยคุณพัศไม่มีความมั่นใจและไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่ถูกกระทำโดยสามี ส่งผลให้เกิดการเจ็บปวดที่นิ้วมือ จึงคิดว่าตนเองไม่สามารถฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยได้ “เราคิดว่าเรียนนวดน่าจะเอาไปใช้ได้ แต่ตั้งใจว่าจะไม่เรียน เพราะว่าตอนที่มีปัญหากับสามี นิ้วตึงนี้ (นิ้วมือด้านขวา) บาดเจ็บและไม่ค่อยแข็งแรง กดลงน้ำหนักไม่ได้ เราจะปวด” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) อย่างไรก็ตาม คุณพัศมีความสนใจหลักสูตรดังกล่าวเพราะคิดว่าจะสามารถนำทักษะความสามารถไปใช้ประกอบอาชีพได้ในอนาคต จึงขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพว่าข้อจำกัดของคุณพัศนั้นจะสามารถฝึกอาชีพได้หรือไม่ “พอได้ไปเจอเจ้าหน้าที่ ก็เลยไปบอกเขาว่า ‘หนูอยากเรียน’ เขาตอบว่า ‘ถ้าอยากเรียนก็ลองทำดู ลองมาบีบนวดที่คูลี ว่าทำได้ไหม’ ก็เลยลองไปนวดเขา เขาก็ให้กำลังใจว่า ‘ก็ทำได้นะ เดี่ยวพี่ลงทะเบียนเรียนให้เลย’ ก็เลยตัดสินใจเรียน เพราะคิดว่าถ้าเขาว่าเราทำได้ เราก็จะทำ ได้ฝึกอาชีพนวดแผนไทยจนจบและได้ประกาศนียบัตร” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) คุณพัศได้รับคำปรึกษาและกำลังใจจากเจ้าหน้าที่โดยการสนับสนุนให้คุณพัศทดลองนวดเพื่อให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง คุณพัศเห็นว่าการให้การปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ทำให้มีกำลังใจมากขึ้น มีความมั่นใจมากขึ้น ได้รู้สึกว่ามีคนเห็นศักยภาพและความสามารถของตนเอง รู้สึกว่าได้รับแรงผลักดันให้ลองลงมือทำในสิ่งที่ต้องการ และแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ก็มั่นใจใน

ความสามารถของคุณพัศเช่นกัน “รู้สึกเหมือนเขาให้กำลังใจเรา ทำให้มีกำลังใจมากขึ้น มันใจมากขึ้น รู้สึกว่ามีคนมองเห็นว่าเราทำได้ ผลักดันเราให้เราลองลงมือทำมันใจในตัวเรา คอยบอกให้เราสู้ต่อไป” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) โดยได้รับกำลังใจจากเจ้าหน้าที่ที่อยู่เสมอ เช่นเดียวกับกรณีศึกษาคุณนุชอธิบายว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความเอาใจใส่ ให้กำลังใจ คอยฝึกทักษะความสามารถที่เกี่ยวข้องกับอาชีพให้ และพยายามทำให้กรณีศึกษาเปิดใจเข้ารับการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่อง “เขาจะสอนเราตลอดว่าทำยังไงให้ผลงานออกมาสวย ทำยังไงให้ออกมาดี ตอนแรกปฏิเสธไม่ยอมจะทำ เขาทำให้เราเปิดใจ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากนี้ ยังมีการให้การปรึกษาแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคต เพื่อสนับสนุนการมีอาชีพและสร้างรายได้ของกรณีศึกษาด้วย เมื่อคุณนุชออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว ถ้าหากมีเวลารว่างจากการทำงานประจำ คุณนุชจะหารายได้เสริมด้วยการรับงานดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้าน โดยการติดต่อมายังบ้านพักฉุกเฉิน และครูสอนศิลปประดิษฐ์ว่าต้องการรับงานไปทำที่บ้านเพื่อหารายได้เสริม บ้านพักฉุกเฉินและฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพจึงอนุญาตให้คุณนุชสามารถรับงานดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้านได้ “ตอนออกไปช่วงแรกๆ ก็โทรศัพท์มาบอกเขาว่าขอรับงานกลับไปทำที่บ้านได้ไหม เพื่อหารายได้ ก็โทร. มาขอบคุณครูด้วย ขออนุญาตเขาก็ให้ไปทำ” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) ส่วนกรณีศึกษาคุณพัศ นอกจากจะได้รับกำลังใจจากเจ้าหน้าที่แล้วยังได้รับคำปรึกษาเรื่องแนวทางการประกอบอาชีพนวดแผนไทยในอนาคตหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉิน โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพให้คำแนะนำว่า เมื่อคุณพัศกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมที่ต่างจังหวัด ทักษะความสามารถในการนวดแผนไทยสามารถนำไปใช้สมัครงานที่เกี่ยวข้องกับการทำกายภาพบำบัดให้แก่ผู้สูงอายุหรือผู้ป่วยที่มาใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ได้ คุณพัศรู้สึกว่าการฝึกอาชีพในหลักสูตรนี้ไม่มีอะไรเสียหายและเห็นว่าทักษะความสามารถนี้สร้างประโยชน์ต่อคุณพัศได้ “เจ้าหน้าที่เขาบอกว่า ‘เธอเรียนนวดแล้วถ้ากลับไปอยู่บ้านที่ต่างจังหวัดก็ไปทำงานตาม รพ.สต. ได้’ ที่เขาจะมีเกี่ยวกับการทำกายภาพบำบัด ที่มีเกี่ยวกับการ

นวดแผนไทย ก็สามารถไปสอนตรงนั้นได้’ หนูก็เลยคิดว่าเรียนไว้ไม่เสียหาย หนูก็เลยเรียน ก็เลยมีทักษะติดตัว” (คุณพัศ, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2564) จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพเป็นส่วนหนึ่งในการตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพ ซึ่งทำให้กรณีศึกษามีความมุ่งมั่นตั้งใจและสามารถฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร

(4) การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น

จากการสัมภาษณ์ฝ่ายสังคมสงเคราะห์และฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ แม้ว่าผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินหลายท่านจะได้รับการสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น แต่กรณีศึกษาคุณพัศและคุณนุชไม่ได้เข้าร่วมโครงการหลักสูตรอบรมของบ้านพักฉุกเฉิน เนื่องจากคุณพัศและคุณนุชเห็นตรงกันว่า ตนเคยผ่านการมีบุตรมาก่อนแล้วจึงไม่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมการดูแลมารดาและทารก สำหรับโครงการอบรมความรู้เพิ่มเติมในโครงการและกิจกรรมอื่นๆ กรณีศึกษาระบุว่าทุกกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ กรณีศึกษาทั้งสองได้รับทักษะชีวิตอื่นๆ ที่เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในการดูแลตนเอง กรณีศึกษาคุณพัศเล่าว่า ได้มีส่วนร่วมกับกระบวนการทางกฎหมายในช่วงที่ฟ้องหย่ากับสามี ทำให้ได้รู้เรื่องสิทธิทางกฎหมายของตนเองและเกิดความเข้าใจมากขึ้น อีกทั้งการย้ายมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินนักสังคมสงเคราะห์ช่วยให้ผู้ใช้บริการได้รับรู้สิทธิการรักษาพยาบาลของตนเองด้วย ส่วนคุณนุชอธิบายว่า ประสบการณ์ที่ได้รับทำให้ความคิดและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น “ตอนแรกหนูคิดจะแก้แค้นเขานะ อยากเอาคืน แต่พอผ่านไปเหมือนประสบการณ์ที่มันสอนเรา ว่าบางทีเราก็ก็น่าไม่ต้องไปทำแบบนั้น มันเหนื่อยกว่าเดิม แค่ทำให้ตัวเองดีขึ้นและมีความสุขก็พอแล้ว” (คุณนุช, สัมภาษณ์, 24 กุมภาพันธ์ 2564) สิ่งเหล่านี้ถือเป็นภูมิคุ้มกันอย่างดีให้แก่ผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถใช้ชีวิตโดยไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก

จากการศึกษาผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพผ่านประสบการณ์ของกรณีศึกษา ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรณีศึกษาทั้งสองมีความพึงพอใจ

การให้บริการของบ้านพักฉุกเฉินทั้งกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพเป็นอย่างสูง โดยสังเกตจากความเห็นต่อภาพรวมการให้บริการของบ้านพักฉุกเฉินที่คุณพัศธิบายว่า สามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาได้และถ้าหากมีโอกาสก็จะมาร่วมกิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉินอยู่เสมอ ส่วนคุณนุชอธิบายว่า ความคิดและพฤติกรรมตนเองได้เปลี่ยนแปลงดีขึ้น ส่วนด้านการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ แม้ว่าการฝึกศึกษาทั้งสองจะไม่ได้นำทักษะความสามารถจากหลักสูตรที่ได้ฝึกไปประกอบอาชีพหลัก แต่คุณนุชและคุณพัศได้นำทักษะความสามารถไปใช้ประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ แสดงให้เห็นว่าแม้หลักสูตรฝึกอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินจะเป็นเพียงหลักสูตรเบื้องต้น แต่การฝึกศึกษาทั้งสองสามารถใช้ทักษะความสามารถที่ได้รับในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

กรณีศึกษาคุณพัศที่ได้เลือกเรียนหลักสูตรนวดแผนไทย ปัจจุบันมีรายได้เสริมจากการรับนวดแผนไทยให้เพื่อนบ้าน โดยได้วางแผนไว้ว่าในอนาคตจะกลับไปอยู่บ้านที่ต่างจังหวัดและมีแนวทางว่าจะใช้ทักษะความสามารถในการนวดแผนไทยเพื่อหางานที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพในกรณีศึกษาคุณพัศเริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมให้คุณพัศสามารถปรับตัวอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินได้ จากนั้นจึงสำรวจความต้องการและความคาดหวังในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพที่ได้รับทำให้คุณพัศมั่นใจในความสามารถของตน โดยตั้งเป้าหมายของการฝึกไว้ด้วย ส่วนกรณีศึกษาคุณนุชที่ได้เลือกฝึกอาชีพหลักสูตรตัดเย็บเสื้อผ้า แม้ว่าในปัจจุบันคุณนุชทำงานบริษัทเอกชนและไม่ได้นำทักษะความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอาชีพไปใช้ประกอบอาชีพหลัก แต่คุณนุชได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ สามารถซ่อมแซมเสื้อผ้าได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องเสียเงินจ้างคนอื่น แตกต่างจากเมื่อก่อนที่ไม่มีทักษะในด้านนี้เลย นอกจากนี้ หากคุณนุชมีโอกาสก็จะรับดอกไม้ประดิษฐ์มาทำที่บ้านเพื่อหารายได้เสริม โดยเฉพาะในช่วงที่ผ่านมาคุณนุชต้องหยุดงานเนื่องจากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงหารายได้เสริมจากการรับ

งานดอกไม้ประดิษฐ์มาทำที่บ้าน ทุกวันนี้แม้ว่าคุณจะกลับไปทำงานประจำได้
แล้ว ถ้าหากมีโอกาสและมีเวลารว่างจากการทำงานคุณก็จะรับงานดอกไม้
ประดิษฐ์มาทำที่บ้านอีก

จากประสบการณ์ผ่านกรณีศึกษาคุณพัศและคุณนุชทำให้เห็นว่ากลไกและ
การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินประสบความสำเร็จในกรณีศึกษา
ทั้งสองกรณี แม้ว่าคุณพัศและคุณนุชจะไม่ได้นำทักษะและความสามารถไป
ประกอบอาชีพหลักแต่นำไปใช้เพื่อการประกอบอาชีพเสริมและใช้ในชีวิตประจำวัน
อย่างไรก็ตาม กระบวนการต่างๆ ของบ้านพักฉุกเฉินมีส่วนช่วยให้กรณีศึกษาทั้งสอง
มีภูมิคุ้มกันในการดูแลตนเอง สามารถกลับไปดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
และไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำคัญ คือ การศึกษากลไกการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไก การสนับสนุน และผลของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉิน

ผู้วิจัยใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกต (Observation) และการจดบันทึก (Note-taking) หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาของผู้วิจัยเป็นแบบเจาะจงพื้นที่ศึกษา แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง เจ้าหน้าที่สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน 11 คน และกลุ่มที่สอง ผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน 2 คน เป็นผู้ที่เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินมาก่อน ซึ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) ได้ผ่านพ้นกระบวนการ สามารถออกไปใช้ชีวิตข้างนอกบ้านพักฉุกเฉินได้แล้ว และเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย โดยสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การสรุปและอภิปรายผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรง โดยสรุปและอภิปรายร่วมกับผลของกลไกและการสนับสนุนจากประสบการณ์ของกรณีศึกษา

5.1.1 กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง

กลไกการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ประกอบด้วย กลไกสำคัญ 4 กลไก ที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในแต่ละกลไก โดยมีรายละเอียดที่สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.1.1.1 การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก

เมื่อผู้ใช้บริการได้เข้ามาอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉิน ผู้ใช้บริการจะเข้าสู่กระบวนการแรกรับ ประกอบด้วย การสอบถามประวัติทั่วไปและการตรวจร่างกาย และสิ่งของที่นำติดตัวมาด้วย จากนั้นผู้ใช้บริการจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยสี่ ที่จำเป็นสำหรับการพักอาศัยที่บ้านพักฉุกเฉิน ผู้ใช้บริการจะได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนทางจิตใจ เพื่อให้รู้สึกปลอดภัย สบายใจ และสามารถปรับตัวได้ เมื่อผู้ใช้บริการสามารถปรับตัวได้แล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะร่วมวางแผนเฉพาะรายร่วมกับผู้ใช้บริการ เพื่อหาแนวทางในการบำบัดและฟื้นฟูผู้ใช้บริการ ส่วนกรณีที่ผู้ใช้บริการมีความต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพ นักจิตวิทยาจะประเมินความพร้อมผู้ใช้บริการด้วยแบบทดสอบทางจิตวิทยา เพื่อดูผลการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการว่าสามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้หรือไม่ หากผู้ใช้บริการผ่านการประเมินก็จะนำไปสู่กลไกการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า กลไกการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกในขั้นตอนการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการมีความสำคัญต่อการเริ่มต้นการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการ ถ้ามีการประเมินความพร้อมของผู้ใช้บริการที่เหมาะสมจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร เนื่องจากการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกและประเมินสภาพจิตใจช่วยให้นักสังคมสงเคราะห์เข้าใจความพร้อมของผู้ใช้บริการ ในกรณีผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงเมื่อมาใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน และได้รับการรักษาบาดแผลทางร่างกายจนหายเป็นปกติแล้ว แต่ในความเป็นจริงแม้บาดแผลทางด้านร่างกายของผู้ใช้บริการจะหายดีแต่สิ่งสำคัญคือบาดแผลที่อยู่ในจิตใจ ดังนั้น การประเมินทางจิตวิทยาช่วยให้นักสังคมสงเคราะห์ได้รับรู้

สภาพจิตใจและความรู้สึกของผู้ใช้บริการ กลไกการเตรียมความพร้อมจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการพัฒนาอาชีพในภาพรวมทั้งหมด นอกจากการประเมินแล้วสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่นักสังคมสงเคราะห์ได้ใช้ในการเตรียมความพร้อมก่อนฝึก คือ การพูดคุย ให้กำลังใจ และให้การปรึกษาแก่ผู้ให้บริการ ซึ่งช่วยให้ผู้ให้บริการสามารถปรับตัวได้และมีความพร้อมเข้าสู่กระบวนการฝึกอาชีพต่อไป เช่นเดียวกับกรณีศึกษาคุณพศที่เล่าว่า เมื่อมาอยู่บ้านพักฉุกเฉินแล้วเจ้าหน้าที่ช่วยให้คุณพศรู้สึกสบายใจและรู้สึกว่ามีความคอยสนับสนุน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับกรณีศึกษาในงานวิจัยของ Morris, Shoffner และ Newsome (2009) ที่ผู้ให้บริการได้รับการประเมินสภาพจิตใจก่อนเริ่มกระบวนการให้การปรึกษาทางอาชีพ ซึ่งผู้ให้บริการจะได้เล่าเรื่องความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเองโดยมีผู้รับฟังและมีผู้ให้บริการคอยประเมินสภาพจิตใจ

5.1.1.2 การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ

การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ นักสังคมสงเคราะห์จะสอบถามความต้องการของผู้ใช้บริการ พร้อมทั้งแนะนำว่ามีหลักสูตรฝึกอาชีพที่ผู้ให้บริการสามารถเข้ารับการฝึกได้อย่างละเอียด เมื่อผู้ให้บริการได้ทราบถึงหลักสูตรฝึกอาชีพที่มีอยู่ทั้งหมดแล้ว จะสามารถประเมินได้ว่าผู้ให้บริการมีความสามารถที่เหมาะสมกับหลักสูตรใด นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ได้ช่วยให้ผู้ให้บริการตั้งความคาดหวังต่อการฝึกอาชีพ การมีเป้าหมายในอนาคต เพื่อให้ผู้ให้บริการเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกอาชีพ ทั้งนี้ หลักสูตรฝึกอาชีพบางหลักสูตรมีค่าใช้จ่ายในการฝึก นักสังคมสงเคราะห์จะแจ้งเงื่อนไขว่าหากฝึกอาชีพได้ไม่จบหลักสูตรผู้ให้บริการจะต้องชำระค่าลงทะเบียนด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ให้บริการได้ยืนยันความตั้งใจและความคาดหวังของตนเองอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ให้บริการมีบุตรติดตามมาด้วย นักสังคมสงเคราะห์จะสำรวจความต้องการฝากดูแลบุตรไว้ในระหว่างที่ผู้ให้บริการไปฝึกอาชีพ ซึ่งจะช่วยลดความกังวลและเกิดความสะดวกมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า การสำรวจความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการช่วยให้การฝึกอาชีพนั้นมีคุณค่าและมีความหมาย การตั้งความคาดหวังต่อการ

ประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตนเอง การจัดการกับความหวังที่เคยสูญเสียไป และสร้างความหวังใหม่ได้จะส่งผลต่อความสนใจในอาชีพได้มากขึ้น (Chronister และ McWhirter, 2003) การไม่ตั้งความคาดหวังของตนเองในการฝึกอาชีพไว้ตั้งแต่เริ่มต้นจะทำให้ผู้ใช้บริการมีความคิดว่าเป็นการฝึกเพื่อให้ผ่านกระบวนการบำบัดฟื้นฟูของบ้านพักฉุกเฉินเท่านั้น ซึ่งอาจนำไปสู่การฝึกอาชีพไม่จบตามที่หลักสูตรกำหนด โดยเฉพาะในหลักสูตรที่มีระยะเวลาการฝึกที่ยาวนาน ส่งผลให้การฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการไม่สามารถนำไปต่อยอดหรือสร้างประโยชน์ต่อตัวผู้ใช้บริการหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้ ซึ่งกรณีศึกษาทั้งสองกรณีได้รับการสำรวจความต้องการและความคาดหวังในการประกอบอาชีพ โดยคุณพ่ได้ฝึกอาชีพในหลักสูตรนวดแผนไทยเพราะมองว่าในอนาคตน่าจะนำไปประกอบอาชีพได้ ส่วนคุณนุชเลือกฝึกอาชีพในหลักสูตรช่างจัดเสื้อสตรี เพราะการมีทักษะติดตัวสามารถนำไปต่อยอดใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในกลไกนี้นอกจากนักสังคมสงเคราะห์จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอาชีพอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้ใช้บริการได้ประเมินทักษะความสามารถเบื้องต้นของตนเองก่อนตัดสินใจเลือกหลักสูตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ใช้บริการได้เห็นความสามารถของตนเอง (Self-efficiency) และช่วยให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกอาชีพ เนื่องจากประสบการณ์ของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมักจะส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองลดลง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในตัวเอง เกิดเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอาชีพ

ทั้งนี้ การมีเงื่อนไขระหว่างผู้ใช้บริการและบ้านพักฉุกเฉินในเรื่องการฝึกไม่จบหลักสูตรและผู้ใช้บริการจะต้องจ่ายค่าลงทะเบียนด้วยตนเอง ได้ช่วยให้ผู้ใช้บริการทบทวนความต้องการและความคาดหวังของตนเองอีกครั้งหนึ่ง การวางเงื่อนไขทำให้ผู้ใช้บริการทราบว่าการฝึกอาชีพในแต่ละหลักสูตรมีต้นทุนที่บ้านพักฉุกเฉินได้ลงทุนเพื่อสร้างทักษะความสามารถทางอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการ เงื่อนไขนี้ช่วยทำให้ผู้ใช้บริการได้ทบทวนเข้าใจความต้องการฝึกอาชีพของตนเอง และเมื่อผู้ใช้บริการทราบเงื่อนไขแล้ว ก็ทำให้ผู้ใช้บริการมีความมุ่งมั่นตั้งใจฝึกมากยิ่งขึ้น

การให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอาชีพอย่างครบถ้วนแก่ผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับทฤษฎีปัญญาสังคมทางอาชีพ (Lent, Brown และ Hackett, 1994 อ้างถึงใน Lent, 2005) หากผู้ใช้บริการไม่แน่ใจ สิ่งในการตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ต้องให้การปรึกษาเพื่อให้ผู้ใช้บริการรับรู้ความสามารถของตนเอง และให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชีพเพื่อประกอบการตัดสินใจ นอกจากนี้ บ้านพักฉุกเฉินสามารถปรับใช้แบบประเมินทางอาชีพเพื่อนำมาวัดผลความสนใจในอาชีพกับหลักสูตรที่ได้เลือกฝึกว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ เช่น เครื่องมือ Strong Interest Inventory ของ Holland โดย Brown และ Brooks (1991) อธิบายว่า การใช้แบบทดสอบทำให้ทราบอุปสรรคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจหรือช่วยเสริมความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกฝึกอาชีพได้มากขึ้น

5.1.1.3 การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ

การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการฝึก และการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพซึ่งจัดขึ้นสำหรับผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินเท่านั้น และไม่มีค่าใช้จ่ายในการฝึก สำหรับการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพรูปแบบแรก เป็นหลักสูตรฝึกอาชีพเบื้องต้นที่สอนโดยวิทยากรจากภายนอก ได้แก่ ช่างตัดผมและเสริมสวย ช่างตัดเสื้อสตรี ช่างตัดผมชาย ขนมอบ นวดแผนไทย และนวดฝ่าเท้า ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการฝึกทักษะการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า สอนโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ ผู้ใช้บริการที่ฝึกอาชีพในหลักสูตรนี้จะได้รับค่าตอบแทนจากการผลิตชิ้นงาน ทั้งนี้ การฝึกอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินทั้ง 2 รูปแบบ ไม่เพียงแต่เป็นการฝึกทักษะและความสามารถทางอาชีพเท่านั้นแต่ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบำบัดและฟื้นฟูผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังสามารถเยียวยาจิตใจของผู้ใช้บริการได้อีกด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรฝึกอาชีพเพื่อการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ ทั้งการฝึกอาชีพภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพและการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ ยังเป็นเพียงหลักสูตรพื้นฐานที่ผู้ใช้บริการฝึกอาชีพจบแล้วอาจจะ

ไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ในทันที และจากข้อมูลพบว่าทักษะทางอาชีพยังคงมีอุปสรรคในการนำไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ คือ ผู้ใช้บริการอาจมีความชำนาญไม่เพียงพอและเป็นอาชีพที่ต้องมีเงินทุนเริ่มต้นประกอบกิจการ เช่น ค่าวัสดุ ค่าอุปกรณ์ และค่าวัตถุดิบ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเสริมสวย ตัดผม หรือทำขนม จำเป็นจะต้องมีเงินทุนเริ่มต้นทั้งสิ้น เช่นเดียวกับงานดอกไม้ประดิษฐ์ การเย็บผ้า และการปักผ้า ก็มีเครื่องมือหลายชนิดที่เป็นต้นทุนการผลิต อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ใช้บริการที่ไม่มีเงินทุนตั้งต้นก็สามารถไปรับจ้างเป็นลูกจ้างในร้านเสริมสวย ร้านตัดผม และร้านทำขนม เพื่อเก็บเงินและเก็บประสบการณ์ไปก่อนได้ ส่วนการทำดอกไม้ประดิษฐ์ การปักผ้า และการเย็บผ้า สามารถใช้วิธีรับงานไปทำที่บ้านไปก่อนเพื่อรับค่าตอบแทนตามจำนวนชิ้นงานที่ผลิตได้ โดยไม่จำเป็นต้องลงทุนซื้ออุปกรณ์ และไม่ต้องเผชิญความเสี่ยงในกรณีที่ไม่สามารถขายสินค้าได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินเป็นเพียงหลักสูตรเบื้องต้น เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้พ้อมีทักษะความสามารถทางอาชีพติดตัวเมื่อออกจากบ้านพักฉุกเฉิน แต่ถือเป็นกลไกที่มีประโยชน์ต่อผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ แม้บ้านพักฉุกเฉินมีลักษณะเป็นสถานที่พักพิงชั่วคราวแต่มีกลไกการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพแก่ผู้ใช้บริการ ทำให้เห็นการจัดบริการที่ครบวงจรของบ้านพักฉุกเฉิน

ในการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ นอกจากผู้ใช้บริการจะได้รับทักษะความสามารถเบื้องต้นสำหรับการประกอบอาชีพ การได้รับค่าตอบแทนจากการฝึกอาชีพที่ไม่อยู่ภายใต้หลักสูตรฝึกอาชีพ การได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังมีข้อดีอื่นๆ ต่อผู้ใช้บริการอีกด้วย เพราะในระหว่างการฝึกอาชีพผู้ใช้บริการจะได้อยู่กับตัวเอง และมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งการมีสมาธิจดจ่อสามารถทำให้ลืมเรื่องราวหรือปัญหาที่ยังคงวนเวียนอยู่ในความคิดไปได้ชั่วขณะ นอกจากนี้ การมาฝึกอาชีพทำให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสได้สร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นด้วย สอดคล้องกับกรณีศึกษาทั้งสองที่อธิบายว่า การฝึกอาชีพช่วยให้มีสมาธิจดจ่อไม่คิดฟุ้งซ่าน ทำให้ลืมเรื่องราวในอดีตไปได้ ส่วนทักษะและความสามารถที่ได้จาก

การฝึกอาชีพนั้น กรณีศึกษาคุณพัสได้นำไปประกอบอาชีพเสริมรับจ้างนวดแผนไทย ส่วนคุณนุชใช้ทักษะการเย็บผ้าในชีวิตประจำวัน เพื่อซ่อมแซมเสื้อผ้าของตนเองและบุตร รวมถึงรับงานดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้านเมื่อมีโอกาas ทำให้เห็นถึงประโยชน์ของการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ใช้บริการ

สิ่งสำคัญที่อีกอย่างหนึ่ง คือ การที่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงได้มีโอกาสใช้ทักษะความสามารถในการทำงาน จะทำให้ได้ตระหนักถึงการใช้ทักษะความสามารถของตนเองในการทำงานและสร้างรายได้ เพราะการประกอบอาชีพยังเป็นตัวกำหนดสถานะทางการเงิน สถานะทางสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม ความรู้สึกมีอำนาจ ซึ่งนำไปสู่การเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (Bellah, et al., 1996; Inkson, Dries, & Arnold, 2015) ผู้วิจัยมองว่าการที่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงได้ทำงานและมีรายได้จะช่วยทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-esteem) เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด

การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพของบ้านพักฉุกเฉิน หลังจากผู้ใช้บริการสามารถฝึกได้จนจบหลักสูตรแล้ว บ้านพักฉุกเฉินอาจสร้างเครือข่ายการพัฒนาอาชีพ เช่นเดียวกับการพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ในงานศึกษาของ จุฑามาส ครุพุ่ม (2549) โดยให้ผู้ใช้บริการได้นำทักษะความสามารถไปฝึกปฏิบัติ ให้ผู้ใช้บริการได้ทดลองฝึกงานในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องในแต่ละหลักสูตร ให้ผู้ใช้บริการได้ฝึกทักษะในสภาพแวดล้อมการทำงานจริงนอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความมั่นใจในทักษะและความสามารถของตนเอง รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และนักจัดหางานในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสได้ประกอบอาชีพทันทีหลังจากฝึกจนจบหลักสูตร (Kiwassa Neighbourhood House, 2020)

5.1.1.4 การประเมินผลและการติดตาม

เมื่อผู้ใช้บริการฝึกอาชีพจนจบหลักสูตรแล้ว การประเมินว่าผู้ใช้บริการผ่านการอบรมในหลักสูตรฝึกอาชีพจะประเมินจากการเข้ารับการฝึกอาชีพอย่าง

สม่ำเสมอและมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึก ผู้ใช้บริการจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองผ่านการฝึกอาชีพในหลักสูตร ทั้งนี้ เมื่อผู้ใช้บริการมีความพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตข้างนอกแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะประเมินร่วมกับทีมสหวิชาชีพเพื่อตัดสินใจให้ผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉิน และหลังจากผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ติดตามผู้ใช้บริการโดยการเยี่ยมบ้านและการติดตามผ่านทางโทรศัพท์ สำหรับการติดตามด้านการพัฒนาอาชีพนั้นเป็นการติดตามไปพร้อมกับกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะสอบถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของผู้ใช้บริการ โดยไม่จำเป็นว่าผู้ใช้บริการต้องประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพ

ผู้วิจัยเห็นว่า บ้านพักฉุกเฉินไม่ได้มีเป้าหมายในการประเมินผลว่า ผู้ใช้บริการทุกคนจำเป็นต้องนำทักษะความสามารถทางอาชีพไปประกอบอาชีพหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ถือว่าการฝึกอาชีพเป็นส่วนหนึ่งในโลกที่ช่วยบำบัดฟื้นฟู ส่งเสริม และพัฒนาผู้ใช้บริการ ให้สามารถผ่านพ้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต การประเมินผลและติดตามของบ้านพักฉุกเฉินในฐานะศูนย์พักพิงชั่วคราวจึงไม่มีตัวชี้วัดด้านการประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ผู้ใช้บริการได้ฝึก สอดคล้องกับที่กรณีศึกษาได้อธิบาย คือ เมื่อฝึกอาชีพจบแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรเพื่อยืนยันว่าผ่านการฝึกในหลักสูตรต่างๆ และหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้วนักสังคมสงเคราะห์โทรศัพท์ติดต่อสอบถามความเป็นอยู่ของกรณีศึกษาและเชิญกลับมาร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ เพื่อให้ประเมินได้ว่าสามารถออกไปใช้ชีวิตข้างนอกได้อย่างปกติและไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก นอกจากนี้ ยังสอบถามเกี่ยวกับความมั่นคงของการประกอบอาชีพ โดยไม่จำเป็นต้องประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึก

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่า หากบ้านพักฉุกเฉินต้องการให้ประเมินผลและติดตามที่เกี่ยวข้องกับผลของการฝึกอาชีพ นักสังคมสงเคราะห์อาจเพิ่มบทบาทในการติดตามด้านการพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้บริการที่ได้นำทักษะความสามารถไปประกอบอาชีพจริง การติดตามผลลัพธ์ในลักษณะนี้จะช่วยให้กลไก

การพัฒนาอาชีพมีความสมบูรณ์ครบถ้วนและชัดเจน นอกจากนี้ อาจเพิ่มการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพได้ เช่น การประเมินผลความพึงพอใจต่อหลักสูตรและการประเมินผลการบรรลุความคาดหวังของผู้ใช้บริการ เป็นต้น

การติดตามหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินเป็นสิ่งสำคัญเพราะในบางสถานการณ์ผู้ใช้บริการสามารถปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตรวมถึงการปรึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพด้วย งานวิจัยของ Brown, Trangsrud และ Linnemeyer (2009) ระบุว่า หลังออกจากศูนย์พักพิงผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงประสบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและความกังวลใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น ปัญหาเงินทุนในการประกอบอาชีพ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทางกายและจิตใจ นอกจากนี้ กรณีศึกษาการให้บริการพัฒนาอาชีพแก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงและกรณีอื่นๆ ในหน่วยงานหลายแห่งมีการติดตามผลหลังสิ้นสุดการบริการ (L.I. Against Domestic Violence, 2020; Kiwassa Neighbourhood House, 2020; จุฑามาส ทรัพย์ม, 2549; กรมราชทัณฑ์, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับกลไกการพัฒนาอาชีพของบ้านพักฉุกเฉิน

5.1.2 การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง

การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงประกอบด้วย การสนับสนุน 4 รูปแบบ ที่ช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในแต่ละรูปแบบ มีรายละเอียดที่สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.1.2.1 การสนับสนุนทางจิตใจ

ผู้ใช้บริการบ้านพักฉุกเฉินเป็นกลุ่มเปราะบางในงานสังคมสงเคราะห์ การสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ใช้บริการจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ หากผู้ใช้บริการได้รับการสนับสนุนทางจิตใจก็มีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพเป็นไปได้อย่าง

ราบรื่นและประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ การสนับสนุนทางจิตใจของบ้านพักฉุกเฉินมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การให้การปรึกษาเพื่อสนับสนุนทางจิตใจ กิจกรรมกลุ่มบำบัด โรงเรียนธัมมจริย กิจกรรมศิลปะบำบัด กิจกรรมออกกำลังกายและศาสนบำบัด และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยให้ผู้ใช้บริการมีความพร้อมทางด้านจิตใจทั้งก่อน ระหว่าง และหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉินซึ่งมีผลต่อการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า การสนับสนุนทางจิตใจของบ้านพักฉุกเฉินมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีภูมิหลังแตกต่างกันได้ กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสนับสนุนทางจิตใจของผู้ใช้บริการโดยให้ผู้ใช้บริการได้มีกิจกรรมทำและได้พบปะผู้คน ได้สร้างสัมพันธภาพกับคนอื่น ทำให้ผู้ใช้บริการไม่ต้องเก็บตัว และไม่ได้อาศัยเวลาไปกับการครุ่นคิดและจมอยู่กับปัญหา นอกจากนี้ การช่วยงานบ้านเด็ก ศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน และการช่วยงานของวิเทศ อินเทอร์เน็ต เนชั่น เอ็นเตอร์ไพรส์ ยังเป็นกิจกรรมที่มีรายได้ ซึ่งการทำกิจกรรมจากความสามารถของผู้ใช้บริการและมีค่าตอบแทนสามารถช่วยให้ผู้ใช้บริการเห็นคุณค่าของตนเองได้ นอกจากนี้ กรณีศึกษาอธิบายลักษณะการได้รับการสนับสนุนทางจิตใจที่ทำให้สามารถปรับตัวอยู่บ้านพักฉุกเฉินได้ กิจกรรมของบ้านพักฉุกเฉินจึงมีส่วนช่วยเยียวยาจิตใจให้แก่ผู้ใช้บริการ

การสนับสนุนทางจิตใจสอดคล้องกับกรณีศึกษาของ Kiwassa Neighbourhood House (2020) ที่สนับสนุนการสร้างการรับรู้ทางจิตใจของผู้ใช้บริการเพื่อให้พร้อมเข้าสู่การพัฒนาอาชีพ โดยสร้างการรับรู้และความเข้าใจเพื่อให้ผู้ใช้บริการก้าวข้ามผ่านผลกระทบจากการถูกกระทำรุนแรง ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามประเด็นต่างๆ ซึ่งรวมถึงการเข้าร่วมกลุ่มสนับสนุนทางจิตใจ (Peer Support) สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงสามารถปรับตัวอยู่บ้านพักฉุกเฉินและปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการพัฒนาอาชีพได้ ตามทฤษฎีการปรับตัวในการทำงาน (Theory of Work Adjustment) อธิบายว่า บุคคลและสิ่งแวดล้อมในการทำงานเป็นสิ่งที่

ปฏิสัมพันธ์กัน จะเห็นได้ว่าหากผู้ใช้บริการได้รับการสนับสนุนทางจิตใจให้สามารถปรับตัวอยู่บ้านพักฉุกเฉินได้ก็จะช่วยให้เข้ารับการฝึกอาชีพได้อย่างราบรื่น

5.1.2.2 การสนับสนุนการดูแลบุตร

บ้านพักฉุกเฉินมีบริการสนับสนุนการดูแลบุตร สำหรับผู้ใช้บริการที่มีบุตรติดตามมาด้วย การฝากดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินแบ่งออกเป็นเด็กที่มีอายุแรกเกิด ถึง 18 เดือน และเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปี 6 เดือนขึ้นไป ซึ่งการให้บริการของศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและบ้านเด็กมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ผู้ใช้บริการเข้ารับการฝึกอาชีพสามารถฝากดูแลบุตรได้ตั้งแต่ช่วง 08.00 – 17.00 น. นอกจากนี้หลังผู้ใช้บริการออกจากบ้านพักฉุกเฉินก็สามารถฝากบุตรให้บ้านพักฉุกเฉินดูแลได้เช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า การสนับสนุนการดูแลบุตรถือเป็นการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพที่สำคัญ เนื่องจากผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงหลายกรณีมีบุตรติดตามมาด้วย หากบ้านพักฉุกเฉินไม่มีการสนับสนุนการดูแลบุตรสำหรับผู้ใช้บริการจะทำให้การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพจะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ข้อดีของการสนับสนุนการดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินไม่เพียงแต่ให้บริการผู้ใช้บริการที่ต้องเข้ารับการฝึกอาชีพในระหว่างอยู่ที่บ้านพักฉุกเฉินเท่านั้น แต่ยังให้บริการฝากดูแลบุตรสำหรับผู้ใช้บริการที่มีความพร้อมในการออกไปใช้ชีวิตข้างนอกเพื่อความสะดวกในการไปทำงานหารายได้ นอกจากนี้ การดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉินยังมีกิจกรรมที่เหมาะสมต่อเด็กในแต่ละช่วงวัยด้วยซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างพัฒนาการของเด็ก สำหรับกรณีศึกษาทั้งสองเป็นผู้ใช้บริการที่มีบุตรติดตามมาด้วยจึงใช้บริการการสนับสนุนการดูแลบุตรของบ้านพักฉุกเฉิน กรณีศึกษาได้อธิบายให้เห็นว่าการสนับสนุนการดูแลบุตรเป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะกรณีศึกษาคุณพัชเมื่อได้ฝากดูแลบุตรในระหว่างที่ไปฝึกอาชีพแล้ว ทำให้เกิดความไว้วางใจบ้านพักฉุกเฉินให้สามารถช่วยดูแลบุตรสาวต่อหลังจากคุณพัชออกจากบ้านพักฉุกเฉินไปแล้ว เพื่อให้ตนเองได้ออกไปทำงานหารายได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องบุตร และเมื่อมีความพร้อมจึงมารับบุตรสาวกลับไปอยู่ด้วย

เช่นเดียวกับกรณีศึกษาในงานวิจัยของ Morris, Shoffner และ Newsome (2009) บ้านพักฉุกเฉินได้ให้กลุ่มผู้ใช้บริการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายการดูแลเด็กในระหว่างที่ผู้หญิงต้องไปฝึกอาชีพ ซึ่งกรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ฝากเลี้ยงบุตรไว้กับเครือข่ายการดูแลเด็กเพื่อให้ตนเองนั้นสามารถไปฝึกอาชีพได้ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการสนับสนุนการดูแลบุตรจากกรณีศึกษาที่ยกมานี้มีแนวทางเดียวกันกับบ้านพักฉุกเฉิน แต่บ้านพักฉุกเฉินมีรูปแบบที่ชัดเจนมากกว่าโดยการจัดตั้งเป็นศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและบ้านเด็กสำหรับการดูแลเด็กที่ติดตามผู้ใช้บริการมาด้วยโดยเฉพาะ ซึ่งช่วยให้การพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงที่มีบุตรติดตามมาด้วยเป็นไปได้อย่างราบรื่นมากขึ้น

5.1.2.3 การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ

การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ รูปแบบแรก คือ การให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อฟื้นฟูผู้ใช้บริการ เนื่องจากผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงอาจยังคงได้รับผลกระทบทางจิตใจซึ่งส่งผลต่อการฝึกอาชีพที่มีระยะเวลายาวนาน บางหลักสูตรมีระยะเวลาถึง 100 ชั่วโมง สามารถทำให้ผู้ใช้บริการอาจเกิดความท้อแท้ระหว่างฝึก เจ้าหน้าที่ของบ้านพักฉุกเฉินจึงต้องเข้าพูดคุยเพื่อให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ และให้การปรึกษาเพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถฝึกได้จนจบหลักสูตร รูปแบบที่สอง คือ การให้การปรึกษาทางอาชีพเพื่อการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพ เป็นการให้คำปรึกษาแก่ผู้ใช้บริการเกี่ยวกับการนำทักษะความสามารถไปประกอบอาชีพในอนาคต อีกทั้งยังมีการใช้บทบาทสมมติไปทดลองช่วยงานของวิเทรน อินเตอร์เนชั่นแนล เฮ้าส์ เพื่อให้ผู้ใช้บริการคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน นอกจากนี้ หากผู้ใช้บริการต้องการประกอบอาชีพหลังออกจากบ้านพักฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพจะให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพในอนาคต

การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินช่วยให้กรณีศึกษาคุณพิศได้มองเห็นความสามารถของตนเอง เนื่องจากคุณพิศได้รับบาดเจ็บและไม่มั่นใจว่าจะสามารถฝึกอาชีพนวดแผนไทยได้ เจ้าหน้าที่จึงสนับสนุน

ให้คุณพ่อได้ลองลงมือทำ คอยให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ทำให้คุณพ่อเกิดความมั่นใจและสามารถฝึกอาชีพได้จนจบหลักสูตร จากการให้การปรึกษาในการฝึกอาชีพนวดแผนไทยในครั้งนั้น คุณพ่อยังคงนำทักษะความสามารถมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ อีกทั้งยังมีแผนว่าจะใช้ประกอบอาชีพในอนาคตเมื่อกลับไปอยู่บ้านที่ต่างจังหวัดด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า การสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพเป็นการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้ใช้บริการได้ฟื้นฟูกำลังใจในการฝึกอาชีพได้ตลอดทั้งหลักสูตรเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต เนื่องจากผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินหลายกรณีไม่มีเครือข่ายที่จะช่วยสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพ การให้การปรึกษาและคำแนะนำของฝ่ายสังคมสงเคราะห์และฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ จึงช่วยให้ผู้ใช้บริการเห็นแนวทางในการเข้าสู่การประกอบอาชีพหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Brown, Trangsud และ Linnemeyer (2009) ที่อธิบายว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงเมื่อออกไปใช้ชีวิตข้างนอกแล้วมีความกังวลใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและพบปัญหาต่างๆ เช่น ความไม่พอใจในสถานที่ทำงาน ไม่ได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม และข้อจำกัดในการวางแผนเพื่อเปลี่ยนงาน ผู้ใช้บริการที่ออกจากศูนย์พักพิงไปแล้ว จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้ เพื่อให้มีโอกาสในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง

ทั้งนี้ จากข้อมูลพบว่า บ้านพักฉุกเฉินยังไม่มีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของผู้ใช้บริการอย่างชัดเจน แต่มีการประสานงานเพื่อช่วยเหลือด้านอาชีพแก่ผู้ใช้บริการได้ในบางกรณี เช่น การให้รับงานผลิตดอกไม้ประดิษฐ์ไปทำที่บ้านที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาคุณนุช อย่างไรก็ตาม หากบ้านพักฉุกเฉินต้องการต่อยอดและพัฒนาการสนับสนุนการให้การปรึกษาทางอาชีพ สามารถทำได้โดยการหาเครือข่ายภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดหางานตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่นเดียวกับศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงาน

ทำ กรมราชทัณฑ์ (2561) ได้ร่วมมือกับกรมการจัดหางาน เพื่อประสานงานการหาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขัง และ Kiwassa Neighbourhood House (2020) ที่ได้ร่วมมือกับนักจัดหางานในท้องถิ่น ช่วยหาตำแหน่งงานว่าง เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสออกไปประกอบอาชีพ

5.1.2.4 การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น

การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นของบ้านพักฉุกเฉินที่จัดขึ้นประจำ ได้แก่ หลักสูตรโครงการอบรมการดูแลมารดาและทารก และโครงการอบรมการให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ ทั้งนี้ บ้านพักฉุกเฉินมีโครงการพิเศษที่จัดขึ้นเพื่อการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการในประเด็นต่างๆ ซึ่งแต่ละปีจะมีเนื้อหาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก ซึ่งการอบรมนี้ส่วนใหญ่ครอบคลุมด้านอาชีพ ด้านสุขอนามัย และด้านจิตสังคม นอกจากนี้ ผู้ใช้บริการยังได้รับความรู้และทักษะชีวิตในระหว่างที่ได้เข้าร่วมกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในการดูแลตนเองของผู้ใช้บริการ เช่น ความรู้เรื่องสิทธิ ความรู้เรื่องกฎหมาย และทักษะชีวิตอื่นๆ ที่จำเป็นในการใช้ชีวิต

ผู้วิจัยเห็นว่า การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นเป็นการสนับสนุนที่ช่วยให้ผู้ใช้บริการพร้อมก้าวออกไปใช้ชีวิตนอกบ้านพักฉุกเฉิน แม้ว่าการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นอาจจะไม่ได้ส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพของผู้ใช้บริการโดยตรง แต่ถือเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้ผู้ใช้บริการมีความพร้อม เปรียบเหมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ใช้บริการอีกทางหนึ่ง โดยกรณีศึกษาคุณพงศ์ได้รับคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับด้านกฎหมายในการฟ้องหย่าสามี รวมถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลของตนเองและบุตร ส่วนคุณนุชเห็นว่า ความรู้และทักษะต่างๆ ช่วยให้ตนเองมีความคิดและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากข้อมูลการอบรมความรู้ในโครงการและกิจกรรมอื่นๆ ของบ้านพักฉุกเฉิน ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา แม้จะมีบางกิจกรรมที่เป็นโครงการฝึกอาชีพ แต่ยังไม่มีการอบรมความรู้ที่สนับสนุนการประกอบอาชีพโดยตรง ทั้งนี้ แนวทางการส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

อาชีพจะสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของ Urban Resource Institute, Kiwassa Neighbourhood House และ L.I. Against Domestic Violence มีการจัดอบรมด้านอาชีพ เช่น การเขียนใบสมัครงาน การสัมภาษณ์งาน ทักษะการขาย ทักษะการเจรจาต่อรอง การทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน (L.I. Against Domestic Violence, 2020) การบริหารจัดการเงิน การประเมินสถานการณ์ทางการเงิน การให้การปรึกษาทางการเงิน (Urban Resource Institute, 2020) การวางแผนทางอาชีพ และการสร้างเครือข่ายในอนาคต (Kiwassa Neighbourhood House, 2020) ซึ่งบ้านพักฉุกเฉินสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพได้

5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาไกลและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

จากการสรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาไกลและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกระทำ ความรุนแรง กรณีศึกษาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้แบบประเมินทางอาชีพกับผู้ใช้บริการ

ในไกลการพัฒนาอาชีพ แม้ว่าผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินจะได้รับการประเมินสภาพจิตใจด้วยแบบประเมินทางจิตวิทยาเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนฝึกแล้ว หากบ้านพักฉุกเฉินได้ประยุกต์ใช้แบบประเมินทางอาชีพเพื่อสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ ก็จะช่วยให้การวัดผลความสนใจในอาชีพกับหลักสูตรที่ผู้ใช้บริการเลือกมีความสอดคล้องและแม่นยำ นอกจากนี้ การใช้แบบประเมินทางอาชีพที่เชื่อถือได้จะช่วยให้งานของนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยามีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะการให้การปรึกษาเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถทำให้ผู้ใช้บริการบางคนสามารถตัดสินใจเลือกหลักสูตรฝึกอาชีพได้ ดังนั้น การเลือกใช้แบบประเมินหรือแบบทดสอบทางอาชีพจะช่วยให้ทราบอุปสรรคที่มีผลต่อการ

ตัดสินใจ และช่วยเสริมความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหลักสูตรฝึกอบรมของผู้ใช้บริการได้

2) การฝึกภาคปฏิบัติหลังเข้ารับการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ

แม้ว่าบ้านพักฉุกเฉินเปิดโอกาสให้ผู้ให้บริการบางคนได้ทดลองช่วยงานที่ วีเทรน อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล เฮาส์ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน แต่เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักสูตรการฝึกอบรมของบ้านพักฉุกเฉิน ดังนั้น หากปรับปรุงหลักสูตรให้เพิ่มการฝึกภาคปฏิบัติตามความสมัครใจหลังเข้ารับการพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ จะช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้ผู้ให้บริการได้แสดงฝีมือให้สถานประกอบการที่รับผู้ใช้บริการฝึกภาคปฏิบัติด้วย ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสการมีงานทำของผู้ให้บริการหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉิน

3) การสนับสนุนการอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

แม้ว่าบ้านพักฉุกเฉินสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่นที่หลากหลายอยู่แล้ว หากเพิ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ จะช่วยให้กลไกการพัฒนาอาชีพมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ให้บริการจะสามารถนำความรู้จากการอบรมไปใช้ร่วมกับการประกอบอาชีพในอนาคต ช่วยเพิ่มโอกาสและความสำเร็จในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งความรู้ด้านการประกอบอาชีพที่ควรจัดอบรมแก่ผู้ใช้บริการ ได้แก่ การเขียนใบสมัครงาน การสัมภาษณ์งาน ทักษะการขาย ทักษะการเจรจาต่อรอง การทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน การบริหารจัดการเงิน การประเมินสถานการณ์ทางการเงิน และการให้การศึกษาทางการเงิน

4) การสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ใช้บริการ

แม้ว่ากลุ่มผู้ใช้บริการของบ้านพักฉุกเฉินจะมีความหลากหลาย แต่สำหรับกรณีศึกษาผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงที่ตัดสินใจแล้วว่าไม่กลับไปพึ่งพิงสามี เงื่อนไขสำคัญของผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ คือ การมีงานทำ ดังนั้น หากบ้านพักฉุกเฉินสร้างเครือข่ายที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ให้บริการมีงานทำหลังจากออกจากบ้านพักฉุกเฉินได้ ก็

จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาอาชีพของบ้านพักฉุกเฉินมีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีงานทำช่วยให้ผู้หญิงได้พึ่งพาตนเองและช่วยลดโอกาสกลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง เจ้าหน้าที่ของบ้านพักฉุกเฉินอาจใช้วิธีสร้างเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อจัดหางานที่เหมาะสมให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน นักจัดหางานในท้องถิ่นหรือในจังหวัดที่ผู้ใช้บริการอยู่อาศัย

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาที่มีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากกรณีศึกษาในงานวิจัยนี้เป็นกลุ่มผู้ใช้บริการที่ไม่ได้ประกอบอาชีพตามหลักสูตรที่ได้ฝึกอาชีพ หากมีกรณีศึกษาที่ได้นำทักษะความสามารถไปประกอบเป็นอาชีพหลักเพื่อหารายได้จะทำให้เห็นผลของการฝึกอาชีพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) เพิ่มเติมการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านต่างๆ ของผู้ใช้บริการว่ามีผลต่อกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพอย่างไรบ้าง เนื่องจากผู้ใช้บริการผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงของบ้านพักฉุกเฉินเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย จึงควรศึกษาปัจจัยด้านอายุ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งอาจจะมีผลต่อมุมมองการฝึกอาชีพของผู้ใช้บริการและเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

3) ควรเก็บข้อมูลจากหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีกระบวนการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของกลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ เนื่องจากการศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานหลายแห่งจะส่งผลให้เกิดการศึกษาและกำหนดนโยบายสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพให้แก่ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีอาชีพที่มั่นคงและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่กลับเข้าสู่วงจรความรุนแรง

รายการอ้างอิง

- Arthur, M. (1994). *The boundaryless career: a new perspective for organizational inquiry*. Journal of Organizational Behavior, 15, 295-306.
- Arthur, M., Hall, D., & Lawrence, B. (1989). *Generating new directions in career theory: the case for a transdisciplinary approach*. In Handbook of Career Theory. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bellah, R., Madsen, R., Sullivan, W., Swidler, A., & Tipton, S. (1996). *Habits of the Heart*. Berkeley: University of California Press.
- Berglund, T., Furåker, B., & Vulkan, P. (2014). *Is job insecurity compensated for by employment and income security?* Economic and Industrial Democracy, 35(1), 165-184.
- Blom, V., Richter, A., Hallsten, L., & Svedberg, P. (2018). *The associations between job insecurity, depressive symptoms and burnout: The role of performance-based self-esteem*. Economic and Industrial Democracy, 39(1), 48-63.
- Bourn, C. (1980). *Job security*. London: Sweet & Maxwell.
- Brown, C. Trangsrud, B & Linnemeyer, M. (2009). *Battered Women's Process of Leaving A 2-Year Follow-Up*. Journal of Career Assessment, 17(4), 439-456
- Brown, Steven D., & Brooks, L. (1991). *Career Counseling Techniques*. Boston: Allyn and Bacon.

- Brown, Steven D., Lent, Robert W. (2005). *Career development and counseling : putting theory and research to work*. New Jersey: Wiley.
- Chronister, K. M., & McWhirter, E. H. (2003). *Applying Social Cognitive Career Theory to the Empowerment of Battered Women*. *Journal of Counseling & Development*, 81(4), 418–425.
- Chronister, K., Linville, D., & Kaag, K. (2008). *Domestic Violence Survivors' Access of Career Counseling Services A Qualitative Investigation*. *Journal of Career Development*, 34(4), 339-361.
- Davis, R. V. (2005). *The Minnesota theory of work adjustment*. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling* (pp. 3-23). Hoboken, NJ: Wiley.
- Greenhalg, L., & Rosenblatt, Z. (1984). *Job Insecurity: Toward Conceptual Clarity*. *The Academy of Management Review*, 9(3), 438-448.
- Hansen, Jo-Ida C. (2005). *Assessment of Interest*. In Brown, Steven D., Lent, Robert W. (Eds.) *Career development and counseling: putting theory and research to work* (p.281-304). New Jersey: Wiley.
- Holland, John L. (1985). *Making vocational choices: a theory of vocational personalities and work environments* (2nd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Inkson, K., Dries, N., & Arnold, J. (2015). *Understanding Careers* (2nd ed.). London: SAGE.
- Kiwassa Neighbourhood House. (2020). *EMPOW3R Program*. Retrieved from <https://www.kiwassa.ca/our-services/empow3r-program/>

- Klandermans, B., & Van Vuuren, T. (2010). *Job Insecurity: Introduction*. European Journal of Work and Organizational Psychology, 145-153.
- Klug, K. (2017). *Young and at risk? Consequences of job insecurity for mental health and satisfaction among labor market entrants with different levels of education*. Economic and Industrial Democracy, 41(3), 562-585.
- Kraimer, M., Wayne, S., & Liden, R. (2005). *The Role of Job Security in Understanding the Relationship Between Employees' Perceptions of Temporary Workers and Employees' Performance*. Journal of Applied Psychology, 90(1), 389-398.
- L.I. Against Domestic Violence. (2020). *Vocational Training and Financial Literacy*. Retrieved from <https://liadv.org/services/vocational-training-and-financial-literacy/>
- Lent, Robert W. (2005). *A Social Cognitive View of Career Development and Counseling*. Brown, Steven D., Lent, Robert W. (Eds.) Career development and counseling: putting theory and research to work (p.101-127). New Jersey: Wiley.
- Lübke, C. (2019). *How self-perceived job insecurity affects health: Evidence from an age-differentiated mediation analysis*. Economic and Industrial Democracy.
- Reardon, R., Lenz, J., Sampson, J., & Peterson, G. (2000). *Career Development and Planning: A Comprehensive Approach*. Calif: Brooks/Cole.

- Robbins, S. (2005). *Organizational behavior (11th ed.)*. New Jersey: Pearson/Prentice Hall
- Rounds, James B., Armstrong, Patrick Ian (2005). *Assessment of Interest*. In Brown, Steven D., Lent, Robert W. (Eds.) *Career development and counseling: putting theory and research to work (p.281-304)*. New Jersey: Wiley.
- Swanson, J., & Fouad, N. (2015). *Career theory and practice : learning through case studies*. California: SAGE.
- Urban Resource Institute. (2020). *Economic Empowerment*. Retrieved from <https://urinc.org/program/economic-empowerment/>
- Wachter Morris, C., Shoffner, M., & Newsome, D. (2009). *Career Counseling for Women Preparing to Leave Abusive Relationships: A Social*. *Career Development Quarterly*, 58(1), 44-53.
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2561). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัว สำหรับการรายงานตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประจำปี 2561. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมราชทัณฑ์. (2561). แผ่นพับศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ. สืบค้นจ ก ก [http: / / www. correct. go.th/infosaraban/letter/filepdf/1522653846.pdf](http://www.correct.go.th/infosaraban/letter/filepdf/1522653846.pdf)
- ครูสอนศิลปประดิษฐ์. ครูสอนศิลปประดิษฐ์ ฝ่ายการศึกษาและฝึกอบรม สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ . (11 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.
- คุณนุช. (24 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.
- คุณพัศ. (17 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

จุฑามาส ครุฑพุ่ม. (2549). *การพัฒนาอาชีพของกลุ่มสตรีในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพสตรีภาคเหนือ จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต).

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม. เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (4 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 1. เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (4 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพคนที่ 2. เจ้าหน้าที่ฝึกอาชีพ ฝ่ายการศึกษาและฝึกอาชีพ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (4 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

นักจิตวิทยา. นักจิตวิทยา สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (4 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1. นักสังคมสงเคราะห์ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (28 มกราคม 2564). สัมภาษณ์.

นักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2. นักสังคมสงเคราะห์ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (4 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

ผู้จัดการเคหะกิจ. ผู้จัดการเคหะกิจ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (11 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 1. ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (18 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์คนที่ 2. ผู้ช่วยนักสังคมสงเคราะห์ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน. (18 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ. (2561). *เอกสารคู่มือการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและการส่งเสริมการมีงานทำ*. สืบค้นจาก www.correct.go.th/care/care/file/ยกระดับศูนย์แคร์.pdf

สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ. (2563). *รายงานประจำปี 2562 สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ ANNUAL REPORT 2019*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

สำนักงานเลขาธิการผู้แทนสภาราษฎร. (2558). *การใช้ความรุนแรงในครอบครัว :*

กฎหมายช่วยได้. สืบค้นจาก from

https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/feb2558-3.pdf

หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อนและรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก. หัวหน้าศูนย์เลี้ยงเด็กอ่อน
และรักษาการหัวหน้าบ้านเด็ก สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพัก
ฉุกเฉิน. (11 กุมภาพันธ์ 2564). สัมภาษณ์.

ภาคผนวก ก

- ประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับเจ้าหน้าที่
- ประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เคยใช้บริการบ้านพักฉุกเฉิน

ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับเจ้าหน้าที่

1. กลไกการพัฒนาอาชีพ (ภาพรวม)

- 1.1 การเตรียมความพร้อมก่อนฝึก
- 1.2 การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ
- 1.3 การพัฒนาทักษะความสามารถทางอาชีพ
- 1.4 การประเมินผลและการติดตาม

2. การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ (ภาพรวม)

- 2.1 การสนับสนุนทางจิตใจ
- 2.2 การสนับสนุนการดูแลบุตร
- 2.3 การสนับสนุนการให้การศึกษาทางอาชีพ
- 2.4 การสนับสนุนการอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านอื่น

3. ปัญหาและอุปสรรคที่พบทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการ

ดำเนินการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอาชีพ

และการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เคยใช้บริการที่บ้านพักฉุกเฉิน

- ความรู้สึกต่อกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ความเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ปัญหาและอุปสรรคที่พบทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเข้าร่วมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
- ผลที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการเข้าร่วมการพัฒนาอาชีพและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ

ภาคผนวก ข

- ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน
- หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำน.คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ.สาขาสังคมศาสตร์ กองบริหารการวิจัย โทร. 1804

ที่ อว 67.04.2/(ECSs)22

วันที่ 14 มกราคม 2564

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ. สาขาสังคมศาสตร์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นราเชต อัมสุข

ตามที่ ท่านได้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ โครงการวิจัยเรื่อง “กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง กรณีศึกษา สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี บ้านพักฉุกเฉิน” รหัสโครงการวิจัยที่ 122/2563 นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ ได้พิจารณาอนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยในคน ให้กับโครงการวิจัยดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว โดยอนุมัติ ณ วันที่ 12 มกราคม 2564 - วันที่ 12 มกราคม 2565 ทั้งนี้ได้แนบเอกสารหนังสือรับรองผลการพิจารณาพร้อมกันแล้ว และ ข้อกำหนดของการดำเนินงานด้านจริยธรรมการวิจัยในคน ผู้วิจัยต้องรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัย นับจากวันที่ได้รับอนุมัติ (ภายในวันที่ 12 มกราคม 2565) ส่งมาที่สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มธ. สาขาสังคมศาสตร์ กองบริหารการวิจัย อาคารโคมบริหาร ห้อง 316 ชั้น 3 มธ. ศูนย์รังสิต

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และโปรดดำเนินการตามข้อกำหนดดังกล่าวด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ อนุอิน)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สาขาสังคมศาสตร์

หนังสือรับรองการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์
99 หมู่ที่ 18 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121
โทร. 0-2564-4440-79 ต่อ 1804, โทรสาร 0-2564-3937

รหัสโครงการวิจัยที่ 122/2563 หนังสือรับรองเลขที่ 114/2563
ชื่อโครงการวิจัย กลไกและการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงที่ถูกรายการค้าความรุนแรง กรณีศึกษา
สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ บ้านพักฉุกเฉิน
ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นราเขต ยิ้มสุข
หน่วยงานที่รับผิดชอบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เอกสารที่รับรอง

1. โครงร่างการวิจัย ฉบับที่ 2 วันที่ 28 ธันวาคม 2563
2. เอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Information Sheet) ฉบับที่ 2 วันที่ 28 ธันวาคม 2563
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent Form) ฉบับที่ 2 วันที่ 28 ธันวาคม 2563

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ ได้พิจารณาอนุมัติด้าน
จริยธรรมการทำวิจัยในคนให้ดำเนินการวิจัยข้างต้นได้

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ อนุโน)
ประธานคณะกรรมการ

ลงชื่อ.....
(อาจารย์ สิทธิโชค ขาวไผ่เงิน)
กรรมการและเลขานุการ

วันที่รับรอง: วันที่ 12 มกราคม 2564 วันหมดอายุการรับรอง: วันที่ 12 มกราคม 2565
กำหนดส่งรายงานความก้าวหน้า 12 มกราคม 2565

ผู้วิจัยที่ได้รับการรับรองจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้:

1. ผู้วิจัยรับทราบว่าเป็นการผลิตจริยธรรม หากดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการ
2. หากไม่รับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เพื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน พร้อมส่ง
รายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับอาสาสมัครวิจัย หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย (ถ้ามี) เฉพาะที่
ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการฯ ต้องรายงานคณะกรรมการฯ ภายใน 5 วัน
ทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการฯ พิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย และบทคัดย่อผลการวิจัย เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

